Madivathuri Nandi
Keshawa Shastrina.
Lingadhan mantra
bhasyam.

SHRI JAGADGURU VISHWARADHYA JNANAMANDIR
(LIBRARY)
JANGAMAWADIMATH, VARANASI

Please return this volume on or before the date last stamped
Overdue volume will be charged 1/- per day.

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః

శ్రీ లింగధారణ మంత్రభాష్యం.

సాంగాధ్యయన సంపన్నేన విజయనగర రాజ

సంస్థాన పండితేన.

శ్రీమదివటూరి నందికేశ్వరశాస్త్రిణా

విరచితం.

శ్రీ మన్మదిగొండ మల్లికార్జున శాస్త్రిణా సంశోధితంచ.

వరంగల్ పట్టణస్థితాయాం బ్రహ్మశ్రీ, శివపుర,

వీరయారాధ్యస్య.

శ్రీశివధర్మవర్ధనీ రామలింగేశ్వర ముద్రాక్షరశాలాయాం

శ్రీమదుద్భటారాధ్య వంశాలంకారస్య కొండయలింగారా

ధ్యస్య ద్రవ్యసహాయేన ముద్రాపితంసత్ సమంతాద్భాతి.

విరోధికృద్వత్సర వైశాఖ శు॥ ౧౩

శ్రీః శా-శు-పః.

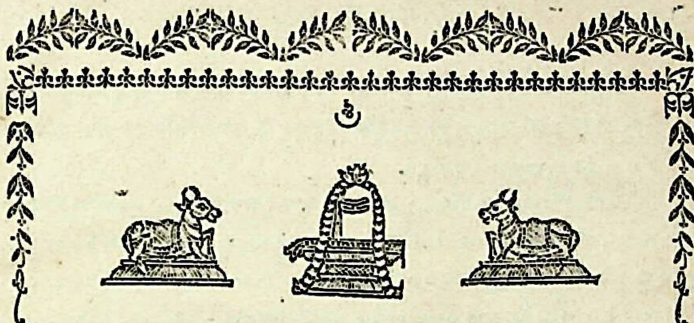
పుటః	పంక్తి	అశుద్ధం	శుద్ధం
౨	౭	తక	ఒక
౩	౪	చెప్పడము కల్లనుంచి	చెప్పుటము కల్లనుండి
,,	౧౧	శృతేః	శ్రుతేః
,,	౧౩	బ్రహ్మాభిదం	బ్రహ్మాభిధం
,,	౧౭	దుఃఖ్యం	దుఃఖం
౪	౧	ధియాః	ధియః
,,	౨	శ్రేష్టం	శ్రేష్ఠం
,,	౭	మంగస్యా	మంగంస్యా
,,	౯	సంబంధః	సంబంధా
,,	౧౩	శివుణ్ణి	శివుని
౫	౨౫	సమత్రిపుర	సమత్రిపుర
౬	౪	బృంహ్వణం	బృంహణం
,,	౬	సార్థ	సార్థం
,,	౧౬	యంన్నో	యాన్నో
,,	౨౨	శబ్దాభ్యా	శబ్దాభ్యా
౭	౫	బృంహ్వణంశ్రా	బృంహణంశ్రూ
,,	౨౧	వల్లనుంచి	వల్లనుండి
,,	౨౭	ధిష్టాతః	ధిష్ఠాతః
౮	౧౧	శ్రాయతే	శ్రూయతే
,,	౧౫	తను	తను
,,	౧౬	స్వంసార	సంస్కార
,,	౨౩	వాఙ్న	వాఙ్మ
,,	౨౫	ధిష్టించి	ధిష్ఠించి
౯	౧	దు	యదు
,,	౪	తనూః	తనూః
,,	౬	శివున్ని	శివుని

,,	౮	శివున్ని	శివుం
,,	౧౬	మర్శినః	మర్శనః
౧౦	౮	భగవ	భగవ
౧౧	౧౭	గొవథ	గొవధ
,,	౧౮	కర్త్రు	కర్తృ
,,	౨౧	కర్త్రు	కర్తృ
,,	౨౨	కర్త్రు	కర్తృ
౧౨	౫	అధిష్టా	అధిష్ఠా
౧౪	౮	తొడను	తొడిమె
,,	౧౦	వల్లనుంధి	వల్లనుండి
,,	౧౩	ప్రమధ	ప్రథమ
,,	౨౩	శంతః	శంతి
౧౫	౪	వప్రశ్న	వప్రశ్న
,,	౧౨	సీరొుక	ఏ సీరొుక్క
,,	౧౭	మంమం	మమ్మ
,,	౨౭	పర	పరాం
౧౬	౬	నిర్ణే	నిర్ణీ
౧౭	౧౨	సర్వే	స్వర్వే
,,	౧౭	హాణ	హాణం
౧౮	౫	శశృవు	శత్రువు
,,	౧౩	వునికి	యునికి
,,	౨౩	శరీరముడు	శరీరమునకు
౧౯	౧౪	శృతేః	శ్రుతేః
,,	౨౧	శరీక్షాభ్యా	శరాణాభ్యాం
౨౦	౨	మోక్షార్థ	మోక్షార్థ
,,	౫	స్వపర	స్తుపర
,,	౧౦	కోశాధి	కోశోధి
,,	౧౬	వల్లమంచి	వల్లనుండి
,,	౧౭	వల్లనుంచి	వల్లనుండి
,,	౧౯	వల్లమంచి	వల్లనుండి

,,	౨౦	వొక్క	ఒక్క
,,	౨౨	దేహానము	దేహాము
౨౧	౯	పాపధ్యశే	పాపత్యశే
౨౨	౧	గగ్గిర	దగ్గిర
,,	౩	అంగష్ట	అంగుష్ఠ
,,		వుంచున్నదో	వున్నదో
౨౨	౪	అధిష్టించ	అధిష్ఠింట
,,	౫	వల్లనుంచి	వల్లనుండి
,,	౯	వుంచ	యుంచ
,,	౧౦	క్రేలుదు	క్రేలాడుచు
,,	౧౧	దేవేన్ర	దేవేంద్రు
,,	౧౨	చిన్మమయ	చిన్మయ
,,	౧౩	క్రేలుచు	క్రేలాడుచు
,,	౧౪	వుంచున్నాడు	యుంచున్నాడు
,,	౧౫	యాజ్ఞకెవ్య	యాజ్ఞిక్య
,,	౨౬	కదము	దళము
,,	,,	యాజ్ఞక్య	యాజ్ఞిక్య
,,	౨౭	మాతోన్యర్థ్వం	మాచోర్ధ్వం
౨౩	౭	మాతోన్యర్థ్వం	మాచోర్ధ్వం
,,	౨౪	బ్రహ్మ	బ్రహ్మ
,,	౨౬	శతృజా	శత్రుజా
,,	,,	కధాచన	కదాచన
౨౪	౯	శేకయుండు	శేకనుండు
,,	౧౪	మాత్సర్య	మాచ్య
,,		వాణ్నిగా	వానిగా
౩)		కర్తృత్వ	కర్తృత్వ
,,	౧౫	మణ్యావృక్తం	మణ్యావృక్తం
,,	౨౩	విద్రుపు	విద్రుమ
౨౫	౧౭	జిహ్వా	జిహ్వ

౩౦	౪	పిష్టక	పిష్ఠక
,,	౯	వహుతూవున్న	వహుచున్న
,,	౧౨	జిహ్వ	జిహ్వా
,,	౧౩	ముప్పదైడు	ముప్పదియైదు
,,	౧౯	సాది	సాగాది
,,	౨౪	సిప్రుని	శిప్రుని
౩౨	౩	హ్వాదశగాం	హ్వాదశాంగం
,,	౪	ములసే	ములను
,,	౬	వలకిన	వలసిన
,,	౯	వలకిన	వలసిన
,,	,,	అసేది	అనుసది
,,	౧౮	ధ్యోజనాశ	ద్యోజనాత్త
,,	౧౭	మస్మిని	మస్మిన్ని
,,	౨౩	పురుష	పురుషః
,,	౨౬	తురాత్మ	తురాత్మా
౩౩	౨	ధితే	ధీయతే
౩౪	౨	శిద్దాంత	సిద్ధాంత
౩౬	౧౦	సః	సః
,,	౨౮	బృంహ	బృహ
౩౮	౮	గౌఢిశ	గాఢిశ
,,	౨౭	పర్వతి	పార్వతి
౩౭	౭	భగవతశ్రీ	భగవతశ్రీ

శ్రీ శివాయగురవేనమః.

శ్రీ శివలింగధారణ మంత్రభాష్యం.

ఉద్భటః కోటిపల్లిశ్చ వేమారాధ్యః ప్రకీర్తితః । మంచన

శ్రీపతిశ్చైవ మల్లికార్జునపండితః ॥

ఋగ్యజు స్సామాథర్వణ వేదస్థిత లింగధారణ విధాయక మంత్రభాష్య తదర్థోప బృంహణోపయుక్త పురాణాదివచనభాష్య గ్రంథవివరణాంధ్ర భాషోక్తార్థ భోధప్రకరణం.

౧ అదౌ ప్రణవాది సృష్టిప్రకారో వక్ష్యతే.

కృష్ణయజుర్వేదే । బ్రాహ్మణే ద్వితీయకాండే చతుర్థప్రపాఠకే షష్ఠానువాకే ఏక్రతింశద్రుక్ ॥

గౌరీమిమాయసలిలాని తక్షత్యేకపదీ । ద్విపదీ సాచతుష్పదీ । అష్టాపదీ । నవపదీ । బభూవుషీ । సహస్రాక్షరా పరమేవ్యోమన్ ॥

పరమేవ్యోమన్ ? వ్యోమ్ని ॥ బ్రహ్మణి । ప్రతిష్ఠితా । గౌరీ । గౌ౦వన్న వాగ్దేవీ । సృష్ట్యపరమే । సలిలాని । సలిలసదృశాని । వర్ణపదవాక్యాని । తక్షతీ । స్సృజంతీ : మి మాయ । శబ్దమకరోత్ । కథం । సా । వాగ్దేవీ । ప్రథమం । ప్రణవాత్మనా । ఏకపదీ బ్రహ్మణో ముఖాన్నిర్గతా ॥ అనంతరం వ్యాహృతిరూపేణ సావిత్రీరూపేణ చద్విపదీ ॥ తతో వేదాంగైష్షడ్భిః పురాణధర్మశాస్త్రాభ్యాం చాష్టాపదీ ॥ తతో మీ

మీమాంసా న్యాయ సాంఖ్యయోగ । పాంచరాత్ర । పాశుపతాయుర్వేద ధనుర్వేద గాంధర్వాగ్నవపదీ తతో నంతై ర్వాక్సందర్భైః స్సహస్రాక్షరా అనంతవిధా బభూవుషి సంపంన్నా ॥ ఏతద్విద్యారణ్యభాష్యం.

పరమేవ్యోమన్ పరమాత్మయందున్న గౌరి । గౌరవర్ణముగలవాగ్దేవి । సలిలాని । మహాప్రళయమందు దకిసమానమైన వర్ణపద వాక్యములను । తక్షతీ । సృజించినదై । మిమాయ । ధ్వనినిచేసెను ॥ యెట్టుగాను । సా । అవాగ్దేవి - ఏకపదీ । ముందుగా - ఓం అనే ఓంకార రూపముచే - ఏకపదముగలదై - పరమాత్మ ముఖమువల్లను బయలుదేరినది.

ద్విపదీ తర్వాత భూర్భువస్సువః - అనేవ్యాహృతిరూపముచే - తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీ మహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥ అనెగా యీత్రిరూపముచేతనున్న రెండుపదములుకలది.

చతుష్పదీ ॥ తరువాత ఋగ్వేద యజుర్వేద సామవేదా థర్వణ వేదములనే నాలింటి రూపముచే నాలుగు పదములు కలది.

అష్టాపదీ ॥ తర్వాత శిక్షావ్యాకరణచ్ఛందో నిరుక్తజ్యోతిష కల్పములనే వేదవేదాంగములు - పురాణము - ధర్మశాస్త్రము - అనే యెనిమిదింటిచేతనున్నా - యెనిమిదిపదములు కలది.

నవపది ॥ తర్వాత పూర్వోత్తర మీమాంసాశాస్త్రము - న్యాయశాస్త్రము - సాంఖ్యశాస్త్రము - యోగశాస్త్రము - పాంచరాత్రమనే వైష్ణవాగమశాస్త్రము - పాశుపతమనే శైవాగమశాస్త్రము - ఆయుర్వేదమనే వైద్యశాస్త్రము - ధనుర్వేదమనే అస్త్రవిద్యాశాస్త్రము - గాంధర్వమనే గానశాస్త్రము - యీ తొమ్మిదింటిచేతను తొమ్మిది పదములు కలది,

సహస్రాక్షరా ॥ తర్వాత అంతములేని వాక్సందర్భములచేత ఆంధ్రము మొదలగు అంతములేని భాషాప్రకారము కలదై - బభూవుషి - వృద్ధిఃలదీ ॥ ఏతంప్రథమం బ్రహ్మముఖతో నిర్గతస్యప్రణవస్య లింగాంగ సంయోగరూప లింగధారణార్థః కథితః ॥ యథా - కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే ॥ ఓం ఇతిఅకార ఉకార మకారా వర్తంతే ॥ అకారోలింగం-ఉకారోంగం- మకార స్సంయోగః ॥ లింగాంగసంయోగ ఇత్యేతల్లింగధారణ మితిజ్ఞాతవ్యం। లింగాంగ సంయోగోక్తేరేవ లింగధారణార్థసిద్ధిః ॥ అస్యమంత్రస్యైవ బృంహణాశ్రూయతే। వాతూలోత్తరతంత్రే - శివానుభవసూత్రే - పంచమాధికరణే - అకారోలింగమిత్యుక్త - ముకారోంగమితీరితః - సంయోగోమం

మకారస్య - త్ర్యణవాంశప్రభేదత - ఇతి ॥ అర్థము ॥ అకారః లింగము - ఉకారః అంగము - మకారః సంయోగము - లింగాంగ సంయోగమనే లింగధారణమని తెలుసుకోతగినది.

లింగధారణ సంయోగముయొక్క చెప్పడమువల్ల నుంచె లింగధారణము యొక్క సిద్ధి అభిప్రాయము.

తతో బ్రహ్మముఖతో నిర్గతస్య వ్యాహృతిత్రయస్యాపి లింగధారణార్థో వక్తవ్యః । యథా । కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే సప్తమప్రపాఠకే సాహిత్యుపనిషది పంచమానువాకే భూర్భువస్సువరితివా ఏతాస్తిస్రో వ్యాహృతయ ఇతి వాక్యే । భూర్భువస్సువః ॥

భూః - అంగం - భూరితవై ప్రాణ ఇతిశ్రుతేః ప్రాణరూప ఇతిజీవఉచ్యత ఇతిశంకరసంహితోక్తేశ్చ ॥ అంగం - జీవః - పరమోలింగ మితిశివానుభవ సూత్రోక్తేశ్చ ॥ భువః - బ్రహ్మభిదం లింగం భువ ఇతి వాయుః - నమస్తైవాయో- త్వమేవప్రత్యక్షం- బ్రహ్మాసీతి శ్రుతిభ్యాం ॥ బ్రహ్మేతిలింగమాఖ్యాత మితిశైవసిద్ధాంతశిఖామణ్యుక్తేశ్చ॥ అంగమాత్మేతినిర్ణీతం - లింగంబ్రహ్మేతినిశ్చిత - మితిశివానుభవసూత్రోక్తేశ్చ ॥ సువః - సంయోగః - సువరిత్యసౌలోక ఇతిశ్రుతేః ॥ అసౌలోకఇతినాకః - కంసుఖం తన్నభవతీతత్యకం దుఃఖంతంనాస్త్యత్రేతినాకః - ఆనందస్థానమిత్యర్థః ॥ ఆనందమాత్రమనయో స్సంయోగ ఇతికీర్తితమితి శివానుభవ సూత్రోక్తేశ్చ ॥

భూః - అంగము - భువః - లింగము - సువః - అంగలింగములకు సంయోగము.

తతో బ్రహ్మ ముఖతో నిర్గత స్యయజ్ఞో పవీతధారణ బ్రాహ్మణ ప్రధానభూతస్య . గాయత్రీమంత్రస్యాపి లింగ ధారణార్థః కథితః ॥ యథా ॥ కృష్ణ యజుర్వేదే । సంహితాయాం ప్రథమకాండె పంచమప్రపాఠకే షష్ఠానువాకె । చతుర్థపంచాశతి । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ।

దేవస్యదీప్యమానస్యసవితుః - అంగరూపస్య సూర్యస్య - మధ్యేయోభర్గః ॥

లింగరూపశ్శివః - నః - అస్మాకం - ధియః - ధర్మాదిగోచరాః - బుద్ధీః - ప్రచోదయాత్ - ప్రేరయేత్ ॥ వరేణ్యం శ్రేష్ఠం - తత్ - తల్లింగరూపం భర్గః లింగత్వాత్వయి శ్ఛాందసః - ధీమహి - ఉపాస్మహే ॥ సంయోగరూపోపాసనాం కుర్మహఇత్యర్థః ॥ ఉపాసనైవ - సంయోగస్సంయోగో ద్వైతసంలయ ఇతి శివానుభవ సూత్రోక్తేః ॥ అస్మిన్మంత్రే సవితురితి పదమంగం-భర్గ ఇతి లింగం ధీమహీతిపదం సంయోగః ॥ అస్యమంత్రస్యాప బృంహణం శ్రూయతే ॥ వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవసూత్రే సప్తమాధికరణే ॥ సవితుః పదమంగస్యాద్భర్గః పదం లింగ మేవసంబంధః ॥ ధీమహిపదమిత్యేషా గాయత్ర్యాంగ లింగసంబంధః ॥ జీవస్సవితాదేవః ॥ పరమోభర్గస్తదర్థకం వరేణ్యం ॥ అనయోరైక్యం ధీమహిపద మేషాప్రాహ ॥ జీవపరమైక్యం - ఇతి ॥ అర్థము ॥ దేవస్య ॥ ప్రకాశించుచున్న - సవితుః అంగమైన సూర్యునియొక్క మధ్యమందు - యోభర్గః - ఏలింగమైన శివుడు - నః - మాయొక్క - ధియః - ధర్మార్థకామ మోక్షభక్తులను చూచుచున్న బుద్ధులను- ప్రచోదయాత్ ॥ ప్రేరేపింమనో - వరేణ్యం - శ్రేష్ఠమైన - తత్ - ఆలింగాకార శివుణ్ని - ధీమహి - సంయోగరూపమగు సేవనుజేయుచున్నాము - యీ మంత్రమందు సవితృడు అంగము భర్గుడు లింగము - ధీమహి - యనేదిసంయోగము అని తెలియవలెను.

తతో బ్రహ్మ ముఖతో నిర్గత వేదస్థస్య పంచాక్షర మంత్రస్యాపి లింగధారణార్థ ఉక్తః । యథా । అథర్వణవేదే । అష్టోత్తర శతోప నిషత్సు ॥ ద్విపంచాశత్సంఖ్యాకాయాం । త్రిపాద్విభూతి మహా నారాయణోపనిషది । ఉత్తరకాండె సప్తమాధ్యాయె ॥ షట్కోణకపోలేషు ప్రణవయుక్త । శివపంచాక్షర మంత్రః । ఓం. నమశ్శివాయేతి। అథర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోప నిషత్సు అశీతి సంఖ్యాకాయాం త్రిపురతాపి న్యుపనిషది । తురియోప నిషది ॥ ఓంనమశ్శివాయేతి । యాజుష మంత్రోపాసకో రుద్రత్వం ప్రాప్నోతి । కల్యాణం ప్రాప్నోతి యఏవం వేద ॥ అథర్వణవేదే అష్టోత్తర శతోప

నిషత్సు సప్తాశీతి సంఖ్యాకాయాం భస్మజాబాలోప నిషది ।ద్వితీయా ధ్యాయే । తతశ్చైకాదశ గుణరుద్రోజపనీయ ఏకగుణోనంత్త షడక్షరో వా శైవో మంత్రో జపనీయః । ఓమిత్యగ్రే వ్యవహారే స్నమఇతిప శ్చాత్ శ్శివాయేత్యక్షరత్రయం । ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరేన్నమఇతి । పశ్చాత్తతో మహాదేవాయేతి పంచాక్షరాణి నాతెస్తారకః ॥ పరమోహమంత్రస్తారకోయం పంచాక్షరః । కోయాశైవో మనుశ్శైవ స్తారకోయ ముపదిశ్యతే । మనుఃవిముక్తే । శైవేభ్యోజీవే భ్యశ్శైవోపాయమేవ మంత్రస్థానతులి నపన బ్రహ్మోపదేశో బ్రహ్మసోమోహం పవనస్సోమోహంపవతే ॥

అథర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు ఏకోత్తర శతసంఖ్యాకాయాం । దత్తాత్రేయోపనిషది ద్వితీయ కాండే ॥ సర్వమంత్ర సర్వయంత్ర సర్వ తంత్ర స్వాంల్లన సర్వాహపాయేతి ఓంనమశ్శివాయే త్యుపనిషత్ ॥ సర్వవిద్యోత్పత్తి స్సర్వవేదప్రకాశ కారణే ॥ ఋక్సామ మధ్యమణౌ ॥ కృష్ణయజుర్వేదే । శుక్లకృష్ణ యజుర్వేద ప్రకాశకారణే ॥ రుద్రాధ్యాయ ప్రకాశకాశితే ॥ చతుర్థకాండే । చతుర్థకాండప్రకాశకారణే శివపదపరికాశిత పంచాక్షర ప్రకాశితే । పంచమప్రపాఠకే రుద్రాధ్యాయే రుద్రాధ్యాయపరికాశకారణే , శివపరపరికాశిత పంచాక్షరయుక్తేష్టమానువాకే । నమశ్శివాయచ శివతరాయచ ॥

అథర్వణవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు షడ్వింశతి సంఖ్యాకాయాంబృహజ్జాబాలోపనిషది చతుర్థబ్రాహ్మణే స్మరన్నమశ్శివాయేతి లలాటేతత్రిపుండ్రం ॥

కృష్ణయజుర్వేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు త్రినవతిసంఖ్యాకాయాం పంచబ్రహ్మోపనిషది ॥ పంచాక్షరమయగ్ంశంభుం । పరబ్రహ్మస్వరూపిణం।నకారాది యకారాంతంజ్ఞాత్వాపంచాక్షరంజపేత్ ॥ త్రిపాద్విభూతి నారాయణోపనిష త్త్రిపురతాపి నారాయణోపనిషత్త్రిపురతాపి న్యుపనిష ద్భస్మ జాబాలోప నిషద్దత్తాత్రేయోప నిషత్సు శైవమష్టాక్షర మంత్రోస్తి ॥ రుద్రాధ్యాయ బృహజ్జాబాలోప నిషత్పంచ బ్రహ్మోపనిషత్సు ॥ శైవపంచాక్షరమంత్రోస్తి ॥ షడక్షు

రమంత్రాదిభూతస్య ఓంకారస్య లింగధారణార్థః । ప్రతిపాదిత ఇవ లిఖి
తః । ఇదానీం పంచాక్షర మంత్రస్య లింగధారణార్థోలిఖ్యతే ।

నమశ్శివాయ। నమఇత్యంగం । శివేతిలింగం । ఆయేతిసంయోగః ॥ అస్యమం
త్రస్యైవ బృంహణం శ్రూయతే। వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవసూత్రేపష్ఠాధికర
ణే ॥శ్లో॥ అంగం నమః పదమసౌ శివఏవలింగం సంబంధఏవయదయేతి పదంతదుక్తం
లింగాంగ సంగమ పదత్రయ బోధనార్థ మంత్రోయమేవ మభిధాస్యతి మంత్రరాజః
నమఃపదంత త్త్వంజీవవాచి । శివేతియత్తత్వం పరమాత్మవాచి । ఆయేతి తాదాత్మ్యపదంతి
దేతన్నమశ్శివాయేతి జగాదమంత్రః ।

బ్రహ్మోత్తరఖండేచ ॥ నమస్కారేణజీవత్వం। శివేతి పరమాత్మని। ఆయేత్యై
క్యం గతోమంత్రః పరబ్రహ్మ మయోహ్యసౌ ॥ అర్థము ॥ నమఃఅంగము । శి
వఃలింగము । ఆయ యీ అంగలింగములకు సంబంధము ॥ ౪॥

౫. ఋగ్వేదే ॥ పంచమాష్టకే ప్రథమాధ్యాయే సప్తదశ పంచాశతి ॥ కృష్ణ
యజుర్వేదే సంహితాయాం ప్రథమకాండే అష్టమప్రపాఠకే ద్వావింశత్యనువాకే
పంచమపంచాశతిచ ॥

సోమారుద్రాయువమే తాన్యస్మెవిశ్వా తనూషుభేషజాని ధత్తం॥అవశ్యతం ముం
చతం యన్నో అస్తి తనూషుబద్ధంకృత మేనో అస్మత్ ॥ సోమారుద్రేతి ॥ హేసో
మారుద్రా । ఉమయాసహితః సోమః । పంచోపనిషన్మయ దివ్యమంగళవిగ్రహ · అ
నుగ్రాహికా అఘోరమూర్తిః ॥

కృష్ణయజుస్సంహితాయాం పంచమకాండే సప్తమప్రపాఠకే తృతీయా
నువాకే తృతీయపంచాశతి పరమేశ్వరస్య మూర్తిద్వయ ఉచ్యతే।

రుద్రోశివాఏషయదగ్నిస్తస్యైతే తనువౌ ఘోరాన్యా శివా
న్యేతి ॥ తస్మాత్సోమరుద్రి శబ్దాభ్యామఘోర ఘోరమూర్తిద్వయము
క్తం ॥ భోపరమేశ్వరస్య । అఘోర ఘోర మూర్తిద్వయం । ఉభా
యువాం । అస్మేఅస్మాకం । తనూషు స్థూలసూక్ష్మ కారణ శరీరేషు ।
విశ్వా।విశ్వాని।సర్వాణి । ఏతాని । భేషజాని । భవరోగహరాణి । ఇష్ట
ప్రాణ భావలింగ భస్మ రుద్రాక్షాదిసాక్షికాని । ప్రధానిధత్తం ధా
రయతం । అవస్యతం। తైర్భేషజైః రక్ష, వినాశయతం । కృతం లిం
గధారణాత్పూర్వం । అస్మాభిఃకృతం । నః।అస్మాకం।తనూషుబద్ధం। స్థూ

లసూక్ష్మకారణ శరీరేషుబద్ధం । ఏనః మలత్రియాత్మకం దురితం యద
స్తి॥తత్ అస్మత్॥అస్మత్తః ముంచతం మోచయతం । ఏతౌ వృభౌ యు
వామస్మ చ్ఛరీరేషు ఇష్టాది లింగస్వరూపాణి ధారయిత్వా ॥ అస్మచ్ఛ
రీరావచ్ఛిన్న మలత్రియాత్మిక కల్బిషనాశం కురుతమిత్యర్థః । అస్యో
పబృంహణం శ్రూయతే శైవాగమేపరిశిష్టకే యజుర్వేదే ప్రశ్నచర
మసంజ్ఞకే ।

శ్లో । లింగధారణ మాఖ్యాతం । వేదపుంసా మహాత్మనా ।
సోమారుద్రా యువామేతా । న్యస్మిస్మాస్మాక మేనహి । తనూషుదే
హత్రితేమే ధత్తం ధారయతంసదా। తనూషు దేహత్రితయే। బద్ధంమా
యా మలాత్మకం । కృతం యదేనో దురితం మనో వాక్కాయ క
ర్మజం।తదస్మదస్మత్తస్తూర్ణం ప్రముఖ్యతో వ స్యతంయువాం ॥ ముంచతం
కృపయాసమ్య । క్ప్రమోచ యతమీశ్వరౌ ॥ఏతస్మంత్రిభాష్యం శ్రీ
కరభాష్యేస్థితం ॥

అర్థము ॥ హేసోమారుద్రా । ఓశివుని యొక్క అఘోర ఘోరమూర్తులారా యువం । మీరు । అస్మే మాయొక్క । తనూషు స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములయందు । విశ్వా। సమస్తమైన । ఏతాని ఈ । భేషజాని । భవరోగ హరములైన ఇష్టలింగ ప్రాణలింగ భావలింగ భస్మరుద్రాక్ష మొదలగు సంజ్ఞల । ఔషధములను । ధత్తం ధరింపజేయుడి । అవస్యతం । ఆఔషధములచేత అభీష్టమును సాధింప జేయుడి । కృతంమాచే జేయబడిన। నః । మాయొక్క । తనూషు స్థూలసూక్ష్మ కారణ శరీరముల యందు । బద్ధం । కట్టబడిన । ఏనః । మలత్రయ రూపమైన పాపము । యత్ । యేది । అస్తి। కలదో । తత్ । ఆపాపమును । అస్మత్ । మానుండి। ముంచతం। విడిపించవలసినది ॥

ఓ ఋగ్వేదే సప్తమాష్టకే ప్రథమాధ్యాయే సప్తమపంచాశతి॥
కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే ప్రథమప్రపాఠకే ఏకాదశానువాకేచ ॥ పవి
త్రంతేవితతం బ్రహ్మణస్పతే। ప్రభుర్గాత్రాణి పర్యేషివిశ్వతః । అతప్త
తనూర్నతదామోఅశ్నుతే। శృతాసఇద్వహంతస్తత్సమాసత ॥ ప
విత్రమితి ॥ హేబ్రహ్మణస్పతే । లింగస్యాధిష్ఠాతః । పరమశివ । తే ।
తవతత్ । బ్రహ్మపదవాచ్యం । లింగరూపశరీరం ।పవిత్రంశుద్ధికారణం

శుచికాలేప్య శుచికాలేపి । ధర్తుంయోగ్య మిత్యర్థః । ప్రభుః నిగ్రహాను గ్రహసమర్థః। భుక్తిముక్తి ఫలప్రదాతావా। త్వం। విశ్వతః సమస్తానిగా త్రాణి భక్తశరీరాణి పర్యేషిప్రాప్నోషి ధార్యమాణస్సన్ లింగరూపశ రీరద్వారా భక్తాంగయుక్తోసీత్యర్థః। అతప్తతనూః ।త ప్తా। వేధా మనుక్రియా దీక్షాత్రయేణ। నిర్దగ్ధపాపపంజరాతనూర్యస్య స నభవతీత్యతప్తతనూః । అథవా। అతప్తాఽక్లేశితా శైవదీక్షాదినా తనూ ర్యేనసతథోక్తః। దీక్షాత్రయరహిత ఇత్యర్థః । ఆమః అపరిపక్వాంతః కరణస్సన్ తత్పరశివ స్వరూపం। నాశ్నుతే నప్రాప్నోతి। శ్రుతానిత్ పరిపక్వాంతః కరణాఏవ । వహంతః । స్థూలసూక్ష్మ కారణశరీరేషు । ఇ ష్టాది లింగానిధరంతః । తత్ । పరము శివస్వరూపం। సమానత సమ్య క్ప్రాప్నువంతిః । అస్య మంత్రస్యాన బృంహణం శ్రూయతే । లింగపు రాణౌఉత్తరభాగే। ఏకవింశతి తమాధ్యాయె శ్లో। బ్రహ్మేతి లింగ మా ఖ్యాతం । బ్రహ్మణ స్పతిరవ్యయః । తపస్త్రిం తద్ధివిఖ్యాతం తత్సంప ర్కాత్తను స్మృతిః । ఋగిత్యాహ పవిత్రంతే వితతంబ్రహ్మణ స్పతే । తస్మాత్పవిత్రం, తల్లింగంధార్యం శైవమనామయం । అతప్తత నుఃజ్ఞో వా ఆమస్స నారం జ్ఞితః। దీక్షయా రహితస్సాక్షా న్నప్నుయాల్లింగ ముత్తమం । య్యః కరోతి తపఃపూర్వం । సతప్తతను రుచ్యతే । పరిప క్వోవిమోక్షాయ । సోశ్నుతే లింగధారణం । నకరోతి తపఃపూర్వం। సోఽతప్తతనురుచ్యతే । అథమోయం విమోక్షాయ । నాశ్నుతేలింగధా రణమితి। శైవసిద్ధాంత శిఖామణౌ। షష్ఠపరిచ్ఛేదేచ ।శ్లో। వేదశాస్త్రపు రాణేషు । కామికాద్యాగమేషుచ । లింగధారణ మాఖ్యాతం । వీర శైవస్య నిశ్చయాత్ । బ్రహ్మేతి లింగమాఖ్యాతం బ్రహ్మణస్పతిరీ శ్వరః। । వాప్నుయాల్లింగముత్తమ మితి । ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధా రణ దీపికా లింగధారణచంద్రికా మిత్యాదిగ్రంథ వేషు । స్థితం ।

అర్థము । హేబ్రహ్మణస్పతే । లింగమూర్తిని అధిష్ఠించి యున్న ఓపరశివు డా । తే । నీయొక్క । తత్ । ఆలింగాకారము । పవిత్రం । శుద్ధమైనది । అశుచికా ఉన్నదున్న ధరించ తగినది । వితతం । ఇష్టలింగ ప్రాణలింగ భావలింగాచారలింగ గురులింగ శివలింగ చరలింగ ప్రసాదలింగ మహాలింగములనే భేదములచేతను। భక్తశరీ

వాడు । భుక్తి ముక్తి ఫలముల నిచ్చువాడవైన ॥ త్వం । నీవు । విశ్వాః । సమస్తమైన గాత్రాణి। భక్త శరీరములను। పర్యేషి।పొందుచున్నావు। ఓపరశివ। నీవుధరింపబడుచు న్న వాడవౌటంచూ । లింగాకార మార్గముచే భక్తశరీరములలో కూడినవాడవగుచు అతప్తతనూః । వేధామను క్రియాదీక్షలచే తపించబడని శరీరము కలవాడు । చిన్మయదీక్షను పొందనివాడు । ఆమః । పరిపక్వములేని మనస్సు కలవాడగుచున్న తత్ । పరశివున్ని। నాశ్నుతే। పొందలేడు । శృతాసఇత్ । పరిపక్వ మనస్సుకలిగినజ నులవలె । వహంతః ; స్థూలము మొదలగు । శరీరములందు । ఇష్టము మొదలగు లింగముల నుధరించినవారలై । తత్ । పరశివున్ని । సమాసత । పొందుచున్నారు ॥

౭ ఋగ్వేదేఅష్టమాష్టకే। ప్రథమాధ్యాయే।చతుర్వింశతి పంచాశతి ॥ అ యంమేహస్తోభగవా। నయంమేభగవత్తరః । అయంమేవిశ్వభేషజోయం శివాభిమర్శనః । అయంమాతా। అయంపితా।అయంజీవాతు రాగమత్ ఇదంతవప్రసర్పణం। సుబంధవేహినిరీహి ॥ అయమితి । అయం।మేమమ। హస్తః। వామోదక్షిణశ్చకరః । భగవాన్పూజ్యః। మే।అయంభగవత్తరః అతిశయేన పూజ్యః । మేఅయంవిశ్వభేషజః । విశ్వస్య । మాయాపరిపం చస్య రోగప్రాయస్య । భేషజః । ఔషధరూపః । సంసార రోగనాశక ఇత్యర్థః ॥ అయంశివాభిమర్శనః । శివలింగం ।' అభిమర్శన శబ్దేన కే వలస్పర్శనవాచి । కింతుఅభితః పరితఃమృశతి స్పృశతీత్యభిమర్శనః । దక్షిణకరశాఖాదిభిః వామకరతలకలిత లింగమూర్తే స్సర్వాంగం స్పృ శతీత్యర్థః । శివమభితస్సర్వదా మృశతీతిశివాభిమర్శన ఇత్యర్థోవా । తథాచ। సార్వకాలీన స్పర్శాన్యథానుపపత్త్యా।హస్తాదా ధారణంలభ్య తె । అయం పితా । పితృరూపః । అయం మాతా । మాతృరూపః । అయం జీవాతుః । జీవనౌషధరూపః । హేసుబంధో । శోభనశ్చా సౌబంధుశ్చ సుబంధుః । తస్యసంబుద్ధిః। హేసుబంధో పరమశివ । తవ । తె । ఇదం । ఏతత్ । ప్రసర్పణంలింగం ॥ ని ॥ లింగంప్రసర్పణంచేతి పవిత్రంజనిమేతిచ। తనుభద్రంచ చరణంసూత్ర కంచవిసూత్రక మితివి శ్వమేదిన్యా । అగమత్ । ప్రాప। పూజాకాలె। వామహస్తః। ధారణా ర్థం। దక్షిణహస్తః పూజనార్థంచ।లింగం ప్రాపేతిభావః । అతః కార ణాత్ హేలింగరూపశివ । పూజాదికాలెత్వం ॥ శ్లో ॥ కరాబ్జపీఠరూ

పంచ తత్త్వోహ్యావాహనంపరం । ఆదాయాంగస్థలింగోప వేశనంత్రిచా సనం॥ ఇతివిశేషార్థ ప్రకాశికావచనసంభవాత్ ॥ భక్తశరీర ధృతమ హారజతాదిపేటికాయాః । వామహస్తం ప్రతిఏహిఆగచ్ఛ ॥ విసర్జనం కరస్థస్యలింగ స్యాంగేని వేశనమితివిశేషార్థ ప్రకాశి కోక్తత్వాత్ ॥ పూజావసానకాలె వామహస్తాత్ భక్తశరీరధృత మహారజతాదిపేటికాం ప్రతినిరీహి । నిర్గచ్ఛ ॥ అస్యమంత్రస్య ప్రకారాంతరేణ భాష్యంవర్తతే । తదపిలిఖ్యతే ॥ అయమితి । అయంఏషః । భగవాన్ లింగరూపశ్శివః । మేమమహస్తః హస్తగతః । మేమత్సంబంధీ । అయంశివః భగవత్తరః । అతిశయేన పూజ్య ఇత్యర్థః । మెఅయంశివః । విశ్వభేషజః । విశ్వస్యభవరోగస్య భేషజః । ఔషధరూపః । సంసారరోగనాశక ఇత్యర్థః । అనేనసంహార కర్తృత్వముక్తం । అయంభగవాన్ । శివాభిమర్శనః । శివఇత్యభిమృశ్యతె పరామృశ్యత ఇతితథోక్తః । శివపదోపస్థాప్య ఇతియావత్ । అయం శివః। మాతా। మాతృరూపః । అయంశివః పితా పితృరూపః । అనేనసృష్టికర్తృత్వముక్తం । అయంశివః జీవాతుః జీవనౌషధ రూపః । అనేన స్థితికర్తృత్వ ముక్తం । యస్మాత్కారణాత్ । లింగధారణ స్థానభూతోహస్తః । హేసుబంధో । పరమశివ ఇదం ఏతత్రృసర్పణం । అనుసరణంఅగమత్ ప్రాప । తస్మాత్కారణాత్ । మెహస్తం ఏహిఆగచ్ఛ । నిరీహి।సర్వదావస । కదాచిదపిహస్తా ద్విముక్తో నభవేత్యర్థః ॥ ఉపసర్గవశాద్ధాతూ నామనేకార్థత్వ మిత్యుక్తత్వాన్నిరీహీత్యస్య సర్వదావస్థానార్థఉక్తః ॥ అస్యమంత్రస్యోప బృంహణం శ్రూయతే। కామికాగమె । శ్లో॥ అయం మేహస్తోభగవానితి మంత్రేణసర్వదా । ప్రాణలింగధృతిర్వేద పురుషేణసమీరితేతి ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం। సోమనాథభాష్య లింగధారణదీపికా లింగధారణ చంద్రికా శైవమతభూషణాఖ్య గ్రంథేషుస్థితం ॥

అర్థము ॥ మె । నాయొక్క । అయం । ఈ । హస్తః । యడమచేతి పడిదిన్నె నహస్తము । భగవాన్ । పూజ్యమైనది । మె । నాయొక్క । అయం । ఈ । హస్తము భగవత్తరః । మిక్కిలి పూజ్యమైనది । మె। నాయొక్క। అయం । ఈహస్తము। విశ్వభేషజః । రోగతుల్యమైన । మాయాప్రపంచమునకు । ఔషధరూపమైనది । సంసారరోగ

మును వశింపజేయునది । అయం । ఈ । హస్తము । శివాభిమర్శనః । లింగమునంతే టస్పృశించునది । లింగమును । యెల్లప్పుడూ స్పృశించినదైనా । వేరే ప్రకారము ॥

యెల్లప్పుడు లింగమూర్తి యొక్క । స్పర్శసంభవించినందున । హస్తాదికము నందు ధారణము పొందబడుచున్నది ॥ అయం । ఈ హస్తము మాతా తల్లియు । అయం । ఈ హస్తము । పితా । తండ్రియు । అయం । ఈ హస్తము । జీవాతుః । జీవనౌషధమునైనదై । హేసుబంధో । మంచిబంధువగు । ఓపరమశివుడా । తవ । నీయొక్క ఇదం । ఈ । ప్రసర్పణం । లింగమును । ఆగమాత్ । పూజాకాలమందు । యెడమ హస్తము ధరియించుట నిమిత్తము । కుడిహస్తము పూజించుటకు నిమిత్తమున్ను । పొందెను । ఈపొందడమువల్లనుంచి । ఓ పరమశివలింగమా । నీవు పూజాప్రారంభమందు భక్తశరీరమందు ధరించబడిన । బంగారము మొదలగు పేటికలవల్లనుంచి । యెడమహస్తమునుగూర్చి । ఏహి । రమ్ము ॥ పూజావసానమందు । యెడమహస్తము వల్లనుంచి । భక్తశరీరమందు ధరించబడిన । బంగారము మొదలగు । పేటికనుగూర్చి । నిరీహి । వెళ్లుమా ॥

మరొక అర్థము ॥ అయం । ఈ । భగవాన్ । లింగరూపమైన శివుడు । మే । నాయొక్క । హస్తః । హస్తమును పొందినవాడు । మే । నాసంబంధియగు । అయం । ఈ । శివుడు । భగవత్తరః । అత్యంతపూజ్యుడు । మే । నాసంబంధియగు । అయం । ఈ శివుడు । విశ్వభేషజః । భవరోగౌషధరూపుడు । సంసారరోగనాశకుడు । ఈవిశేషణముచే । సంహారకర్తృత్వము చెప్పబడినది । అయం । ఈ । భగవంతుడు । శివాభిమర్శనః । శివుడని పరామర్శించబడినవాడు । అయం । ఈ శివుడు । మాతా । తల్లియు । అయం । ఈ శివుడు । పితా । తండ్రియున్ను । ఈ విశేషణములచే । సృష్టికర్తృత్వము చెప్పబడినది । అయం । ఈ శివుడు । జీవాతుః । జీవనౌషధము । ఈవిశేషణముచే స్థితికర్తృత్వము చెప్పబడినది । ఏకారణమువలన । లింగమూర్తిని ధరించుటకు । స్థానమైనహస్తము । హేసుబంధో మంచిబంధువగు । ఓపరమశివుడా । తవ । నీయొక్క । ఇదం । ఈప్రసర్పణం । అనుసరణమును । ఆగమాత్ । పొందెను । ఆకారణమువలన నాయొక్కహస్తమును గూర్చి । ఏహి । రమ్ము । నిరీహి । యెల్లప్పుడూ వుండుము । యెల్లప్పుడును హస్తమువల్లనుంచి । విడువబడువాడవుకాకుము ॥

౮ శుక్లయజుర్వేద అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు । ప్రాథమికాయాం వాజసనేయ సంహితోపనిషది । ఈశావాస్యమిదగ్ం సర్వంయత్కించ

జగత్యాంజగత్ । తేనత్యక్తేనభుంజీథా మాగృధః కస్యస్విద్ధనం ఈశావాస్యమితి । యద్యస్మాత్కారణాత్ । ఈశావాస్యం। ఈశేస్యఆవాస్యంనివాసార్హం।ఇదం వక్ష్యోనిక్షిప్తతయా।పురస్ఫూర్తం సర్వంసర్వాత్మకం। శివాధిష్ఠితత్వాదితిభావః । కించ । కించిచ్ఛిలామృద్వా పధాత్వాదిలింగం । జగత్యాం। పృథివ్యాం। జగత్ ఉపాసనార్హతయా అధిష్ఠానతాం।క్రియాసమభిహారేణ గచ్ఛత్ ।తస్య నిత్యధార్యత్వాదివిధత్తే॥ తేనకారణేనత్యక్తే। ।ప్రమాదాదినా పరిత్యాగే। పునరసంగ్రహేచ సతి। హేశివలింగధారిన్। త్వం। నభుంజీథాః । మాభుంక్ష్వ । ఉదకాదిపతితలింగాలాభే అనశనాదినా శరీరమేవ విసృజేత్ ॥ నత్వన్యలింగం ధార్యమిత్యాహ । కస్యస్విత్ ॥ కస్యాపిధనంలింగం మాగృధాః నస్వీకురుష్వ। ధనం వైలింగం । తస్మాన్నాన్యేషాం వైలింగం। గృహాణేతికాషీతకీశ్రుతేః । అస్యమంత్రస్యాప బృంహణంశ్రూయతే।శివరహస్యే।ఈశాం శసంజ్ఞికద్వాదశాంశే ।తృతీయాధ్యాయె । ఈశావాస్య మిదంసర్వం యత్కించజగత్యాంజగత్ తేనత్యక్తేనభుంజీథామాగృధాన్యంసురాంతరమితి॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం ఈశోపనిషచ్ఛైవ భాష్యేస్థితం ।

అర్థము ॥ యత్ ।దేకారణమువల్లనుంచి । ఈశావాస్యం । ఈశ । సాంబశివునకు । ఆవాస్యం। వుండతగిన । ఇదం। ఈవక్షస్థలమందుంచబడిన। దగుటచేత । ముందర ప్రకాశించుచున్న। సర్వంశివాధిష్ఠిత మగుటవలన । సమస్తరూపమైన । కించ । శిలాదులవల్లనైనా । ఒకానొక లింగము। జగత్యాం। భూమియందు । జగత్ ।సేవించతగినదగుటచే । స్వర్గస్థా। కరణత్వమును । మాటిమాటికిని పొందెనో । తేన। ఆకారణముచే । త్యక్తే ప్రమాదాదికముచే విడవబడినదగుచు। నుండగా । తిరిగి దొరకని దగుచుండగామన్నా । ఓ శివలింగధారి । నీవు । నభుంజీథాః । భోజనమునుచేయకుము । శరీరమునే విడువవలశినది। కస్యస్విత్। మరొకని యొక్క ।ధనం। లింగమూర్తిని। మాగృధః స్వీకరించకుము ॥ ధనంవైలింగం । కాషీతకీశ్రుతి వలన ధనశబ్దమునకు లింగార్థమును చెప్పిరి ॥

౯ శుక్లయజుర్వేదే। అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు। దశమ్యాం బృహదారణ్యకోపనిషది తృతీయాధ్యాయె। చతుర్థబ్రాహ్మణే ॥ బ్రహ్మవాఇదమగ్రఆసీదితి । దశమమంత్రే । అహంబ్రహ్మాస్మి । అహమితి ॥ అహంజీ

వాత్మాఖ్యమంగం। బ్రహ్మ। పరశివాఖ్యాలింగం। అస్మీతి। సంయోగాఖ్యస్సంబంధః ॥ జీవాత్మాఽహం । పరశివతత్వం బ్రహ్మ । అస్మిభవామి ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణ చంద్రికాయాం స్థితం ॥

అర్థము ॥ అహం । జీవుడనైన । నేను । బ్రహ్మ । పరశివత్వమును । అస్మి అగుచున్నాను ॥

౧౦ కృష్ణయజుర్వేదె । సంహితాయాం ప్రథమకాండె అష్టమప్రపాఠకె । షష్ఠానువాకె ద్వితీయ పంచాశతి ॥ కృష్ణయజుర్వేదె । ఆరణ్యకె దశమప్రపాఠకె యాజ్ఞిక్యుపనిషది పట్పంచాశత్ఖండేచ ॥ త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధింపుష్టివర్ధనం। ఉర్వారుకమివబంధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయమాఽమృతాత్ ॥ త్ర్యంబకమితి। త్రీణి అంబకాని నేత్రాణి యస్యసః త్ర్యంబకః। అపిశబ్ద ఇతిధాతుముపజీవ్య త్రయోంబకా అకారోకార మకార వాచకత్వేన యస్యేతివిగృహీతం భట్టభాస్కరాదిభిః। శోభనశ్శరీరగంధః పుణ్యగంధో వాయస్యాసౌసుగంధః । యథావృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరాద్గంధోవాత్యేవం పుణ్యస్యకర్మణో దూరాద్గంధోవాతీతి। శ్రుతేః ॥ పుష్టింశరీర ధనాదివిషయాం । వర్ధయతీతి పుష్టివర్ధనః । తాదృశం త్ర్యంబకం లింగాకారం శివం యజామహే। సంగతింకుర్మహే । యజామహ ఇతి సంగతీకరణార్థత్వా ద్యజేఃదేవపూజాసంగతీకరణదానేష్వితి ధాతోరాత్మనేపదంచ సంగతీకరణస్యాత్మగామిత్వేనసామంజస్యేనోపపద్యతె । ధారయామఇత్యర్థః ॥ ఉర్వారుకమివ । లోకేయథా । ఉర్వారుకఫలానిబంధనాత్ వృంతాత్ స్వయమేవముచ్యంతే । తద్వదహం త్ర్యంబక ప్రసాదేన మృత్యోర్మరణాత్ ముక్షీయం మోచనయుక్తోభూయాసం । అమృతాత్ । చిరజీవితాత్ । కైలాసాదేర్వా । మాముక్షీయ మోచనయుక్తోమాభూయాసం॥ అస్యమంత్రస్యోప బృంహణంశ్రూయతె । శ్లో ॥ త్రియంబకంవిరూపాక్షం లింగంబ్రహ్మసనాతనం । యజామహేంధారయామ స్సుగంధింపుష్టివర్ధనం। ఉర్వారుకంయథా బంధాన్మృత్యోర్ముక్షీయమాఽమృతాత్ ॥ శ్లో ॥ ప్రథమాష్టేయజుర్వేదే ప్రశ్నేచాన్యస్మిన్ లింగధారణమాఖ్యాతం వేదపుంసామహాత్మనేతి। వసిష్ఠసంహితాయాంచ ॥ యోదృశ్యతె మహాన్గంధశ్శోభన స్సర్వవస్తుషు ॥ సయస్యచసజే

వస్యసుగంధిః కథ్యతేబుద్ధైః । అథవాశోభనైర్గంధైః పుష్టిశ్చాపిసనో హరైః । ఇత్యాది ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం బహుశశ్శాంభవేస్థితం ।

అర్థము ॥ సుగంధిం । మంచిదైనశరీర గంధము । పుణ్యగంధమై వాకలిగిన। పుష్టివర్ధనం । శరీర । ధనాదులయొక్కపుష్టిని। వృద్ధిచేయుచున్న । త్ర్యంబకం। మూడునేత్రములు । వాచకత్వముచే। మూడైన । అకారఉకారమకారములు । కలిగిన లింగరూపమైనశివున్ని । యజామహే । భక్తులమైన మేము కూర్చుకొనచున్నాము । ధరించుచున్నాము । ఉర్వారుకమివ । లోకమందు ఏలాగున । దోసపండ్లు । బంధనాత్ । తొడిమెల్లనుంచి తామె । విడువబడుచున్నవో । అలాగున నేను । శివానుగ్రహముచే । మృత్యోః మరణముల్లనుంచి । ముక్షీయ । విడిచినవాడ నగుచున్నాను । అమృతాత్ । చిరకాలజీవనము వలన। కైలాసాదికము వలననైనా మాముక్షీయ । విడిచినవాడను కాను॥

౧౧ కృష్ణయజుర్వేద సంహితాయాం। చతుర్థకాండె పంచమప్రపాఠకే। రుద్రాధ్యాయే ప్రథమానువాకె। ప్రమథ పంచాశతి ॥కృష్ణయజుర్వేదె అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు। చతుర్దశసంఖ్యాకాయాం పంచరుద్రాంతర్గతాయాం శ్వేతాశ్వతరోపనిషది। తృతీయాధ్యాయేచ । యాతే రుద్ర శివాతనూర ఘోరాపాపకాశినీ । తయానస్తనువా శంతమయాగిరిశంతాభిచాకశీహి ॥ యాతేరుద్రేతి । హేరుద్ర పరమశివ । అఘోరా। శాంతాకారా । శివాసర్వసంగిళప్రదా । యాతేతవతనూః । లింగరూపశరీరమస్తి । సాఅపాపకాశినీ । అపాపేషు పాపరహితేషు కాశతఇత్యపాపకాశినీ లింగరూపశరీరావచ్ఛిన్న శివస్శమదమాది సంపన్న భక్తగా.తేనార్యఇతి పర్యవసితార్థో.త జాగరూకః ॥ హేగిరిశంత గిరౌ కైలాసేస్థిత్వా నిత్యం ప్రాణిభ్యోయశస్సుఖం తనోతిసగిరిశంతః । తస్యసంబుద్ధిః హేగిరిశంతః । రుద్ర । శంతమయా అతిశయేనసుఖకారిణ్యా । తయా తవ లింగరూప శరీరేణ। నఃఅస్మాన్ । అభిచాకశీహి । అభిలక్ష్యప్రకాశంకురు । తాదృశం । త్వదీయాం లింగరూపాంతనుం। అస్మచ్ఛరీరేషు ప్ర... అస్మాన్ సుఖినః। కుర్విత్యర్థః । అస్యమంత్రస్యేవ బృంహణం స్కాందే, శివపురాణే॥ యాతేశివాతనూ రుద్రలింగం మంగళదాయకం। లింగంశివాతనూః ప్రోక్తామూర్తిరఘోరాతనుస్స్మృతా॥

అపాపేషుచభక్తేషు తయోర్మధ్యేశివాతనూః । కాశతేపరమేశస్య శిష్టా స్తైలింగధారిణః ।తయాశంతమయాసౌఖ్య కారిణ్యాలింగరూపయా । అభిచాకశీహిత న్నాత్వాంగిరి శంతాభిరక్షమాం ॥కారణాగమేచ ।శ్లో॥అపాపకాశీతి వపుశ్శృతంతేశిష్టాః ప్రసిద్ధాభగవన్నపాపాః । అతస్త్వదీయానపరాయభక్తాన్న్యాన శిష్టానితిసశ్చినోమిః॥శివయోగదీపికాయాంచ॥శ్లో ॥నిత్యంధాలిత్వదీయేషు యాతేరుద్రశివాతనూః। అఘోరాపాపకాశీతి శ్రుతిరాహసనాతనీ॥ శైవశిద్ధాంత శిఖామణౌచ ॥శ్లో॥అఘోరాపాపకాశీతియా తేరుద్రశివాతనూః యజుషాగీయతేయస్మాత్తస్మాచ్ఛైవ్యోఘవర్జితః ॥ ఇతి॥ఏతన్మంత్రి భాష్యా సోమనాథ భాష్య లింగధారణ దీపికా లింగధారణచంద్రికా శైవమత భూషణాది షుస్థితం॥

అర్థము ॥ హేరుద్ర । ఓపరశివుడ । అఘోరా । శాంతమైన । శివా । శుభప్రదమైన। యా । ఏతత్తై । నీయొక్క । తనూః । లింగరూపమైన శరీర ము । అస్తి కలదో । సా । ఆలింగరూపమైనశరీరము । అపాపకాశినీ । అపాప । పాపరహితులయందు । కాశినీ । ప్రకాశించుచున్నది । లింగరూపుడైన శివుడు । శమదమాదులతో కూడిన భక్తశరీరమందు ధరించబడినవాడు ॥ హేగిరిశంత్ర । కైలాసమందుండి । సుఖము నుచేయుచున్న । ఓపరశివుడా । శంతమయా । అతిశయముచే । సుఖమును చేయుచున్న । తయా । ఆ । తనువా । లింగరూపశరీరముచేత । నః । మంమము । అభిచాకశీహి । చూచి । ప్రకాశింపజేయుము ॥ ఆవిధమైన నీసంబంధమైన । లింగరూపశరీరములను । మాశరీరములయందు । ప్రకాశింపచేసి । మంమ్ము ను । సుఖముగలవాండ్లనుగాను చేయుము ॥

౧౨ కృష్ణయజుర్వేదే। బ్రాహ్మణేద్వితీయకాండే చతుర్థప్రపాఠకే ద్వితీయానువాకె । లింగోపనిషచ్చ ॥ వయుగ్ం సోమవ్రతేతవ । మనస్తనూషుబిభ్రతః । ప్రజావంతో అసీమహి ॥ వయమితి ॥ హేసోమ ॥ హిమవత్పుత్ర్యాః గౌర్యాః బ్రహ్మవిద్యాభిమానిరూపత్వా ద్గౌరీవాచక ఉమాశబ్దః । బ్రహ్మవిద్యా, మూర్తయేతి ॥ అతఏవ తలవకారోపనిషన్నాముకాయాం కేనోపనిషది బ్రహ్మవిద్యా మూర్తిత్వస్తావై। శ్రూయతే । బ్రహ్మ... మూర్తిగపర బహుశోభ మానామునూంహైమవతీంతాం ...పత ... పరమాత్మా । తయో

మయానహ వర్తమానత్వాత్సోమః । తస్యసంబుద్ధిః హేసోమ । పరమశివ । తవ । త్వదీయే । వ్రతే । అసిధారావ్రత రూపలింగధారణ విభూతిరుద్రాక్ష ధారణవ్రతే ॥ వయం వర్తమానాః । తనూషుస్థూల సూక్ష్మకారణ శరీరేషు । మనః బ్రహ్మాభిధం । ఇష్టప్రాణ భావాత్మకం లింగం । మనోబ్రహ్మేతివ్యజానాదితి శ్రుతేః బ్రహ్మేతి లింగమాఖ్యాతమితి। శైవసిద్ధాంత శిఖామణౌ రేణుకోక్తేశ్చ ।అంగమాత్మేతి నిర్దేశితం లింగంబ్రహ్మేతి నిశ్చితమితిశివానుభవసూత్రే। మాయిదేవాచార్యోక్తేశ్చ । బిభ్రతః ధారయంతః । ప్రజావంతః పుత్రపౌత్రాదియుక్తాః। అసీమహి । శుద్ధసిద్ధప్రసిద్ధప్రసాదాది భోగాన్ భుంజీమహి ॥

అర్థము ॥ హేసోమ । బ్రహ్మవిద్యామూర్తియగు । ఉమా । శక్తితోకూడా ప్రవర్తించు చుండుటవల్లసోముడనగా । పరమాత్మవాచకము।ఓపరశివుడ। తవ నీసంబంధియగు । వ్రతే । కత్తియొక్క । దారిమీద నడుచుటవంటి । లింగధారణ । విభూతి రుద్రాక్షధారణ । వ్రతమందు । వయం । వర్తించుచున్న । మేము । తనూషు । స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములయందు । మనః । బ్రహ్మమనె । ఇష్టాదిలింగమూర్తిని । బిభ్రతః । ధరించినవారమై । ప్రజావంతః । పుత్రపౌత్రాదులతో । కూడినవారమై । ఆసీమహి । శుద్ధము మొదలగు । ప్రసాదములయొక్క । భోగములను । అనుభవించుచున్నాము ।

౧౩ కృష్ణయజుర్వేదే । బ్రాహ్మణే । తృతీయకాండె । ద్వాదశప్రపాఠకె । తృతీయానువాకె । కృష్ణయజుర్వేదే। ఆరణ్యకె। దశమప్రపాఠకే । యాజ్ఞిక్యుపనిషది ప్రథమానువాకేచ । చరణంపవిత్రం వితతంపురాణం। యేనపూతస్తరతి దుష్కృతాని । తేనపవిత్రేణ శుద్ధేనపూతా అతిపాప్మానమ . రాతింతరేమ ॥ లోకస్యద్వార మర్చిమత్పవిత్రం । జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్ । అమృతస్యధారా బహుధాదోహమానం చరణంనోలోకే సుధితాందధాతు ॥చరణమితి ॥ చరత్యనేనేతి చరణం ఉత్తమగతి సాధనంలింగం శ్లో.లింగంప్రసర్పణంచేతి పవిత్రం జనిమేతిచ । లినుర్ధర్మద్రంచ చరణం సూత్రకంచ విసూత్రకమితి విశ్వమేదిన్యా వితి శైవమతభూషణోక్తేః॥ పవిత్రంపవేర్మహా భయాత్త్రాయతీతి పవిత్రం। శుద్ధికారణం। శుచ్యశుచికాలేపి ధారణయోగ్యం । వితతం । ఇ

ష్టాది భేదేన | భక్తశరీరాది భేదేనవా విన్యృతం । పురాణం అనాదిసిద్ధం। యేనలిఙ్గేన । పూతాః పవిత్రీకృతాః। భక్తాః।పాపాని దుష్కృతాని తరన్తి । పవిత్రేణ అన్యస్య శోధకేన। శుద్ధేనస్వయమపి పవిత్రేణ। తేనలిఙ్గేన । పూతాః శోధితాః వయం। పాప్మానం పాపరూపం । అరాతిం శత్రుం అతితరేము । అతిశయేన లంఘయామ | లోకస్యేతి। యదేతచ్చరణం శివలిఙ్గం, తదేతత్ । నో । అస్మాకంలోకే । మహాకైలాసేసుగతాం సుఖయుక్తానస్థితిం।దధాతు సంపాదయతు। యద్వా। నోఅస్మాన్ । లోకే । సదాశుక్ర్పృష్టే । మహాకైలాసే। నిత్యపరమశివేవా। సుగతం |ఆత్మారామాన్। దధాతు కరోతు.కీదృశంచరణం శివలింగం। లోకస్య ద్వారం। మహాకైలాసస్య ద్వారవత్ప్రవేశసాధనం । అర్చిమత్ దీప్తియుక్తం, సర్వైఃపూజ్యం వా। పవిత్రం శోధకం। జ్యోతిష్మత్ పరమప్రకాశేన నానుజ్యోపేతం। విజ్ఞానసంజ్ఞితంవా । భ్రాజమానం । స్వయమపి దీప్యమానం। మహాస్వత్ మహాత్మ్యయుక్తం । శక్తిసంయుతంవా। అమృతస్య పీయూషస్య । మోక్షస్య వా। ధారాః। బహుధా అనేకప్రకారేణ । దోహమానం సంపాదనశీలం. అస్యమంత్రద్వయ స్యోపబృంహణం స్మర్యతే। శైవాగమే। మణిమంజరీ భేదిన్యామప్యుక్తమసగేఽపి॥ చరధారణేన యోగేన గతిసాధనముత్తమం । పవిత్రంహ్యుభయం ప్రోక్తం తస్మాత్ప్రోక్తం పవిత్రకం । వితతంచ స్మృతంచైవ సర్వధారణ హేతునా । పురాణం తస్యసంప్రోక్తం యాన దిక్సేన లింగకం। యేనలింగేనపూతాస్తు దుష్కృతాని । స్యప్రహా శుద్ధేన తేనలింగేన పాపరూపమరాతికం । తరేమవయమిత్యేవ। లింగకీర్తనమిత్యపి । లోకస్య కైలాసాదేశ్చ ద్వారంసాధనమీరితం। అర్చిరిత్ దీప్తిమచ్చైవ జ్యోతిర్విజ్ఞానసంజ్ఞితం। భ్రాజమానం స్వప్రకాశం మహాస్వచ్ఛక్తిసంయుతం । అమృతస్యచ మోక్షస్య ధారా నానావిధాశ్చ రాః దోహమానందజనకం చరణం లింగమేవహినోస్మాన్ లోకే సదాశుక్లపృష్టే నిత్యేవాపరమాత్మని.ఆత్మారామాంస్తుసుధితాన్ లింగం తాన్ప్రకరోతు చేతి ।

అర్థము ॥ చరణం । ఉత్తమగతికి సాధనమగు లింగమూర్తి । పవిత్రం, శుద్ధియొనర్చునదియు । విష్ణుమునది । వితతం । సమస్తజనధారణ కారణముచే । విస్త

రింపబడినది । పురాణాం । అనాదిసిద్ధమైనది । యేన । యే । శరీర ధృత లింగముచేత । పూతః । పవిత్రుడుగా చేయబడిన భక్తుడు । దుష్కృతాని । పాపములను । తరతి । నశింపజేయుచున్నాడో ; పవిత్రేణ । ఇతరులను శుద్ధిచేయుచున్న । శుద్ధేన । తానున్నూ పవిత్రమైన । తేన । ఆలింగముచేతను । పూతాః । శుద్ధిచేయబడిన । వయం । మేము । పాప్మానం । పాపరూపమైన । అరాతిం । శత్రువును । అతితరేమ । అతిశయముచే దాటుచున్నాము । లోకస్య । మహాకైలాసమునకు । ద్వారం । ద్వారమువలె ప్రవేశించుటకు సాధనమైన । అర్చిమత్ । సర్వజనముచే బూజింపతగిన । పవిత్రం । శుద్ధిచేయుచున్న । జ్యోతిష్మత్ । పరులను ప్రకాశింప చేయుచున్న । విజ్ఞానసంజ్ఞ కలదైన । భ్రాజమానం । తానున్నూ ప్రకాశించుచున్న । మహస్వత్ । మహత్వ్యముతో కూడిన శక్తితో కూడినదైన । అమృతస్య । పియూషముయొక్క । మోక్షము యొక్క । యున్నూ । ధారాః । ప్రవాహములను । బహుధా । చాలాభేదములుగాను । దోహమానం । సంపాదించుచున్న । చరణం । లింగమూర్తిని । నః । మాకు । లోకే । మహాకైలాసమందు । సుక్షితాం । సుఖముతో కూడిన వునికిని । దధాతు । సంపాదించుగాక ॥ నః । మమ్ములను । లోకే । మహాకైలాసమందు నిత్యమైన । పరశివుని యందైన । సుధితాన్ । అస్మయందే । క్రీడించు వారలనుగాను । దధాతు । చేయుగాక ॥

౧౮ కృష్ణయజుర్వేద అరణ్యకే తృతీయప్రపాఠకే । ద్విచత్వారింశదనువాకే । అశ్మానమాఖణాం ప్రపద్యే । ఆశ్మానమితి ॥ ఆఖణాం । అత్రవ్యత్యయేన ణకారః । ఖననపర్యంతం । అహం । అశ్మానం । శిలామయం శివలింగం । ప్రపద్యే ప్రాప్నోమి ॥ ప్రపద్యే ఇతి లట్ప్రయోగ్యయేన శరీరస్య గర్తనిధానమభివ్యాప్య । శివలింగ ధారణ మభిధీయ్యతే । ఏతన్మంత్రభాష్యం మిశ్రశాంభ వేష్టితం ॥

అర్థము ॥ ఆఖణం । మరణానంతరమందు శరీరముకు । భూనిక్షేప పర్యంతము । అహం । నేను । అశ్మానం । షడధ్వన్యాసాది సంస్కృతమైన శిలామయమైన । శివలింగమును । ప్రపద్యే । పొందుచున్నాను ॥

౧౯ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే సప్తమప్రపాఠకే । సాహిత్యుపనిషది చతుర్థానువాకే ॥ యశ్ఛందసామృషభో విశ్వరూపశ్ఛందోభ్యో ధ్యమృతాత్సంబభూవ । సమేంద్రో మేధయాస్పృణోతు । అమృతస్య దే

ధారణో భూయాసం । శరీరం మే విచర్షణం । జిహ్వా మే మధుమత్తమా ।
కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువం ॥ బ్రహ్మణః కోశోసి మేధయాపిహితః । శ్రు
తం మే గోపాయ ॥ యశ్ఛందసామృషభః ॥ యశ్శివః ఛందసాం । సర్వవిద్యో
త్కృష్టానాం । ఋగాదివేదానాం ఋషభః । శ్రేష్ఠః ప్రభుః । సర్వవిద్యాక
ర్తేత్యర్థః ॥ ఈశానస్సర్వవిద్యానామితి శ్రుతేః । విశ్వరూపః ప్రపంచమ
యః । సర్వో వై రుద్ర ఇతి శ్రుతేః । ఛందోభ్యః ఋగాది వేదేభ్యః । అధివిశ్వా
అధికత్వేన । అమృతాత్ । మోక్షనిమిత్తం । సంబభూవ ప్రాదురభూత్ ॥
యో దేవానాం ప్రథమం పురస్తాద్విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిరితి శ్రుతేః
యతః కారణాత్ అహం । అమృతస్య మోక్షస్య । మోక్షార్థమిత్యర్థః ॥
దేవం లింగరూపశివం । ధరతీతి దేవధారణః । యద్వా । దేవస్య లింగరూప
శివస్య ధారణం యస్య స దేవధారణః । భూయాసం । భవేయం । తతః కార
ణాదింద్రః । పరమైశ్వర్యశాలీ స శివః ॥ సర్వైశ్వర్యసంపన్న స్సర్వేశ్వరశ్శం
భు రాకాశమధ్యే । శివ ఏకో ధ్యేయః శివంకరస్సర్వమన్యత్పరిత్యజ్య ।
ఇతి శ్రుతేః ॥ మా । మాం । మేధయా । శివైకనిష్ఠా గరిష్ఠబుద్ధ్యా ।
స్పృణోతు । సంయోజయతు । ప్రీణయత్విత్యర్థః ॥ శరీరమితి ॥ యతో
వాంఛిచ్ఛక్తి ప్రకటీకృత పరశివేష్ఠ లింగధారీ । భూయాసం । అతః మే
మమ । శరీరం స్థూలసూక్ష్మకారణాత్మక దేహం । విచర్షణం । కార్మికాది
మలత్రయనివృత్తతయా । పరిశుద్ధం భూయాత్ । మే । మమ జిహ్వా రసనా
మధుమత్తమా । అలౌకికదుశ్శాస్త్రవాక్యోచ్చారణనివృత్తిపూర్వక నిగ
మాగమోక్తయ వేదాంతవాక్యాది విషయమధురసంభాషిణీ । సదాభూ
యాత్ । కర్ణాభ్యాం శ్రోత్రాభ్యాం భూరి బహు । విశ్రువం । శ్రుణవానీత్యర్థః
హే భక్తశరానుగ్రహ లింగాకార । త్వం । బ్రహ్మణః జగత్కారణస్య । పరమ
శివస్య । ధ్యానాయ । కోశవదాలంబనభూతః అసి । యథా చర్మమయః కో
శః స్వరక్షణాయాలంబనభూతః తద్వత్పరశివధ్యాన రక్షణాయ లింగాకా
రః అలంబనభూతః తాదృశో లింగాకారః । మేధయా ధారణశక్త్యాపిహితః
వ్యాప్తః । తథా చ । లింగాధిష్ఠిత పరశివత్వం మే । మదీయం శ్రోత్రాభ్యా
మవగతం । నిగమార్థరహస్యభూతం భక్తిజ్ఞానాదికం । గోపాయ రక్ష ।
తదవిస్మరణాదికం కుర్వితి భావః ॥ అస్య మంత్రస్యోప బృంహణం శ్రూయ

తె. శైవపురాణే శ్లోకధా వేదాంతవాక్యేషు లింగధారణమీర్యతే వేదోక్తేను యజుర్వేదే తైత్తిరీయే విశేషతః । మోక్షార్థీనాం ముక్తిహేతుర్లింగధారణముచ్యతే । యో వేదానామృషభః । శ్రేష్ఠో విశ్వరూపశ్శివో౽ధికః। ఛందోభ్యస్సర్వవేదేభ్యో హ్యమృతాత్సంబభూవహ । ఇంద్రస్య పరమైశ్వర్య శాలీ సాంబస్త్రిలోచనః । మాం మేధయా ప్రజ్ఞయావస్పృణోతు ప్రీణయత్వినః । అమృతస్యచ మోక్షాయ సర్వదేహేషు సర్వదా । దేవస్యలింగరూపస్య శివస్య పరమాత్మనః । ధారణంతు ప్రతిజ్ఞస్య దేవధారణమిష్యతే । శరీరం మే సదాలోకే విచర్షణమకల్మషం । జిహ్వా మే రసనాభూయాత్ మధురాలాపభాషిణీ । కర్ణాభ్యాం శ్రోత్రయుక్తేన భూరివ్యశ్రవణమస్త్వహం । బ్రహ్మణః పార్వతీశస్య కోశాధస్థాన మేవహి । అనేకవయథాలోకే మేధయా ప్రజ్ఞయావృతః । శ్రుతం త్వచ్ఛ్రవణాదినమే గోపాయసదాశివేతి ॥ ఏతేన మంత్రభాష్యం లింగధారణదీపికా లింగధారణచంద్రికా। శ్రీకరభాష్యోపనిచ్ఛేన భాష్యేష్వస్థితం ॥

అర్థము ॥ యః ॥ యేశివుడు । ఛందసాం । ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ వేదములకు । ఋషభః । మహాప్రభువై । విశ్వరూపః । ప్రపంచమయుడై । ఛందోభ్యః । ఋగాది వేదములకల్లనుంచి అధిపరివ్యాధిప డిగుటచేతను । అమృతాత్ । మోక్షనిమిత్తమై । సంబభూవ । ప్రఖ్యాతుడాయెను । ఏకారణముకల్లనుంచి నేను । అమృతస్య । మోక్షమునకు । దేవధారణః । దేవ । లింగరూప శివునియొక్క । ధారణః ధారణకలవాడను । భూయాసం । అయితినో । ఆకారణము కల్లనుంచి । ఇంద్రః పరమైశ్వర్య శాలియగు । సః । ఆశివుడు । మాం । నన్ను । వాక్కు శివునియందు నిష్ఠచే నిష్ఠమైన బుద్ధిచేత । స్పృణోతు । సంతోషింపచేయుగాక । మే । నాయొక్క । శరీరం స్థూలసూక్ష్మకారణ రూపమైన దేహము । విచర్షణం । కార్మికమాయాణవ మలనివృత్తిమగుటచేత పరిశుద్ధమైనది అగుగాక । మే । నాయొక్క । జిహ్వా । నాలుక మధురోత్తమా నిగమాగమ వేదాంత వాక్యాతిశయము గల మధురసంభాషణ కలది అగుగాక । కర్ణాభ్యాం । చెవులచేత । భూరి । విస్తారమైన పరశివకథను । విశ్రవం । వినుచున్నాను । ఓశివ సద్భృతమైన లింగాకారమా । నీవు । బ్రహ్మణః । పరశివునియొక్క ధ్యానముకొరకు । కోశః । కత్తియొక్క । రక్షణకొరకు ఒరవలెను । ఆధారమైనదానవు అసి అగుచున్నావో । ఆ లింగాకారము । మేధయా । ధారణశక్తిచేత । పిహితః । వ్యాప్తమైన

కి । ఆ లింగమూర్తిని । అధిష్ఠించిన ఓ పరశివుడా । నీవు । మే నాసంబంధియగు । శ్రుతం । శ్రోత్రములచే । వినబడిన । వేదాగమార్థరహస్యమైన భక్తిజ్ఞానాదికమును గోపాయ। రక్షించుము । వినబడిన శివగ్రంథమును । మరువకుండునట్లుగ చేయుము॥

౧౬. కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే సప్తమ ప్రపాఠకే । సాంహిత్యుపనిషది । షష్ఠానువాకే ॥ శ్రు ॥ సయఏషోంతర్హృదయ ఆకాశః । తస్మిన్నయంపురుషో మనోమయః । అమృతో హిరణ్మయః । అంతరేణతాలుకే । యఏష స్తనఇవావలంబతే । సేంద్రయోనిః । యత్రాసౌకేశాంతో వివర్తతే । వ్యపోహ్యశీర్షకపాలే । భూరిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి ॥ అస్మిన్మంత్రే కంఠోపకంఠ(శ్రీ)కంఠధారణం। కంఠ ఏవాకుంఠితం ప్రాపయ్యతే। సఇతి ॥ సఏష ఇతీదూరాభ్యాశాభిధాయిసర్వనామతో వ్యవహితశాఖాద్యంతరప్రసిద్ధిస్సన్నిహితాపరోక్షప్రసిద్ధిశ్చావగమ్యతే । అంతర్హృత్పుండరీకమధ్యే । యః ఆకాశః భూతాకాశో వర్తతే।తస్మిన్నాకాశే అయంపురుషః పుంషాభిస్థిత లింగవిశేషః లింగాకార శివఇత్యర్థః। పురుషో వైరుద్రఇతి శ్రుతేః । మనోమయః । భక్తిశ్రద్ధాది విశిష్టమనసఆగతః। అమృతః। మృతం మరణమస్యనాస్తీత్యమృతః। షడ్భావవికారాతీత శుద్ధస్వరూపసాక్షాత్కార హేతురితిభావః । హిరణ్మయః। హిరణ్యవికారః। హిరణ్యపాత్రస్థో వా। అంతరేణతాలు। తాలుహిత్వా। కే కంఠే। యఏషః ।లింగాకారశ్శివః। స్తనఇవ। కుచవత్ అవలంబతే।అవస్రంసతే। కంఠతసూత్రే సంయుక్తో మహారజతాది పేటికాస్థాపితత్వాదితి భావః । సా। సశివః లింగవ్యక్త్యాశ్చాధనః । ఇంద్రయోనిః । ఇంద్రస్యాపి కారణం । యత్రకేసుఖాత్మకే లింగేఅసౌదీక్షితః । శాంతఃశాంతియుక్తః । యద్వా । కేనసుఖేనఈష్టఇతి కేశః । అతఏవ అంతఃరమ్యః । వివర్తతే। విశేషభక్త్యాతిష్ఠతి । శీర్షకపాలే । బ్రహ్మకపాలద్వయంవ్యపోహ్య । వర్జయిత్వా । స్వోపచరిత మహాభోగైః । పరితోషయన్ । అసౌసిద్ధం గత్వేత్యర్థః । అగ్నౌ । రుద్రోవాఏషయదగ్నిరిత్యాది ప్రసిద్ధాగ్నిశబ్దశబ్దితే రుద్రే । భూరితి ప్రథమ వ్యాహృత్యా । ప్రతితిష్ఠతి। అవినాభావస్థిత్యా । దిశాభిధేయోవసేయః ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం మిశ్రశాంభవ గ్రంథేస్థితం ॥

అర్థము ॥ సః । దూరముగానుండి ప్రసిద్ధమయిన । ఏషః । దగ్గిరగానుండి ప్రసిద్ధమయిన । అంతర్ హృదయె । హృత్పుండరీక మధ్యమందు । యః । యే ఆకాశః । అంగుష్ఠపరిమితమైన । ఆకాశము వుంచున్నదో । తస్మిన్ । ఆ । ఆకాశమందు పురుషః । శివునిచే । అధిష్టించబడిన।లింగవిశేషము। లింగాకారమయిన శివుడు। మనోమయః। భక్తిశ్రద్ధాదులతో కూడిన । మనస్సువల్లనుంచి వచ్చినవాడు । అమృతః ।మరణరాహిత్యమును చేయువాడు । మోక్షమునిచ్చువాడు । హిరణ్మయః। బంగారము మొదలగు పెట్టెయందుండువాడు । అంతరేణతాలు । నోటిలోపలిదౌడనువిడిచి । కే । కంఠమందు యఏషః । యేలింగాకారమైన శివుడు । స్తనఇవ । కంఠమందుధరించబడిన సూత్రముతో కూడిన । బంగారపుపెట్టె మొదలగు ఆలయములయందు వుంచబడినవాడగుట వలన కుచమువలె । అవలంబతే । వ్రేలుచున్నాడో । సా । ఆ శివుడు । ఇంద్రయోనిః । దేవేంద్రునకు।కారణుడు।యత్ర। యే। కే । ఆనందరూపమైన లింగమందు । అసౌ। ఈ। చిన్మయదీక్షను పొందిన । లింగాంగి । శాంతః । శాంతిగలవాడై। వివర్తతే । విశేషభక్తిచేత నుంచున్నాడో । ఆలింగమూర్తి వ్రేలుచున్నాడు । శీర్షకపాలె । శిరస్సుయొక్క యడమకుడి యెముకలను । వ్యపోహ్య । విడిచి । ఐహిక । మహాభోగములచే సంతోషించినవాడై । ఈలింగాంగసిద్ధిని । పొంది । అగ్నౌ । అగ్నిశబ్దార్థమయిన । శివునియందు । భూరితి । భూః । అనే । మొదటివ్యాహృతిచే । ప్రతితిష్ఠతి ॥ అవినాభావుడై వుంచున్నాడు ॥

౧౭ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే దశమప్రపాఠకే । యాజ్ఞక్యుపనిషది ప్రథమానువాకె ॥ శ్రు ॥ ఆర్ద్రంజ్వలతిజ్యోతి రహమస్మిఇతిమంత్రే। బ్రహ్మాహమస్మి । బ్రహ్మ । పరమశివాఖ్యం । లింగం । అహం । జీవాత్మాఖ్య మంగం । అస్మిసంయోగాఖ్య స్సంబంధః ॥ జీవాత్మా అహం। పరశివతత్త్వం బ్రహ్మ । అస్మిభవామి । ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణచంద్రికాయాంస్థితం ।

అర్థము। అహం। జీవుడనైననేను । బ్రహ్మ । పరశివతత్వమును। అస్మి । అగుచున్నాను॥

౧౮ కృష్ణయజుర్వేదే ఆరణ్యకే దశమప్రపాఠకె । యాజ్ఞక్యుపనిషది నవమానువాకె । శ్రు । నమోబ్రహ్మణే ధారణంమె అస్త్వనిరాకరణం ధారయితాభూయాసం। కర్ణయోశ్శ్రుతం మాచ్యోఢ్వం మమాము

వ్యర్థం ॥ నమో బ్రహ్మణ ఇతి ॥ ఓంకారవాచ్యాయ । బ్రహ్మణే శివాయ
నమః। మే మమ ధారణం । తస్య శివస్య ధారణం । ధారణశబ్దస్య సాకాంక్షో
పదత్వాత్ ॥ తచ్ఛబ్దాధ్యాహార ఆవశ్యకః । అథాచ్ఛివలింగ ధారణమి
త్యర్థః । అనిరాకరణం అవిభాజ్యమానసంబంధం యథా భవతి తథా ।
అస్తు భవతు । ధారయితా । శివలింగధారణవిశిష్టః । భూయాసం । భవేయం
అహమితి శేషః అముష్య మమ శివలింగధారణవిశిష్టస్య । మే కర్ణయోః
శ్రోత్రయోః శ్రుతం । శ్రవణపూర్వక లింగాంగసామరస్య మిత్యర్థః ॥
మాతోన్యర్థ్వంమాత్స్యవత్ వచనవ్యత్యయశ్ఛాందసః । తద్విస్మృతిర్న భవే
దితియావత్ ॥ అస్య మంత్రస్య ప్రకారాంతరేణ భాష్యం వర్తతే । తదపి
లిఖ్యతే ॥ నమో బ్రహ్మణ ఇతి । బ్రహ్మణే పరశివ స్వరూపాయ । గుర
వే నమః నమస్కారః అస్త్వితి శేషః । మే మమ । ధారణం శివలింగస్య ధా
రణం । అస్తు భవతు । నిరాకరణం విశ్వం । ఉత్పత్తివినాశవత్త్వాత్ । త
న్న భవతీత్య నిరాకరణం । ఉపాదేయం । కర్ణయోః శ్రోత్రయోః శ్రుతం
అవధృతం । వేదశాస్త్రప్రతిపాద్యత్వాత్ । ఓంకారవాచ్యం శివలిం
గం మమ మే । ఊర్ధ్వం ఉపరిస్థితం యథా తథా । అహం ధారయితా
ధారకః । భూయాసం । భవేయం । లింగే ప్రాణం సమాధాయ ప్రాణే లిం
గం తు శాంభవం । ఇతి శంకరసంహితోక్తేః ॥ ఊర్ధ్వమిత్యత్ర రేఫలోపః
ధకారస్థానే థకారశ్ఛాందసః । మేత్యత్ర అనుదాత్తస్వరస్థానే ఉదాత్తస్వ
రశ్ఛాందసః । చేత్యత్ర అధికయకారశ్ఛాందసః । అస్మిన్నర్థే అస్య మం
త్రస్యోప బృంహణం శ్రూయతే । బ్రహ్మాండపురాణే ॥ శ్లో ॥ నమోస్తు బ్ర
హ్మణే తుభ్య మాచార్యాయ మహాత్మనే । తన్నిరాకరణం విశ్వం జన్యత్వా
న్మృత్యునైవ హి । అనిరాకరణం బ్రహ్మ కారణత్వాచ్చిరంతనం । అనిరాక
రణం మేస్తు ధారణం దేశికోత్తమ । వేదశాస్త్రపురాణేషు ప్రసిద్ధం కర్ణ
యోః శ్రుతం । అహం ధారయితా దేవం భూయాసం సర్వకారణం । బ్రహ్మ
విష్ణ్వాదయో దేవాః ప్రసిద్ధాశ్చ తథా శ్రుతాః । తే నిరాకరణాస్సర్వే మృ
త్యునా సర్వకర్తృణా । మే నిరాకరణాస్త్వితే నహి ధార్యాః కథాచన । నా
హం ధారయితా దేవాన్ భూయాసం మజ్జతస్సురాన్ । నశక్నువంతు మాం
తర్తుం మజ్జంతం మృత్యుసాగరే । ఊర్ధ్వం మమ మే తదోం లింగం మాం చా

ముష్యసమాశ్రయం ॥ ఇత్యేతన్మంత్రభాష్యం తైత్తిరీయోపనిషచ్ఛివభాష్య లింగధారణ భాష్యేష్వస్థితం ॥

అర్థము ॥ ఓం । ఓంకారార్థమైన । బ్రహ్మణే శివునికొరకు । నమః । నమస్కారము ॥ మే । నాకు । ధారణం । లింగాకారముగు । ఆ శివునియొక్క । ధారణము । అనిరాకరణం । విభాగించబడని సంబంధము కలుగునట్లుగాను । అస్తు। అగుగాక అహం । నేను । ధారయితా । శివలింగమును ధరించినవాడను । భూయాసం । అగుదునుగాక । అముష్య । మమ । శివలింగమును ధరించనావు । కర్ణయోః । చెవులకు శ్రుతం । వినబడిన లింగాంగసామరస్యము మాతోన్యేష్వం । చేరకపోవుగాక ॥ మనవు శేకయుండుగాక । మరియొక అర్థము । బ్రహ్మణే। పరశివరూపమైన గురువుకొరకు నమః। నమస్కారము । అగుగాక । మే । నాకు । ధారణం । శివలింగధారణము । అస్తు । అగుగాక । అనిరాకరణం । తిరస్కరించ శక్యముకానట్టి స్వీకరించతగిన। కర్ణయోః । శ్రోత్రములకు । శ్రుతం । వినబడిన । వేదశాస్త్ర ప్రసిద్ధమైన । ఓం । ఓంకారార్థమైం శివలింగమును । మమ । నాయొక్క। ఊర్ధ్వం। మీదనున్న దానినిగాను । మాన్యై । మాద । నన్ను నన్ను । అముష్య । ఈ । శివలింగము యొక్క । ఊర్ధ్వంమీద నున్నవాన్నిగాను । అహం । నేను । ధారయితా । ధరించిన వాడను । భూయాసం । అగుదునుగాక । నాయందు లింగము। లింగమందు నేను । అన్యోన్యముగా నుండుముగాక ॥

౧౯ కృష్ణజుర్వేదే । ఆరణ్యకే దశమప్రపాఠకే యాజ్ఞిక్యుపనిషది షోడశానువాకే ॥ నిధనపతయేనమః । నిధనపతాంత్తి కాయనమః । ఊర్ధ్వాయనమః । ఊర్ధ్వలింగాయనమః । హిరణ్యాయనమః । హిరణ్యాలింగాయనమః । సువర్ణాయనమః । సువర్ణలింగాయనమః । దివ్యాయనమః దివ్యలింగాయనమః । భవాయనమః । భవలింగాయనమః । శర్వాయనమః । శర్వలింగాయనమః । శివాయనమః । శివలింగాయనమః । జ్వాలాయనమః । జ్వాలలింగాయనమః । ఆత్మాయనమః । ఆత్మలింగాయనమః । పరమాయనమః । పరమలింగాయనమః । ఏతత్సోమస్య సూర్యస్య। సర్వలింగగ్గ్ స్థాపయతి పాణిమంత్రం పవిత్రం। నిధనపతయేనమ ఇతి ప్రథమతో । నిధనపతయేనమ ఇత్యాది । శివాభిన్న । మఖండలింగాది లింగదశకంప్రస్తుత్య ॥ తత్రః । ఏతత్సోమస్యసూర్యస్య సర్వలింగగ్గ్ స్థాప

యత్రేత్యాదినా లింగధారణంవిధత్తే ॥ నిధపతయేనమః । నివృత్తోర్ధ్వ సంబంధోత్ర నిధనః ప్రళయః ఏషనిధనశబ్దః । సృష్టిస్థిత్యో । రుపలక్షకః అతః । తస్య । సృష్టిస్థితిప్రళయానాం । పతిః । పాతిస్వాను । జీవినమితి పతిః । ప్రభుః । తస్మైనమః । నమస్కారః ॥ అస్త్వితిశేషః । ఏతేన । సృష్టిస్థితిలయ కర్తృత్వముక్తం ॥ నిధనపతాంతికాయనమః ॥ నిధనేప్రలయేపతంతీతి నిధనపతాః । బ్రహ్మాద్యాః ప్రాణినః । తేషామంతర్యామి తయా । అంతికః । సామీప్యం । తస్మైనమః । ఏతేన । సర్వాంతర్యామిత్వముక్తం । అతో వేదాంతవేద్యం । బ్రహ్మైవలింగమిత్యుక్తం ॥

ఊర్ధ్వాయనమః । ఊర్ధ్వః । పృథివ్యాదిశక్త్యంతపంచత్రింశత్తత్త్వానాం । స్థాణ్వాదిచిచ్ఛక్త్యంత షట్త్రింశత్తత్త్వానాంచోపరి । వర్తమానః తస్మైనమః ॥

ఊర్ధ్వలింగాయనమః । ఊర్ధ్వం । బ్రహ్మాండోపరిస్థితం । శరీరస్థసర్వచక్రోర్ధ్వ గతైకదళపశ్చిమచక్రస్థితంచ । లింగం ॥ శ్లో ॥ లయం గచ్ఛతి యత్రైవ జగదేతచ్చరాచరం । పునః । పునస్సముత్పన్నం । తల్లింగం బ్రహ్మశాశ్వతం ॥ తస్మాల్లింగ మితిఖ్యాతం । సత్తానందచిదాత్మకం । బృహత్వాద్బృంహణత్వాచ్చ । బ్రహ్మశబ్దాభిధేయక ॥ మితిశైవ సిద్ధాంత శిఖామణావుక్తం ॥ అఖండలింగం తస్మైనమః ॥

హిరణ్యాయనమః ॥ హయ్యతిసర్వం గచ్ఛతీతిహిరణ్యం ॥ సర్వ వ్యాపీచభగవాం స్తస్మాత్సర్వగతశ్శివః । ఇతిశ్వేతాశ్వతరోపనిషదిఉక్తం ॥ సర్వలింగంతస్మైనమః ॥

హిరణ్యలింగాయనమః । హిరణ్యంకనకం । తత్తుల్యేమణిపూరక చక్రేస్థితం ।తత్తుల్యంవా । లింగంప్రాణలింగంతస్మైనమః ॥ సువర్ణాయనమః శోభనాః । వర్ణాఃసద్యోజాతాది పంచముఖేషు ॥ ముక్తావిద్రుమనీల హేమధవళాః । యస్యతస్మైనమః ॥

సువర్ణలింగాయనమః ॥ శోభనైఃవర్ణైఃనకారాద్యైష్షడ్భిః । కల్పితంసువర్ణం । షడ్వర్ణరూపం ।తదుక్తం శైవాగమే।శ్లో।నమఃపీఠమితి ప్రోక్తం శికారంమధ్యమీరితం । వాకారంగోముఖంవృత్తం । యకారం గోళకంస్మృతం।ఓంకారంలింగమాఖ్యాతం। షడ్వర్ణంలింగరూపకమితి

లింగం ఇష్టలింగం తస్మైనమః॥

దివ్యాయనమః ॥ దివిహృదాకాశేడుపాస్యత్వేన । భవం । దివ్యం తస్మైనమః॥

దివ్యలింగాయనమః॥ దివ్యం ఆకాశతత్వనియామకం । లింగం ప్రసాద లింగం తస్మైనమః ॥

భవాయనమః ॥ సర్వమస్మాద్భవతీతిభవః ॥ భవంతిప్రాణినోస్మాదితిభవః తస్మైనమః ॥

భవలింగాయనమః । భవః । జలమూర్తిః । అతోజలతత్వ నియామకం ॥ లింగం గురులింగం తస్మైనమః ॥

శర్వాయనమః । ప్రళయే । భూతానిశృణాతి హినస్తీతిశర్వః । శ్రూహింసాయాం । తస్మైనమః ।

శర్వలింగాయనమః । శర్వః । పృథివీమూర్తిః । అతఃపృథివీ । తత్వనియామకం । లింగం ॥ ఆచారలింగం తస్మైనమః ॥ ౬ । ౧ ॥

శివాయనమః । శామ్యతిపరమానంద రూపత్వా న్నిర్వికారోభవతీతిశివః । శేరతే । సజ్జనమనాం స్యస్మిన్నితి । వా । శేతే । సజ్జనమనస్వితివా । శీజ్ స్వప్నే ॥ శివం । కల్యాణం తద్యోగాద్వా శివప్రదత్వాద్వా శివః । కళ్యాణరూపః । స్వయంనిష్కల్మష ఇత్యర్థః । తస్మైనమః

శివలింగాయనమః ॥ శివఇతిలింగం శివలింగం తస్మైనమః ।౭। ౩॥

జ్వాలాయనమః । జ్వలతీతిజ్వాలః । దీప్తః । జ్వలదీప్తౌ । తస్మైనమః

జ్వలలింగాయనమః ॥ జ్వలతీతిజ్వాలః ఉగ్రో । వాయుమూర్తిరతోవాయుతత్వ నియామకం । లింగం । చరలింగం । తస్మైనమః ॥౮ ౪

ఆత్మాయనమః । అతీతసర్వభూతేష్వం శరూపేణస్థిత్వా । సంసరతీత్యాత్మా । అతసాతత్యగమనే ॥ ఆకారాంతత్వంఛాందసం। తస్మైనమః

ఆత్మలింగాయనమః ॥ ఆత్మనః ఉపాసకస్య లింగం ఉపాస్యం మహాలింగం తస్మైనమః ॥

పరమాయనమః ॥పరమం ఉత్కృష్టం । ప్రమాణత్వేన ఆదణీయం తస్మైనమః ॥

పరమలింగాయనమః ॥ పరమం స్థూలసూక్ష్మాభ్యా । మిష్టలిం
గ ప్రాణలింగాభ్యా ముత్కృష్టం । లింగం భావలింగం తస్మైనమః ॥
అత్రశ్రుతిః ॥ సామవేద । జైగీషవ్యశాఖాయాం। సదానందోపనిష
ది । స్థూలేస్థూలం సూక్ష్మేసూక్ష్మం కారణేతత్పరం చేతి ॥ ౧౦ ॥ ఏత
త్సోమస్య సూర్యస్య సర్వలింగగ్గ్ స్థాపయతి పాణిమంత్రంపవిత్రం ॥ సూ
ర్యస్య సూర్యమండలాంతర్వర్తినః ॥ అత్రశ్రుతిః ॥ ఏతస్మిన్నారాయణ
ప్రశ్నే యఏషోంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుష ఇతి ॥ సోమస్యహిమవ
త్పుత్ర్యాః గౌర్యాః బ్రహ్మవిద్యాభిమాని రూపత్వాద్గౌరీవాచక ఉమా
శబ్దః । బ్రహ్మవిద్యా ముపలక్షయతి ॥ అతఏవ । తలవకారోపనిష
న్నామకాయాం । కేనోపనిషది । బ్రహ్మవిద్యా । మూర్తిప్రస్తావేశ్రూ
యతే । బ్రహ్మవిద్యా మూర్తిపర్వతే । బహుశోభమానా। ముమాం
హైమవతీం తాంహోవాచేతి తద్విషయః । పరమాత్మా తయోమ
యాసహ । వర్తమానత్వాత్సోమః । తస్యసంబంధి ॥ పాణిమంత్రం ॥
పాణి । ర్వామోహస్తః ॥ పాణిపదం బహిఃప్రాత్యక్షికేష్టలింగధారణో
పయోగిమస్తకకంధరకక్షవక్షోహృదయ భుజమధ్యానాం ॥ అంత
ర్భావ నీయాచారలింగాది । నవలింగధారణోపయోగి । ఘ్రాణజిహ్వా
చక్షుస్త్వక్ శ్రోత్రహృదయభోగాంగయోగాంగ పశ్చిమచక్రాణా ముప
లక్షకం ॥ ధార్యత్వేన । మంత్రోస్యాస్తీతిమంత్రం । అత్రమత్వర్థీయప్ర
త్యయః ॥ పాణౌ తదుపరి । లక్షితమస్తకాదిషు మంత్రంపాణిమంత్రం ॥
యద్వామననాత్పూజనాత్త్రాయత ఇతిమంత్రం । పాణౌమంత్రం పాణి
మంత్రం ॥ ఇష్టలింగం వామహస్తేవిన్యస్య । పూజనాద్భక్తంరక్షతీత్యభి
ప్రాయః ॥ పవిత్రం । పూయతేనేనేతిపవిత్రం । పూఙ్ పవనే ॥ భక్త
స్య శుచికాలేపిధారణ యోగ్యమిత్యర్థః ॥ ఏతత్ పూర్వోక్తం ॥ స
ర్వలింగం సర్వంచతల్లింగంచ సర్వలింగం । ఆచారలింగ గురులింగ శివ
లింగ చరలింగ ప్రసాదలింగ మహాలింగేష్టలింగ ప్రాణలింగ భావలింగా
ఖండలింగ నామకం లింగదశకం ॥ పూర్వోక్తేషు। ఘ్రాణజిహ్వాచక్షుస్త్వక్
శ్రోత్రహృదయత్యాగాంగ భోగాంగ యోగాంగ పశ్చిమచక్రేషు । స్థా
పయతి ధారయేదిత్యర్థః ॥ గురురితిశేషః ॥ స్థాపయతీత్యయం సప్రథమ

లకారః । కింతు । పంచమోలకారః । తస్యచ । విధాయకత్వం లిఙ్గధేలేఙ్గితిసిద్ధం । బహిః ప్రాత్యక్షి కేష్టలింగవిషయేకిం ధార్యమిత్యాకాంక్షాయామాహ । సామవేదే జైగిషవ్య శాఖాయాం సదాన దోపనిషది ॥ శ్లో ॥ అంతర్ధారణశక్తోవా హ్యశక్తోవాద్విజోత్తమః । సంస్కృత్యగురుణాదత్తం శైలంలింగంమురస్థతే । ధార్యంవి ప్రేణముక్త్యర్థమేవం వేదాంతవిదోవదంతి । అత్ర శైలం లింగమిత్యుక్తత్వాత్ స్ఫటిక శిలాసంబంధి నీలశిలాసంబంధివా లింగంధార్య మిత్యభిప్రాయః । అస్యానువాకస్యోప బృంహణం శ్రూయతే బసవపురాణే సప్తవింశోధ్యాయే ॥ శ్లో ॥ యజుర్వేదేమహాపుణ్యే నైకోర్ధ్వశతభేదకే । తైత్తిరీయాఖ్యశాఖాయాం గ్రంథేచారణ్యకాండకే । నారాయణాఖ్యసత్ప్రశ్నే సర్వలింగమితిశ్రుతిః ॥ శివంప్రస్తుత్యనిధనపతయేచనమఃపరం । ఇత్యారభ్యైవలింగస్య ధారణంవిధధాతిహి ॥ శ్లో ॥ సర్వస్యజీవవర్గస్య నిధనస్యపతిశ్శివః । జగజ్జన్మాదికర్తృత్వ మేతేనప్రతిపాద్యతే । పతంతి నిధనేయేతు బ్రహ్మాద్యాః ప్రాణినఃపరే । అంతర్యామితయా తేషాంతదంతికఇతీరితః ॥ సర్వాంతర్యామిభావేన సర్వసంహారణేనచ । వేదాంతవేద్యంబ్రహ్మైవ లింగమిత్యభిధీయ్యతే । బ్రహ్మాండోపరిసంస్థిత్యా చోర్ధ్వలింగమితిస్మృతం । తదేవభావనాగమ్యం పరమంలింగముచ్యతే । తదేవభావలింగంస్యాత్సర్వత్రైకకారణం । పంచాశత్స్వపివర్ణేషు షడక్షరమనాస్థితం । శోభనాయతిపిజ్ఞేయా నకారాద్యాశ్చవర్ణకాః । నమఃపీఠమితిప్రోక్తం శికారో మధ్యఈరితః । వాకారోగోముఖంవృత్తం యకారోగోళకంస్మృతః । ఓంకారోలింగమాఖ్యాతం లింగంషడ్వర్ణకల్పితం । సువర్ణలింగమిత్యుక్త మిష్టలింగంమహాత్మభిః । ౭ । తప్తకాంచనసంకాశె మణిపూరేమహాత్తరే । అవస్థితంప్రాణలింగం కాంచనాద్రిసమప్రభం । హిరణ్యలింగమిత్యుక్తం శైవశాస్త్రార్థకోవిదైః । క్షితిమూర్తిధరశ్శంభు శ్శర్వఇత్యభిధీయ్యతే । నకారవాచ్యంపృథ్వీశం శర్వలింగంవదంతిహి ॥ ౧ ॥ జలమూర్తిధరోదేవో భవఇత్యభిధీయ్యతే ॥ మకారవాచ్యంయల్లింగం చరలింగంతదుచ్యతె । ౨ । సంహారరుద్రవవాసా జ్వలఇత్యభిధీయ్యతే । ౩ ॥ వాయవ్యలింగమేవైతజ్జ్వలలింగమితిస్మృతం । శివతత్వంమహాద్ధా

షు తేజస్తత్త్వనిరూపకం ॥ ౪ ॥ శివలింగమితిఖ్యాతం మునిభిస్తత్త్వవా
దిభిః । చిదాకాశేస్థితత్వేన శివోదివ్యఇతిస్మృతః । లింగరూపధరస్సో
యం దివ్యలింగమితీరితం ॥ ౫ ॥ అంతఃకరణసంయుక్త మాత్మాయంశివ
ఈరితః । సఏవలింగరూపత్వా దాత్మలింగమితిస్మృతం ॥ ౬ ॥ సకారవా
చ్యంశర్వాఖ్యం యల్లింగంపార్థివంపరం ।ఆచారలింగమిత్యుక్తం శైవా
గమవిశారదైః ॥ ౧ ॥ భవాఖ్యలింగంతత్వజ్ఞా గురులింగంవదంతిహి । ౨
యల్లింగం తైజసంప్రోక్తం శివలింగంతదుచ్యతే । ౩ ॥ వాయువ్యంజ్వాలలిం
గంయ చ్చరలింగమితీర్యతే । ౪ ॥ ప్రసాదలింగమిత్యుక్తం దివ్యలింగం
యదుచ్యతే ॥ ౫ ॥ మహాలింగమితిప్రోక్త మాత్మలింగంమహత్తరం॥ ౬
సువర్ణలింగంయత్ప్రోక్త మిష్టలింగంతదుచ్యతే ॥ ౭ ॥ హిరణ్యలింగం
యత్ప్రోక్తం ప్రాణలింగంతదీరితం ॥ ౮ ॥ తద్భావలింగంపరమ లింగం
యత్సంప్రకీర్తితం । ౯ ॥ యదుక్తమూర్ధ్వలింగంతదఖండంలింగముచ్య
తే । ౧౦ । స్తుత్వైవందశలింగాని ధారణంతువిధీయ్యతే । లింగానాం
దశకం చైత త్సూర్యమండలవర్తినః । ఉమయాసహితస్యైవ శివస్యప
రమాత్మనః । సర్వలింగమితిఖ్యాతం శైవశాస్త్రవిశారదైః ॥ తద్ధిస్థాప
యతీత్యుక్త్వా స్థాపనంహివిధీయ్యతే । వాచ్యవాచకరూపేణ ద్విధామం
త్రః ప్రకీర్తితః । వాచకోవర్ణరూపస్స్యా ద్వాచ్యశ్చపరమశ్శివః । శివ
స్యలింగరూపత్వం జ్ఞేయంప్రకరణేనహి । పాణౌతుమంత్రమిత్యుక్త్వా హ
స్తాధికరణంస్మృతం । తచ్చపాణిపదంశ్రౌత మన్యస్థానోపలక్షకం ॥ ఉ
త్తమాంగంగళశ్చైవ భుజమధ్యమురస్థలం । లింగధారణయోగ్యాని స్థ
లానివిధధాతిహి ॥ పవిత్రపదసామర్థ్యా ద్ధారణంసార్వకాలికం । పురీ
షోత్సర్జనేమూత్ర విసర్గేదేహలింగయోః ॥ సంబంధేపిచదేహస్య పావి
త్ర్యంననిహన్యతే । యజ్ఞోపవీతంపరమం పవిత్రమితివాక్యవత్ ॥ పవిత్ర
పదసామర్థ్యా దుపవీతమివామలం । నజహాతిస్వపావిత్ర్యం లింగం చైతత్త
థైవహి । ఏవమాదిప్రమాణాని పురస్తత్పురవాసినాం । ఉపన్యస్యతత
స్తేషాం చక్రేలింగస్యధారణమితి । సర్వలింగగ్గ్స్థాపయతీ త్యస్యోపబృం
హణంశ్రూయతే । లింగపురాణేఉత్తరభాగె ఏకవింశతితమాధ్యాయే ।
యజురస్యాహసర్వంవై లింగంస్థాపయతీతిచ । తస్మాద్ధార్యంమహాలింగ

పాశిమంత్రేతిమంత్రతః । పాశాలింగంవినిక్షిప్య దీక్షాకాలేగురుశ్శివం ।
యేనస్తునతితన్మాంత్రం పాశిమంత్రంవదంతిహి ॥ పవిత్రత్వాన్మహేశస్య శివ
స్యప్రతిపాదనాత్ । పవిత్రకరణాత్పుంసాం పవిత్రమితికథ్యతే అతస్సర్వే
షుకాలేషు ధారయేల్లింగముత్తమం । గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్రన్నున్మి
షన్నిమిషన్నపి । శుచిర్వాప్య శుచిర్వాపి లింగంసర్వత్రధారయేదితి ।
ఏతన్మంత్రభాష్యం లింగధారణదీపికాచంద్రికయోస్స్థితం ॥

అర్థము ॥ నిధనపతయే । నిధన । సృష్టిస్థితిలయములకు । పతయే । ప్రభు
వైన శివునికొరకు । నమః ॥ నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ నిధనపతాంతికాయ
నమః ॥ నిధన । ప్రళయమందు । పతత్ । పడుచూవున్న బ్రహ్మమొదలగు ప్రాణులకు । అంతి
కాయ । సమీపమందున్న పరమశివునికొరకు । నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ ఊ
ర్ధ్వాయ ॥ పృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశ । గంధరసరూప స్పర్శశబ్ద । పాయూపస్థపాద
పాణి వాక్ఘ్రాణ జిహ్వాచక్షుస్త్వక్ఛ్రోత్ర । మనోహంకారబుద్ధిప్రకృతి పురుషరాగని
యతివిద్యా కలాకాలమాయా శుద్ధవిద్యా మహేశ్వర సదాశివశక్తులనే ముప్పదైదు త
త్త్వములయొక్క । ఉరులింగోద్భవ । దక్షిణామూర్తి । సుఖావహైక । పాద । స్కం
దజనక । విఘ్నేశ్వర । ప్రసాద । చక్రప్రదాన । విషాపహరణ । చండీశానుగ్రహ ।
కంకాళధర । అర్ధనారీశ్వర । నృసింహధ్వంసక । దక్షాధ్వరధ్వంసక । బ్రహ్మశిరః
ఖండన । జలంధరసంహార । పురత్రయవిభేదక । దండధరచ్ఛేదక । కంపర్వచా
హక । భిక్షాటన । సతీపతీన్యాయ । మహానట । వృషారూఢ । గౌరీసహిత । సోమ
శశాధర । కర్మకర్తృ ॥ మూర్తామూర్త । శివసాక్రియాజ్ఞానేచ్ఛాదిపరా । చిచ్ఛక్తులనే
ముప్పదియారు తత్త్వములయొక్కయున్న । మీదనున్న । పరశివతత్త్వము కొరకు । నమః ॥
నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ ఊర్ధ్వలింగాయ బ్రహ్మాండము మీదనున్న । శ
రీరమందున్న । సర్వచక్రమందున్న । పరశివతత్త్వమనే ॥ అఖండ లింగము కొరకు । న
మః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ ౧ ॥ ౧౦ ॥ హిరణ్యాయనమః ॥ సర్వమును
పొందిన పరశివుని కొరకు । న । అ । గాక ॥ హిరణ్యలింగాయనమః ॥ బంగారు ప్రకా
శగలమణిపూరక చక్రమందున్న । బంగారపు ప్రకాశగల ప్రాణలింగము కొరకు నమ
నమస్కారము ॥ అస్తు । అగుగాక ॥ సువర్ణాయనమః ॥ మంచిదైన సద్యోజాత
వామదేవాఘోరతత్పురుషేశానులనే అయిదుముఖముల యందు । తెలుపు । యె
రుపు: నలుపు । పసుపు । తెలుపనే కాంతులు గల శివుని కొరకు । నమః ॥ నమస్కా,

రము । అస్తు । అగుగాక ॥ సువర్ణలింగాయనమః ॥ మంచిదైన । నకార। మకారశికా
ర వాకారయకార ఓంకారములనే ఆరు వర్ణములచే.కల్పించబడిన । ఇష్టలింగముకొరకు
నమః। నమస్కారము। అస్తు । అగుగాక ॥ దివ్యాయనమః ॥ సేవించదగినవా డగుటచే ।
హృదాకాశమందున్న శివునికొరకు। నమః। నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక।దివ్యలింగా
యనమః ॥ దివ్య।ఆకాశమనే ఉపాంగము కలశరణాంగముచే సేవించదగిన । లింగాయ
ప్రసాదలింగముకొరకు। నమః। నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక॥ భవాయ । భవునికొరకు
నమః। నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక । భవలింగాయ జలమనే ఉపాంగముగల మా
హేశ్వరాంగముచే సేవించదగిన గురులింగముకొరకు। నమః। నమస్కారము। అస్తు। అగు
గాక ॥ శర్వాయ ॥ శర్వునికొరకు నమ। నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక ॥ శర్వలింగా
య ॥ పృథివియనే ఉపాంగముగల భక్తాంగముచే సేవించదగిన।ఆచారలింగము కొరకు
నమః। నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక ॥ శివాయ ॥ శివునికొరకు। నమః ॥ న ॥ అ ॥ గా
క ॥ శివలింగాయనమః ॥ శివునికొరకు। నమః । నమస్కారము । అస్తు । అగుగాక ॥ జ్వ
లాయ। సర్వప్రకాశుడైన శివునికొరకు । నమః। నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక ॥ జ్వాలి
లింగాయనమః ॥ వాయువనే ఉపాంగముగల । ప్రాణలింగిచే సేవించదగిన చరలింగ
ముకొరకు। నమః। నమస్కారము। అస్తు। అగుగాక ॥ ఆత్మాయనమః ॥ జీవాత్మ రూప
మైన శివునికొరకు । న । అ । గాక ॥ ఆత్మలింగాయనమః । జీవాత్మయనే ఉపాంగము
గల । ఐక్యాంగముచే సేవించదగిన మహాలింగముకొరకు। నమః। నమస్కారము అస్తు అ
గుగాక॥పరమాయనమః॥ పరమాత్మరూపమైన శివునికొరకు। నమః। నమస్కారము। అస్తు అగు
గాక ॥ పరమలింగాయనమః ॥ స్థూలసూక్ష్మములైన ఇష్టలింగ ప్రాణలింగములకంటె ।
అతిశయమైన భావలింగముకొరకు। నమః। అస్తు। అగుగాక ॥ సూర్యస్యసూర్యమండలము
లోనున్న । సోమస్య । బ్రహ్మవిద్యారూపమైన చిచ్ఛక్తితో కూడిన పరమశివ సంబం
ధియగు : పాణిమంత్రం । పాణి। వామహస్తమందు । ఈపాణిపదముచే। సూచించబడి
న । ఇష్టలింగ ధారణకో పయోగమైన । మస్తక । కంఠ । కక్ష । వక్షో హృదయ ।
భుజ మధ్యముల యందు ఆచారలింగాది నవలింగ ధారణోపయోగమైన । ఘ్రాణచక్షు
స్త్వక్ శ్రోత్ర హృదయములనే జ్ఞానేంద్రియ షట్కమందు పాయూపస్థ । పాదపాణి ।
వాక్ హృదయములనే కర్మేంద్రియ షట్కమందు । భోగాంగయోగాంగ పశ్చిమ చక్ర
ములయందు । మంత్రం ॥ ధరించవలసిన దగుటచే । మంత్రముకలిగిన పాణిమంత్రం। వా
మహస్తమందు ఉంచిపూజించుటవలన రక్షించుచున్న పవిత్రం । దీనిచేభక్తుడు। పవిత్రం
చేయబడిన భక్తునకు । అన్నదికాలమందున్నూ। ధరించదగిన । ఏతత్। ఈసర్వలింగం ।

ఆచారలింగ । గురులింగ । శివలింగ । చరలింగ । ప్రసాదలింగ । మహా లింగేష్టలింగ ప్రాణలింగ భావలింగాఖండ లింగములనే లింగదశకమును పూర్వమందు చెప్పబడిన ఘ్రాణాదిహృదయాంత జ్ఞానేంద్రియ షట్కమం దుపాయ్వాది హస్తాదియాంత కర్మేంద్రియ షట్కమందు । త్యాగాంగయోగాంగ భోగాంగములనే । స్థూలసూక్ష్మ కారణశరీరములయందు పశ్చిమ చక్రమందు । స్థాపయతి; స్థాపింపవలసినది । గురుడు ధరింప చేయవలసినది ॥ జ్ఞానేంద్రియ షట్కమందున్నూ । కర్మేంద్రియ షట్కమందున్నూ ॥ ఆచారలింగాది లింగషట్కమును స్థూలాది శరీరత్రయమందు ఇష్టాదిలింగత్రయమును ; పశ్చిమచక్రమందు అఖండలింగమున్నూ । ఈరీతిగా గురుడుపది లింగములను శిష్యునకు ధరింపచేయవలసినది! స్థాపయతీ అనేది ॥ వర్తమానార్థమైన లట్ కాదు ॥ మరేమంటె ॥ లిజుకు । చెప్పిన విధ్యర్థకమైన లేట్ అని తెలియతగినది ॥ పైన కనిపించియున్న ఇష్టలింగవిషయమై యేది ధరించతగినది అనేశంకకు స్ఫటిక శిలాసంబంధిగాని నీలశిలా సంబధిగాని పంచసూత్ర ఘటితలింగము ధరించతగినది సదానందోపని షద్వాక్యముచే సమాధానము చేయదగినది ॥

౧౦ కృష్ణయజుర్వేదేఅష్టోత్తర శతోపనిషత్సు చతుర్దశసంఖ్యాకాయాం పంచరుద్రాంతర్గతాయాం శ్వేతాశ్వరోపనిషది ప్రథమాధ్యాయే॥ క్షరం ప్రధానమమృతాక్షరంహరః । క్షరాత్మానావీశతే దేవఏకః । తస్యాభిధ్యానాద్యోజనాతత్వభావా । ద్భూయశ్చాంతే విశ్వమాయానివృత్తిః । అస్యార్థః॥ క్షరమితిప్రధానంవియత్ప్రముఖం సర్వమస్మినివృత్త్యేన ప్రతీయతఇతిప్రధానం । ప్రకృతిస్వరూపం క్షరంతు తీతిక్షరం। సమజ్ఞానేననాశ్యత్వయోగ్యతాం । వివక్షిత్వాక్షర మిత్యనిత్యత్వముచ్యతే ॥ అమృతాక్షరం। అమృతంచ తదక్షరంచేత్యమృతాక్షరం । అసంయోగత్వాత్ప్రాణవియోగ లక్షణామృతిర్నాస్తి । సాక్షిత్వాత్స్వరూపనాశోపి న భవతీత్యమృతాక్షరంపురుష । సర్వరూపం । హరః అద్వితియ్యత్వాత్ స్వేననిత్యపరిపీడి తద్వైతజాతత్వాత్ సమ్యగ్జ్ఞానేన ఫలకారూఢః । ప్రతిభాసమాత్రశరీరం ద్వైతజాతం తన్మూలావిద్యాంచ । స్వతావన్మాత్రతయాహరతితిహరః । ఏకఃఅద్వితియ్యఃదేవః చిదేకరసఃశివః । క్షరాత్మనా । క్షరంపూర్వోక్తాం ప్రకృతిం । ఆత్మానం । స్వప్రతిబింబాఖ్యం పురుషంచ ఈశతే ఈష్టేప్రకృతేః స్వరూపస్ఫురణ ప్రదత్వేనాధిష్ఠాన

త్వాత్ ఘటాకాశస్థానీయానాం ప్రతిబింబస్థానీయానాంచ । జీవానాని రుపాధికచిన్మాత్ర రూపేణనిర్వ్యభృత్వాత్ తావిష్టఇత్యభిధతే ॥ యస్మి న్ప్రకృతిపురుషావిష్టే ॥ తస్యశివస్య అభిధ్యానాత్ జ్యోతిర్లింగరూ పేణాం తద్హృదిధ్యానాత్ యోజనాత్ ఇష్టలింగరూపేణ సంయో గాత్ ధారణాదిత్యర్థః ॥ తత్త్వభావాత్ । తత్త్వనాతత్త్వకారాత్ తత్త్వభా వాదితిపాఠాంతరం ॥ అంతేశరీరావసానకాలే । భూయశ్చ । పునరపి విశ్వమాయానివృత్తిః । సకలాజ్ఞాననివృత్తిర్భవతి ॥ తస్మాద్యోగస్సర్వ దాకర్తవ్య ఇతిప్రతీయతే ॥ ఏతిన్మంత్రభాష్యం లింగధారణదీపికా లింగ ధారణచంద్రికా శ్రీకరభాష్యేషుస్థితం ॥

అర్థము ॥ ప్రధానం ప్రకృతి । క్షరం। అనిత్యమైనది। అమృతాక్షరం । అమృ తః మరణములేనిది । అక్షరం । స్వరూపనాశనము లేనిన్ని । పురుషశబ్దము ॥ దేవః । జ్ఞానప్రకాశమైన । ఏకః । ఒక్కడైన । హరః । శివుడు । క్షరాత్మానౌ । ప్రకృతిపు రుషులను । ఈశతే । శిక్షించుచున్నాడో ॥ తస్య । ఆ శివునియొక్క అభిధ్యానాత్ । జ్యోతిర్లింగరూపముచే । హృత్పుండరీకమందు । ధ్యానించుటవల్ల యోజనాత్ । ఇష్టలింగరూపముచే । సంయోగించుట ॥ అనగా ధరించుటవ ల్ల । తత్వభావాత్ । తత్వధ్యానమువల్ల । అంతే । దేహావసాన కాలమందు । భూయశ్చ । తిరిగిన్ని । విశ్వమాయానివృత్తిః । సకలాజ్ఞాన నివారణము అగు చున్నది.

౨౧ అన్యాయంశ్వేతాశ్వతరోపనిషది తృతీయాధ్యాయే ॥ సర్వా ననశిరోగ్రీవ । సర్వభూతగుహాశయః । సర్వవ్యాపీచ భగవాంస్తస్మాత్స ర్వగతశ్శివః ॥ సర్వాననేతి । భగవాన్ పడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నశ్శివో మహ శ్వేశ్వరః । సర్వాననశిరోగ్రీవః । సర్వేషాం లింగధారణయోగ్యానాం । ఆననశిరోగ్రీవాః । అధికరణంయస్యతథోక్తః । ధార్యమాణస్సన్ । త త్ర ఇష్టలింగరూపేణస్థిత ॥ ఇత్యర్థః । సర్వభూతగుహాశయః । సర్వభూ తానాం సకలప్రాణినాం । గుహాయాం । దహరపుండరీకేశయః । అంత ర్లింగరూపేణస్థిత ఇత్యర్థః । సర్వవ్యాపీచ । సర్వవ్యాపకశ్చ ప్రవిశ్యపరి చ్ఛేద రహితశ్చేత్యర్థః ॥ తస్మాత్కారణాత్ సర్వగతః సకలప్రపంచగత ఇత్యర్థః । ఏతన్మంత్రభాష్యా లింగధారణ చంద్రికాయాంస్థితం ।

అర్థము ॥ భగవాన్ । సంపూర్ణమహాశ్వర్యము । ధైర్యము । కీర్తి । సుంప

ద । జ్ఞానము । వైరాగ్యము। ఈషడ్గుణైశ్వర్యములుగల । శివః । మహేశ్వరుడు । సర్వాననశిరోగ్రీవః । సర్వ సమస్తమైన లింగధారణపు దగినజనులయొక్క । ఆననశిరోగ్రీవా ముఖము । శిరస్సు । కంఠము । అనేధారణ స్థానము కలవాడు । ధరించబడిన వాడగుచును ఆస్థానములయందు ఇష్ట లింగ రూపముచే నున్నవాడు । సర్వభూతగుహాశయః । సమస్త జనులయొక్క హృదయ పుండరీకమందు జ్యోతిర్లింగరూపముచేనున్నవాడు । సర్వవ్యాపీచ సర్వవ్యాపకుడున్న । దేశతః । పరిచ్ఛిన్నమైనది। ఆకాశము। కాలతః పరిచ్ఛిన్నమైది । కార్యమాత్రము । వస్తుతః । పరిచ్ఛిన్నమైన భిన్నమున్న । వాస్తవిక మైనదకాదు । గనుక త్రివిధపరిచ్ఛేద శూన్యుడు । తస్మాత్ ఆకారణము వల్లనుండి సర్వాంతః । సమస్తమైన ప్రపంచము పొందినవాడు ॥

౧౨ సామవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు నవసంఖ్యా కాయాం ఛాందోగ్యోపనిషది। సప్తప్రపాఠకే అష్టమఖండే । ఐతదాత్మ్యమితిచ రిముఖంత్రేః తత్త్వమసి శ్వేతకేతో। శ్వేతకేత్వంతిస్థిత హేజీవాత్మన్ తత్ పరశివాఖ్యంలింగం । త్వంజీవాత్మాఖ్యమంగం । అసి । సంయోగాఖ్యస్సంబంధః। జీవాత్మత్వం । పరశివతత్త్వంతత్ । అసిభవతి ॥ అస్యమంత్రస్యోప బృంహణంశ్రూయతే ॥ స్కాందపురాణే । శంకరసంహితాయాం । తత్పదేనోచ్యతేలింగంత్వంపదేనాంగమీరితం । అనయోరైక్యభావోయం । సంబంధోసిపదేనచ। ఇతివాక్యానుసంధానం । భాసతేయస్యపంతత్వంగురూపదేశా ల్లింగాంగ సంబంధీతిసఉచ్యతే ॥ ఇతి ॥ వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవసూత్రే . లింగంతత్పదమాఖ్యాత మంగంత్వంపదమీరితం సంయోగోసి పదంప్రోక్త । మనయోరంగ లింగయోరితి ॥ ఏతన్మంత్రభాష్యం । లింగధారణ చంద్రికాయాంస్థితం ॥

అర్థము ॥ హేశ్వేతకేతో శ్వేతకేతు మొదలగువారియందున్న । ఓ జీవాత్మ త్వంజీవాత్మవైననీవు । తత్ । పరశివుడైన ఆతత్వము । అసి । అగుచున్నావు ॥

౧౩ సామవేదే జైగిషవ్యశాఖాయాం । సదానందోపనిషది అంతర్ధారణశక్తోవా । హ్యశక్తోవాద్విజోత్తమః । సంస్కృత్యగురుణాదత్తం శైలలింగమురస్థలే । ధార్యంవిప్రేణముక్త్యర్థ । మేవంవేదాంతవిదోవదంతి ॥ అంతర్ధారణశక్త ఇతి ద్విజోత్తమః । బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠః। అంతర్ధారణ శక్తోవా। అంతఃశరీరమధ్యే । ధారణం ॥ చిద్రూ

షుపరమంలింగం । శాంకరంసర్వకారణం । యత్తస్యధారణంచిత్తే । త దాంతరముదాహృతం । ఇత్యాదినాశిద్ధాంతశిఖామణౌ పస్థపరిచ్ఛేదో క్తం । జ్యోతిర్లింగానుసంధానం । తస్మిన్ శక్తోవా । సమర్థోవా । అశక్తోవాపి । అసమర్థోవాపి విప్రేణ బ్రాహ్మణేన ।ముక్త్యర్థం । మోక్షా ర్థం । గురుణా । దేశికేన । సంస్కృత్యస్నపన । షడధ్వశోధనాది సంస్కారంకృత్వా । దత్తంకృతదానం శైలం । స్ఫటికశిలాసంబంధి । నీలశిలాసంబంధివాలింగం । శివమూర్తిః । ఉరస్థలే । వక్షసి । ధార్యం ధారణీయం ॥ ఏవంఅనేనప్రకారేణ । వేదాంతవిదః ఉపనిషదర్థజ్ఞానినః । వదంతిబృవతే । అస్యమంత్రస్యేప బృంహణం ప్రూయతే । శిద్ధాంతశిఖా మణౌ । పస్థపరిచ్ఛేదే । అంతర్ధారయితుంలింగ । మశక్తశ్శక్తఏవవా । బాహ్యేచధారయేల్లింగం । తద్రూపమితినిశ్చయా । దితి ।

అర్థము ॥ ద్విజోత్తమః బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడు । అంతర్ధారణశక్తోవా । జ్యోతి ర్లింగాను సంధానమందు । సమర్థుడైనా । అశక్తోవాపి । అసమర్థుడైనను । విప్రేణ బ్రాహ్మణునిచేత । ముక్త్యర్థం । సాయుజ్య ముక్తికొరకు । గురుణాఆచార్యుని చే । సంస్కృత్య । మంత్రయుక్తాభిషేక । షడధ్వ మంత్రశోధ నన్యాసము మొదల గు । సంస్కారములుచేసి । దత్తం ఇవ్వబడిన । శైలం । స్ఫటికశిలాదిసంబంధియగు । లిం గం । శివమూర్తిః ఉరస్థలే । వక్షస్థలమందు । ధార్యం ధరించదగినది ॥

౨౭ అధర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు । షడ్వింశతిసంఖ్యా కాయాం ॥ బృహజ్జాబాలోపనిషది పంచమబ్రాహ్మణే ॥ త్రిపుండ్రం యేవినిందంతి । నిందంతిశివమేవతే । ధారయంతిచయోభక్త్యా । ధార యంతిశివంచతే ॥ త్రిపుండ్రమితి । యేజనాః । త్రిపుండ్రంభస్మకృతోత్త మాంగాది స్థానస్థిత । తిర్యగ్రేఖాత్రయం వినిందంతి । విశేషేణనిందిత వంతోభవంతి । తేజనాః శివంమహేశ్వరం । నిందంత్యేవ । నిందిత వంతోభవంత్యేవ ॥ యేజనాః భక్త్యాభావేన త్రిపుండ్రంధారయంతిచ । ధృతవంతశ్చభవంతి । తే ॥ జనాః । శివంచలింగాకారం । మహేశ్వరం చధారయంతి । ధృతవంతోభవంతి । ఏతన్మంత్రోదాహరణం లింగధార ణదీపికా । లింగధారణ చంద్రికయోస్థితం ॥

అర్థము ॥ యే । ఎవరు । త్రిపుండ్రం భస్మచే చేయబడిన శిరస్సు మొదలగు

స్థలములయందున్న । అడ్డముగానున్న । గీతలమూటిని । నిందంతి । ఆక్షేపించుచున్నారో. తే । వారు । శివం । మాహేశ్వరాని । నిందంత్యేవ । ఆక్షేపించుచున్నారయ్యేవిరే । ఎవరు । భక్త్యాభావముచే త్రిపుండ్రమును । ధారయంతిచ । ధరించుచున్నవారగుచున్నారో । తే । వారు । శివంచ । లింగాకారమైన శివునిన్ని । ధారయంతి ధరించుచున్న వారగుచున్నారు ॥

౨౭ అథర్వణవేదే ఐశ్వర్యశాఖాయాం । యోవామహస్తార్చితలింగమేకం । పరాత్పరం ధారయతేచనిత్యం । విప్రః । క్షత్రియోవా తస్యైవలభ్యః । పరమేశ్వరోసౌ । నిరంజనంపరమంసామ్యముపైతిదివ్యం య । ఇతి ॥ విప్రః । బ్రాహ్మణః । క్షత్రియః । రాజావా । యః । జనః । ఏకం । ఏకత్వసంఖ్యావత్ । పరాత్పరం । శ్రేష్ఠానపి । శ్రేష్ఠం వామహస్తార్చితలింగం । వామేసవ్యే । హస్తే । కరే । అర్చితం । పూజితం । లింగం । శివమూర్తిం । సతతం । నిత్యం । ధారయతేధరతి । తస్యైవ । తస్య । జనస్యైవ । పరమేశ్వరః పరశివః । లభ్యః । ప్రాప్యః అసౌ అయంజనః నిరంజనం నిర్దోషం । పరమం ఉత్కృష్టం దివ్యం మనోహరంసామ్యం పరశివేనసమతాం ఉపైతిప్రాప్నోతి ॥ అస్యమంత్రస్యాప బృంహణంశ్రూయతే ॥ వాతూలాగమే । ధారయేద్యస్తుహస్తేదా । లింగాకారంశివంసదా । తస్యహస్తస్థితంవిద్ధి । మత్పదంసంపదాంపదమితి ॥

అర్థము ॥ విప్రః బ్రాహ్మణుడు । క్షత్రియోవా । రాజైనా । యః । యెవడు । ఏకం । ఒకటియైన । పరాత్పరం । శ్రేష్ఠమైన । దానికంటె శ్రేష్ఠమైన వామహస్తార్చితంలింగం । యెడమచేతియందు పూజింపబడిన శివమూర్తిని । సతతం । యెల్లప్పుడు ధారయతే । ధరించుచున్నాడో । తస్యైవ । వానికయ్యేవే । పరమేశ్వరః । పరశివుడు, లభ్యః పొందశక్యమైనవాడు । అసౌ । ఆ జనుడు । నిరంజనం । దోషరహితమైన । పరమం ఉత్కృష్టమైన । దివ్యం । మనోహరమైన । సామ్యం । పరశివునితో । సమత్వమును అనగా పరశివ సాయుజ్యమును । ఉపైతి । పొందుచున్నాడు ॥

౨౮ అథర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు షడ్వింశతి సంఖ్యాకాయాం । బృహజ్జాబాలోపనిషది చతుర్థబ్రాహ్మణే । తస్యభస్మధారణంకుర్యాత్ । త్సర్వత్రైవ త్రిపుండ్రకం బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం ।

త్రయ్యగ్నీనాంచధారణః । గుణలోకత్రయాణాంచ । ధారణం తేన వై శ్రుతం । తద్భస్మధారణవిః తిసర్వత్ర శరీరాదిషుసమ స్తేషుఉక్తస్థానేషుత్రిపుండ్రక్రమేన । రేఖాత్రయంయుక్తమేవ । తత్పూర్వోక్తం భస్మధారణం విభూతిధారణంకుర్యాత్ । తేన వైపూర్వోక్తేన భస్మధారణేనైవ ॥ బ్రహ్మావిష్ణు మహేశానాం । విధిహరిశివమూర్తీనాం । త్రయ్యగ్నీనాం త్రయ్యాః । ఋగ్యజుస్సామాఖ్య వేదత్రయస్యఅగ్నీనాం । గార్హపత్యదక్షిణాగ్న్యాహవనీయ్యానాం ధారణంచశరీరే విధారణంచగుణలోకత్రయాణాంగుణానాం రజస్సత్వతమసాం లోకత్రయాణాం భూర్భువస్సువరాదీనాం ధారణంచశ్రుతం అవధృతం ప్రసిద్ధమిత్యర్థః ॥

అర్థము ॥ సర్వత్ర శిరస్సు మొదలగు చెప్పబడిన సమస్తస్థానముల యందు । త్రిపుండ్రక్రమేన । మూడురేఖలతో గూడినదెయ్యేవే । తత్ । యిదివరలో చెప్పబడిన భస్మధారణం। భూతి ధారణమును। కుర్యాత్ చేయవలెను। తేనవై। ఆవిభూతిధారణము చేతనయ్యేవే। బ్రహ్మవిష్ణు మహేశానాం। విధి విష్ణు శివమూర్తులయొక్క గార్హపత్య దక్షిణ గ్న్యాహవ నీయ్యాగ్నులయొక్క । ధారణంచ। శరీరమందుధరించుట యున్నూ । గుణలోకత్రయాణాం । రజస్సత్వతమో గుణములయొక్క భూర్భువస్సువ లోకములయొక్క ధారణంచ । శరీరమందు ధరించుటయున్నూ। శ్రుతం వినబడినది । అనగాప్రసిద్ధమైనదని తాత్పర్యము ॥

౨౮ కించయజుర్వేదే సంహితాయాం ప్రథమకాండె ద్వితీయ ప్రపాఠకే ॥ శ్రు ॥ అగ్నే వ్రతపతే త్వంవ్రతానాం వ్రతపతి రసియామమ తనూరేషాసాత్వయియాతవ తనూరియగుంసామయి సహనౌవ్రతపతే వ్రతినో ర్వ్రతానియాతె అగ్నేరుద్రియా తనూ స్తయానఃపాహి। అస్యార్థః వ్రతపతే వ్రతానాయక హేఅగ్నే త్వం వ్రతానాందీక్షానాం వ్రతపతిః నియామకః- అసి- భవసి- అతః- సహ- వ్రతినోః- నౌ- ఆవయోః- తానిచిద్రవ్రతాని- సంతి- తాని- త్వం- సమ్యక్- పరిపాలయేతి- ప్రార్థనాధ్యాహారః- తాన్వ్రతాని- కానీత్యాకాంక్షాయామాహ-మమ-యా- తనూరస్తి-సా- ఏషాతనూః-త్వయి- యథావావసేత్ -తథా- కురు-తద్వైవ-తవ యా తనూరస్తి-సా-ఇయం-తనూః-మయి- యథావా-వసేత్ -తథాకురు- అస్మత్తనుః- త్వయి-యుష్మత్తనుః- మయి- యథా-తిష్ఠతి - తథాకుర్వితి-

ప్రార్థనా-అపాయాకమేనముచ్యతే-కదళీపత్రకంటకయోః- పరస్పర-సం
యోగేన- కదళీపత్రస్యైవ-హానివత్ - అయమోస్తన్వోర్మధ్యే- ఏకా దా
హ్య- అన్యా-దాహకా ఇథమేతయో దాహ్య- దాహకయోః- పర
స్పరధార్యధారకత్వం- సంభవతీత్యా శంకాయా- మాహ- హే- అగ్నే
తే- తవ- యా- రుద్రియా- రుద్రరూపా- లింగరూపా- తనూర్వర్తతే-
తయాతన్వా- నః- అస్మాన్ - పాహిత్రాహి । శ్రు । రుద్రో వా ఏషయ
దగ్ని స్తస్యైతే తనువౌ ఘోరాన్యాశివాన్యా ॥ శ్రు । యాతేరుద్ర శి
వాతనూః ॥ ఇతిశ్రుతిభ్యాం - భగవత శ్రీరుద్రస్య- ఘోరాతనూరితి-
శివాతనూరితి- తనుద్వయం- శ్రూయతేతత్ర- శివతనుధారణ- మస్మదా
దీనాం యుక్తమితి శ్రుతిద్వయ యుక్తితి భావః శివాతనూరేవ లింగ- మి
తిలోకప్రసిద్ధేః- సర్వేషాం- లింగధారిణాం - విధేయత్వేఅస్మిన్మంత్రే-ప్ర
తిపాదితేతి పునఃపునరుదాహరణం-అపిస్మరణే- నాస్మదాదీనాం రుద్రతను
ధారణం భగవతా అవశ్యంనిర్ణీతత్వం సూచయతి.

అర్థము ॥ వ్రతపతే । వ్రతనాయకుడవైన । అగ్నే । ఓ అగ్నిదేవుడా । త్వం
నీవు । వ్రతానాం । దీక్షాది వ్రతములకు । వ్రతపతిః । నియామకుడవు । అసి । అగుచు
న్నాడవు । అందుకల్ల | సహవ్రతినోః. సమానవ్రతస్థులమైన । నౌ । మనయిద్దరికి కొన్ని
వ్రతములు కలవు । వానిని । పాలించుము । ఆ వ్రతములు లేనవగా । యా । మమ ।
తనూః । ఏషా । ఏది । నాయొక్క యీశరీరముకలదో । సా । ఆ శరీరము । త్వయి । నీ
యందుండునట్లు । తవ । యా । ఇయం । తనూః । నీయొక్క । ఏ । ఈ శరీరముకలదో
సా । ఆ శరీరము । మయి । నాయందుండునట్లును చేయుము । ఇదేమన యిద్దరివ్రతము
యీవ్రతమును కాపాడుమని । ప్రార్థన । అహ । యిదియేమి । కంటకరంభాపత్రముల
కన్యోన్య సంపర్కము కలుగుచుండగా రంభా పత్రమునకే మోసమగునట్లు । దాహ్య
దాహకస్వభావములుగల మనయిద్దరి శరీరములకు । పరస్పరసంయోగమువలన । నొక
శరీ-మునకు । మోసముకలుగగలదంటె చెప్పుచున్నాడు । హే అగ్నే । ఓ అగ్ని దే
వుడా । తే । నీయొక్క । యా । ఏది । రుద్రియా । లింగరూపముగు । తనూః । శ
రీరముకలదో । తయా । ఆశరీరముచే । నః । మమ్ము । పాహి । రక్షింపుము । అన
గా । అగ్నిదేవునకు । జ్వాలా రూపముగలది । లింగ రూపముగల । శరీరములు రెండు
గలవని శ్రుతి చెప్పుటచే లింగరూపముగు శరీరమును మేము । మొదటెగనుండు నటుల

ధరించుచున్నారమని యభిప్రాయము ॥

౨౮ విశేషతశ్చ యజుర్వేదే తృతీయకాండే । పంచమ ప్రపాఠకే । మం ॥ అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యతే కవిర్గృహపతిర్యువా హవ్యవాడ్జుహ్వాస్యః త్వాహ్యగ్నే అగ్నినావిప్రోవిప్రేణ సంత్సతాసఖాసఖ్యా సమిధ్యసే అస్యార్థః । అగ్నినాఉపాసక శివేన అగ్నిః ఉపాస్యరూప శివః సమిధ్యతే ధార్యతే పూజ్యతే సతాభక్తరూప లింగేనసన్ ఉపాస్యరూప లింగ సమిధ్యతే ధార్యతే పూజ్యతే సఖ్యాభక్తరూపరుద్రేణ సఖా ఉపాస్యరూప రుద్రః సమిధ్యతే ధార్యతే పూజ్యతే జుహూః ఆస్యంయస్యస జుహ్వాస్యః జుహూరితి స్రుక్స్రువ పర్యాయః అత్రన్యూనాధిక భావనాశార్థస్సఖా సఖ్యేతిశబ్దప్రయోగః ॥

అర్థము ॥ యీ మంత్రమందు । పూజ్య । పూజ్యకులు । ధార్య । ధారకులు నోయనధ్యాల్పులగు । జీవేశ్వరుల కిద్దరికిని । అత్యంత సామ్యము । చెప్పబడినది । కనుకనే । లింగధారిని సాక్షాత్పర శివునిగా జూడవలసి వచ్చినది.

౨౯ కృష్ణయజుర్వేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు చతుర్దశసంఖ్యాకాయాం పంచరుద్రాంతర్గతాయాం శ్వేతాశ్వత రోపనిషది షష్ఠాధ్యాయే ॥ సవిశ్వకృద్విశ్వ విదాత్మయోనిర్జ్ఞః కాలకాలో గుణీసర్వవిద్యః ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గుణేశః । సంసారమోక్షస్థితి బంధహేతురితి ॥ అస్యాంశ్రుతౌ ॥ ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిరితి । పరస్యలింగధారణార్థముచ్యతే । యథా । ప్రధానం ప్రకృతిః । అంగం క్షేత్రజ్ఞః । పురుషః లింగం తయోః ప్రకృతి । పురుషయోః పతిః । ఈశ్వరః తయోరంగ లింగయోస్సంయోగః । అస్యోప బృంహణం శ్రూయతే । వాతూలోత్తరతంత్రే శివానుభవ సూత్రే పంచమాధికరణే ॥ అంగం ప్రకృతి । రాఖ్యాతా । లింగం పురుష ఈరితః । తయోః ప్రేరకభావేన సంయోగస్స్యాయమీశ్వర ॥ ఇతి ॥

అర్థము ॥ ప్రధాన క్షేత్రజ్ఞపతిః । ప్రధానము అంగము । క్షేత్రజ్ఞః లింగము । పతిః । ఆ అంగలింగములకు సంయోగము ॥

౩౦ సామవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు షట్త్రింశత్సంఖ్యాకాయాం వజ్రసూచికోపనిషది ॥ సచ్చిదానందమాత్మాన । మద్వితీయ్యం బ్రహ్మభావయే । దాత్మానం ! సచ్చిదానందం । బ్రహ్మభావయేత్ ॥

అస్యాం శ్రుతౌ సచ్చిదానంద మితిపదస్య లింగధారణార్థఉచ్యతే ॥ యథా । సత్ లింగం । చిత్ అంగం । ఆనందః । సంయోగః అస్యోప బృంహణం శ్రూయతే ॥ వాతూలోత్తరతంత్రే । శివానుభవసూత్రే పంచమాధికరణే॥ సన్మాత్రంలింగమాఖ్యాతం । చిన్మాత్రంత్వంగమీరితం । ఆనందమాత్రమనయో । స్సంయోగ ఇతికీర్తితం ॥

అర్థము ॥ సత్ లింగము । చిత్ అంగము । ఆనందము ఈ లింగాంగ ములకు సంయోగము ॥

3౧ అథర్వణవేదే అష్టోత్తర శతోపనిషత్సు । త్రయోవింశతి సంఖ్యాకాయాం పంచరుద్రాంతర్గతాయాం । అథర్వశిరోపనిషది । సఏష హ్యోంకారః॥ చతురక్షరశ్చతుష్పాద శ్చతుశ్శిరశ్చతు రర్ధమాత్రస్థూలమే తత్త్రిస్వదీర్ఘ ప్లుతఇతి । అస్యాం శ్రుతౌ । హ్రస్వ దీర్ఘ ప్లుతఇతి పదస్యలింగధారణఉచ్యతే । యథా హ్రస్వఃలింగం ।. దీర్ఘః అంగం । ప్లుతఃసంయోగః ॥ అస్యోపబృంహణం శ్రూయతే । వాతూలోత్తర తంత్రే శివానుభవసూత్రె పంచమాధికరణే లింగం హ్రస్వాంగమేవ స్యా । ద్దీర్ఘఃప్లుతముదీరతం । తయోస్సంయోగఇత్యేవ । మోంకారే ణాభిధీయ్యత ఇతి ॥

అర్థము ॥ హ్రస్వదీర్ఘప్లుతాః । హ్రస్వఃలింగం । దీర్ఘఃఅంగము । ప్లుతః ఆ లింగాంగములకు సంయోగము ॥

3౨ అథర్వణవేదే అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు త్రిచత్వారింశత్సంఖ్యాకాయాంనారద పరివ్రాజకోపనిషది అష్టమోపదేశే, ఓమిత్యేకాక్షరంమంత్రం ప్రణవంవిధీయతే । సచాష్టధాభిద్యతే । అకారఉకారో మకారఅర్థమాత్రా నాదబిందుకలాశ్శక్తిశ్చేతి ॥ అస్యాం శ్రుతౌ ॥ నాదబిందుకలా ఇతి పదస్యలింగధారణార్థః ఉచ్యతే । యథానాదః । లింగం । బిందుః అంగం । కలాసంయోగః । అస్యోప బృంహణం శ్రూయతే ॥ వాతూలోత్తరతంత్రె శివానుభవసూత్రే పంచమాధికరణే । నాదోలింగమితి ప్రోక్తో । బిందురంగమితీరితః । కలాసంయోగఇత్యుక్తా । తయోర్లింగాంగ యోస్సదేతి ॥

అర్థము ॥ నాదబిందుకలాః ॥ నాదః । లింగము । బిందుః । అంగము ॥ కలా

సంయోగము ॥

—]* శ్రీపట్టసల బ్రహ్మార్పణమస్తు *[—

సమాప్తిశైవసిద్ధాంత స్థాపకానాంయుగేయుగే । షణ్ణాం దేశికవ
ర్యాణా ముద్భటంప్రథమంగురుం ।

శ్రీమత్పాలంకవిశ్వేశా రాధ్యదేశికవంశజః । ఇవటూరిగృహాభి
ఖ్యః శ్రీమత్కాశ్యపగోత్రవాన్ ॥

సుందరేశాఖ్యపుత్రశ్చ వేదవిన్నందికేశ్వరః । చతుర్వేదస్థితానాం
తు లింగధారణబోధినాం ।

త్రింశత్సంఖ్యాకమంత్రాణా ముపబృంహణసంయుతం । భాష్యసూ
త్రార్థసహితం ప్రకటీకృతవానిహ ॥

మన్మథాబ్దేపౌషమాసే కృష్ణపక్షతిథావిహ । ఆదిత్యవారేనాగే
శా రాధ్యసత్తేశసేవకః ॥

లక్ష్మణేశారాధ్యపౌత్ర స్సుందరారాధ్యనందనః । లింగధారణమం
త్రాణాం భాష్యంనందీశ్వరోలిఖత్ ॥

ఇతి శ్రీలింగధారణ మంత్రభాష్యం

సంపూర్ణం.

శ్రీశివాయనమః.

శివధర్మవర్ధని రామలింగేశ్వర ముద్రాక్షరశాలలో విక్రయించు గ్రంథములు

౧.	పండితారాధ్య చరిత్ర.	...	...	౨-౦-౦
౨.	శివభజన కీర్తనలు	...	...	౦-౪-౦
౩.	శ్రీకాళహస్తీశ్వర శతకము.	...	...	౦-౨-౦
౪.	తిటస్థగ్రామ పంచరత్నములు.	...	...	౦-౨-౦
౫.	శివపూజావిధి.	...	...	౦-౪-౦
౬.	చెన్నమల్లు సీసములు.	...	...	౦-౧-౦
౭.	చిన్మయదీక్ష.	...	...	౦-౬-౦
౮.	ప్రభులింగలీల.	...	...	౦-౮-౦
౯.	సీమంతినీ విలాసము.	...	...	౦-౮-౦
౧౦	తీర్థప్రసాదసంరక్షణ.			౦-౪-౦
౧౧	ధర్మనిరూపణం.		...	౦-౨-౦
౧౨	షట్స్థల నిర్ణయం శీలసంపాదన.		...	౦-౨-౦
౧౩	శ్రీసర్వేశ్వరశతకము.	...	...	౦-౧-౦
౧౪	శ్రీ శంకర స్తుతి మంజరి.	...	...	౦-౧-౦
౧౫.	అంతేష్టి.	...	...	౦-౧౨-౦
౧౬.	శివపురాణము వాయవీయ సంహిత.		...	౨-౦-౦
౧౭	లింగధారణ మంత్రభాష్యం.			౦-౪-౦

౧౮ సోమనారాధ్య చరిత్ర అచ్చులోనున్నది.

కలయు వారు వ్రాయు అడ్రస్.

బ్రహ్మశ్రీ శివపురం వీరయ్యగారు.

వరంగల్.

నం॥౮.

శ్రీః

శ్రీమచ్ఛక్తివిశిష్టాద్వైతమత స్థాపనాచార్యవర్యవంశసంభూతేన భృంగిరిటగోత్రపవిత్రేణ శ్రీమద్బసవేశ్వరపాదారవిందసేవా ధురంధరేణ రుద్రభాష్యాద్యనేకశైవగ్రంథనిర్మాణచాతురీధురీణేన

శ్రీమత్పాలకురికి సోమనాథేన విరచితః

సోమనాథభాష్యాఖ్యోయం

గ్రంథః

శ్రీమదుమామహేశ్వర పాదారవిందమకరంద బిందు సందోహసమాస్వాదనానంద తుందిలేందిందిరాయమాన మానసేన శాండిల్యగోత్రోద్భవేన బ్రహ్మశ్రీ జంధ్యాలసీతారామశాస్త్రిణా పరిశోధితః

శ్రీమద్భైరవేశ్వర పాదారవిందసేవాధురంధరేణ మల్లంపల్లి భైరవమూర్త్యారాధ్యేన స్వకీయశ్రీభైరవముద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రాపితః

రెండవకూర్పు 500 ప్రతులు.

ఏతన్మూల్యం రూప్యద్వయం.

1914.

ఉపోద్ఘాతము.

విబుధవరులారా!

నావిన్నపమాలింపుడు - తొల్లి వేదవ్యాసమహర్షి చేవిరచింపబడిన బ్రహ్మసూత్రములకు - శ్రీమన్నీలకంఠశివాచార్యులవారు శక్తివిశిష్టాద్వైతరూపముగా భాష్యంబురచించిరి. పిమ్మట షణ్మతోద్ధారకులౌ - శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యులవారా సూత్రములకును - దశోపనిషత్తులకును - భగవద్గీతలకును భాష్యములుగావించి యామూడుభాష్యములకు ప్రస్థానత్రియంబనినామంబిడిరి - తర్వాతశ్రీరామానుజాచార్యులవారు మధ్వాచార్యులవారున ద్వైతకారంబుప్రస్థానత్రయంబును వారివారిమతానుకూలంబుగా గావించుకొనిరి - పిమ్మట శ్రీకరపండితేంద్రులవారు శ్రీమచ్ఛక్తివిశిష్టాద్వైతహితంబుగాప్రస్థానత్రయం బొనర్చిరి- పదపడిశ్రీమచ్ఛైవసిద్ధాంతధౌరేయులగు శ్రీమదప్పయ్యదీక్షితులవారు నీలకంఠభాష్యమునకు శివార్కమణిదీపికయను మహాగ్రంథంబును శివోత్కర్షణముకొరకు బ్రహ్మతర్కస్తవము - రామాయణసారసంగ్రహము - భారతసారసంగ్రహము - తాంత్రికమీమాంసాంధదండభాస్కరము - మొదలుగాగలయనేకశైవగ్రంథంబులు విరచించి ప్రసిద్ధిబొందిరింతియేగాక త్రిమతములవారనేకులు స్వమతానుకూలంబుగాభాష్యంబులుగావించుకొనిరి - యిట్లొనర్పుట చర్వితచర్వణంబనియోజించి శ్రీపాలకురికి సోమనారాధ్యులవారత్ప్రావరణ రూపంబుగా - శివోత్కర్షణవిషయకముగా - శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసయుక్తులగా సోమనాథభాష్యంబురచించిరి - వీరు రుద్రభాష్యంబుగావించిరని శ్రీవేములవాడ భీమకవిమొదలుగాగల శివకవులురచించిన బసవపురాణముల పీఠికలవలన దెలియవచ్చుచున్నది గానియాభాష్యంబు లభించనిదాయె - వీరుభృంగిరిటాంశసంభూతులని - శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగము పంతులవారాంధ్ర కవులచరిత్రంబున విశదముగా వ్రాసిరిందుకుదృష్టాంతము.

క॥ భృంగిరిట గోత్రుడనుగురు - లింగతనూజుండ శివకులీనుడదుర్వ్యాసంగవివర్జితచరితుడ- జంగమలింగప్రసాదశాస్త్రుండన॥ అనియీనుసోమనాథులవారనుభవసారమున వ్రాసియున్నవారు-మరియు కొందరు వీరశైవులుసోమనాథ

భాష్యంబు సంగ్రహించి ముద్రణంబు గావించక దాచియుండిరి. వారియుద్దేశ్యమే మో దెలియదు - నేనీమహాభాష్యంబు తిరుగా నచ్చొత్తించుటకు నెంచి ప్రకృతము బందరుపుర వాస్తవ్యులు కౌండిన్యగోత్రోద్భవులును -సామిగారి పుత్రులును - వీరాస్వామి గారిపుత్రులును-సరసాగ్రేసరులగు మిద్దె రంగనాధరాయడుగారి ద్రవ్యసహాయ్యంబు చేన చ్చొత్తించితి. నీభాష్య ప్రథమప్రకరణమున శరభేశ్వరరువిషయంబు దెల్పుతరి శుక్ల యజుర్వేద వాక్యోదాహరణంబులు గొన్ని యుండెనాయను వాకంబులు సవరణగానందున నచ్చొబుల జుక్కలు పెట్టియున్నది- మహాదేవశబ్దము పరిపూర్తిగా లేనటులదోచుచున్నది-ఈ భాష్యంబున శ్రుతిస్మృత్యాదులిమిడియుండుటచేతను- శైవరహస్యంబులెల్ల మిశ్రితంబులగుటను గొంతకవిభావంబు దెలియక నుపండితులకైనను సవరణ గావించుట కష్టసాధ్యమాయె నిదియునుంగాక కరువులోనధికమానంబన్న తెరంగు ననచ్చుపొరపాటులు మిక్కిలిగానంబడుచున్నవి గాన నీభాష్యంబు గాంచినచదువరులు క్షమించి నాశ్రద్ధాభక్తులకు సంతసించి పైన నేదెలుపుకొనిన గొరతలు పూర్తి గాగలిగిన శుద్ధప్రతులు లెవ్వారైన బంపిన నాసద్గుణాకరుల గీర్తిని గ్రంథమున నుగ్గడించుటయేగాక నీయూరిముద్రణంబైన నంతరిక్కి గొన్నిప్రతులు బంపి నా కోరిక నెరవేర్చుకొనగలనను నమ్మకముతో మిగుల బ్రార్థింపుచున్నవాడ.

ఇట్లు విన్నవించు

నెల్లూరు జిల్లా తోటపల్లిగూడూరునకు జేరువయగు కోకిలగ్రామనివాసి

గంగపట్టణపు సుబ్రహ్మణ్యదేవర.

ఓం

శ్రీవిశ్వనాథాయనమః.

శ్రీమత్సోమనాథభాష్యే ప్రథమప్రకరణే వృషభేన్ద్రమహాత్మ్య ప్రారమ్భః

X శ్లో॥ వీరభద్రం మహావీరం । రవికోటి సమప్రభం ।
రాక్షసాంతమతుగ్రం । శంభుసూనమహంభజే॥

వృ॥ జయతుబసవరాజః స్థైల్యనైర్మల్యపూజః। ప్రమథగణసమాజః ప్రోల్లసద్భక్తినైజః। ప్రహృతవినమదార్తి స్స్ఫాయదామ్నాయవర్తి । స్థిరదిగవితకీర్తి శ్శ్రీవృషాధీశమూర్తిః॥

క్షో బసవఇతి, ఇదానీంకలియుగే శివభక్తిముద్ధర్తుం బసవాభిధేయేనవృషభఏవజాతః॥వృషభస్యబసవనామకత్వంకస్మాత్కారణా దాసీత్ వృకారస్య బకారాదేశోభవతి, వబయోరభేద" ఇతి"శషోస్స"ఇతిసూత్రాత్ షకారస్యసకారాదేశోభవతి"వఃపవర్గస్యేతివారరుచ్యసూత్రాత్ బకారస్యవకారాదేశోభవతి । ఏతద్వృషభాక్షరతద్భవాత్,బసవ'ఇతినామవక్ష్యతే।పశూన్పాతీతిపశుపఃవృషభః,తత్పశుపత్యక్షరత్రయంచసమ్భవతి। కుఠారకుద్దాలతామరసాదిపదేషు తత్తదాద్యక్షరాణాంతత్తద్వర్గతృతీయాక్షరాదేశోభవతి । యథా। కుఠారస్యాఽన్ధ్రభాషాయాం గ

కారాదిర్భవతి। తామరసస్యాఽన్యస్త్రీభాషాయాంచ కారాదిర్భవతి। తథైవపశు
పతినామాద్యక్షరపకారస్యబకారాదేశో భవతి "శషోస్స" ఇతిసూత్రాత్
శకారస్యసకారాదేశో భవతి "వఃపవర్గస్య" ఇతివరరుచిసూత్రాత్ షకార
స్యబకారాదేశో భవతి॥ కృతవే। అతఏవ "పశుపే"త్యక్షరత్రయస్య, బసవేత్య
క్షరత్రియసిద్ధిర్భవతి। కింతుతస్యవృషభశబ్దస్యమాహాత్మ్యంకిమిత్యుచ్యతే।
శ్లో॥ధర్మంత్వంవృషరూపేణజగదానన్ద కారకః। అష్టమూర్తేరధిష్ఠానమతః
పాహిసనాతనమ్, పృధివ్యాంయానితీర్థాని సముద్రాన్తానితానిచ। అణ్డ
మాశ్రిత్యతిష్ఠన్తి ప్రదోషేగోవృషస్యచ॥ శ్లో॥వృషస్యవృషణంస్పృష్ట్వా
శఙ్కురస్యాఽవలోకనాత్। సప్తజన్మకృతంపాపం తత్క్షణంచవినశ్యతి।
శ్లో॥ ఋణరోగాదిదారిద్ర్య పాపక్షుదపమృత్యవః। భయక్రోధమనఃక్లేశా
నశ్యన్తుమమసర్వదా"। ఇత్యాదివచనప్రామాణ్యాత్ ప్రదోషకాలేవృ
షస్య వృషణస్పర్శనమాత్రేణ సర్వపాపక్షయోభవతి। సర్వతీర్థ
స్నానఫలంభవతి। సర్వారిష్టనిరసనంభవతి। సర్వాభీష్టఫలం భవతి। కింతు
శ్లో॥ నప్రదోషేహరింపశ్యేత్త్రయోదశ్యాంవిశేషతః। యదిప్రమాదా
త్పశ్యేచ్చ ద్వాదశాబ్దవృషక్షయః శ్లో॥ నహిప్రదోషేపశ్యేద్వాయదిప
శ్యేత్ప్రమాదతః, చత్వారితస్య నశ్యంతిహ్యాయుః ప్రజ్ఞాయశోబలం॥ బ్ర
హ్మాండ పురాణే॥శ్లో॥త్రయోదశ్యాం ప్రదోషేతుయః పశ్యేద్ధరిమా
దరాత్, ద్వాదశాబ్దకృతం పుణ్యం తత్క్షణాదేవనశ్యతి" ఇతివచనాత్
త్రయోదశీ ప్రదోషకాలే హరివిరించ్యాదిదేవతానాం దర్శనమా
త్రాదేవ పూర్వార్జిత సుకృతక్షయో భవతి, సశివపప నందినామావ
ర్తతే "ద్వితీయశ్శమ్భు" రితిపురాణప్రసిద్ధత్వాత్ తస్యోదాహరణమా
హ॥ స్కాందే॥ శ్లో॥తవపుత్రో భవిష్యామినందినామాత్వయోనిజః॥ త
త్పురాణే, శ్రీపర్వతమాహాత్మ్యే, శ్లో॥శిలాదస్య సుతశ్చాయంకామరూపీ
మహాజవః, మమాంగస్పర్శయోగ్యశ్చ మమవాహనతాంగతః। ఇ

త్యాది వచనా చ్ఛుమ్భ్వారపరావతార స్స్వృషభః॥ ఇదానీంవీరశైవాచారానుగత సద్భక్తివర్ధనార్థం పరమేశ్వరాజ్ఞయావృషభ ఏవకలియుగె బసవాభిధాన స్సమజనితద్బసవరాజస్య సర్వజనసాక్షిక దృష్టప్రత్యయదర్శితనానాభక్తివిశేషస్యప్రసన్న తాసమయె॥ శ్లో॥యస్య వక్త్రేస్థితం దేవి బసవేత్యక్షరత్రయం,వసామిత త్రసహితంసత్యంసత్యం నచాన్యథా'॥ఇతి దేవ్యా సహ పరమేశ్వరేణోక్తం॥ లోకహితార్థంకణ్ఠ ఏవ గరళంశివేన ధృతం॥భక్తహితార్థం బసవస్తదిహాగత మపిబదిత్యహోమహిమా, ఇతిప్రమథగణారోపలాలనావచనాత్, సాక్షాచ్ఛుమ్భ్వారపరావతారాయ శ్రీవృషభేశ్వరాయనమోనమః। తద్వైవవృషభేన్ద్రావతారాయ శ్రీబసవేశ్వరాయ నమో నమః, శ్రీవీరభద్రిముఖ్యేభ్యః ప్రమథగణేభ్యోనమః, సదాసంఖ్యాత రుద్రేభ్యఃప్రమథగణేభ్యోనమః॥యజుర్వేదె॥ సవీరోదక్షసాధనః, వియ.....రోదశీ॥ఇతి దక్షసాధనస్యవీరో .....సఇతికః, యః ద్యా వాపృదివ్యౌవ్యష్టంభయత। అస్యతాత్పర్యందక్షాధ్వరధ్వంసవేళాయాంసర్వేషాం దేవానాం ద్యావాపృథివీస్థానాం కరస్తమ్భం కృతవానితి, యజుర్వేదె, ప్రదేశాన్తరె "సువీరోఽవీరహా" శోభనాశ్చసౌవీరశ్చసువీరః అవీరహేతి,వీరంహన్తీతివీరహా,నవిద్యతేవీరహాఅవీరహాఋషిబన్ధవే, అవావృణో శ్శరభాయఇత్యాది.........ఋగ్వేదె, త్ర్యేషంవయం రుద్రంయజ్ఞసాధనం కుంకవిమవనేవిహ్వయామహే, అరే అస్మద్దేవ్యం..... సుమతిమితి ద్వయమస్యావృణిమహె, యజుర్వేదె, అస్యార్థః తేషాంయజ్ఞసాధనం రుజంద్రావయతీతి రుద్రః రుకంద్రావయతీతిరుద్రః అపిచ,ఋతగ్ంసత్యంపరంబ్రహ్మారాతిదదాతీతివారుద్రః।వంకుం।వనషణసంభక్తౌ। ...విహ్వయామహె,తత్సద్భావేకింప్రమాణమిత్యాహ, కవిం, ఇతిఆమ్నాయప్రమా

ణానేతృత్వాత్। అథకింవేదేన ప్రత్యక్షమితి పరిమాణం విద్యత ఇత్యా
హ। అరేఅస్మదితి, దేవ్యం.........సుమతిమితిద్వయం అస్యాప్య
ణీమహే ఇతి, శోభనాం స్థిరాంమతిం భక్తిమేవ వృణీమహే। వయం
ప్రార్థయామహే॥ యజుర్వేదే॥ తన్నో వీరో అంతరిక్షమేధా ఇతి
తస్యాభిప్రాయమాహ తాత్పర్యసంగ్రహే॥ హింసాప్రతీత్యభిమానాదే
కదేశాచ్ఛబ్దాదయస్తదిదమేవ...ముద్వహంతి,శ్లో॥ కానూన్ధక(త్రిపురదక్ష
మఖాదిభంగాద్విఖ్యాతవిక్రమతయాకథితోఽపివీరః" వీరశబ్దః పరమే
శ్వరగోచర ఇత్యుక్తం, కథితోఽపివీరఇతి..........................
...............అపిచ ఉగ్రస్యాగ్రహస్సంజాయతే। భ
యాసమితి యదినిశ్చయో ...... వీరఇత్యతః॥ యజుర్వేద బృ
హదారణ్య శాఖాయాం॥భద్రంకర్ణేభిశ్శృణుయామ దేవాః భద్రంపశ్యే
మాక్షభిర్యజత్రాః। స్థిరైరంగై స్తుష్టువాగ్ంసస్తనూభిః" ఇతి భద్ర
శబ్దః పరఇత్యుక్తం। పరమేశ్వరస్య ఘోరాకారేణ ఘోరతనునామ
జాతం తదుభయాభిధేయత్వాత్ వీరభద్రనామ॥ వాతూలతంత్రే
"ద్వాదశం వీరభద్రకమితి, శతరుద్రీయే॥ నమోహిరణ్యబాహవేసే
నాన్యే దిశాంచపతయేనమోనమః। ఇతి, శబ్దనిర్వచనమాహ శ్రీస్కాం
దే॥ శ్లో॥ దిశాంచపతయే నమః। ఏతద్ధరమాహ॥ శ్లో॥ దిక్పాలానా
మధీశస్తు వీరభద్రోగణేశ్వరః, దిశాంచ పతయే ఇతి శృతిస్మృతి
తిహాసాగమపురాణప్రసిద్ధాయ శ్రీ వీరభద్రాయ నమో నమః శ
తరుద్రీయే॥ అథోమె అస్య సత్వానోఽహంతేభ్యోఽకరన్నమః ప్రదే
శాంతరే॥ నమోవః కిరికేభ్యో। కరోతే॥..............కుర్వంతికిరంతి
తివేతి॥ స్కాందే॥ సార్కేందుగ్రహనక్షత్రా। జ్యాంకుర్వన్తే మహీతి
లే। ఇతిగణేశ్వర విషయాణి వాక్యాని। ప్రదేశాంతరే తత్ స్కాందే
దేవీసాక్షాద్దివిషద స్త్వంతరిక్షసదస్తథా। పృథివీషద ఇత్యేవదేవ

దేవపదేస్తు తాః॥అస్మిన్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి యో దేవాదివిషదస్తేషు దేవారణానుభవశ్రూయతే ఇతి।అతఏవసకలశ్రుతి స్మృతిపురాణాగమేతిహాసప్రసిద్ధంనందినాథవీరకవీర భద్రపుష్పదంత తాండాభరణ రుండాభరణ దండపాణి చండీశ్వరదారుక రేణుక వీరకర్ణ విజయకర్ణ ఘంటాకర్ణ రేణుకర్ణ జయకర్ణ శంఖకర్ణ గోకర్ణాది ప్రమథగణేభ్యోనమః। తథైవ యజుర్వేదే। బృహదారణ్యే॥అసంఖ్యాతాస్సహస్రాణిస్మర్యతేనచదృశ్యతే। తేమనశ్చక్షుగోచరాఇతిఅస్మిన్నర్థే॥యేకాదశానువాకే। అవతారమంత్రేషుసహస్రాణిసహస్రశో యేరుద్రా అధిభూమ్యామిత్యాది అస్మిన్నర్థే॥ శుక్లయజుర్వేదే । అసంఖ్యాతాసహస్రాణి । యేరుద్రా అధిభూమ్యాం । అస్మిన్నర్థేవాజసనీయె । అసంఖ్యాతాసహస్రాణి అస్మిన్నర్థే తాత్పర్యసంగ్రహే॥ శ్లో॥ త్వన్నామరూపగుణవర్ణనలబ్ధవర్ణా । మంత్రానశక్యమవగంతుమియత్తయాతే॥ నామరూపగుణప్రతిపాదనేరుద్రానువాకాస్తావదుదాహరణమిత్యాహ॥ శ్లో॥ రుద్రానువాకపఠితానిపరంసహస్ర । నామానురూపమపిదివ్యమనేకశస్తే । శక్యంగుణాగణయితుంగణనాయకస్య। భూమౌనపాంసుషువినాతవదేవమాయాం॥ వినాతవదేవమాయామితసంఖ్యయాతథైవహి దేవమాయయాపాంసవః యదిదమధిమహే। తేయసంఖ్యయైవ । అతఏవ। సకలశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతిహాససిద్ధ గణావతారమంత్రదశ కస్త వనీయరుద్రగణగంగావాలుకాసమాసంఖ్యాతరుద్ర గణేభ్యోనమః । తథైవశ్రీరుద్రభాష్యేపి॥ తస్యాపితస్యవ్రతపరిపాలనాద్గళితయవ్వనస్యకుహనాజటాధరవేషేణాగత్యపు సరసపియనమన్వగ్రహీత్ । భైరవీమేనవపుషాకస్యచిద్వేశ్యస్యమిత్రమిచ్ఛరతిథిర్బభూవ । చండాలాకృతిమండితః కస్యచిద్భృత్యస్యయజ్ఞాగారమభ్యర్చ్య నామైవప్రవివేశ । భూవివరభ్రష్టహవిః । కస్యచిత్ భృత్యస్యతత్రకృతసన్నిధానోబభంజ॥ ఏకతర

స్యాత్మప్రీణనమానస్యజిహ్వాగ్రాత్కించిదమభ్యవజ్జహార॥ జనద్విప్రతనుః ప్రదర్శితకపటలేఖఃకించిద్భృత్యంజగ్రాహ । సాపరాధమాత్మానంమార ఇతుజామంకించిద్భృత్యం నివారయితుం వస్త్రేజీర్ణజలస్థానేప్రాదుర్బభూవ। అన్యతరస్యకింకరస్యదౌర్గత్యాపహోదనంపరిణతం కనకవర్షమువర్షత॥ ద్వచనపాదుకోపరి దర్శనప్రహృష్టఃస్వీకృత గండూషజలాభిషేచనః। స్థిరభక్తిఃకస్యాపికిరాతోచ్ఛిష్టంవాగృణ్ణోత్ప్రశితం । అకృత్రమాంచభక్తిమవలంబ మానాయాః పరిణతవయసః కస్యాశ్చిదుపాత్తవర్ణవేషః విహారస్పృష్టజఠరో మృత్తికావహనపర్యాయ సహాయమనుకార్షీత్ । జాతుకస్యాప్యుపాసకస్యతిపస్వివేమధారీభవతి । మాగత్యవాసః స్వేచతే॥ అన్యథాకదనస్యకస్యపరాధీనో రాజ్ఞావిహితసమానదండస్యనిజలింగమధ్యంప్రవిశతశిరసివిమక్తకేనచే లాంచలేనభక్తిపతాకాధ్వజదండ త్వమాలలంబె...............క్వచిర్భృశ్యస్యసాక్షీభూతలింగమధ్యస్థితసాక్షాదాచార । లోకంశ్రావయామాస॥ ఏకధాకస్యాక్షిదానస్యభక్తి వాసనావిశేషేణవశీకృతం ప్రదర్శయామాస॥ బృహతీపలేషుస్వనూకారం॥ స్కాందే॥ యేరుద్రలోకాత్ప్రవతీర్య రుద్రాః మానుష్యమాశ్రిత్యజగద్ధితాయ । చరంతినానావిధచారుచేష్టాస్తేభ్యోనమస్త్రింబకపూజ్యశేభ్యః॥ వ్యాళాకల్పావిమమనయావిద్రుమాతామ్రభాసా । జాయావిశ్రాజటిః శిరసశ్చంద్రరేఖావతంసాః। నిత్యాసందానియతలలితాస్నిగ్ధకల్మాషకంఠా। యేవారుద్రాధృతపరశివస్తేభవిష్యంతిభక్తాః॥ఇతిసకలశ్రీతిస్మృతిపురాణాగమేతిహాసప్రసిద్ధత్రియష్టిషష్టిగణపోడశగణత్రియోదశగణపురస్సరనానాగణేభ్యోనమః। నమోవిశ్వేశభక్తేభ్యస్తేభ్యఏవనమోనమః। ఇతినూతనభక్తేభ్యోనమః। ఏవమాదిశ్రీమన్మహాప్రమథగణ శ్రీగురుద్రిగణ పురాతనగణ నూతనభక్తగణేభ్యోనమః। పునఃపునర్నమస్కృత్య తేషామాజ్ఞాంశిరసివ హిత్వావీరశైవాచా

రసంపాదనసమస్తసారోద్ధారః ప్రవక్ష్యతే॥ శ్లో॥ నానావేదేషు శాస్త్రేషు వేదాంతేషు భవిష్వసు । ఆగమేషు చశాఖాసు । పురాణేష్వభిలేషుచ॥ ఇతిహాసేషు సూక్తేషు । పౌరుషేషు చనాన్యథా॥ ఇతివీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారః ప్రకల్ప్యతే॥ తత్తచ్ఛ్రుతిభేదమాహ । శ్రీరుద్రభాష్కల శ్వేతరబృహదారణ్య మాధ్యందినాంగీ రసకఠబహ్వృచబిందు పంచబ్రహ్మాత్మగర్భకాత్యాయన శుకరీకాలాగ్నిబుదరీకాపాలకోపీయ గాలవవాజసనేయ జాబాల ...... హంసపవమానకైవల్య భోధాయనశివసంకల్ప నారాయణకాండవ అథర్వణశిరశిఖా పైప్పలాయనప్రివాంతరేయ పౌండరీకదుందుభి దండిలాగులిమండూకవారళ్చ క్రమశూకలావధికళతాపరమావధికరణవిద్యావారాహచరక హిరణ్యకేశీయళుక్లేయయావనయాదవేయవైనతేయచర్మకశ్రీవణచర్చశ్రవణ సురాయణీయబిల్వపాచ్యకముద్గలశాల్యాయనదేవదర్శిసాంఖ్యాయనీయ మైత్రాయణీయశామత్వరితమాసురాయణీయుదాంతనారాయణీయసత్యసత్యాషాఢిశౌన కేశాస్యబాహుస్పత్యచూండికావ్యాయేతి శాఖోపనిషదాదిషు పరికల్ప్యతేతి । శ్రీమద్వీరశైవాచారనిరతస్య వాలింగస్యన్నిహితైః తల్లింగపాదోదకప్రసాదభోగసావధానైః శివభక్తైః శివేతరదేవతాస్మరణైః సంస్తపనదర్శనస్పర్శనాదయోవర్జనీయాతిచతద్దైవశివభక్తిహీనాశ్చశివేతరమార్గావలంబకాశ్చవ కేచనసంతి తేషాందర్శన స్పర్శనసంభాషణసహవాసాదయోః పరిత్యాగాఇతిచ శ్రుతిస్మృతీతిహాసాగమపురాణోక్తప్రకారేణభృంగిరిటిఘంటాకర్ణ సుకేశరురూపముస్యదధీచిగౌతమాదిభిః ప్రమథగణైశ్చైవమనుష్ఠితత్వాత్ మవమపి తేషాంమార్గమేవాలంబ్యవర్ణయంతస్తమేవార్థమిదానీంశ్రుతిస్మృతీతిహాసాగమ పురాణాదిషుః శ్రీవిభూతిమాహాత్మ్య రుద్రాక్షమాహాత్మ్య శివలింగధారణమాహాత్మ్యలింగార్చనవిధి లింగార్చన మాహాత్మ్య పాదోదకమాహాత్మ్య

ప్రసాదమాహాత్మ్య వీరశైవాచారమాహాత్మ్య ఇతరదేవతాపరి
త్యాగనమస్కారాధిపతిత్వదత్వాధ్వరనిరసన సూర్యావలోకననిషిద్ధనా
రాయణోపాసననిరసనఊర్ధ్వపుండ్ర శంఖచక్రనిరసనసర్వదేవతాజనక
త్వమేకాత్మవాద నిరసనద్వితీయమూర్తి వాదనిరసనతృతీయమూర్తి
వాదనిరసనఅష్టమూర్తివాదనిరసన కర్మవాదనిరసనభగవచ్ఛబ్దనిర్వచన
పరబ్రహ్మశబ్దనిర్వచనమహాదేవశబ్దనిర్వచన మిత్యేవమాదిషుపంచవింశ
తిప్రకరణేషుదర్శయిష్యామః॥ ఇతిశ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారేసోమ
నాథభాష్యేబసవనామ నిర్వచనీయసంఖ్యాతప్రథమమాహాత్మ్యప్రకర
ణసంఖ్యానామ ప్రథమప్రకరణంసమాప్తం॥

విభూతిమాహాత్మ్యప్రారంభః

విభూతిమాహాత్మ్యంవక్ష్యామః॥అథవిభూత్యాదిసంపాదనవిధిః॥వి
భూతిర్భసితం భస్మక్షారంరక్షేతిపంచధా॥అథశ్రుతిః॥జాబాలోపనిషది॥స
ద్యోజాతాత్పృథ్వీతస్యాః నివృత్తిస్తస్యాః కపిలవర్ణనం దాతస్యాగోమ
యేవిభూతిర్జాతావామదేవాదుదకం తస్మాత్ప్రతిష్ఠా తస్యాః కృష్ణ
వర్ణభద్రాతస్యాగోమయేభసితం జాతం అఘోరా ద్వహ్ని స్తస్మా
ద్విద్యాదస్యారక్త వర్ణ సురభి స్తస్యాగోమయే భస్మజాతం తత్పురు
షాద్వాయుస్తస్మా చ్ఛాంతి స్తస్యా శ్వేతవర్ణా సుశీలాస్త స్యాగో
మయేక్షారోజాతః యీశానాదాకాశస్తస్మాచ్ఛాంత్యతీతాస్తస్యా శ్చి
త్రవర్ణాసోమనాస్త స్యాగోమయే రక్షేజాతా ఐశ్వర్యకారణా ద్భూ
తిః భాసనాద్భసితం సర్వాఘభస్మ నాద్భస్మ అపదాంరక్షణాత్క్షారః
భూతప్రేతపిశాచ బ్రహ్మరాక్షసాపస్మారాది భీతిభ్యో రక్షణాపస్మా రా
దిభీతిభ్యోరక్షణాత్రక్షేతి త్రైవర్ణికానామగ్నిహోత్రాగ్నిజంగృహస్థా
నాంవిరజానలజంవివాహాగ్నిజమేవా సనాగ్నిజం। బ్రహ్మచారిణాంసమి

ధాగ్నిజం శూద్రాణాం శ్రోత్రియాగారపవనాగ్నిజం । అన్యేషాందా
వానలసముద్భవం । యతీనాం సర్వత్రస్థితం । అతివర్ణాశ్రమాణాంస్మ
శానాగతం । సర్వేషాం దేవాలయేస్థితమితి । తేషాం విరజానలజం
వక్ష్యే । అగ్నిజ్వాలావృతం రుద్రవహ్నిమండలమధ్యగం । ధ్యా
యేత్కాలాదళయుతం । శక్తిస్వస్తికధారిణం । ఇతిరుద్రాగ్నింసంచింత్య ।
రుద్రాగ్నౌవిభూత్యాదిసంపాదయామీతిసంకల్ప్య । వికటాంగాముస్మ
త్తాం । మహాశనాంఖిలామలసాంశివచిహ్నాంకితాంపునర్ధేనుంకృశాం
గాంవత్సహీనాంవంధ్యాంశృంగహీనాం । క్రాంతామనుద్ధదోహాంనిరిం
ద్రియామజగ్ధతృణాంకేశ । చేలాస్థిభక్షిణీం । సంధినీంనవసూతాంరోగా
న్వితాంవిహాయఅప్రశస్తభూమ్యాదిపరితక్లింన్నసుగ్గంధపయ్యపి తేత్యా
దిగోమయంవిహాయప్రశస్తగోమయమాదాయ । ఈశతత్పురుషసద్యో
జాతాద్యైరుత్పత్తిస్థితిసంహారభేదైః గ్రహణకబళనశోషణదహనశోధ
నాదిక్రమేణపంచప్రణవపంచబీజైస్సహపంచమంత్రైర్విభూత్యాదీన్
సంపాద్య। సుసంవృతతరమ్యతాళీపత్రపరిక్షితచూతబిల్వాశోకదారుమయ
పాత్రే శిలామయపాత్రేవాధనతత్సంగ్రహేదితి॥ కాలాగ్నిరుద్రోప
నిషది॥ అథకాలాగ్నిరుద్రంభగవంతం । సనత్కుమారఃపప్రచ్ఛ । అ
ధీహిభగవన్ త్రిపుండ్రవిధింసతత్వం । కింద్రవ్యంకింపరిమాణంకతిరేఖా
కిందైవంకాశక్తిః । కింఫలమితి । తంహోవాచభగవాన్ । యద్ద్రవ్యంత
దాగ్నేయంభస్మ । సద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మమంత్రైః । పరిగృహ్య
మానస్తోకేతి । సమృద్ధృత్య । త్రియాయుషంజమదగ్నేరితిశిరోలలాట
స్కంధేషు । త్రిభిరాయుషైః । త్ర్యంబకైస్త్రిస్రోరేఖాఃకుర్వీత । వ్ర
తమేతచ్ఛాంభవం । సర్వవేదేషువేదవాదిభిరుక్తం । తత్సమాచరేన్ము
ముక్షురపునర్భవాయ । ఏతత్సమాచరేత్ । ఆలలాటాదాచక్షుషః ।
భ్రూమధ్యతో యాచాస్య ప్రథమారేఖా । అకారోరజోభూలోకా

కర్త్రాత్మాక్రియాశక్తిః॥ ఋగ్వేదో ప్రాతస్సవనం రుద్రోధిదేవతాయాచా
స్యద్వితీయారేఖా। సాగార్హపత్యఉకారస్తమో। ద్యౌః పరమాత్మా
జ్ఞానశక్తిః॥ యజుర్వేదో॥ మాధ్యందినంసవనం మహేశ్వరో దేవతా।
యాచాస్య। తృతీయా రేఖా। సాదక్షిణాగ్నిః మకారస్సత్త్వమంతరిక్షమం
తరాత్మాఇచ్ఛాశక్తిః సామవేదః సాయంసవనం సదాశివో దేవతేతి। త్రిపుం
డ్రం భస్మనాకరోతి, యో విద్వాన్ బ్రహ్మచారీ గృహస్థో వానప్రస్థో యతి
ర్వా స సమస్త పాతకోపపాతకేభ్యః॥ పూతో భవతి। తేనేతిహాసపురాణా
నాం శతసహస్రాణి జప్తాని భవంతి। ప్రాణాయామనామయుతం జపం భవతి।
రూపేరూపే దశపూర్వాన్ దశోత్తరాన్పునాతి। స సమస్త తీర్థేషు స్నాతో
భవతి। సర్వేకర్మసు సర్వదా యోగ్యో భవతి। దేహాంత్యక్త్వా శివసాయు
జ్యమేతి న చ పునరావర్తత ఇత్యాహ భగవాన్న చ పునరావర్తతే। అథ
ర్వశిరసి॥ అగ్నిరితి భస్మ వాయురితి భస్మ జలమితి భస్మ। స్థలమితి భస్మ।
వ్యోమేతి భస్మ సర్వదా సర్వం వా ఇదం భస్మ। మన ఏతాని చక్షూంషి
అగ్నిరిత్యాదినా భస్మ। గృహీత్వా విమృజ్యాంగాని సంస్పృశేత్॥ జాబా
లోపనిషది॥ శివ ఏవ భస్మజ్యోతిస్స ఏవ భస్మజ్యోతిః॥ మానవపురాణే॥ భ
స్మజ్యోతిర్భవత్యేవ। శివాఖ్యం న హి సంశయః। జాబాలోపనిషత్సర్వం।
ప్రోహేదం పరయా ముదా॥ శ్వేతాశ్వతరోపనిషది॥ మానస్తోకేన మం
త్రేణ। మంత్రితం భస్మ ధారయేత్। ఊర్ధ్వపుండ్రం భవేత్సామ। మధ్య
పుండ్రం యజూంషి చ। అధః పుండ్రమృచస్సాక్షాత్। తస్మాత్పుండ్రం త్రి
యాయుషం॥ త్ర్యాయుషం జమదగ్నేః। కశ్యపస్య త్ర్యాయుషం।
అగస్త్యస్య త్ర్యాయుషం। యద్దేవానాం త్ర్యాయుషం। తన్మే అస్తు
త్ర్యాయుషం। ఇతిమంత్రైః। త్రిధా సుశ్రీమాన్। త్రియాయుషేణకు
ర్వీత। లలాటపట్టే చ భుజద్వయే చ। నాభౌ శిరసి హృత్పార్శ్వే। బ్రా
హ్మణా వై దిక్షైస్సదా॥ యజుర్వేదే॥ భూత్యై న ప్రమదితవ్యం॥ మానవ

పురాణే॥ భూత్యైవాగ్నింసముద్ధూయ। తయాదేహావకుంఠనం। లలా
టహృదిబాహ్వోశ్చత్రిపుండ్రస్యచధారణం। మధ్యమానామికాం
గుష్ఠే। త్రిపుండ్రంభస్మనాకృతం॥ తత్త్రిపుండ్రంభవేచ్ఛస్తం। మహా
పాతకనాశనం॥ శాతాతపస్మృతౌ॥ సురాంపీత్వా గురుదారాంశ్చగ
త్వా। స్వర్ణస్తేయం। బ్రహ్మహత్యాంచకృత్వా। భస్మచ్ఛన్నోభ
స్మశయ్యాసనశ్చరుద్రధ్యాయీ ముచ్యతేసర్వపాపైః॥ శ్రీమార్గే॥ సర్వ
తీర్థేషుయత్పుణ్యం। సర్వయజ్ఞేషుయత్ఫలం। తత్ఫలంకోటిగుణితం భస్మ
స్నానాన్నసంశయః॥ శ్రాద్ధేయజ్ఞేజపేహోమే। వైశ్యదేవేసురార్చనే।
ధృతత్రిపుండ్రపూతాత్మా। మృత్యుంజయతిమానవః॥ తేనాధీతంశ్రుతం
తేన। తేనసర్వమనుష్ఠితం। యేనవిప్రేణశిరసి। త్రిపుండ్రంభస్మనా
కృతం॥ కృతంస్యాదకృతం తేన। శ్రుతమప్యశ్రుతంభవేత్। అధీతమనధీ
తంచ। త్రిపుండ్రంయోనధారయేత్॥ నదీక్షాసజపోమంత్రాః। నయజ్ఞోదేవ
తానచ। విద్యానైవాగమజ్ఞానం। భస్మమాహాత్మ్యవర్జితం॥ శివధర్మే॥
భస్మస్నానంజలస్నానా। దసంఖ్యేయగుణాధికం। తస్మాద్వారుణముత్సృ
జ్యం। స్నానమాగ్నేయమాచరేత్॥ బ్రహ్మాండపురాణే॥ విప్రాణాం
వేదవిదుషాం। వేదాంతజ్ఞానవేదినాం। సితేనభస్మనాకార్యం। త్రిపుం
డ్రమితిపద్మభూః॥ ఆగ్నేయంభస్మనాస్నానం। యతిభిస్సతవిధీయతే।
అంభస్నానాత్పరంభస్మ। త్వంహోనాశయతిధ్రువం॥ భూతిర్భూతికరీ
పుంసాం। రక్షారక్షకరీపరం। భసితంభాసనాత్ప్రోక్తం। భస్మకల్మష
భక్షణాత్॥

గారుడపురాణే.

అభావేవాతథావిప్రే। లౌకికాగ్నిస్తదాహరేత్। భస్మనైవ
ప్రకుర్వీత। నకుర్యాన్మృత్తికాదిభిః। గోపీచందనధారీతు। శివంస్పృశే

తిర్యో ద్విజః॥ తస్యైవంవింశతికులః । మక్షయంనరకంవ్రజేత్ । శ్రుతి
యస్మృతయస్సర్వాః॥ పురాణాన్యఖిలాన్యపి । వదంతిభూతిమాహా
త్మ్యం । తత్తస్మాద్ధారయే ద్విజః॥స్పృష్టాస్పృష్టిచలేనాహ । త్రిపుండ్రస్యప్ర
శస్తతాం॥ ససర్జచలలాటంహి । తిర్యగూర్ధ్వంనవర్తులం । దిగ్భస్మరహి
తంఫాలం । దిగ్గ్రామమశివాలయం । ధిగనీశార్చనజన్మ । ధిగ్విద్యా
మశివాశ్రియాం॥ మార్త్మపురాణే॥ త్రిపుండ్రంబ్రాహ్మణోవిద్వాన్। మన
సాపినలంఘయేత్ । శ్రుత్వావిధీయతేయస్మా । తత్యాగీపతితోభ
వేత్ ॥

ఏతానితాని శివమంత్రి పవిత్రితాని । భస్మానికామదహనాంగ
విభూషితాని । త్రైపుండ్రికానిరచతానిలలాటపట్టె । లుంపంతిదైవలి
ఖితానిదురక్షరాణి॥ వేదస్యాధ్యయనేశూద్రో । నాధికారీయథాభ
వేత్। త్రిపుండ్రైర్వినావిప్రో । నాధికారీశివార్చనే । త్రిపుండ్రధారణం
త్యక్త్వాముక్తిమిచ్ఛతియః పుమాన్ । విషపానేనసిత్యత్వం । కురుతే
స్వాత్మనోహిసః॥ వాశిష్ఠరామాయణే॥ ఆహూనుచిత్రంయత్సత్యం ।
భస్మతద్విస్మృతంధ్రువం । యదసత్యంమృత్కంధాఖ్యం । తత్పకంపరివర్జి
తః । యావంతఃపతితాభూమౌ । భస్మనఃపరమాణవః । తావద్వర్ష
సహస్రాణి । నరోభవతికిల్బిషః॥ సర్వేతపస్వినప్రోక్తాః॥ సర్వేయజ్ఞే
షుభాగినః॥ రుద్రభక్తాస్మృతాస్సర్వే । త్రిపుండ్రాంకితమస్తకాః॥ రు
ద్రాక్షవలయశ్శుభ్రో । జటాజూటీవిరాజితః॥ భస్మావలిప్తసర్వాం
గః॥ కమండలుకరాన్వితః॥ కృష్ణాజినోపవీతాంగః॥ అమోఘపుణ్యకీర్త
నః॥ అనేవితేమహాదేవః॥ యోగినాంహృదయాలయః॥ ఇతి॥ తత్రైవ
ప్రణవవ్యాఖ్యానం॥ రుద్రాక్షభూషణాస్సర్వే । జటామండలధారిణః॥
అక్షమాలార్పితకరాః॥ కమండలుకరాన్వితాః॥ త్రిపుండ్రావలియు
క్తాంగా । అమోఘేనవిరాజితాః॥ ఋగ్యజుస్సామరూపేణ । నేవంతేస్త

మహేశ్వరం॥ తథైవగాయత్రీవ్యావర్ణనంతత్రైవ॥ శుభ్రత్రిపుండ్రానిశుభానితిర్య । గ్రిక్షాభిరుద్ధూళితసర్వగాత్రాః॥ రుద్రాక్షమాలావిమలాశ్చశుభ్రా।స్తాసృగ్వ్యాక్షైస్సృగ్యగణైర్మునీంద్రాః। ఇతి॥ తథైవవేదవ్యాసమునివ్యావర్ణనం॥ సంస్తూయమానోదీప్తాంగై । ర్దేవైర్మునిగణైస్తథా । ధృతత్రిపుండ్రశోభాఢ్యై । రుద్రాక్షైశ్చవిభూషితాః॥

శుశుభేనతతంవిష్ణుర్భస్మదిగ్ధతనూలతః । త్రిపుండ్రాంకితసర్వాంగో । జటామండలమండితఇతి॥ తత్రైవవిష్ణువ్యావర్ణనం॥ ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతీతిహాసాగమపురాణవచనోదీరితసితభసితత్రిపుండ్రహీనాశ్చయే సంతితేనదర్శనీయ్యానసంభాష్యాః॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే । సోమనాథభాష్యే విభూతిమాహాత్మ్యం నామద్వితీయప్రకరణం సంపూర్ణం॥

రుద్రాక్షమాహాత్మ్యం వక్ష్యామః.

కాత్యాయనశాఖాయాం॥ అథైవంభగవంతం సనత్కుమారః ప్రపచ్ఛ॥ భగవన్ కథం రుద్రాక్షోత్పత్తిస్తద్ధారణ ఫలంకిమితి॥ స ఉవాచ॥ భగవాన్ రుద్రః । పురాత్రిపుర వధాయోన్మీలితాక్షోహం తేభ్యోజలబిందవో భూమౌ నిపతితాస్తే రుద్రాక్షా జాతాః సర్వానుగ్రహార్థానాయ। తేషాంధారణాచ్ఛ్రావణేన। దశశతగోదాన ఫలంభవతి । దర్శనస్పర్శనాభ్యాం తద్ద్విగుణత్రిగుణఫలంభవతి। అత ఊర్ధ్వంవక్తుంనశక్యమితి॥ కుమారః । తతోజపమంత్రధారణ విధింకథయామి॥ స్నానవిధానాస్నాతః శుచిరాగ్నేయస్నానం త్రిపుండ్రధారణంచ కృత్వా । ఏకాస్యాది చతుర్దశాంతానాం వేష్టక్రమేణస్వప్రణవం॥

హ్రాంశ్రూంబ్రాంహ్రూంజ్రాం పాంరుంరూపమపిస్త్రీం ।వం ఖాంక్షవపి । క్షాంప్రాణమేతి । మయాయితిపూర్వోక్తమంత్రాన

పిజపేదేవ । పాపినానాయమ్యసమస్త పాపక్షయార్థం శివజ్ఞానావాప్త్యర్థం । సమష్టిమంత్రైసహధారణంకరిష్యే । ఇతిసంకల్ప్య॥ శిఖాయామేకమేకాస్యం । శ్రీసదాశివాయనమఇతి । ద్విత్రిద్వాదశవక్త్రాణిత్రీణి శిరసివహ్నిసోమాధిపాయశివాయనమఇతి । ఏకాదశవక్త్రింపట్త్రింశ మూర్ధ్నిషట్త్రింశ త్తత్వాత్మకాయపరశివాయనమః। పంచదశసప్తవక్త్రాణికర్ణయోరేకమేకం సోమాయనమఇతి । షడష్టవక్త్రాణికంఠేద్వాత్రింశత్ । త్రియంబక కలాత్మనే శ్రీకంఠాయనమఇతి । చతుర్వక్త్రాం పంచాశన్మాలికాయామురసి । శ్రీకంఠాదిమూర్త్యాత్మ కాయశ్రీసర్వజ్ఞయనమఇతి । బాహ్వోస్త్రియోదశవక్త్రాణిషోడశత్రిమూర్త్యాత్మకాయశ్రీకంఠాయనమః। శ్రీసోమకళాత్మకాయ శ్రీసోమనాథాయనమః। మణిబంధయోర్నవవక్త్రాణి ద్వాదశనవవక్త్రాణి ద్వాదశాదిత్యాధిపాయశ్రీమహాదేవాయనమ ఇతి । దక్షిణేద్వాదశాదిత్యాధిపాయ । శ్రీమహాదేవాయనమఇతి । కేశాదిమూర్త్యాధిపాయ ఉమాధిపతయేనమ ఇతి । వామేఅష్టోత్తరశతంచతుర్దశవక్త్రాణి శతరుద్రవిద్యేశ్వరాత్మకాయ । శ్రీవిశ్వేశ్వరాయ। చతుర్దశవక్త్రాణి అష్టోత్తరశతంచోపవీతం।రుద్రాక్షంధారయేద్విప్రః। సంధ్యాదిషుచకర్మసు । తత్సర్వంసమవాప్నోతి । కోటికోటిగుణంసదా॥ స్నానేదానేజపే హోమే। వైశ్వదేవేసురార్చనే । ప్రాయశ్చిత్తేతథాశ్రాద్ధే। దీక్షాకాలేవిశేషతః। అరుద్రాక్షధరోభూత్వా । యత్కించిత్కర్మవైదికం । కుర్యాద్విప్రస్తు యోమోహాన్నవాప్నోతితత్ఫలం । ఏవంవిద్వాన్ బ్రహ్మచారీ। గృహస్థో వానప్రస్థో యతిర్వా ధారయేత్సదైవ దేశ్వమేధ శతఫలమాప్నోతి॥ బోధాయనశాఖాయాం తాన్యేవపఠానిరుద్రాక్షాణి। యత్రియోవేదాధారయంతి। తస్మాద్దేవాధారయంతి।యస్తానిధారయన్ గచ్ఛన్ తిష్ఠన్।ఖాదన్ ఉన్మేషన్ నిమిషన్।వసన్ సర్వావస్థానాంసితరతిరుద్రోభూత్వారుద్రోభవతి। అంగే

రుద్రాక్షాశిరసిస్థితె। మానవపురాణె॥ రుద్రాక్షంధారయన్నాపం। కుర్వ న్నపిచమానవః। సర్వాంతరతిపాప్మానం। జాబాలశ్రుతిరెవహి॥ రుద్రాక్ష ధారణంహస్తె। వక్షస్యపిచమస్తకె। చిహ్నంశివాశ్రమస్థానాం। భ స్మనాచత్రిపుండ్రికం। హస్తేచోరసికంఠేవా। మస్తకేవాపిధారయేత్। ముచ్యతేసర్వపాపేభ్యో। రుద్రాక్షస్యచధారణాత్॥ కంఠేరుద్రాక్ష మాశ్రిత్య। శ్వాపివామ్రియ్యతేయది। సోపిరుద్రాత్వమాప్నోతి।। కిం పునర్మానుషాదయః। మృణ్మయంచాపిరుద్రాక్షం। కృత్వాయత్నేన ధారయేత్। అపిదుష్కర్మకర్మాణస్తె యాంతిపరమాంగతిం। త్రిపుం డ్రిధారయేద్విప్ర। వరోరుద్రాక్షధారణాత్। సపక్తిపావనశ్శ్రాద్ధే। పూజ్యోవిప్రైస్సురైరపి। ఇత్యాతిశ్రుతిస్మృత్యాగమవచనోదీరితభసిత త్రిపుండ్రిరుద్రాక్షధారణహీనాశ్చ యె। సంతితేనదర్శనీయ్యాః స భాష్యాః॥

ఇతిశ్రీ వీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారె శ్రీసోమనాథభాష్యే। రుద్రాక్షమహత్మ్యం నామతృతీయప్రకరణం సంపూర్ణం॥

శివలింగధారణమాహాత్మ్యం వ్యాఖ్యాస్యామః.

యజుర్వేదె॥ శతరుద్రీయె॥ యాతేరుద్రశివాతనూరఘోరాపా పకాశినీ। సకలశ్రుతిసారభూతె। మహోస్తోత్రేపి। అపాపకాశీతివపు శ్శృతం। తేశిష్టాఃప్రసిద్ధాచిహ్నేపాపాగస్సపాపాః। అతస్త్వదీయాః అసహాయభక్తానన్యశిష్టాఇతినిశ్చనోమి। అస్యవాక్యస్యాభిప్రాయమ హ। సదాలింగసన్నిహితాయె। భక్తాస్సంతితేశిష్టాః ప్రసిద్ధాఅపాపా శ్చతదన్యే। అశిష్టాఅప్రసిద్ధాస్సపాపాఇత్యర్థః॥ ఋగ్వేదె॥ అయమ్మేఅ స్తు భగవానయమ్మే భగవత్తరః। అయమ్మేవిశ్వభేషజోయం శివాభిమ ర్శనః। అయంమాతాఅయం పితా అయంజీవాతురాగవత్॥ శ్రీరు

దరిభాష్యే । ఉత్తమవేదభూషితం దేవోత్తమాభ్యాం పరిజనమలంకృ
తం । జగత్కారణత్వేన జనయామాసేతిలక్షణాత్ ॥ ఇదంతవప్రసర్ప
ణం । సుబంధవేహిసరీహి॥ అన్వయార్థః॥ అయమ్మేహస్త మేఅయంహస్త
భగవాన్ । భగవానితి॥ ఐశ్వర్యస్యసమగ్రస్య । వీర్యస్యయశసశ్రియః॥
జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ । షణ్ణాంభగఇతిస్మృతః॥ భగవాన్మతః। భగ
వాన్నితికిం । భగవచ్ఛబ్దః పూజ్యవాచకః। అయమ్మేభగవత్తరః। అయం
హస్తభగవంతర । తరశబ్దాతిశయార్థేనవర్తతే । అతిశయానేతరస్తపమ
వామితిసూత్రేతి। తస్మాద్దేవ విశిష్టోహస్తః । అయమ్మేవిశ్వభేషజః। ఏవం
శివాభిమర్శన । మేఅయంహస్త । విశ్వభేషజః । విశ్వస్యమాయాప్ర
పంచస్యరోగవైద్యః। అభిమర్శనశబ్దః। కేవలానస్పర్శనవాచి । కింమ
అభితః పరితః । స్పృతిత్వభిమర్శన । నిజకరశాఖాకరతలకలితలింగమూ
ర్తి । సర్వాంగంస్పృశతీత్యభిమర్శనం । అయంమాతా । అయంహస్త
ఏవమాతా । అయంపితాఅయంహస్తఏవపితా । అయంజీవాతు । అ
యంహస్తఏవజీవాతీ । జీవాతుర్జీవనౌషధం । ఆగమతే । ఇదంతవప్రస
ర్పణం । ప్రసర్పణమితి । ప్రజననం । శ్రీరుద్రభాష్యే॥ ఉత్తమవేద
భూషితోదేవోత్తమాభ్యాంపరిజనమలంకృతం । జగత్కారణత్వేన । జన
యామాసేతిలక్షణాత్ ॥ యజుర్వేదే॥ రుద్రియత్తేజనిమచారుచిత్రం ।
జనిమేతిలింగనామ । చిత్రంచార్చనీయం । పూజనీయమిత్యర్థః। సుబం
ధో । శోభనోబంధుః। ఆత్మబంధుమిత్యర్థః । తస్యసంబోధనం । హే
సుబంధోతవఇదంప్రసర్పణం । ఇదంలింగంయహి । అఇహి । నిరీహి ।
నిరంతరాహి । సర్వదావసేత్యర్థః। హస్తాద్విముక్తః। కదాచిన్నభవే
త్యర్థః। అస్మిన్నర్థే । వాతూలతంత్రే॥ ధారయేద్యస్తుహస్తేన । లిం
గాకారంశివంసదా । తస్యహస్తేస్థితంసిద్ధం । మత్పదంసంపదాంపదం ।
ఉత్తమాంగేగళేవాపి । కక్షేవక్షస్థలేపివా । తథాహస్తతలేవాపి । పా

ణలింగంధరేత్సుధీః॥ ఉత్తమాంగంగళేకక్షే। సవ్యదాధారయేచ్ఛివం। మూతాప్రిన్యుత్సర్జనేయానే । భోజనేపిసదాశుచిః॥ గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్రి । దున్మిషన్నిమిషన్నపి। శుచిర్వావ్యశుచిర్వాపి । లింగంసర్వత్రధారయేత్ । నాభౌచహృదయేమూర్ధ్ని । సర్వావస్థాసుసర్వదా। శ్రీలింగధారణంకుర్యా । దేవినిత్యంమమప్రియం। నాభేరధోలింగధారీ। పాపాత్మాపినముచ్యతే। నాభ్యాద్యూర్ధ్వంలింగధారీచ । సౌభాగ్యజ్ఞానవర్ధనః। అపవర్గేచ్ఛుగీశానం। గళేభక్తిపరాయణః। ఈశ్వరేణవినాభావ। సంబంధంకర్తుమాత్మనః। మూర్ధ్నివాధారయేల్లింగం। నకదాచిద్వియోజయేత్ । ఈశానినిత్యసంయోగ । పరయానిజనిష్ఠయా। వక్త్రేవాధారయేల్లింగం। మత్పరిభావాద్విభావయేత్ । తస్మిన్ సన్నిహితేకించి। నోచిష్టమితినిశ్చితం। అథమాధమయుక్తానాం । పాపినాంచాభిచారిణాం। యమలోకోనవిద్యేత॥ సదావై లింగధారిణాం। భక్తైనబిభృయాల్లింగం। యావత్ప్రాణవిధారణం । శ్వమాంసభక్షణంతావ దన్నేనరచితంభవేత్ । ప్రాణేశంలింగమాకల్ప్య । యోభుజ్త్తేలింగవర్జితః॥ సశ్వమాంసం సరుధిరం। సాదరంభక్షితోభవేత్ । యదావ్యగ్నిసమావేశ।న్నాయోభవతికేవలం । తథైవమమసాన్నిధ్యా। న్గతేప్రకృతిమానుషాః॥ తస్మాత్కారణాత్॥బ్రహ్మవిష్ణుసురేశానా। దేవతాఃపరయాముదా। శిరోభిర్ధారయంత్యేతే, శివలింగమహర్నిశం। అతఃపాదాదయస్సర్వా, శ్శక్తయఃపరయాముదా। ధారయంత్యలికాగేషు। శివలింగంచసాదరం। వినిర్భిద్యతదాగాత్రం , వివరేలోహపాత్రకే। శివలింగంవినిక్షిప్య। పూజయంతిచరాక్షసాః। కంఠేషుహరకంఠాది। మునయోమానవాస్తథా। సర్వదాశివలింగంతు, ధారయంతియజంతిచ। ఇత్యాది॥ వ్యాసంసర్వాంగమావాసం। శిష్యంముని గణావృతం। నీలోత్పలదళాభాసం। నీలకంఠమివాపరం । కృతపూ

ర్వాహ్నికాచారం।కృతాసనపరిగ్రహం।ప్రసన్నంప్రాంజలిఃప్రాహ। ప్రణ
మ్యాప్యపూజ్యజైమిని॥ జైమినిరువాచ॥ధన్యస్త్వంధన్యభావేన।వక్తుమర్హ
సిమేగురో । కో దేవఃపరమఃపూజ్యః। పూజాతస్యచకింవద । ధ్యానంచ
కీదృశంతత్ర , కింరూపంజపనంమునే। వ్యాసౌవాచ॥ సురాసురేంద్ర
సన్మౌళీ । నిర్మాల్యచరణాంబుజం , గంగాధరంప్రణమ్యాహం । కళానిధి
కళాధరం । ఇతిహాసేషువేదేషు , పురాణేషుపురాతనైః। మహర్షి
భిర్మహాదేవో । మహానీయఃప్రయత్నతః। రత్నసౌవర్ణరచిత । వీతే
వాచంద్రకాంతకే । స్ఫాటికేధారసేవాథ । స్థాయేల్లింగరూపిణం , ఉప
చారాణ్సమప్యార్థ । స్తుత్వానత్వాచధారయేత్ । తదాగస్త్యాది
మునయో । దుర్వాసానందికేశ్వరః। మహాకాళోదధీచిశ్చ । పాణి
నశ్చకణాదయః। నందోభృంగిరిటిర్వీర । భద్రశ్చప్రమథాదయః। అ
జోహరిసహస్రాక్షో । బాణాసురదశాశనౌ । వసిష్ఠోరురువాల్మీకో ।
భరద్వాజాత్రి గౌతమః ఏతే పరమ శైవాశ్చ। జయంతి పరయాము
దా । ప్రసాదసేవనాధ్యానా । దర్చనాధారణాదపి । జాతాదర్శనకర్త్రా
రక్షయంతిజగత్రయం । అవైదికాయశైవాయ । రహస్యంతదిదంము
నే । నవక్తవ్యంనవక్తవ్యం । మితిశంకరభాషితం । తస్మాత్సర్వప్రయత్నే
న । గోపనీయమిదంత్వయా , వైదికాయాపిశైవాయ । వక్తవ్యంభక్తి
శాలినే॥ సోమశంభో॥ నిజమూర్తౌగురోర్మూర్తౌ , హస్తేసలిలే
నలే । చిత్రాదౌస్థండిలేలింగే । ఏవమష్టవిధార్చనం॥ మహాభారతే॥ శు
ద్ధంమిశ్రంచసంకీర్ణం । త్రివిధంశివపూజనం । శుద్ధంతులింగతన్మాత్రం
మిశ్రశైవసదాశివం । సంకీర్ణంప్రతిమాకారం। లింగత్రియమిదంశృణు
నతుష్యామ్యర్చితోన్యస్మిన్ । తథాదేవినగాత్మజే । లింగార్చితాయథా
త్యర్థం । పరితుష్యామిపార్వతి । యత్పుణ్యంప్రతిమార్చాయాం
యుగకోటిశతైరపి । తత్పుణ్యంలభతే దేవి । లింగేతుఘటికేపిచ॥ శి

ధర్మశాస్త్రే॥ ఇంద్రనీలమయంలింగం । విష్ణుఃపూజయతేసదా । విష్ణుత్వంప్రాప్యతేతేన । సాద్భుతైకంసనాతనం। బ్రహ్మాపూజయతేన్నిత్యం। లింగంశైలమయంశివం । తస్యసంపూజనాంతేన । ప్రాప్తంబ్రహ్మత్వముత్తమం । తామ్రలింగంసదాకాలం । భక్త్వాదేవోదివాకరః। త్రికాలంభజతేతేన । ప్రాప్తంసూర్యత్వముత్తమం । ముక్తాఫలమయంలింగం సోమఃపూజయతేసదా । తేనసోమేనసంప్రాప్తం , సోమత్వంసతతోజ్వలం । శక్రోపిదేవరాజేంద్రో । లింగంమణిమయంశుభం । భక్త్యాపూజయతేనిత్యం । తేనశక్రత్వమాప్తవాన్ ।లింగంరత్నమయంచాపు । వరుణోర్చయతేసదా । తేనతద్వరుణత్వంహి । ప్రాప్తమ్పృథ్యాసమన్వితం। లింగంహేమమయంకాంతం। ధనదోర్చయతేసదా। తేనాసౌ ధనదోదేవో । ధనదత్వమవాప్తవాన్ । వసవఃకాంస్యలింగంచ । పూజ్యకామానవాప్నుయుః । నాగాఃప్రవాళజంలింగం । పూజ్యరాజ్యానిలేభిరే । ఏవందేవాస్సగంధర్వా ॥ స్సయక్షోరగరాక్షసాః । పూజయంతిసదాకాలం । ఈశానంసురనాయకం । సర్వంలింగమయంలోకం । సర్వంలింగేప్రతిష్ఠితం । తస్మాత్సంపూజ్యతేలింగం । యదిచ్ఛేత్సిద్ధిమాత్మనః। బ్రహ్మావిష్ణుస్తథాశక్రో । లోకపాలాశ్చదేవతాః। లింగార్చనరతాహ్యేతే । మానుషేషుచకాకథా॥ ఇత్యాదివాక్యేనయేనార్చయంతి పరమేశ్వరంతేనదర్శనీయానసంభాష్యా॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే శివలింగధారణ మహాత్మ్యంనామ చతుర్థ ప్రకరణం॥

లింగార్చనవిధిః.

అథలింగార్చనవిధింవ్యాఖ్యాస్యామః। లింగమధ్యేమహాదేవ। సాక్షాద్దైవశ్యశూలినః । అనుగ్రహాయ లోకానాం । తస్మాల్లింగంప్రపూజ

యేత్ । లింగమధ్యేజగత్సర్వం త్రైలోక్యంసచరాచరం। లింగబాహ్యాత్ప
రంనాస్తి ।తస్మాల్లింగంప్రపూజయేత్ ॥ దేవదానవగంధర్వాఃసిద్ధకిన్నరగు
హ్యకాః।లింగమేకంపరంనాస్తి ।తస్మాల్లింగంపరిపూజయేత్ ।బ్రహ్మాదిస్తంభ
పర్యంతం।సిద్ధయోగముదాహృతం। లింగార్చనవిహీనానాంకుతో మోక్షః
కుతో విధిః । అసురైర్దానవైశ్చైవ । పిశాచైర్మనుజైస్తథా , ఆకాశం
తత్పరంలింగం । వారిప్య తేసిద్ధిముత్తమం । స్వర్గమర్త్యంచపాతా
ళం । త్రైలోక్యంసచరాచరం। స్థావరంజంగమంవాపి। భూతగ్రామంచ
తుర్విధం । నాస్తిలింగాత్పరంసైవం । మూఢాఃక్లిశ్యంతిచాన్యథా । రు
ద్రభక్తస్యశిశూ్రిషాం । దేవీకింకథయామి తే॥ తాత్పర్యసంగ్రహే ॥ బ
హుశాస్త్రిభిః తిత్వాదుపవీతధారణవిధీశ్వరార్చన మనుష్ఠేయమిత్యా
దేఃపరిత్యక్షవేదవిహితంప్రథితంపురాణే । బోధాయనేనమునినాబహు
శఃప్రణీతం। సర్వార్థదర్శనవిధైరపిగుహ్యకార్యై । యజ్ఞోపవీతమవశే
శ్వరమర్చయంతి॥ పుభయమపిపరిత్యక్షమధీమహె । తస్మాద్యజ్ఞోపవీత
మేవాధీయతే । వక్ష్యామహే । సౌమనసాయరుద్రం బోధాయనశాఖా
యాం । నిత్యకామ్యభేదేనఈశ్వరార్చనంద్వివిధమిత్యాహ : ద్వేధాత
వార్చనవిధిస్తవచంద్రమౌళే । కామాయకేచిదపరోదురితక్షయాయ॥
అథాతోమహాదేవస్య అహరహఃపరిచర్యావిధింవ్యాఖ్యాస్యామః। ఇతివి
ధానంనిత్యత్వేతస్యపాపక్షయార్థేవ్యాధిమోచనార్థేశ్రీకామః శాంతికా
మః పుష్టికామస్తుష్టికామః ఆయుష్యకామః ఆరోగ్యకామశ్చకుర్యాది
త్యాదినాకామసంయోగవిధానాత్కామ్యమితి । యజుర్వేదే । తస్యా
ర్థః॥ తవశ్రియేమరుతో మర్జయంతరుద్రయత్తే జనిమ చారుచిత్రం । ప
దంయద్విష్ణోరుపమంనిధాయితేన । అస్యార్థః। హేరుద్రతేజనిమజని
మేతిలింగనామశివలింగం । చారుచిత్రం । చాయనీయం । పూజనీయ
మిత్యర్థఃతవశ్రీయఐశ్వర్యార్థం । మరుతఃదేవాఃఅర్చయంతః। స్వకీయ

కరస్పర్శపూర్వకం । యజంతే॥ ఋగ్వేదే॥ త్రియంబకం యజామహే, సుగంధింపుష్టివర్ధనం । ఉర్వారుకమివ బంధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్ । అస్మిన్నర్థే । శ్రీశైలంగ్యే॥ త్రియంబకంయజేద్దేవం । సుగంధింపుష్టివర్ధనం । కింకరిష్యతిమాంమృత్యు । ర్మృత్యోర్మృత్యురహంతథా॥ బ్రహ్మబిందూపనిషది॥ ఓంకారరథమారుహ్య । విష్ణుంకృత్వాచసారథిం । బ్రహ్మలోకపదాన్వేషీ । రుద్రారాధనతత్పరః॥ యావద్రథేనగంతవ్యం । తావద్రథపదస్థితః॥ స్థిత్వారథపథస్థానే । రథముత్సృగచ్ఛతీ॥ యజుర్వేదే॥ సుయజామయజామ॥ గర్భోపనిషది॥ అథనవమేమాససర్వలక్షణ సంపూర్ణోభవతి । పూర్వజాతింస్మరతి । కృత్వాకృత్యంచకర్మజానాతి । శుభాశుభంచకర్మవిందతి॥ నానాయోని సహస్రాణి । గత్వాచైవతుమాయయా । ఆహారావివిధాభుక్తాః॥ వీతాశ్చవివిధాస్తనాః॥ యదియోన్యాఃప్రముంచామితంప్రపద్యేమహేశ్వరం॥ సూతసంహితాయాం॥ యదియోన్యాఃప్రముంచామి । తంప్రపద్యేమహేశ్వరం । విరజానలజంభస్మ । గృహిత్వాచాగ్నిహోత్రజం । సముద్ధూళ్యసదాచాచరం । ప్రణిపత్యాత్మపర్యయా । సంసారసాగరంఘోరం । లంఘయామ్యహమాత్మనా । ఇద్ధంమహేశ్వరంస్మృత్వా । యోనియంత్రప్రపీడనాత్ । జాయతేవాయునాయాతి । విస్మృతంవైష్ణవేనచ । ఇతితవశ్రీమెసుసుతఇతి వచనప్రమాణాత్ । బ్రహ్మవిష్ణుపురందరాస్సర్వే దేవాస్సురస్వకీయాం పదవీమపేక్ష్య లింగాకారంపరమేవసదాకాలంయజంతి । తాత్పర్యంతిశైవనందినాథాదిప్రమథగణాః। పురాతనభక్తగణాశ్చ మృత్యుంజయార్థమనశ్వరపదప్రాప్త్యర్థం । త్ర్యంబకంయజామహేఇతివచన ప్రమాణాత్ । మృత్యోర్మృత్యురూపంపరమేశ్వరంసదాకాలంయజంతి । శుకవామదేవసనకసనందన వసిష్ఠాగస్త్యాదిమునీంద్రాశ్చ । అపవర్గాపేక్షయా బ్రహ్మలోకపదా

స్యేపి । రుద్రారాధనతత్పరః ఇతిప్రమాణాత్ । పరమేశ్వరంసదాయ
జంతి । జ్యోతిష్టోమేనస్వర్గకామోయజేతేతి స్వర్గోపభోగాపేక్షయా ।
సుయజాయజామ । ఇతివచనప్రమాణాత్ । యజ్వానఃపరమేశ్వరమేవ
యజంతి । గర్భస్థాశ్చగర్భజన్మజరామరణదుఃఖోపశమనార్థం । పున
స్సంసారాసిద్ధ్యర్థం । యదియోన్యాంప్రముంచామి । తంప్రపద్యేమహే
శ్వరమితి । వచనప్రమాణాత్ । యోన్యార్ఝడితినిష్క్రమ్య పరమేశ్వ
రంయజామహేగర్భగతాఏవస్మరంతి । కింతు । ఈశ్వరోపాసకానా
ముపాసనాప్యేతం । శరీరధారణనిబంధన త్వాదమోఘఇత్యాహ ।
మంత్రేణచాంతరితి । యుష్మదుపాసకానాంవైదికాయదశనం తదమో
ఘమాహుః। యజుర్వేదే॥ అంతరిక్షంతితంజనేరుద్రింపరోమనీషియా
గృహ్ణంతిజిహ్వయాశానాం । యేనామజనేషు మధ్యేసర్వస్మాదధికమీ
శ్వరం । హృదయాకాశస్థితం । బుద్ధిపూర్వకముపాసతే । తఏవాశ్నమ
శ్నంతి । అంతరారాధనంబహిరారాధనపూర్వకం । గత్వాతస్యాప్యు
పలక్షణమితిభోజనాత్ప్రాగేవ । అభ్యర్చనప్రతిజ్ఞావచనం । యుచ్ఛోప
వన్నేమనసాంత్వముపాసకానాం । పుంసామయేఘశమసంభగవస్ప్రవా
ణః।మంత్రాయమంతరిసప్రతిభాతిమూలం ప్రాగ్వ్యక్తమర్చనవిధేరనువా
సరంతే । భోజనాత్ప్రాగేవఅభ్యర్చన ప్రతిజ్ఞావచనంశివధర్మాదిషు ।
వరంప్రాణపరిత్యాగ । గచ్ఛేదనంశిరసోపి మే । నత్వభ్యర్చనభుంజీ
యా । భగవంతంత్రిలోచనం । ఏవంనిర్వహతేయస్తు । యావజ్జీవంప్రతి
జ్ఞయా । మనుష్యచర్మణాబద్ధః। సరుద్రోనాత్రసంశయః॥ అర్థాభి
ధానపురస్సరమయమేవమంత్రః। శివారాధనవాక్యస్య మూలమిత్యా
హ । యుక్తంపురామరణతస్తనయిత్నుకల్పాదాకారణంపరమ కారుణి
కబ్రువాణం । మంత్రోప్రియమాఇతియావదుపక్రమాయమూలం । మ
హేశవిదితంశివధర్మసూక్తేః॥ శివధర్మశాస్త్రే॥ యావన్నాయాతిమర

ణం । యావన్నక్రమతేజరా । యావన్నేంద్రియశైథల్యం । తావత్పూజ యశంకరం । త్వరితంజీవితంయాతి । త్వరితంయాతియౌవనం । త్వరితంవ్యాధిరభ్యేతి । తస్మాత్పూజయశంకరం ॥ తాత్పర్యంవక్తవ్యం॥ దురాశాదూరస్థాక్షితిపతిషు పంచాక్షరసుధారసప్రహ్వే జిహ్వేవరిజనపరేబ్రహ్మణిపదం । అవజ్ఞాసంజ్ఞాయానిఖిలతి నయావచ్ఛృతిపుటేనిలుంటంకాయామోయమమహిమఘంటాఘణఘణః॥ రహస్యే॥ అసంపూజ్యన భుంజీత । శివమాత్రాణసంచరాత్ । యదిపాపేనభుంజీత । స్వైరంతస్యననిష్కృతిః॥ యస్తులింగార్చనంత్యక్త్వా । భుంక్తేవిట్క్రిమికీటభుక్ । నరోనరకగామిస్యాత్సర్వలోకబహిష్కృతః॥ అకృత్వాపూజనం శంభోర్యోభుంక్తేపాపకృద్విజః॥ కుణపంచమలంచైవ । సమశ్నాతిదినేదినే । ఇత్యాదివేదవాక్యైరర్చనీయంపరమేశ్వరమన భ్యర్చ్య కేచిద్యాః కేచనకుర్వంతి తేనదర్శనీయానసంభాష్యాః॥

ఇతిశ్రీ వీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే లింగార్చనవిధిఃపంచమప్రకరణంసమాప్తం॥

లింగార్చనమాహాత్మ్యం

లింగార్చనమాహాత్మ్యంవ్యాఖ్యాస్యామః తావద్భ్రమంతిసంసారే। దుఃఖశోకపరిప్లుతాః।నభవంతిశివేభక్తాఃయావత్సర్వేపి దేహినః సంసారదుఃఖకాంతారే।నిమగ్నస్సమహాతపే। చరిత్రం చ్యుతమే దేవి। లింగార్చనవివర్జితః॥ మోజాతునార్చయేల్లింగం। నస్మరేన్నచపూజయేత్। కిం తేనజాతిమాత్రేణ। భూభారేణాన్నశత్రుణా। జన్మకోటిసహస్రాణి।సూకరాంతానియానిచ। సకృదభ్యర్చనాల్లింగే। గర్భజన్మనశ్యతే। సతతంచార్చయేద్యస్తు। సయాతిపరమాంగతిం। సకృత్పూజయతేలింగం । వర్షకోటిశతత్రయం । కైలాసశిఖరేరమ్యే । మాతృజాపితృజాస్త్రియః॥ సదాశివమితియ

జ్ఞేన । సద ద సంప్రయచ్ఛతి । సదా వై వాయుభక్షస్స్యా । త్సకృదభ్యర్చయేచ్ఛివం । యానికానిచతీర్థాని । చాసముద్రాత్సరాంసిచ । స్నానాత్ఫలమవాప్నోతి । సకృదభ్యర్చయేచ్ఛివం । అగ్నిహోత్రాశ్చవేదాశ్చ । యజ్ఞాశ్చబహుదక్షిణాః॥ శివలింగార్చనస్యైతేకోట్యంశేనాపి నోసమాః॥ ప్రయాగసంగమేచైవ । గంగాసాగరసంగమే । తపస్తప్త్వంభవేత్యేవ । యస్తులింగార్చనేరతః । మేరుమందరమాత్రోపి । రాశిఃపాపస్యకర్మణాః॥ ఈశ్వరంవేద్యమాసాద్య । నశ్యతేదుష్టరోగవత్ । గవాం కోటిప్రదానేన । విధిదత్తేనయత్ఫలం । లింగస్యైకపుష్పస్య । సహస్రాంశంనపూరయేత్ । యోదద్యాత్కాంచనంమేరుం, సస్యపూర్ణాం వసుంధరాం । లింగస్యైకపుష్పస్య । సహస్రాంశంనపూరయేత్ । కించిద్దళంవాచుళుకోదకంవా । దేవేంద్రలక్ష్మీందదతేదదాసి । అదానదానే జగదేకఖండో । ముగ్ధోభవాన్సర్వవిదేవిదేవ॥ జలంవాపుష్పమేకం వా । లింగస్యోపరినిక్షిపేత్ । అమంత్రంవాసమంత్రంవానకులకోటింసముద్ధరేత్ । పత్రంపుష్పంఫలంతోయం । యోమేభక్త్యాప్రయచ్ఛతి । తస్యాహంనప్రణస్యామి । సచమేనప్రణస్యతి । బాలాశ్చమోహేన శివంచకృత్వా । మృదాదినాపాంసుభిరాధిదేవం । గృహంచతాద్వృగ్విధమస్యశంభోః । సంపూజ్య రుద్రత్వ మవాప్నుయుశ్చ॥ సౌరసంహితాయాం । క్రీడంతిశిశవోయత్ర । లింగంకృత్వాయజంతియే । సైకతంమృణ్మయంవాపి । తేభవంత్యేవ భూభుజః॥ శివధర్మే । క్రీడమానోపియః కుర్యాత్ బాలభావే శివాలయం । రుద్రలోకోభవేత్తస్య । సత్యంసత్యంనచాన్యథా॥ పాంసునా క్రీడమానోపి । లింగంకృత్వాతువై నరః॥ ప్రీత్యాంతేలభతే రాజ్యం సుసంపన్నమకంటకం । క్రీడాలోభాద్భయాన్మోహాత్ । లోభేనకపటేన వా । యేనకేనప్రకారేణ । ధన్యాఃపూజయతేశివం । నశివార్చనతుల్యోస్తి । ధర్మస్త్రిభువనత్రయే । ఇతివిజ్ఞాయయత్నేన । పూజనీయ

స్సదాశివః [illegible] । [illegible] సద్ధాశివం । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] హేశ్వర [illegible] ॥
[illegible]
[illegible]
[illegible] మహా [illegible] పాదోదకవిధిం
[illegible] తధా [illegible] । సహస్రధారేణ [illegible]
[illegible] భగవం
[illegible]
[illegible] భగవతః పాదావప్రి
[illegible] శంఖం ప్రపూర్య । గంధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య । ధరుణ్ని వేద్య॥ [illegible]
[illegible] సమ్మా
ర్జనం కృత్వా । ఋతిగ్ం సత్యం పరబ్రహ్మేతి పాశిరయేత్ । ఏవం కుర్యాత్ ।
సకులజాః దశపూర్వాః దశాపరాన్ ఆత్మానంచ తారయేత్ । బ్రహ్మాండపు-
రాణే । కురుక్షేత్రే [illegible] । సర్వతీర్థో
[illegible] సర్వ
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

పిపాదాంబు। బిభ్రచ్ఛుద్ధిమవాప్నుయాత్ । పాదోదకంపురభిదః। పాపజాలహరంపరం । పాణిశుక్తిభిరాదాయ। పపుఃకామంగణేశ్వరాః। శంభోఃపాదోదకంపీత్వా । పశ్చాదశుచిశంకయా । యఆచమతిమోహేన। తంవిద్యాద్బ్రహ్మఘాతకం॥ ఆదిత్యపురాణే॥ పాదావనిజ్యాద్దేవస్య। కరాభ్యాంకమలేక్షణ । అభ్యుక్ష్యచాత్మనోమూర్ధ్ని । హ్యతిథేశ్చగురోస్తథా॥ రామాయణే॥ తత్రదేవర్షిగంధర్వ । వసుధాతలవాసినః। భవాంగపతితంతోయం । పవిత్రమిదమస్పృశన్॥ వైద్యశాస్త్రే॥ నిర్మాల్యసలిలంపాశ్య । దేవదేవస్యశూలినః। క్షయకుష్ఠజ్వరశ్వాసైః। ర్ముచ్యతేకిల్బిషైరపి । అభిషేకజలంప్రాతః। పిబేన్నిత్యందినేదినే। శూలకుష్ఠాద్యపస్మార। జ్వరాణాంభేషజంప్రియే । దాసమార్గైప్రసన్నాయే । శ్రౌతేపాశుపతే స్థితాః। తైరేవపేయంధార్యంచ। ఘ్రాతవ్యంచముముక్షుభిః॥

ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారేసోమనాధభాష్యే సప్తమప్రకరణంసమాప్తం॥

ప్రసాదస్థలమాహాత్మ్యం.

ప్రసాదస్థలమాహాత్మ్యంవక్ష్యామః॥ మహాదేవస్యనిర్మాల్యం।స్వీకార్యమధికారిభిః।తద్బోధకానివాక్యాని। దర్శయామిసమాసతః। తత్రతావద్విరోధప్రదర్శనార్థంనిషేధవచనాన్యుపస్థాపయంతే॥వ్యాసజైమినిసంవదే॥ శైవసంహితాయాం॥జైమినిరువాచ॥అనర్హంమమనైవేద్యం। పాదాంబుకుసుమందళం । ఇతీశ్వరేణకథిత, మితికేచిన్మహర్షయః। వదంతితత్కథంస్వామిన్ । యథార్థంకథయస్వమే॥ వ్యాసఉవాచ। దేవదేవస్యవచసో । విషయోయంహిజైమినే। యేవీరభద్రపిశిత । శివభక్తిపరాఙ్ముఖాః। శంభోరన్యత్రదేవేషు। యేభక్తాయేనదీక్షితాః। యేశుద్ధకర్మ

ణాశంభో । రన్యత్రిసమబుద్ధయః। తేషామనర్హమీశస్య । తత్ప్రసాద
చతుష్టయం॥ అపిచ। శ్రీభగవానువాచ ॥ మదీయభుక్తంనిర్మాల్యం ।
పాదాంబుకుసుమంఫలం । ధర్మమర్థంచకామంచ । మోక్షంచవిదధే
త్క్రమాత్ । మల్లింగధారణేలోకే । దేశికామత్పరాయణాః। మదే
కశరణాస్తేషు । యోగ్యంనైవాన్యజంతుషు ॥ తత్రమనుః॥ శూద్రా
న్నంసూతకస్యాన్నం। నైవేద్యంశ్రాద్ధమేవచ । పతితాన్నంసమూ
హాన్నం । రాజాన్నంచైవవర్జయేత్ ॥ శూద్రాన్ననిషేధః ॥ బ్రా
హ్మణక్షత్రియవైశ్యజాతీనామేవేతరేషాం । సూతకాన్ననిషేధోజ్ఞాతిత
రాణామేవ । నైవేద్యాన్ననిషేధస్తు । నైవేద్యశబ్దేనత్రివిధముచ్యతే।
నైవేద్యంవిష్ణునాభుక్తమితివచనాత్ ॥ విష్ణుభుక్తనైవేద్యనిషేధశ్రౌతస్మా
ర్తాన్నవర్జితానామేవయశ్సంకల్పితందేవాయతత్సర్వంనైవేద్యమితివచ
నాత్ । శివోపభుక్తనైవేద్యనిషేధశ్శివసంస్కారరహితానాం । ప్రా
కృతానామేవ ॥ శివపురాణే॥ నిర్మాల్యంలంఘనేదోషే । ధారణేచవిశే
షతః॥ శివరహస్యే॥ నధారయేత్క్వచిచ్ఛంభో । నిర్మాల్యంనచభక్ష
యేత్॥ స్కాందే। నిర్మాల్యంచనివేద్యంచ । విశేషేణవివర్జయేత్ ।
రుద్రేణభుక్తనిర్మాల్యం। నతథాదేవతాంతరైః॥ నైవేద్యంవిష్ణునాభు
క్తం । అమృతంచాన్యదైవతైః॥ నిర్మాల్యంచనివేద్యంచ । భుక్త్వాచాం
ద్రాయణంచరేత్ ॥ శివపురాణే। నిర్మాల్యంనిర్మలంశుద్ధం । నిర్మలత్వా
దనిందితం । తస్మాదభోజ్యంనిర్మాల్యం । ప్రాకృతైరశివాత్మభిః। లోభా
న్నధారయేచ్ఛంభో । నిర్మాల్యంనచభక్షయేత్ । నిర్మాల్యంలంఘనా
చ్ఛంభో । సిద్ధిభ్రంశోభిజాయతే । జిహ్వాచాపల్యసంయుక్తః। శివసం
స్కారవర్జితః। శివనిర్మాల్యభోగీచ । రౌరవంనరకంవ్రజేత్॥ ఇత్యనేన
వాక్యేనపరమేశ్వరనిర్మాల్యనిషేధః । ప్రాకృతానాంశివార్చనరహితా
నామేవశివార్చకానాంనిషేధాయనభవతి । ఏవమాదినిషేధవాక్యానాం

తాత్పర్యమజానతో వైదికాశ్శైవాః । కేచనవరశైవా
మన్నమర్థాత్ప్రాప్తమితివదంతి । సామాన్యవిధేర్విశేషవిధిర్బలవానితి
వచనాన్నివృత్తిరితివచనప్రమాణ్యాత్ కపినిషేధవాక్యానివాతిశేషస్య
నాన్నిక్షద్ధంతే । అభోజ్యప్రతిపాదకం । అనుచిమవలంబితే ।
ర్భోజ్యమన్నాదినిరాల్యమితి॥ కామికే ॥ అశుద్ధాత్మాశుచిర్లిం
న్యద్భుక్తం పావనంపరం । భక్తుమర్హాశ్శివాయత్తాః । శివదీక్షా
యుక్తాద్వివ్రతక్షాశివధరే॥ నిరాల్యంతథా యైన్నిత్యం । భక్త్యాలోభం
నద్దార్పయేత్ । నిర్మలత్వాచ్చనిరాల్యం । మలదేహసమాయత్
సర్వదాశుద్ధిరహితానాం శుద్ధవస్తూ యోగాద్దోషాయభవతీత్యయమే
వార్థః ॥ శ్రుతిస్మృతిపురాణేషుసర్వత్రోద్దీప్యతే । ఆదిత్యపురాణే
ఘృతాదస్య వేదాద్యయన । మగ్రిజాగ్రీహేణంతథా ॥ మాంసవిపుణానా
న్నపూషణ్యైత్తానెన్నోచ్ఛిష్టం । విప్రోగోబ్రాహ్మణస్తథా । నచాపిపశ్యేద
ఘుచ్ఛిః । స్వయంసోజ్యోతిర్గణాదివి ॥ యథా కామికే ॥ నైవేద్యం మహేశ
చ్ఛిష్టం । భుంక్తే నిత్యపహమాదర్శనే । సోపిమత్స్య ॥ చస
భుగ్వాన ద్రాభవేత్ ॥ అపన అగ్నివై దీక్షితోంతస్వె
నన్నోవస్న శేత్ । ఇతిదీక్షితాదిన్యప్టిసత్ । యథా మహానవపట
శ్వదార్యపరేషు । కుంభిలిందుకవర మెూ
శ్వాచాండాలియెణంచాశే ॥ ఇత్యాదిభిర్వచనైర్ నగ్యముదాహృతం
వతద్భుక్తం భవతి । వచనాన్య యతస్తేన్యా । సర్వాల్యస్వపవిత్ర సిద్ధి
దీక్షితస్యస్పర్శోవపత్ । జ్యోతిర్దర్శనే లాశాదిప్రత్యభిజ్ఞానవత్
నపత్రీతిషేధేన విరుద్ధమేవ । అతఏవనిరాల్యమతిశుద్ధత్వాద్భోజ్యం
తి । సర్వమనవద్యం హృద్యంచ । ఏవంతపోశ్శైవైకశరణశ్శైవాః
శివానామపి న్యాయగర్భితవచనితి
మ పగాపహతామితి । అథ విధానం దర్శయతి ।

న్నేవవిఃతి పౌరాణికాజగుః। భోజ్య పరిశాంతచేత సైరితి । శైవాగమె। పురాణానాం పరిమాణంచ । సర్వసమ్మతమేవచ । వచనపారిమాణ వా దీనాం। వచ నై రేవసంతోష ఇతికానిచిద్వచనాని । ప్రదర్శితాని । ఇదానీంతు బోధకవర్త్తమాహాపరీక్షిప్తరుద్ర సైవత్త్యైహావిషిశుద్ధిశ్యాలిభిః। నిర్మాల్యంవాసదోషేణ।వహ్ని రవ్యశుచిర్భవేత్। రుద్రః పశూనామధి పతిరితి మంత్రేణ హుతం హవిరూపం నిర్మాల్యం యదిభగవానగ్ని రాదదేవ । అశుచిరపిస్యా దేవ॥ స్కాందె॥ అశుచిద్రవ్య సంస్పర్శాత్త్వయమప్య శుచిర్భవేత్॥ తాత్పర్య సంగ్రహే॥ సోమత్వాదర్థ మనుశుశ్రూషుఃసూయమాన । మాలంబనం పశుపతేనియతంపశూనాం । గవ్యంచతే గవిసదైవత మధ్వరేషు । చండీశ్వరేణ సహనాకసదాంవివాదః॥ యజుర్వేదె॥ ఆయంసోమః కపర్దిన్న మృతంవర్మపతెమద్వీతి మహేశ్వర శేషత్వముక్త్తం । సోమస్యరుద్రాయ గామిత్యాహ । రౌద్రావై గౌః । రుద్రంగవీతిగవ్యస్య ఇమం పశుంపశుపతేతి। అద్యబధ్నామితి పశూనాం । ఏతదేవ వివృణోతి॥ యథాస్కాందె॥ అనూద్రద్రవ్య సంస్పర్శే । త్వయమప్య శుచిర్భవేత్ ॥ తాత్పర్యసంగ్రహే॥ సోమః పశోర్గ విచనంతిహ మిహషియాని । దేవాఃపశోర్హ విభాగమను జ్ఞయాతె । గృహ్ణంతి తత్వదత రేవ్యవికల్పనీయం । అస్మిన్నర్థశుద్ధిరవ్యస్తి। జుష్టందేవానామిదమస్తుమహ్యం । అపిచ॥ ఆపోరాజానమధ్వరస్యరుద్రేతి । గాధపతింమేదపతింరుద్రత్యధ్వరరాజస్య । పరిసాదనేఽసయా । ఆహవనీయాగ్నైశ్చహవిర్భాగాశ్రీప్వయాప్రాప్తానాం విష్ణ్వాదిదేవతానాం అశుచిత్వంనభవతికిం । ననుపమాస్త్రరుద్రభుక్తాన్న విషయత్వంనిషేధవచనానాంరుద్ర స్వామికాన్నవిషయత్వమస్త్రీకృతఅహ । సర్వమన్నంహిరుద్రస్యసఏవాధిపతిర్యతః। తంనిషేధధీయానిత్యం యేభుజ్తే కవిశిష్యతే । తన్నిషేధమన్నంభోక్తుమని

చ్ఛతాంశుద్ధాత్మానాముపరిస్థూలదోష పాషాణపతయేత్యుపవాసఏవతే
పామవశిష్యతఇతి॥ యజుర్వేదే॥ యదేకమవ్యక్తమనంతరూపం। వి
శ్వంపురాణంతమసఃపురస్తాదితి ॥ విశ్వరూపేణపరమేశ్వరాదుత్పన్నష
డ్రసాపేతషడ్విధాహారజలకుసుమజాతాని సర్వాణ్యపి దేవప్రసాదలబ్ధా
నిభవేయుః। యల్లోకె యోగ్యపదార్థజాతముపయుజ్యతె తద్దేవేభ్యోదీ
యతె। తస్మాదనర్హమీశస్యనైవేద్యమిత్యాదిన్యర్థం సమర్థితం। తథా
నభవతిచేత్ । పరమేశ్వరశిరోనిర్మాల్యభూతకళానిధికళాస్సర్వేసురాః॥
పురందరాదయోభుంజ్యతె। తేనైవఅమరలోకపూజ్యాశ్చజాతాః॥ అ
పిచశివనిర్మాల్యభూతసుధాకరకళాసార ప్రసాదితసుధారసాభిషిక్తవ్రీహి
జాతానికథం దేవతాయోగ్యానిభవంతి కథంకారమమృతయోనిషేవం
తె। శివోమేమేతరాఇతిముఖాద్వాచయతి॥ యాశ్వరముఖనిస్సృతవిభు
నీభూతైర్వేదై రాగమైశ్చశబ్దరూపైర్జగదిదముత్పద్యతే। యథావే
దాంతేషు । శబ్దవివర్తంజగదేతిత్ప్రపంచరూపమితి ప్రతిపాదితం। తత
శ్చపరమేశ్వరముఖనిర్గతశబ్దరూపస్యప్రపంచస్య। సర్వేష్మన్కర్మణ్యన
ర్హతాస్యాత్ । సకలస్యశబ్దవివర్తభూతస్యవస్తునఃశివోపభుక్తప్రసాదత
యానర్హత్వాత్ । అపిచ॥ భాస్కరస్యేశ్వరోదేవ ఇతియోమండలంప
తయఏషాంతరాదిత్యేహిరణ్మయః॥ పురుషఇతి। సూర్యస్యాంతర్భావ
స్థితః॥ పరమేశ్వరమేవ। సోపిసకలపదార్థజాతాద్రసమాదత్తే। శ్రుతిః॥
యోసావసన్నదితిసర్వేషాంభూతానాంప్రాణానాదాయోదేతి । తస్య
భూతానాంపదార్థానాంరసమాకర్షతీత్యర్థం। భూతానాంవాయ్వాది
నాంభవాత్ । తస్మాత్పరమేశ్వరభుక్తశిష్టాన్యనర్హాణి । కథంభవే
యుః॥ మహోపనిషది॥ అపఏవససర్జాదౌతాసువీర్యమపాసృజత్ ।
ఇతిఅపోనారానరోరుద్రఇతిజలమపిశివజాతమితివిశ్రుతిః॥ ఆపోవాఇదగ్ం
సర్వంవిశ్వాభూతాన్యాపఃప్రాణావా అపఃపశవ ఆపోన్నమాపోమృత

మాపఃసమ్రాడాపో విరాడాపః స్వరాడాపశ్ఛందాగ్ంస్యాపో జ్యోతిగ్ంష్యాపస్సత్యమాపఇతి। తస్మాత్సకలజలంపరమేశ్వరచరణకమలాభిషిక్త ప్రసాదితపవిత్రరూపమేవ। తతశ్చ విశ్వవిశ్వంభరాన్తర్గతేస్థితానితీర్థజలాన్యాసేవ్యానిభవేయుః। తతశ్చతీర్థస్నానే తేతీర్థేహి తేషాం ప్రావేశయన్। ఇత్యాదిశ్రుతయఃప్రమాణపదమతిక్రమ్యవర్తంతే। అపిచ॥ ముఖాద్వాచోగ్నిరితిపరమేశ్వరజాతాగ్నితతశ్చతత్పాకపరినివృత్తం। రుద్రోపభుక్తమేవస్యాత్। తతశ్చపక్వాన్నేన దేవతోపహారవైశ్వదేవ ప్రాణాగ్నిహోత్రహోమాతిథి సంతర్పణాదయస్సంభవేయుః। తతస్సర్వేషు స్నంరుద్రోచ్ఛిష్టం తేనదానహోమయోరనర్హత్వాత్। అపిచ॥ నాసికాభ్యాం ప్రాణాద్వాయురితి। వాతః ప్రాణె నిషిరోమయో భూరితి తస్యైతన్యస్వరూపేణ శంభువాగృహీత సకలపరిమితాని సకలప్రసూనాని పత్రాణిపూజార్థమనర్హాణి సంఘటితే। అపిచ॥ ప్రాణోపానవ్యానోదాన సమానాదితః। చైతన్యం స్వరూపస్య పరమేశ్వరస్య। శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిష్టోమృతంజు హోమిశివోమా విశాప్రదాహాయప్రాణాయ స్వాహా। శ్రద్ధాయామపానేన విష్ణోమృతంజుహోమిశివోమా విశాప్రదాహాయ అపానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయాం వ్యానేన విష్ణోమృతంజు హోమిశివోమావిశా ప్రదాహాయ వ్యానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయముదానేన విష్ణోమృతంజుహోమిశివోమావిశా ప్రదాహాయ ఉదానాయస్వాహా। యితి పంచమంత్రైర్దత్తం హవిః పరమేశ్వర ప్రసాదోనభవతికిం। తత్ప్రసాదాన్నం బ్రాహ్మణైర్నోపభుజ్యతేకిం। తతఃపరమేశ్వర వ్యాప్తం పరమేశ్వరా నుపభుక్తం నకించిల్లోకే యోగ్యపదార్థ జాతమస్తి। తస్మాదీశ్వరస్య నైవేద్యం పాదోదకం నిర్మాల్యం చోపభుక్తమితివచనం శ్రవణయోగ్యం నభవతి। అనుభవన్నతే పిత్రుశ్శివాన్నం తస్మైకిమర్థం సమర్పణీయమిత్య

తాహా ॥శైవే॥ శివస్వామిక మేవాన్నం । శివాయవినియుజ్యతె । విని యోగోపచారేణ । సంతుష్యతి సదాశివః । యథాహిరాజకీయ పురు షః తదీయమేవ వస్తు తస్మైసమర్ప్యతుష్టైస తేనపుష్టోభవతి॥ బ్రహ్మాం డపురాణె॥ సర్వలోకైకనాథస్య । శంభోకః కింప్రియచ్ఛతి । ఉపచార ప్రియ శ్శంభు । స్తైనైవా యంప్రియచ్ఛతి । ప్రసాధానుభవస్యైవ । మహత్వంప్రతిపాదితం । ఇదంపవిత్రమమల । మఖిలాగిమచోదితం। వేదవేదాంగతత్వజ్ఞైః పవిత్రింపరిభాషితం । ఇతిహాసేశివాచార । సార భూతముదాహృతం । నానాపురాణవేదేషు । రహస్యంపరిభాషితం। ఇమంప్రసాదంభుంజానో । విరించిఃకిలజైమినే । విష్ణుఃపరశురామోపి। శివేనపరిదీక్షితౌ । పాదోదకప్రసాదాన్నం । నిర్మాల్యస్ననిషేవకౌ । వ సిష్ఠోపిగరిష్ఠోభూ । త్ప్రసాదస్యప్రభావతః, ప్రసాద సేవనాజ్జాతో । వి శ్వామిత్రోమహామునిః॥ పాణినశ్చకణాదశ్చ । కపిలోగౌతమాదయః॥ ప్రసాదసేవనాధ్యానా । దర్శనాద్ధారణాదపి । నిర్మాల్యం దేవదేవస్య। చాంద్రాయణశతాధ్వరం । తస్మాత్పాదోదకంపేయం । ప్రసాదాన్నం చభుజ్యతాం॥ యథాకామికే॥ భక్షయోద్యోనరోభక్త్యా । పవిత్రమ తిశుద్ధిదం । శ్రద్ధాత్మా బ్రహ్మణస్తస్య । పాపంక్షి ప్రంవినశ్యతి । అస్మి న్నర్థేనానాశ్రుతిరప్యస్తి॥ ఋగ్వేదె॥ నత్వాద త్తెభి రుద్రభి శంతమె భి శ తంహిమాఆశీయం భేషజేభిః । న్యాఅస్మద్వే షోవితరంమిత్యం హోవ్యమీవా శ్చేదయ స్వావిషోచిరితి । యజుర్వేదె శత రుద్రీయో యచ్ఛంచ యోశ్చమసురాయజేపితౌ । తతశ్యామతవరుద్రప్రణీతౌ । అ పిచ॥ విలబృదాయవ్యృధః॥ ప్రతి దేశాంతరె॥ దుద్రేణాన్నమమృతందే వావై భోక్తుకామావేదాశ్చకామయంతె॥ అస్యార్థః । అథభక్షణే అన్యథాతో కర్ణిసిష్ఠా । తద్రూపమన్నంభక్షితం । మధ్యమపిండంప క్షిప్రాశయేత్ । అత్రివాద్రస్య । విప్రేణదత్త స్యపుత్రార్థంపత్నె

ప్రాశనవిధానాత్ ।పుత్రోత్పత్తిర్భవతీత్యవగమ్యతే। అదత్తపితరోగర్భగం,
కుమారంపుష్కరసన్నిభం । ఇతిలింగబలేనఅన్యమంత్రస్యఅయమర్థః॥
లైంగ్యే॥ ఏష్టవ్యాబహవఃపుత్రాః॥ శివతంత్రానుసారిణః। సముద్ధరంతితే
గోత్రం । రజ్జుఃకూపాద్ఘటంయథా॥ శివతంత్రానుసారిణః। పుత్రస్స
ర్వేభ్యోవైశిష్యకథనాత్ । శివాచారసపన్నం । కులోద్ధారకంపుత్రం
యథాఇయంలభేత్ । తథావిధకుమారయుక్తం గర్భభవంతత్సంవాద
యంత్వితితాత్పర్యార్థః। అతస్తైశ్చరుప్రసమర్థితోప భోగే నసర్వలక్షణ
సంపన్నో భవతీతిశ్రుతే రభిప్రాయః । యథాలింగపురాణే॥ వసు
రుద్రార్కరూపేభ్యో । మధ్యపిండస్తుపుత్రతః । వేదోక్తరుద్రనిర్మా
ల్యం । కింపునర్బహుభావగైః । ఇతిపురాణవచనాత్పుత్రాది కామి
కానామపివేదోక్తం శివలింగప్రసాదోపభోగేనైవతత్రైహికఫలసిద్ధి
ర్భవతి । తాత్పర్యసంగ్రహే । దేవనికాయె దేవస్యైవ బ్రాహ్మణ
త్వంబ్రాహ్మణోపాస్యత్వంచ । ప్రసాదమంత్రసిద్ధిమిత్యాహ । త్వంబ్రా
హ్మణస్య నుపధావనమేవకాక్యం । తద్బ్రాహ్మణైస్తదితరైర్గణభవం
త్యుపాస్యాః॥ అబ్రాహ్మణోనపరవర్ణనిషేవనేనసంభావ్యనేవయజనఃప్ర
మదం ప్రమాణం ప్రహదాఖ్యోమంత్రస్సామవేదెయథా। త్వందేవేషు
బ్రహ్మణోస్యహంమనుష్యేషుబ్రాహ్మణోవైబ్రాహ్మణముధావత్యుపధామి
తి । యద్బ్రాహ్మణాస్త్వమసినాకసదాంనికాయేతుభ్యంనివేదితమభోజ్య
మితి స్మృతి నహియేచ్ఛిష్టమీశ్వర విశిష్టమపి ద్విజానాం భూ
మానఖే మధనాంభసిమజ్జనీయం । నచోచ్ఛిష్టంకుర్యాదశక్తోభూమానఖ
నేదప్సుప్రవేశయేదితి। ఆపస్తంభేవశక్తందర్శితం । భూమానఖేయమథ
నాంభసిమజ్జనీయమితి । మనుష్యేషుబ్రాహ్మణోయథా । విశిష్టోభవతి ।
తత్థైవవేదబ్రాహ్మణనికాయెమహాబ్రాహ్మణఃవరమేశ్వరఏవశిష్టః॥ త
స్మాత్కారణాద్దేవతాంతరనివేదితమపిబ్రాహ్మణానామభోజ్యమిత్యాహ ।

అస్మిన్నర్థే శైవసంహితాయాం॥ శంభోర్నిర్మాల్యకం శుద్ధం । భుంజీయాత్సర్వతో ద్విజః । అన్యదేవస్య నైవేద్యం । భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరేత్ । స్కాందే॥ ప్రసాదమస్య దేవస్య । భుక్తం తత్కిల్బిషం భవేత్ । శివస్యైవ తు నిర్మాల్యం । భుక్త్వా ధార్యం ద్విజాతిభిః॥ ఇత్యాదినానావచనప్రమాణాత్ । బ్రాహ్మణానాం పరమేశ్వరప్రసాద ఏవ శేషణ భోక్తవ్యం । జాబాలశాఖాయాం॥ రుద్రేణాత్తమశ్నంతి । రుద్రేణాపీతం పిబంతి । రుద్రేణాఘ్రాణం జిఘ్రంతి । తస్మాద్బ్రాహ్మణః పరిశాంతమనసా విద్వాంసో నిర్మాల్యమేవ సిషేవిత । నిర్మాల్యమేవాశ్నీయాత్ । తతశ్చ పరమేశ్వరభుక్తాన్నవేద్యోపభోగేన సకలపురుషార్థసామగ్రీ లభ్యత ఏవ న శంకనీయం । అస్మిన్నర్థే స్కాందే॥ శిష్టాశ్చాంతాశ్చ రుద్రేణ । భుక్తమేవ హి భుంజ్యతే । ఘ్రాణమేవ హి జిఘ్రంతి । పీతమేవ పిబంతి చ । కఠశాఖాయాం॥ త్రిగవ్యాతమశ్నీయాద్యది వాప్నోశి వార్పితం। తదేనోపభుంజ్య । క్రిమిభక్ష్యమలభక్ష్యః భక్ష్యధోగచ్ఛ అధోగచ్ఛ॥ పాద్మే॥ అపమృత్యుపదం శంభో। భుక్తి ఖాదం చ పాతి చ। శ్వమాంసమస్తమూత్రం చ । భుంక్తే ఖాదం చ పాది చ॥ నిర్వికల్పధియా శంభో। భుక్తోచ్ఛిష్టాన్నపానకం। యో భుంక్తే సగణాధీశో । యావజ్జీవం ప్రతిజ్ఞయా । తతస్స్వయం చ భుంజీయా । చ్ఛుద్ధమన్నం యథాసుఖం । నివేదితం చ దేవాయ । తచ్ఛేషం చాత్మశుద్ధయే । సూతసంహితాయాం॥ స్వేష్టలింగస్య యద్దత్తం । చరుకం తన్న సంశయః। తత్ప్రాశయేత్స్వయం ప్రాజ్ఞో । నాన్యస్మై సతు దాపయేత్॥ శివధర్మే॥ నిర్మాల్యం ధారయేన్మూర్ధ్ని । నైవేద్యం చాపి భక్షయేత్ । తత్ప్రసాదోదకం పీత్వా । గాణాపత్యమవాప్నుయాత్॥ స్వచ్ఛందలలితభైరవే॥ పరమేశ్వరకుమారసంవాదే॥ నిర్మాల్యధారణాత్పుత్రి । సాలోక్యం లభతే నరః। పాదోదకస్య పానేన । సామీప్యం భజతే

సదా । మత్ప్రసాదోపభోగేన । సాయుజ్యంప్రతిపద్యతి । నాస్యస్యతపస
శ్శక్తి । ర్నవబాలస్యవిద్యతే । రహస్యంతదితంపుత్ర : సులభంకురువ
త్సతే॥ కించ॥ హరివంశే॥ పురుహూతనారదసంవాదే॥ కదాచిదీశపా
దాంబు । నిర్మాల్యచరమేవతః। పవసఃపన్నగేశాన । నిపితఃపుణ్యకార
ణం । తేనవిశ్వంభరాభార । ధురీణత్వమవాప్యతే । భోగీశ్వరత్వమన
ల । మీశభూషణతాపిచ । సర్వజ్ఞతాచసంజాతా దేవేంద్రనహిసంశ
యః। సాక్షాత్ప్రసాదభాగేన । భక్తోయల్లభతేఫలం । తద్భక్త్యం
నహిమేశక్తి । ర్న్నగిరోనగిరాంపతిః। ఈశానసంహితాయాం ఉమామ
హేశ్వరసంవాదే । దీక్షాప్రకరణే॥ కిందీక్షాయాకింతపసా । కింధ్యానే
నజపేనకిం॥ శృణుదేవీవరారోహే । మద్భుక్తంయదిభుజ్యతే । శిరసా
ధారయేద్భక్త్యా। యోనిర్మాల్యమలోభతః। అహమేవధృతస్తేన।సోమస్సో
మకహోధరః। నిర్మాల్యంధారయేద్భక్త్యా ।శిరసాపార్వతీపతేః।రాజసూయ
సహస్రస్య। ఫలంప్రాప్నోతినారద । శిరసాశివనిర్మాల్యం । భక్త్యాయో
ధారయేద్యది । -శుచిశ్ఛిన్నమర్యాదఃసర్వావస్థాంగతోపివా । సద్యదేవ
ప్రముక్తాత్మా।నియమైశ్చబహిష్కృతః।తస్యపాపానిఘోరాణి। నాశయే
త్యేవశంకరః।మత్ప్రసాదోదకంపుష్పం। సదాధార్యంమదాశ్రితైః॥ రోగి
భిశ్చవిశేషేణ । వివశంప్రైశ్చయత్నతః। పృథివ్యాంయానితీర్థాని
యానద్యస్సర్వదశభాః। మత్పాదస్థాపితానిత్యం । తస్మాధార్యంప్ర
సాదకం । పాదోదకంచనిర్మాల్యంభక్త్యాధార్యంప్రయత్నతః। నత్వాం
స్పృశంతిపాపాని । మనోవాక్కాయజానిచ । నిర్మాల్యధారణంశంభో
ప్రసాదోదకసేవనం । ప్రసాదభోజనంచేతి । ప్రత్యేకంపాతకాపహం ।
నిర్మాల్యంశిరసాధృత్వా । భుక్త్వానైవేద్యమేవచ । తత్ప్రసాదోదకంపీ
త్వా । గాణాపత్యంలభేద్ధ్రువం । నిర్మాల్యఃపరమంపుణ్యం । నైవేద్యం
పాపనాశనం ! బ్రహ్మచారిగృహస్థానాంయతీనాంభుక్తిముక్తిదం । నిర్మా

ల్యంపరమానందం । నిర్మాల్యంశుద్ధదైవతం । నిర్మాల్యంపరమంజ్ఞానం ।
నిర్మాల్యంపరమామృతం । నిర్మలత్వాచ్చనిర్మాల్యం । నృణాంనైర్మల్య
కారణం । అనివేద్యంతుభుంజానో । నరోభవతికిల్బిషమ్ । పత్రంపు
ష్పంఫలంతోయం । అన్నపానాద్యమౌషధమ్ । శివార్పితంవినాభుం
క్తే । భుంక్తేసద్యోహికిల్బిషం । యద్యదాత్మహితంలోకే । తత్తద్ద్రవ్య
మవంచయేత్ । శివలింగార్పితంకుర్యాత్ । తత్రతుష్యామిపార్వతీ । శివో
పభుక్తనిర్మాల్యం । పవిత్రంపాపనాశనం । తస్మాద్భుక్త్వాచపీత్వాచ । శివే
ననహమోదతే । సిద్ధప్రసాదంతల్లక్షణాభిధానపురస్సరమవాంతరభేద
మాహ॥ ప్రసాదంత్రివిధంప్రోక్తం । శుద్ధసిద్ధంప్రసిద్ధకం । శుద్ధలింగ
ముఖాత్త్యక్తం । సిద్ధంచరవిసర్జితం । ప్రసిద్ధంచగురోర్భక్తమిత్యేతే
త్రివిధంస్మృతం । నిత్యంవైదికశైవేన । సేవ్యతేలింగసేవితం । నిత్యా
ర్థంవీరశైవేన । సేవ్యతేచరసేవితం । తథైవోభయశైవేన । సేవ్యతే
గురుసేవితం । నిర్మాల్యసేవనంతత్ర । పాదోదకనిషేవనం । ప్రసాదభోజ
నంచేతి । ప్రత్యేకంపాపనాశనం । గురుదేవోచ్ఛిష్టప్రసాదపాదప్రక్షా
ళితపాదతీర్థగ్రహణదీక్షాన్యాయమాహ । పాదోదకంపాపహరం ।
నిర్మాల్యంచైహికప్రదం । గురోర్భుక్తంసదాకాల । మాముష్మికఫలప్ర
దం । యద్యదాత్మోపభోగంస్యాత్ । తత్తద్ద్రవ్యమవంచయేత్ । నివేద్యగు
రవేభక్త్యా । తదాజ్ఞాపాలకోభవేత్ । కర్మణామనసావాచా । గురూ
ణాంభక్తవత్సలః। శరీరంప్రాణమర్థంచ । సద్గురుభ్యోనివేదయేత్ । త్రి
విధార్పణేనకింలభ్యతే । శరీరనివేదనాత్ప్రసాదం లబ్ధవాన్ప్రాణనివే
దనాల్లింగసంబంధత్వంలబ్ధవాన్అర్థనివేదనాత్ । జంగమభక్తింలబ్ధ
వాన్తథానభవతిచేత్ । శరీరవంచకస్యప్రసాదసేవాసౌఖ్యంభవతి ।
ప్రాణవంచకస్యతల్లింగసంబంధపదంనభవతి । అర్థవంచకస్యతదపరా
వతారజంగమపరిచర్యాఫలంభవతి॥ అస్మిన్నర్థే॥ శైవే॥ మత్ప్రసాదో

పభోగిస్యా । న్మద్భక్తానాంచవంచకః। కుంభీపాకేషుఘోరేషు । పచ్య
తేనచసంశయః। అతఏవఇద్ధంవంచకస్యాద్భక్తస్యకదాచిద్దౌర్గత్యంభవ
తి । తస్యోదాహరణమాహ । నోపకర్తుంస్థిరద్రవ్యం । కింతుతత్కాల
సంభవం । కిమస్తిలతావృతంస్య । మందమారుతసంగ్రహః। అతఃకార
ణాత్తత్తదవంచకస్యయదాత్రివిధాత్మికాభక్తిస్సదాకార్యా । స్పర్శనా
ధవ్యాధికంమన్యే । గురుపాదసరోరుహం । దర్శనంకురుతేస్వప్నం । గు
రోరాత్మసమంహితం । లౌకికానాంతథాన్యేషా మపిముక్తిర్నవిద్యతే ।
పాషండినోపిముచ్యంతె । గురోశ్చైవప్రసాదతః। సిద్ధప్రసాదః॥ యజు
ర్వేదే॥ యేపథాంపతిరక్షయః । ఐలభృధాయవ్యుధః॥ అస్యార్థః॥
యేపథాంపంథానంరక్షంతి ఇతిపథేరక్షయః సన్మార్గస్యప్రవర్తకాః।
ఛందసి॥ వనషణరవరక్షణఅధోఇప్రత్యయః । ఐలబృధఇతిఐలభృతః।
ఇలాఅన్నంతస్యసమూహోఐలః। భక్తేభ్యః దేయం । యేకత్ బిభ్రతి
తతః తేఐలభృతఃఇతిఉచ్యంతె అయువర్ణవ్యావృత్యాఅభయంయేవ్య
దంతి । తేవ్యుధః। రననృషరంభోపేక్షయోః వా । యావత్కించిద
పితత్తద్రవ్యంతత్సర్వం । వ్యుదంతీతివ్యుదః। తా॥ యేరుద్రలోకాదవతీ
ర్యరుద్రా । మానుష్యమాశ్రిత్యజగద్ధితాయ । చరంతినానావిధచా
రుచేష్టా । స్తేభ్యోనమస్త్ర్యంబకపూజకేభ్యః॥ వ్యాళాకల్పావిషమన
యనావిద్రుమాతామ్రభాసో । జాయామిశ్రాజటిలశిరశ్చంద్రరేఖావ
తంసాః । నిత్యానందానియతలలితాస్నిగ్ధకల్మాషకంఠా దేవారుద్రాధృత
పరశివస్తేభవిష్యంతిభక్తాః । అతఏవశివభుక్త సద్గంధవస్త్రాలంకరణాది
కః॥ అనుభుంక్తేగణోచ్ఛిష్టం । సోపిమాయాంతరిష్యతి । లింగద్వయప్ర
సాదంచ । యోభుంక్తేశ్రద్ధయాన్వితః। తదీయోచ్ఛిష్టమాసాద్య । స
ర్వేయాంతిపరాంగతిం । చరాచరప్రసాదాన్నం । భుక్తంతచ్చేషధారి
ణాం । చరాచరాణాంభూతానా । మపిముక్తిర్నవేత్స్రియే । సకలింగం

గార్భకోచ్ఛిష్టం । స్వదేహేయస్తు లేపయేత్ । వజ్రికాయస్సభవతి।
శివేనసహమోదతే । తస్యోదాహరణమాహ॥ మహాభారతే। అనుశా
సనీకే॥ దూర్వాసోచ్ఛిష్టభుక్తస్య । పాదబాహ్వంగలేపనాత్ । సహ
సావజ్రికాయత్వం । ప్రాప్తవాన్విష్ణురవ్యయః॥ ముండకోపనిషది॥ తే
ససహ భుంజీత తేనసహభుంజీతేతి । శివానుభూతమఖిలంనిర్మాల్యంభోజ్య
ధార్యమితి । ద్విధామధ్యేధంనైకశ్చిదిష్యతే॥ దేవస్వం దేవతాద్రవ్యం
నైవేద్యంచనివేదితం । చండద్రవ్యంబహిక్షిప్తం । నిర్మాల్యంమధ్యేధంత
థా । దేవస్వగ్రామభూమ్యాది । దాసీదాసచతుష్టయం । హేమరౌ
ప్యంచరత్నాది । దేవద్రవ్యమితి స్మృతం । యత్సంకల్ప్యతు దేవాయ ।
పత్రింపుష్పంఫలంజలం । అన్నపానాదితత్సర్వం । నైవేద్యమితికీర్తితం
ఏతత్త్రివిధనిర్మాల్య । మనర్హమితికథ్యతే । ప్రసాదాద్భోజనంకుర్యా
ద్భూమేరప్యేకమంగుళం । కించిద్రవ్యోపహారేణ । రౌరవంనరకంప్ర
జేత్॥ శివోపభుక్తసద్గంధమన్నపానాదికంతథా । నివేదితమితిప్రోక్తం
సర్వపాపహరంపరం । బాణలింగేచ రేలోహే । రత్నలింగేస్వయంభు
వి । ప్రతిమాసుచసర్వాసు । నచండోధికృతోభవేత్ । స్థాపితేవిధినా
లింగె । సర్వదేవాసురైర్నరైః ఏతత్త్రివిధనిర్మాల్యం । చండేశోధికృత
శ్శివే । బహిక్షిప్తమనర్హంహి । సున్యద్రవ్యత్వకారణాత్ । పిశాచా
నాంచసర్వేషా । మధికారోహిసర్వదా । ఇతిమధ్యేధప్రసాదెషునివేదిత
ప్రసాదఏవభోక్తౄణామర్హోభవతి । తంనివేదితప్రసాదంద్వివిధ
మాహుః భోజ్యంధార్యంచేతి। భోజ్యమితి । భక్ష్యలేహ్యపేయాదీ
నాండుపలక్షణంధార్యమితి । వాసోవిభూషణాదీనాముపలక్షణం । య
థాస్కాందే॥ నిర్మాల్యంత్రివిధంప్రోక్తం । అన్నంపానంచభూషణం
లైంగ్యే॥ ఫలపుష్పసుగంధంచ । వస్త్రాణ్యాభరణానిచ । లింగార్పిత
చస్వీకుర్యా । దన్యథాకిల్బిషంభవేత్ । భోజ్యంలేహ్యంచచోష్యంచ

యచ్చలింగార్పితంశుభం । నోచేచ్ఛిష్టాన్నమిశ్రంతు । ప్రాసాదోనిష్ఫలం
భవేత్ । బహ్వోపిస్తోకమేవాపి। శిష్టాన్నేనవిమిశ్రితం ।అనర్పితంచభుం
జానం। తదేవ్యోన్నతకిల్బిషం। అస్మిన్నర్థేశ్రుతిరప్యస్తి । నిర్మాల్యమేవభ
క్షయంతినిర్మాల్యమేవాశ్నీయాత్ । నిర్మాల్యమేవనిషేవేత । ఇత్యాదిశ్రు
త్యాగమవచనప్రమాణాత్ । భాండశిష్టాన్నాదిపదార్థజాతమపివర్జ
నీయం । ఖాద్యానిచాదనీయాని । పేయాద్యన్నానియానివై । తానిదే
యానిశంభోర్నవాశ్నీయాద్దాసభావతః॥ శ్రీలైంగ్యే॥ భోజ్యలేహ్యైశ్చ
చోష్యైశ్చయేచలింకార్పితాఃపరే । లింగోచ్ఛిష్టంచభుంజీత । ప్రసా
దాప్తిరుదాహృతం । ఇక్షుదండఫలాపూప । ఖాద్యానివ్యంజనానిచ।
ప్రసాదఏవభోక్తవ్యా। శ్వాచస్యగోమాంసవిట్సమాః। ఇక్షురంభాఫలా
దీని । సఖండానినివేదయేత్ । దాడిమాఖర్జూరచూతాది । న్య
ఖండానినివేదయేత్ । ఇత్యాదిభక్ష్య భోజ్యలేహ్య పానీయచో
ష్యాదీనిచాన్యానిపదార్థజాతాని । శివలింగస్యైకవారమేవసమర్ప్య
అతఃప్రసాదఏవకార్యః। ఆత్మాపేక్షపరిమితాన్నమేకవారమేవలింగభా
జనేనిక్షిప్యస్వేష్టలింగస్యసమర్పణం । కర్తుమనర్హమితికేచనవదంతితత
థానభవతి । స్వకీయగురులింగాభ్యవహారపరిమితాన్నమేకవారమేవలిం
గభాజనేనిక్షిప్య । తల్లింగస్యప్రత్యేకపదార్థైసమర్పితంభవతిచేత్ ।
విరోధాయసభవతి । తత్పదార్థార్పణభేదమాహ । భక్ష్యభోజ్యలేహ్య
చోష్యపానీయానిపయోదధిఘృతశర్కరాతైలాదిరసాని కందమూలఫలప
త్రిశాకపానూదివ్యంజనాని క్షీరోధనముద్గోదనశాల్యోదనాదిబహువి
ధోదనానిచ ।అన్యానిమద్రసోపేతపదార్థజాతాని తత్కాలోచితయ
థాసంభవపదార్థజాతానిస్వేష్ట లింగభాజనే నిక్షేపసమయే పాకము
ఖాత్ । ఆకర్ణ్యతత్పదార్థనామాని అయంపదార్థఃకటుతిక్తామ్లమ
ధుర[illegible] జన మిశ్రితోపరసనామానిస్వకీయ శ్రో

తేన్ద్రియకరేణ స్వేష్టలింగస్య శ్రోత్రేంద్రియస్య। సమర్పణంకృత్వా
తత్ప్రసాదశబ్దసుఖంశ్రోతుమర్హో భవతి । తత్పదార్థవాసితానుగ
తవాసనానిస్వకీయ ఘ్రాణేంద్రియకరణే స్వేష్టలింగ ఘ్రాణేంద్రియస్య ।
సమర్పణంకృత్వాతత్తత్పదార్థవాసనాసుఖమాఘ్రాతుమర్హో భ
వతి । తత్తత్పదార్థరూపాణిస్వకీయనయనేంద్రియకరణ స్వేష్టలింగన
యనేంద్రియస్య సమర్పణం కృత్వాతత్ప్రసాదాలోకనసుఖమనుభవితు
మర్హో భవతి । తత్తత్పదార్థ భావనసమయస్వకీయమానసకరణస్వే
ష్టలింగమనసిసమర్పణం । కృత్వాతత్ప్రసాదభావనసుఖమనుభవితు మ
ర్హో భవతి తత్పదార్థ సంస్పర్శన సమ్మేళన సమయతన్మృదుకఠినశీతో
ష్ణానిస్వకీయ కరోదరేణ స్వేష్టలింగ కరోదరస్య సమర్పణం కృత్వాత
త్ప్రసాదస్య స్పర్శన సుఖమనుభవితు మర్హో భవతి । తత్తత్ప
దార్థసమర్పణ సమయేకర్మణామనసావా చాత్రివిధానర్పితంశుభం ।
నో చేదనర్పితంభుంక్తే । ప్రసాదోనిష్ఫలంభవేత్ । ఏవమాదివచనప్ర
మాణాత్ । తత్త్రివిధార్పణం సదాకర్తవ్యమేవ । తత్త్రివిధార్పణభేద
మాహ । పంచభక్ష్యాద్యన్నాని కందమూలపత్రంశాకాదివ్యంజనానిప
యోదధిఘృతాదిరసద్రవ్యాణి స్వకీయకరతలేతత్తత్పదార్థజాతాని
పునఃపునరభిమర్శనపూర్వకం స్వేష్టలింగార్పితంచేతత్తత్కర్మక్రియాకృ
తంభవతి । తత్తద్భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయ చోష్యాదిపదార్థజాతమి
శ్రితోపరసభేదా నానావిధసూపాని నానాపక్వాన్నాని తత్కబళ
నాంతర్గతసిక్తపరంపరాణి । తత్తద్వ్యక్తజనపిండితముద్గతానిఫలాంతర్గ
తబీజత్వగ్వ్యంతలతాదిస్వీకారవిసర్జనభేదాని । దీపితానలసూర్యచం
ద్రఆతపప్రభామిశ్రఛాయావాయ్వాంతైజసపార్థివపరమాణు మిశ్రి
తావకాశమిశ్రితానుమారుతబహిర్నార్గుతోపమారుత మిశ్రిగంధపుష్ప
ఫలధూపసౌరభమిశ్రితధూమపాక । భాష్పజలమిశ్రితసాకమిశ్ర రసమిశ్ర

రూపేషు రుచివిమిశ్రితభేదాః । లింగోపభోగభావనాపురస్సరపర్యాయే
ణ స్వేష్టలింగార్పితశ్చేత్ । మానసక్రియయా కృతం భవతి । యద్యచ్చాఖాద్యో
దనాద్యన్నాని । అపూపాదిభక్ష్యాన్నాని । ముద్గాదినానాసూపాః । తత్త
ద్వ్యంజనాః తర్వానీతక్షీరసముద్రలవణాదిలవణశర్కరాదిః । మధుఘృతసమేత
చ్చాదీపకంతింతిణీఫలరసాద్యామ్లపిల్లాద్యనేకరసాది స్తనాన్నాపరిమళాద్రి
వ్యపునః పానాన్యత్ర పానీయనాదద్రవ్యమహాపోదధిఘృతాదిరసాః । తథాకాలో
చితయథాసంభవపదార్థజాతాని । తత్తన్నామోచ్చారణపురస్సరతః
స్వేష్టలింగార్పితః భవతి చేత్ । వాక్క్రియయా కృతం భవతి । తత్త్రివిధాపక్వా
నానంతరం తత్ప్రసాదస్వీకారసమయే । రూపసమర్పణమేదర్ద్వివ్యరుచిమ
పారమేత్త్రితః ఉభయోపకల్పనం చేత్ప్రసాదో నిష్ఫలో భవేత్ । ఇతివచ
నప్రమాణాత్ । స్వకీయభోజనపాత్రాదియభాజనేన తత్తత్పదార్థాంతర్గత
రుచిం నిజేష్టదేవతాసకరణస్వేష్టలింగజిహ్వేంద్రియస్య సమర్పణం
కృత్వా తత్ప్రసాదరుచిసుఖమనుభవితుం మహాభక్తోఽర్హతీతి । తస్యోదాహ
రణమస్య । బ్రహ్మాండకరణాతీతాపి తామహాసంపాదే । నైవేద్యం
పునస్తత్స్యాత్ తత్ప్రసాదస్వీకృతం మహాత్మనామ్ । తత్సాక్షాద్భక్తస్యేవ
దశ్యాత్ భోక్తవ్యమలోద్భవ । ఇత్యాద్యాగమవచనప్రమాణాత్ । శివైకనిష్ఠాఖిల
రైపదార్థపవిత్రాచారనిరతైశ్వర్యభక్తజనైర్యోగ్యప్రాణలింగస్య యద్యత్
ర్మాణావచనాత్ పూర్వం సమర్పిత పదార్థరూపాంతర్గతరుచిం స్వజిహ్వేవ
త్ తయా నిద్వయోః సావధానమనసా నాసమర్పితం తత్ । శివార్పితమన్నభావ
తి । తత్రశైవఖలుఘాతిత స్వప్రాప్తాదిరస్యాపి నిషేధపాకనశాస్త్రాణాం । పత
చారకైః స్తుత్యాత్మజీవ దేవో వ్యుపోర్ణనపా । తథా ప్రసాదం దత్ । సమర్పితా
తదనపర స్వప్రాప్తం తదనాదృష్టం యనేమేషా । శివాయకల్పితవస్తు । నకిం
చిదపి భావ్యం । ఇతి తత్తత్పదార్థస్వీకారానుపేతానసమర్పణాత్ । తథా
త్ ప్రసిద్ధిసమర్పణం నిరోధానుభవతి । క్రియాశీలకైః । శుద్ధశైవపరిసా

దేచ। శుచిత్వంమోనభావమేత్ । పాపీయాతినరో ఘోరం। నరకం కాలమక్షయం। సుప్రతిష్ఠితలింగస్య। నయథాపూర్వభావనా। తథాశివప్రసాదస్య। పూర్వనామనసంస్మరేత్ । గవాంసర్పిఃశరీరస్థం। నకరోత్యాత్మపోషణం। విశ్రుతంకర్మరచితం। పూర్వస్తానాంతుభేషజం। ఏవమంతశ్శరీరస్థ। నర్పివత్పరమేశ్వరః। వినాచోపాసనాదేవో। నకరోతిహితంనృషు। ఇతివచనప్రమాణాత్। బాహ్యార్పణమేవాలమితికేచనవదంతి॥ మనఏవమనుష్యాణాం। కారణంబంధమోక్షయోః। యథావాలింగ్యతేపుత్రీ। నతథాలింగ్యతేపతిః। ఇతివచనప్రమాణాత్। అభ్యంతరార్పణమేవాలమితికేచనవదంతి। తథానభవతి। యజుర్వేదే॥ యద్ధిమనసాధ్యాయతితద్వాచావదతి। తత్కర్మణాకరోతీతి॥ ఇతిశ్రుత్యాగమవచనప్రమాణాద్వాగ్విజ్ఞాపనం మనోభావనం క్రియాసమర్పణం। త్రికరణశుద్ధం బాహ్యాంతరార్పణమేవదేవస్యార్పణంభవతి। కాత్యాయనగృహ్యే। పంథానంగచ్ఛన్నభిమంత్రయతోనమోరుద్రాయపథిషదేస్వస్తిమాసంపాదయ వనంగయవనంగచ్ఛన్నభిమంత్రయతే। నమోరుద్రాయవృక్షసదే। స్వస్తిమాసంపాదయత్తస్మాద్యత్కించనకర్మ కుర్వన్ స్యాత్సర్వం। నమోరుద్రాయత్యేవకుర్యాత్। లింగార్పితంచసర్వత్ర। బాహ్యాభ్యంతరఏవచ। రూపద్రవ్యంచబాహ్యేషు। నిరూపంచాంతరేషుచ। రూపంసమర్ప్యద్రవ్యస్య। రుచిమప్యర్పయేత్తతః। ఉభయార్పణహీనంచే। త్ప్రసాదోనిష్ఫలంభవేత్॥ బృహత్కాలోత్తరే॥ గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్రత్। భుంజానోమైథునేరతః। యశ్శివార్పితచేతస్స్యాద్భక్తస్తుమాన్యథా। సంయోగేషువియోగేషు। చాణుమాత్రంసుఖానిచ। యఃకుర్యాద్దిష్టలింగేతు। సావధానీనిరంతరం॥ వాతూలతంత్రే॥ యాయాక్రియాశిఖాతవ్యా। ప్రస్తుతాజాయతేపురా। తాంతాంకుర్యాన్మహాదేవ। సమర్ప

ణధియాసుధీః। వుపభోగాయపురతో । వస్తుయద్యదుపస్థితం । తతత్స
మర్పణ దేవాయ । విదధీతాత్మసాత్తతః । ఇంద్రియాదాగతంకించి। ద్య
త్సుఖంతచ్ఛివార్పితం । తత్తత్ప్రసాదాభోక్తవ్య । స్తథేంద్రియముఖేన
చ । తథాచక్షుశ్శోత్రజిహ్వాఘ్రాణేంద్రియగతానిస్పర్శరూప శబ్దరస
గంధాదివిషయసుఖాన్యాత్మనోనిశ్చయస్వేష్టలింగస్య సావధానేనమన
సానమ్యక్సమర్ప్యతత్తదనంతరం తత్ప్రసాదసుఖమనుభవితు మర్హో
భవతి । యదింద్రియముఖాద్దేయం । తదింద్రియముఖాచ్చరేత్ । అ
న్యేంద్రియోపభోక్తుంచె । దనర్హాంభూషణాదివత్ । ఋద్రేణాత్తమశ్నం
తి । పీతంపిబంతిఘ్రాతంజిఘ్రంతి । ఇతిలక్షణాదితి॥ ఆరభ్యకర్మాణిశు
భాన్వితాని । భావాంశ్చసర్వాన్వినియోజయేద్యః। తేషామభావేకృత
కర్మనాశః। కర్మక్షయేయాతిసమర్పకేన॥ క్రియాతిలకే॥ అభావేభా
వమాసాద్య । హ్యస్థానేస్థానమాచరేత్ । ఏతద్వయంపరిజ్ఞానీ । ప్రసా
దీసావధానకః । అసమర్ప్యయదీశాయవస్తుకించిత్క దాచన । కథం
చిన్నోపభుంజీత । శివభక్తిపరోనరః। ఉపాత్తఉపచారంస్యా । న్నైవే
ద్యాంతంచపూజనం । తస్మాన్నైవేద్యహీనంచే । త్పూజాలోపంభవేత్స
దా । తత్తత్ప్రసాదభోగాంతం । నైవేద్యార్పణముచ్యతే । ప్రసాదా
దానహీనంచే । దర్పితంచాపినిష్ఫలం । వ్రతోపవాసనియమై । ర్యేన
కేనాపిహేతునా । పూజాప్రసాదలోపశ్చే । స్నానవాప్నోతితత్ఫలం ।
ఉపవాససహస్రాణి । ప్రాజాపత్యాయుతానిచ । శివప్రసాదసిద్ధస్య ।
కోట్యంశేనాపినోసమాః॥ ఆదిత్యపురాణే॥ యేకయేవేతిమారుద్ర ।
సర్వేవేదేషుగీయతే । తస్యప్రసాదలేశేన । ముక్తిర్భవతి శాంకరీ । తిల
షోడశభాగంచ । తృణాగ్రాంబుకణోపమం । పాదోదకప్రసాదాన్న ।
సేవయామోక్షమాప్నుయాత్ । పాంసవఃసర్వజాయంతే । పాంశు
యాఃత్యేవపర్వతాః। శివప్రసాదయుక్తానా । మాజ్ఞయైవతుకేవలం ।

పాత్రికేత్తేలింగప్రసాదస్వీకారస్యానోప్తవాసాదికంచరేత్ । పాశుపత్యే చ మహేశ్వర
త్రస్య । ప్రత్యక్షవాదముపాసన్న వేత్ । త్రిపుష్కరాదిమహోపవిష్ట ఇతి ఫలేదేవ
శ్రుతస్య ప్రసాదస్య । తత్ర ప్రసాదపాత్ర ఇతి (ద్వితీయ) మాన్యై పరంపరామవ్యా
ప్రసాదభక్త్యా సన్నిరుద్ధం తం యజనాభక్త్యా సరస్వతీ । త్రేతాయాం
నృభిసార్థం । నరకం నాతి (సంశయే) యావద్బ్రహ్మాదేవమాహాత్మ్యం సిద్ధిస్య
రగుహ్యకాః । విష్ణుపదముఖే దేవానాం శ్రుతేనజానరకిన్న శివ శాస్త్ర
మేశ్వరస్య ప్రసాదం చండద్రవ్యమితి కేచన వదంతి । అథ । చండద
వ్యవివేకః । లైంగే । బాణలింగే చ శైలే చ । రత్నలింగే స్వయంభు
వి । ప్రతిమాసు చ సర్వాసు । న చండాధికృతో భవేత్ । ఆదిత్యపురాణే
లింగే స్వయంభువే బాణే రత్నజే రసవ్యనిర్మితే । సిద్ధప్రతిష్ఠితే లింగే
న చండాధికృతోభవేత్ । విధిసంస్థాపితే లింగే । ధర్మైర్మనుభిః
రైః (ఇతి) సిద్ధసర్వేశ్వరైః । చండాధికృతో భవేత్ । అథ పైదే
వాః కేచన విశేషాః నిరోధేతి పరమేశ్వరస్య ప్రసాదం
మహాత్మ్యస్య సర్వే పతితం వదంతి చేతి । లోకే జీవత్ శివవచనాదగ్ని
యుక్తే తదనిమాణ్యం సభవతి । కింతత్ర శ్రద్ధకాలే విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో
పితృపితామహప్రపితామహేభ్యశ్చ ఉపజమానే స్వసూర్పత్రం చాన్న
ప్రాణాగ్ని హుతో (తి) స్యాన్నహోమో భవతి । కింతత్ర శ్రాద్ధకాలే అధిధా
గ్ని హోత్రవిచ్ఛిన్నాగ్ని హోత్ర సంతతైః అగ్నౌ కరణా
మకరణం కర్తవ్యః ప్రాణాగ్ని హోత్ర ప్రకరణాకరణస్య । ఇతి వచనాత్
విశ్వేదేవానామవిశిష్టాన్నం ప్రాణాగ్ని హోత్రా విశిష్టాన్నం । విశ్వేదేవపితౄన్
మనుద్దిశ్య బ్రాహ్మణానాం పాత్రమందత్తం మహోన్నం । తత్కిం ఏషు తస్ప
హో (తి) స్య ప్రాణాగ్ని హోత్రవతీనవాతదృ దేవపరమేశ్వర ప్రసాదోపి ప్రా
హాతస్య విశేషే నావా ముఖ్య ఏవ తస్మిన్నర్థే సూక్తం పురాణా యజ్ఞాన్
లేపాదభుక్తశేషః । దదాతి భక్త్యా పిత్రే దేవతానాం । తేన పశ్చాత్

వైరిత్వమిశ్రై। రాకల్పకోట్యాపితరస్సతృప్తాః। శ్రీలైంగ్యే॥ పత్రం పుష్పం ఫలం తోయమన్నపానాద్యమౌషధం। అనివేద్యంనభుంజీత। యదాహారాయకల్పితం। తతస్స్వయంచభుంజీయా। చ్ఛుద్ధమన్నంయథాసుఖం। నివేదితంచదేవాయు। తచ్ఛేషంచాత్మశుద్ధయే॥ బోధాయనస్మృతౌ। యదన్నమాహారత్వేన ప్రాప్తంతద్ధోమియ్యం। వ్యాసస్మృతిః॥ యద్యద్భుక్తం పరమాగచ్ఛేత్తశ్ధోమియ్యం॥ శైవపురాణే॥ ప్రాణాగ్ని హోత్రింయఃకుర్యాచ్ఛివస్యైవప్రసాదతః॥ అశ్వమేధయుతంపుణ్యం। సిక్థేసిక్థేలభేన్నరః॥ ఏనువిధివచనానాంనిషేధ వచనానాంసమ్యగ్విషయవిభాగోదర్శితఏవ। ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతి హాసవచన ప్రమాణాదపి బ్రహ్మా విష్ణుపురస్సరై ర్దేవైస్సతి తత్వాచ్చ వశిష్ఠభృగ్వత్రి గౌతమపాణినికణాదప్రభృతిముని గణైనిషేవితతత్వాత్పరమేశ్వరస్య ప్రసాదఏవభోగమోక్షార్థినాం బ్రాహ్మణాదివర్ణానాముపయోగ్యఏవ। తస్మాత్కారణాత్ శివలింగపాదోదక ప్రసాదవిరహి తాశ్చయే కేచన సంతి తేనదర్శనీ యా్యానసంభాష్యాః। ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారె సోమనాథభాష్యే ప్రసాదమాహాత్మ్యం నామాష్టమప్రకరణం సమాప్తం॥

శ్రీ వీరశైవ మాహాత్మ్యం.

శ్రీవీరశైవమాహాత్మ్యంవక్ష్యామః॥ ముండకోపనిషది॥ నిర్మాల్యమేవ సదాభక్షయేత్। చండాలోనై వచండాలః। పుల్కసోనైవపుల్కసః। అపివాయశ్చండాలశ్శివేతివాచంవ దేత్తేనసహసంవ సేత్తేనసహసం వి శేత్తేనసహసం। వదేత్తేనసహభుంజీతేతి॥ అస్యార్థః॥ స్వేష్టలింగప్రసాదమేవచండాలోపివా సద్దేవోపభుక్తస్యాత్ చ్ఛండాలోనభవతికింతు సఏవకులజస్సఏవధన్యః। శైవే॥ యథాపంకేసరోజంస్యా।

ద్యథా కా ష్ఠేషుహుతాశనః। యథాసువర్ణపాషాణె। భక్తశ్చండాలవం శజః॥ స్త్రీవాథపురుషష్షండశ్చండాలో పాపికృతాధమః సజాతిభేదో లింగాచ్చ। సర్వేరుద్రసమాస్మృతాః॥ శివదీక్షాభిజాతస్య। పూర్వజాతింనచింతయేత్। సుప్రతిష్ఠితలింగేతు। నయథాపూర్వభావనా। లైంగె॥ దార్వశ్మలోహమృద్రత్న। జాతలింగప్రతిష్ఠితం। యథాపూజనస్తద్దైవస్యా। ద్భక్తశ్చండాలవంశజః। కాంస్యంచరజతంతామ్రం। లోహంచేతిచతుష్టయం। యద్వదేతిసువర్ణవ్యం। రసవేధప్రభావతః॥ తత్తచ్ఛూద్రాదిపాత్రంచ। శివముద్రాంకితస్యతు। విద్యారసేనమహతా। పరబ్రహ్మత్వమేత్యసం। సగరీనిజరాభోగం। గంగప్రావ్యాయుద్దైకతాం। దీక్షాయోగస్తథావైశ్య। శూద్రాదిశివతాంవ్రజేత్। శివసంస్కారసంపన్నో। హ్యయఃశూద్రోప్యయంద్విజః। లింగభేదకృతంయేన। కారవంనరకంవ్రజేత్। యస్యచిత్తంశివేలీనం। తస్యజాత్యాదికంస్మరన్। లింగభేదశ్శిలాబుద్ధిం। కుర్వాణస్సతుపాతకి। ఉపపాతకకోటీశ్చ। బ్రహ్మహత్యయుతానిచ। దహత్యశేషపాపాని। శివభక్తస్యదర్శనం। ససర్వవేదసర్వజ్ఞ। స్సర్వయజ్ఞేషుదీక్షితః। మహాపాతకకోటీశ్చ శ్వపచోలింగపూజకః। తత్సంభావణతోముక్తి। గణముఖ్యసుఖంభవేత్॥ భృగుసంహితాయాం॥ పూజయిష్యంతియేకేచిన్మదాశ్రమసమాశ్రితాః। స్వాగతాసనదానాద్యై। స్తైషాంముక్తిః కరేస్థితా। యశ్చతుర్వేదవిన్నిత్యం। శివభక్తివివర్జితః। తేనసంభాషణం నిత్యం। నకుర్యాదుపజీవసం। నదాసన్నిహితశ్చైవ। చ్చండాలోనైవ సర్వదా। గతంశూద్రస్యశూద్రత్వ మన్యథా బ్రాహ్మణస్యతు। శ్వపచోపిమునిశ్రేష్ఠ। శివభక్తిర్ద్విజాధికః। శివభక్తివిహీనశ్చ। బ్రాహ్మణోశ్వపచాధమః। చతుర్వేదధరోవిప్ర। శ్శివభక్తివివర్జితః। భవేత్తేనైవసంభాష్య। చండాలాధమఉచ్యతే। శివేతివాచంయోనిత్యం। చం

డాలోపివదేన్మదా । సహతేనవదేద్వాచం । సహతేనవసేత్సదా । యస్మిన్దేశేశివజ్ఞానీ । భూతిశాసనసయుతః । యజుర్వేదే॥ స్థిరైరంగైః స్తుష్టవాగ్ం సస్తనూభిః ప్రదేశాంతరే । స్థిరైరంగైస్తుపురురూప ఉగ్రఇతి హోమమంత్రః।పురురూపః బహురూపః భూరేణి తాని చేతి అవ్యయానిజాతః ఇత్యేవమాదిశ్రుతేః।విగ్రహవిషయతాం।నిత్యమిత్యుక్తం। యజుర్వేదే। అజాత ఇత్యేవం కశ్చిద్భిరుద్రపద్యే రుద్రయత్తే దక్షిణం । ముఖంతేన మాం పాహినిత్యం । ఏకంముఖం త్రిణి యమీశ్వరలోచనానాం ॥ చత్వార్యజూంపి విశదంవపు రద్భుతంతే । అత్యంత మేవభజ తాము పకార హేతో। ర్నానా భవంతి తనవస్తవదివ్యరూపాః । అనశ్వరత్వా దేవశరీరమీశ్వరస్య మాత్రంవర్ణమిత్యాహుః । అంగైస్థిరేభి రితిరూప మన శ్వరంతే భూరిణితానిచ భుజంగమమాల ధారిణ్ । అక్షరంపర మేవ్యో మశైవంజోతి రుమాపతిః ఇత్యాదిశ్రుతి పురాణవచనాత్ । శివఏవపూజ్యో భవతి। యజుర్వేదే॥ రూపమేకస్యైతన్మహిమానంవ్యాచష్టే॥ అధర్వణవేదే॥ ముఖానితే పశుపతే యానిచ చక్షూంషితే । భగవతే రూపాయ సదృశవ్రిత భిన్నాయతేనమః । దేవాస్సర్వేమునిశ్రేష్ఠాః । శివస్యామి తితేజసః । అంబికాయాపతే శంభోః ప్రత్యక్షాకర బిల్వవత్ । సర్వోపనిషదామర్థః । శివఏవనచాపరః॥ఏకమేవహితజ్ఞానం । తథాజ్ఞానస్య శాసనం॥ ఆదిత్యపురాణే॥ తత్త్వంయద్భగవతో రూపమీశ్వరశూలినః। పరిదేశాంతరె । శివసంకల్పోప నిషది॥ యో సౌసర్వేషు దేవేషు । పశ్యతే యజమీశ్వరః । అకామోనిర్మలోహ్యాత్మాతన్మే మనశ్శివసంకల్పమస్తు॥ సూతగీతాసు॥ ఘృతకాఠిన్య వన్మూర్తి స్స చ్చిదానం దలక్షణా। శివాదన్యస్య నైవాస్తి శివ ఏవహినాన్యథా। అలింగమేకి మవ్యక్తం।లింగం బ్రహ్మేతి నిశ్చితం। పరమాయనమః। పరమలింగాయనమ ఇతి । తస్మాత్కారణాత్ । సకలనిష్కళాత్మక । శివ

ఏకో ధ్యేయః । పూజనీయశ్చ హంసోపనిషది । అరూపేభావనా నాస్తి
యదృశ్యంతద్వినశ్యతి । అదృశ్యాదృశ్యరూపత్వే । తదానేవాంసదా
భ్యసేత్ । రుద్రః పశూనామధిపతిరితి । బ్రహ్మశబ్దయోః పర్యాయతా ।
ఏకఏవరుద్రోనద్వితీయాయతస్థ ఇతి ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మేతి ।
పరస్పరసమానాభ్యాంశ్రుతిభ్యాంమధ్యవసాయమితి । ఘోరశివలక్షణ
యోశ్శ్రుతి సిద్ధయోగీశ్వర తస్యోః కార్య భేదోస్తి । శివఏకఏవ ధ్యేయః ।
శివంకరః । అత్రిఈశోవా । అత్రిఈశవాక్ ఛందసి వనిసౌమశాప్యమితి
చేతి । ననిపత్యయః । ఏకఏవరుద్రోనద్వితీయాయతస్థ ఇతిధ్యావా భూ
మిజనయన్ దేవఏకఇతి నశివఏకో దేవఇతి ప్రత్యహం దేవమేకఇతిత
మేకం పురుషం రుద్రమితి ఏకోరుద్ర ఉచ్యతఇతి శివస్యైకత్వమాహుః ।
శైవే॥ అనేనైవతు దేహేన । రుద్రసంస్థాప్య తేక్షితా । పాపహాస
ర్వమర్త్యానాం । సల్లాపాద్దర్శనాదపి । అప్రమేయస్సదారుద్రం । సను
రుద్రఇవభూతలె । పాపహాసర్వమర్త్యానాం । దర్శనాత్స్పర్శనాదపి॥
విష్ణు నారద సంవాదె॥ దర్శనాచ్ఛివభక్తానాం । సకృత్సంభాషణాదపి ।
అతిరాత్రస్య యజ్ఞస్య । ఫలంభవతినారద॥ శివధర్మే॥ గంగాస్నానస
తుంపుణ్యం । దర్శనాత్ శివయోగినాం । సర్వతీర్థాభిషేకేభ్యః । త
త్సంభాషణముత్తమం । పూజితశ్శివయోగిస్యా । త్సర్వే దేనాః ప్ర
పూజితాః । చతుర్వేదధరోవిప్ర । శ్శివభక్తివివర్జితః । నరోనరక
గామిస్యా । త్తస్యసంభాషణాదపి । స్కాందె॥ విష్ణుశాపోపశమనాధ్యా
యన్ భృగుః॥ ఏచదండిత్రిదండాద్యా । ఏకభక్తాహారేశ్వయు । తేద్య
పాషండినస్సంతు । దృష్టాశ్చనరకప్రదాః । యేనరాభోజఇష్యంతి ।
సంభాషంతేనపండితాః । తేపిస్థాస్యంతినరకె । యావదాభూతిసంప్లవం
ఈశ్వరస్య విష్ణోవిజ్ఞాపనం॥ తేర్పాషండీకృతాస్తేన । దర్శనాదపి పాప
దాః । శయనాసనవస్త్రాది । దానాదధ్యాధి వాదనాత్ । తేషాంమహా

శార వాదిగమనం తేనకీర్తితం శ్రుతి బ్రహ్మఋషిణాచాథ । యా వధాభూతసంప్లవం । విష్ణోశ్వరేణాజ్ఞప్తం॥ మదాశ్రిమరతాణ్ద్వేష్టి । యశ్చమాం ద్వేష్టిమాధవ । మదాశ్రిమరతాణ్ స్తౌతి । యస్యమాంస్తౌతినిర్మలః । కింతుమేనమయం కృత్వా । నేతేరిణాన్యకనాన్యథా । యేచతంపాలఇష్యంతి , తద్భక్తాస్తేవికల్మషా॥ ఏచాప్యపహాసిష్యంతి॥ పాషండాస్త్రిజనార్దనాం । సంభాషణాదపి హరితేషాంత్రోషోమహాన్నృణాం అస్మిన్నర్థేలైంగ్యే॥ భవనాదానవాధ్యానాత్సంపర్కసహభోజనాత్ । సంచరంతిమహాఘోరే । వరకేకాలమక్షయం । విశ్వేశ్వరువాచ । ఆద్యప్రభృతి శృణ్వంత శుభముక్తమఘోషణం । సువృత్తోదుర్విణీతోవా । శివభక్తః ప్రిభుర్మమ॥ మమవాచానకృద్దేవ ప్రతిజ్ఞాతంధరాతలే , పతితో పివిముచ్యేత॥ మద్భక్తోవిద్యయామమ । చండాలవాటికాయాంవా । శివభక్తస్థితోయది । తచ్ఛేరిశివలోకస్యా । తద్గృహంశివమందిరం । కీటకేష్వపిదేశేషు । యత్రిమాహేశ్వరోజనః॥ మనాక్ప్రిపన్నోవసతే । కాశీక్షేత్రసమంతుతత్ । యస్మిణ్దేవీవసేన్నిత్యం । భూతిశాసనసంయుతః॥ సోపిదేశోభవేత్పూతః॥ కింపునస్తస్యమందిరం । పాతకేష్వమనుప్రిప్తే ॥ శివభక్తగృహంవ్రిజేత్ । యాచయేదన్నమమృతం । తదలాభేజలంపిబేత్ । సదూరమపిగంతవ్యం । యత్రమాహేశ్వరోజనః॥ ప్రియత్నేనాపిద్రష్టవ్య । స్తస్యసన్నిహితశ్శివః॥ యస్మిణ్ కస్మిణ్ స్థితో భక్తో । భూతిశాసనసంయుతః॥ తత్రతత్రి స్థితాగంగా ప్రిభావాచ్ఛాసనస్యవై । అంత్యజోవాధమోవాపి । మూర్ఖోవాపండితోపివా । యస్మిణ్దేశేవసేన్నిత్యం । భూతిశాసనసంయుతఃగతోయదృచ్ఛయావాపి । సర్వతీర్థాస్సమాగతః॥ నాహంవసామికైలాసే । నమేకాంచనమందిరే । మద్భక్తాయత్రితిష్ఠంతి । తత్రితిష్ఠామిపార్వతి । స్వయంభూర్యత్రివాలింగం । యత్రివాశివయోగినః॥ తత్రియో

జనపర్యంతం । వారణాస్యాసమంతతః । లింగాద్ధస్త్రరతంసాగ్రం । శివక్షేత్రంసమంతతః। మనుజైస్థాపితేలింగే। క్షేత్రమానమునీరితం । స్వాయంభువేసహస్రంస్యా । దార్షేయేచతదర్ధకం । తత్రపంచత్వమాపన్నావై । శివసాయుజ్యకారణం । శివక్షేత్రసవాపస్థా । శివసేవార్థమాగతాః । పతితానంత్యజాన్వాపి । స్పృష్ట్వానస్నానమాచరేత్ । గ్రామేవాయదివారణ్యే । జలేవాపిస్థలేపివా । యత్రవాదృశ్యతేలింగం । సర్వతీర్థానితత్రవై । శివలింగంసమీపస్థం । యత్రోయంపురతస్థితం । శివలింగమితిజ్ఞేయం । తత్రస్నాత్వాశివంవ్రజేత్ । తస్యశివప్రాప్తిరుదాహృతా । తస్యోదాహరణమాహ । పురాతు సూకరః కశ్చిత్ । శ్వానంస్పృష్ట్వాభయాత్పథి । ప్రసంగాచ్ఛిన్నదేహేతు । శివతీర్థావగాహ్యతే । యత్రత్వందేవ దేవేశ। పూజ్యతే సుకృతాత్మభిః। నతత్రదేశ దుర్భిక్షం। నచమారీప్రవర్తనం । శ్మశానం తద్గృహంఘోరం । సదేశః ప్రేతభూమికా । మ్లేచ్ఛాస్సర్వేపితే లోకా । శివోయత్రన పూజ్యతే । అస్మిన్నర్థే శతరుద్రీయే । దశానువాకే । విశ్వంపుష్టంగ్రామే అస్మిన్ననాతురం । రుద్రాధ్యాయీ వసేద్యత్ర। గ్రామేవానగరేపివా । నతత్రక్షుత్ప్రవాసాద్యా । దుర్భిక్షవ్యాధయోపిచ । తస్మాత్కారణాత్। యస్మిన్క్షేత్రేశివోనాస్తి। నాస్తిమాహేశ్వరోజనః।తచ్ఛస్థానంనగంతవ్యం । వేద్యంనదవనాంతరం । ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిపురాణాదివచనప్రమాణాత్ చండాలపుల్కస శ్వపచాదయోపిభక్తియుక్తాః తదీయప్రసాదోపజీవినశ్చయే కేచనసంతితఏవశ్రేష్ఠాః। తఏవకులీనాశ్చతైస్సహ సందర్శన సంభాషణ సహభోజనాది క్రియాః నకర్తవ్యాః॥ఇతిశ్రీ వీరమాహేశ్వాచారసారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే వీరశైవనామ నవమ ప్రకరణం సమాప్తం॥

వీరమాహేశ్వరమాహాత్మ్యం.

శ్రీవీరమహేశ్వరమాహాత్మ్యం వక్ష్యామః। శివభక్తామహాత్మానః। శివార్చనపరాయణాః। సంయుతాధర్మసంపన్నా। సర్వార్థాన్సాధయంతితే। సర్వద్వంద్వసహాధీరా। నిత్యముద్యుక్తచేతసః। పరోపకారనిరతా। గురుశుశ్రూషణేరతాః। ఋజవోమృదవస్వచ్ఛా। అనుకూలాః ప్రియంవదాః। శాంతాస్మితముఖాభద్రాః। నిత్యంస్వాగతవాదినః। అల్పవాచస్సువక్తార। శూరాస్త్యాగవిశారదాః। అమానినోబుద్ధిమంత। స్త్ర్యక్తస్పర్ధాగతస్పృహాః। శివాచారసమాయుక్తా దయాదాక్షిణ్యగోచరాః। దంభమాత్సర్యనిర్ముక్తా। యథాతథ్యాభిభాషణః। సంవిభాగపరాఃప్రాజ్ఞాహ్యాశతాశ్చ ప్యకుత్సితాః। జనేషువాచామతినా! నచరోషవశానుగాః। భవంతిచామలాత్మానః। సుస్మితాసాధుసేవినః। నపాదపాణివాక్చక్షు। శ్రోత్రశిశ్నవశానుగాః। చపలానినకుర్వంతి। సర్వవ్యాసంగవర్జితాః। ఏతాంతాంభక్తిమాస్థాయ। గుణేష్వేతేషువర్తినః। పూజయంతి శివంనిత్యం। పరాపరవిభూతయే। లింగద్వయంసమాఖ్యాతం। చరంచాచరమేవచ। చరంప్రీతిరితివిఖ్యాత। మచరంపార్థివాదికం। చరేసదావసత్యేవ। ప్రీతియుక్తోమహేశ్వరః। అచరేమంతిసంస్కారై। ద్వయోర్నిత్యంసదాశివః। స్థావరంజంగమంచైవ। ద్వివిధంలింగముచ్యతే। జంగమంస్యావ్యమానేన। స్థావరంనిష్ఫలంభవేత్। ఉపవీతసహస్రేభ్యో। బ్రహ్మచారీవిశేష్యతే। బ్రహ్మచారి సహస్రేభ్యో। వేదాధ్యాయీ విశేష్యతే। వేదాధ్యాయీసహస్రేభ్యో। అగ్నిహోత్రీ విశిష్యతే। అగ్నిహోత్రీసహస్రేభ్యో। యజ్ఞయాజీవిశేష్యతే। యజ్ఞయాజీసహస్రేభ్యో। సత్రియాగీవిశేష్యతే। సత్రయాగీసహస్రేభ్యో సర్వవిద్యార్థపారగః। సర్వవిద్యార్థవిత్కోట్యా। శ్శివభక్తోవిశేష్యతే।కించిద్వేదమయంపాత్రం।కించిత్పాత్రంతపోమయం।

ఆగమిష్యతితత్పాత్రంతత్పాత్రంతారయిష్యతి।సర్వేషామేవపాత్రాణామ
తిపాత్రంమహేశ్వరః।పతనాత్త్రాయతేయస్మాత్। అతీవనరకార్ణవాత్।
తస్యపాత్రస్యమాహాత్మ్యా।దానమణ్వపిచాక్షయం।తస్మాత్తస్మైమహాదేయ
మపరిమాణ ఫలార్థిభిః। శివభక్తస్సదా స్కంద। శ్వపచోపిమమ
ప్రియః। నతస్మా దధికంకించి। ద్విద్యతే పాత్రముత్తమం। అసంయత
స్య యంసోయం। సర్వావస్థాంగతోపివా।యోవా కోవాశివే భక్త
శ్శివవత్పాత్ర ముత్తమం। గుణవత్పాత్రపూజాయాం। వరంశాసన
పూజనం। శాసనం పూజయేత్తస్మా దవిచారం శివాజ్ఞయా। పాత్ర
శాసన యోర్మధ్యే। శాసనంతు విశిష్యతే। తస్మాచ్ఛా సనమేవాదౌ
పూజ్యం యత్నాచ్ఛివోయథా। సర్వాచారవిహీనోపి। వర్ణాశ్రమ
వివర్జితః। భక్తిలేశయుత స్కంద। మత్ప్రియస్సగుణాధికః। తస్మా
త్పూజ్యానమస్కార్యా। వర్ణాశ్రమపరాయణైః। వర్ణాశ్రమపరిభ్ర
ష్టా। శివేభక్తిపరాయణాః। నిత్యంనైమిత్తికంకామ్యం। నిర్మలంచచ
తుర్విధం। దానంపాత్రంప్రదాతవ్యం। నపాత్రేపుణ్యమాత్రకం। హర
స్యప్రీణనార్థంచ। శివభక్తాయదీయతే। దానంతద్విమలంప్రోక్తం।
కేవలంమోక్షసాధనం। తస్మాత్పాత్రతమంజ్ఞాత్వా। శివభక్తమకల్మ
షం। తస్మైసర్వంప్రదాతవ్యం। అక్షయంఫలమిచ్ఛతా। విప్రాణాంవే
దవిదుషాం। కోటిసంభోజయత్ఫలం। భిక్షామాత్రప్రదానేన। తత్ఫలం
శివయోగినః। శివయోగిగృహేయస్య। భిక్షాంగృహ్ణాతిసత్కృతః। కు
లంతారయతేతస్య। సప్తసప్తచసప్తచ। శివభక్తంసమాయాంతం।
దృష్ట్వైవగృహసంస్థితా। క్రీడంత్యోషధయస్సర్వా। యాస్యామఃపర
మాంగతిం। నాహంతథాద్మియజమానహవిర్వితానై। శ్చ్యోతద్ఘృత
ప్లుతమిదం హుతభుఙ్ముఖేన। యజ్జంగమస్యపరతశ్చరతోనువృత్త్యా। తృ

ప్రీణనం మహ్యావహిత్రైర్నిజకర్మపాకైః। క్షీయంతే చ వరారోహే । త
పోయజ్ఞక్రియాదయః। న క్షీయంతే వరారోహే । శైవవక్త్రే హుతం వ
హిః। నైవేద్యం పురతోన్యస్తం । దర్శనం స్వీకృతం మయా। తస్య భక్తస్య
జిహ్వాగ్రే హ్యశ్నామి కమలోద్భవ । యత్ర భుంజీత భస్మాంగీ । మూర్ఖో
వా పండితోపి వా । తత్ర భుంక్తే మహాదేవ । స్వపత్నీకో వృషధ్వజః। బ
హునాత్ర కిముక్తేన । శివభక్తం తు భోజయేత్ । శివభక్తో యథా భుంక్తే ।
సాక్షాద్భుంక్తే సదాశివః॥ శివస్య పరిపూర్ణస్య । కిన్నామ క్రియతే నరైః।
యత్కృతం శివభక్తానాం । తచ్ఛివస్య కృతం భవేత్ । భక్తప్రియోహం స
తతం । యథార్థం క్రౌంచసూదన । తస్య సంపూజనాద్వత్స । పూజ
తోహం న సంశయః । న మే ప్రియశ్చతుర్వేదీ । మద్భక్తః శ్వపచోపి వా।
తస్మై దేయం తతో గ్రాహ్యం । స చ పూజ్యో యథా హ్యహం । శివభక్తాయ
యద్జ్ఞానం । భక్త్యా దత్తం యదర్చితం । తథాహం చానుగృహ్ణామి ।
తేనానంతం తదుచ్యతే । సకృల్లింగార్చకం దత్వా । వస్త్రమాత్రం యు
దృచ్ఛయా। యేకచ్ఛత్రం భవేద్రాజ్యం । శివసాయుజ్యమాప్నుయాత్।
వాసాంసి చ విచిత్రాణి । సారవంతి మృదూని చ । శివయోగిరతే దే
యం। తస్య దానఫలం శృణు । యావత్తద్వస్త్రతంతూనాం । పరిసం
ఖ్యా చ యావతీ । తావద్వర్షసహస్రాణి । రుద్రలోకే మహీయతే ।
సకృల్లింగార్చకే దత్వా । సువర్ణమణుమాత్రకం । దేవేభ్యః పూజ్య
తే సమ్య । గ్గణముఖ్యో గణేశ్వరః। సకృల్లింగార్చకే దత్వా । భూమిం గో
ష్పాదమాత్రకాం । భూలోకాధిపతిర్భూత్వా । శివేన సహ మోదతే ,
సకృల్లింగార్చకే దత్వా । ధేనుం బహుపయోధరాం । రుద్రలోకే నివా
సం హి। యావద్రోమాణి తత్పశోః। ఫలమూలం చ భక్తాయ । శాకాని వివి
ధాని చ । శ్వపచశ్శివభక్తాయ । దత్త్వోత్తమజన్మభాక్ । తస్మాత్సువ
ర్ణాదిదానైః । దాతా మద్యంశజశ్శివే । ఆఢ్యో వాథ దరిద్రో వా । స్వ

తచ్ఛక్తిమవర్చయేత్ । విత్తైర్న్యాయార్జితైరేవ । భక్త్యా దేవం సమర్చయేత్ । భక్త్యా విత్తానుసారేణ । శివముద్దిశ్య యత్కృతం । అల్పే మహతి వా తుల్యం । పుణ్యమాఢ్యదరిద్రయోః । భక్త్యా ప్రచోదితం కుర్యా । దల్పవిత్తోపి మానవః । సర్వస్వమపి యో దద్యా । చ్ఛివే భక్తివివర్జితః । న తేన ఫలభాఙ్న స్యా । ద్భక్తిరేవాత్ర కారణం । చిత్తం చిత్తానుసారేణ । తదా తస్య భవిష్యతి । గ్రాసార్ధమపి గ్రాసం । వ్యక్తం దాతుస్తదర్థినః । యది నామ న దేయం స్యా । త్సంప్రాప్తయార్థినే గృహం । కిం వాక్యం న్యపి సత్తాని । ప్రియాణ్యానుగతాని చ । ప్రత్యుద్ధానాభిగమనం । స్వాగతం ప్రియభాషణం । స్వాగతం చాన్నపానం చ । ముక్తిస్యోపానసప్తకం । అతిథిర్యస్య భగ్నాశో । గృహాత్ప్రతినివర్తతే । స తస్య దుష్కృతం దత్వా । పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి ॥ అదత్తదోషాచ్ఛభవేద్దరిద్రో । దరిద్రదోషాచ్చ కరోతి పాపం । పాపాదవశ్యం నరకం ప్రజంతి । పునర్దరిద్రః పునరేవ పాపీ ॥ ద్వారం ద్వారం చరంతే వ్యం । భిక్షుకాః పాత్రపాణయః । దర్శయంతో హ్యదాతౄణాం । భవేతి ఫలమీదృశం । యద్యదిష్టసముత్కృష్టం న్యాయపాత్రం చ యద్భవేత్ । శివాయ తన్నివేద్యం స్యా । ద్భక్తానంతఫలార్థిభిః । యద్యదాత్మహితం లోకే । తత్తద్ద్రవ్యమవంచయేత్ । శివలింగార్చకో భక్త్యా । తత్రైతుష్యామిసుప్రితే । న్యాయార్జితస్య విత్తస్య । త్యాగ ఏవ హి రక్షణం । తటాకోదరసంస్థానాం । పరీవార ఇవాంభసా । అథాన్యాయార్జితైశ్చాపి । భక్త్యా చేచ్ఛివమర్చయేత్ । న తస్య ప్రత్యవాయోస్తి । భావే వశ్యో యతః ప్రభుః । న్యాయార్జితైరపి ద్రవ్యై । రభక్త్యా పూజయేద్యది । న స తత్ఫలమాప్నోతి । భక్తిరేవాత్ర కారణం । యదిలుబ్ధోచరక్రూర । నరస్యాపి ప్రియవాదినః । దానం సత్యాత్షమం నాస్తి । భాష్యతే సాధుభిః కృతం । శ్రుతి ॥ జనన సనతోజనితసుతానాతయనెవృద్ధాతవస్త్రనాతుంగా । యోదిహిత్వహావదే

ద్యుళ్ళ్చవజేత్తస్యనాస్తితి । దానంభోగోనాశస్తి స్రోగతయోభవంతివిత్త
స్య । యోనదదాతినభుంక్తేతస్య । తృతీయాగతిర్భవతి । త్యాగంభో
గంచవినాధనసంస్థితి మాత్రితోహియదిధనినః । వయమపికిమితినధని
నస్తిష్టతిసహకాంచనోమేరుః । పిబంతినద్యస్స్వయమేవనాంభః। ఖాదంతిన
స్వాదుఫలానివృక్షాః। పురందరోనక్వచిదత్తినస్యం । పరోపకారాయ
సతాంవిభూతిః॥ ఇంద్రియార్థప్రశంసార్థం । సర్వస్వందీయతేనరైః
ధర్మార్థమణుమాత్రించ । తద్దానంమరణోపమం । దానంవిత్తాదృతం
వాచః। కీర్తిధర్మోయథాయుషః। పరోపకారణంకాయా । త్సారా
త్సారంసముద్ధరేత్॥ ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీసో
మనాథభాష్యేవీరమహేశ్వరాచార మాహాత్మ్యం నామదశమప్రకర
ణం సంపూర్ణం॥

ఇ త ర దే వ తా ప రి త్యా గ మా హా త్మ్యం.

ఇతర దేవతాపరిత్యాగమాహాత్మ్యం వక్ష్యామః॥ సర్వేతర దేవ
తాపరిత్యాగేనశివైకవిషయంధ్యానంన శ్రేయస హేతుకం। త దేవంవ్యాఖ్య
పదిశతోధర్వణవేదస్యాభిప్రాయమాహ । అథర్వణవేదె॥ ఈశానశివ
ఏకోధ్యేయశ్శివంకర సర్వమన్యత్పరిత్యజ్యఇతి । అత్రిఈశోవా । అత్ర
ఈశేవా । ఛందసివనిసాషకావ్యమితిచేతి వని ప్రత్యయః। ఏకఇతి ।
ఏకఏవరుద్రోనద్వితీయాయతస్థఇతి । ద్యావాభూమీజనయన్ దేవ
యేకనశ్శివఏకో దేవఇతి । ప్రత్యహం దేవమేకఇతి । తమేకంపురుషంరు
ద్రమితిఏకోరుద్రిఉచ్యత । ఇతిశివస్యఏకత్వమాహ॥ పశూనాంరుద్రం
యజేతేతిబ్రహ్మాదయః। పశవఇతి । రుద్రఃపశూనామధిపతిరితి బ్రిహ్మారు
ద్రశబ్దయోః పర్యాయతా । ఏకఏవరుద్రోనద్వితీయాయతస్థేఇతి ఏక
మేవాద్వితీయం । బ్రహ్మేతిసంస్కరసమానాభ్యాం శ్రుతిభ్యామద్వైవ

స్యామితి ఘోరశివలక్షణమోక్షశ్రుతి సిద్ధయోగీశ్వరతన్వోః కార్యశే దోస్తి । బ్రహ్మగీతాయాం ॥ అలింగమేకమవ్యక్తం । లింగంబ్రహ్మేతినిశ్చితం । పరమాయనమఃపరమ । లింగాయనమఇతి । తస్మాత్కారణాత్ । సకలనిష్కళాత్మకశ్శివఏకోధ్యేయః। పూజనీయశ్చహంసోపనిషది । అరూపేభావనానాస్తి । యద్దృశ్యంతద్వినశ్యతి । అదృశ్యాదృశ్యరూపత్వే । తదానేవాంతదాభ్యసేత్ ॥ శివసంకల్పోపనిషది ॥ యోసౌసర్వేషువేదేషు । పఠ్యతేహ్యజఈశ్వరః । అకాయోనిష్కళోహ్యాత్మా । తన్మేమనశ్శివసంకల్పమస్తు ॥ సూతగీతాయాం ॥ ఘృతకాఠిన్యవన్మూర్తిః । సచ్చిదానందలక్షణా । శివాదన్యస్తునైవాస్తి । శివఏవహిసాసదా । దేవాస్సర్వమునిశ్రేష్ఠాః। శివస్యామితతేజసః। అంబికాయాః పతేశ్శంభోః। పరిత్యక్తాకరబిల్వవత్ ॥ సర్వోపనిషదామర్థః॥ శివఏవనచాపరః ॥ ఏకఏవహితజ్జ్ఞానం, తదాజ్ఞాసన్యశాసనం ॥ ఆదిత్యపురాణే॥ తత్త్వంయద్భగవతో । రూపమీశ్వరశూలినః। పరిదేశాంతరె॥ అక్షరం పరమంవ్యోమ । శైవంజ్యోతిరుమాపతిః। ఇత్యాదిశ్రుతి పురాణవచనాత్ । శివఏవపూజ్యోభవతి । యజుర్వేదె॥ రూపఏకస్యఇతరం.మహిమానంవ్యాచష్టే । అథర్వణవెదె॥ ముఖానితెపశుపతెయానిచత్వారింపితె యానాయసదృశప్రతిభిన్నాయతేనమః। ఏకంముఖత్రితయమీశ్వరలోచనానాం । చత్వారిదోషివిశదంవపురద్భుతంతె । అత్యంతమేవభజతాముపకారహేతోః । నానాభవంతితసవస్త్రదదివ్యరూపాః। అనీశ్వరత్వాదేవశరీరమీశ్వరస్య మాత్రింవర్ణాకమిత్యాహుః। అంగైస్థిరేభిరితియూపమనీశ్వరంతె । భూరీణితానిచభుజంగమమూలధారిణ్ । యజుర్వేదె॥ స్థిరైరంగైస్తుష్టువాగ్ంసస్తనూభి॥ పరిదేశాంతరె॥ స్థిరైరంగైపురూరూపఉగ్రఇతి । హవామోపమంత్రః। పురురూపః బహురూపః భూరీణితానిచేతి ఆవ్యయానిఅజాతః। ఇత్యే

వమాదిశ్రుతేః। విగ్రహవిషయతాం నిత్యమిత్యుక్తం । యజుర్వేదే॥ అజాతఇత్యేవంకశ్చిద్భీరుః ప్రపద్యే శివద్యేపుదప్రియత్తే దక్షిణంముఖంతేన మాంపాహినిత్యం । ప్రదేశాంతరే॥ జాబాలశాఖాయాం । ప్రత్యంజ నంతిష్ఠతి సమ్ముఖాంతకాలే ఏకఏవరుద్రో నద్వితీయాయతస్థే। నబ్రహ్మా నవిష్ణుర్నసూర్యోనాగ్ని ర్నచంద్రోనచతారకాః । అస్మిన్నర్థే స్కాందే॥ విష్ణుసంజ్ఞాహ్యసంఖ్యాతా। హ్యసంఖ్యాతాపితామహాః। అసం ఖ్యాతాసురేంద్రాశ్చ। నిత్యఏకోమహేశ్వరః। ఆదిత్యపురాణే॥ అసంఖ్యా తానసంక్షిప్తాః। ప్రధానాద్వ్యధిష్ఠితాః।అసంఖ్యాతాశ్చకాలాశ్చ।హ్యసం ఖ్యాతాః పితామహాః। అసంఖ్యాతాశ్చహరయో।నిత్యఏకోమహేశ్వరః। త్వంవిశ్వకర్తాతవనాస్తికర్తా । త్వంవిశ్వభర్తాతవనాస్తిభర్తా । త్వంవి శ్వహర్తాతవనాస్తిహర్తా। త్వంవిశ్వనాథస్తవనాస్తినాథః॥అస్మాత్కార ణాత్ । బ్రహ్మాదిసకలదేవోహ్యప్యుంసాధ్యాతవ్యమేకమభిధాయశివంకరం త్వాం।వక్త్రవ్యమన్యదనపేక్ష్యవిమోక్షహేతు। మాథర్వణఃపరిసమాప్త ముక్తాచవేదః। అతఏవఅనీశ్వరాః అనర్చ్యాః । అనిత్యపరాన్వితా బ్ర హ్మవిష్ణ్వాదిదేవతా నీశ్వరా అపవర్గపదందాతుమసమర్థాః తస్మాదీ శ్వరః అనశ్వరసకలనిష్కళాత్మకః। సచ్చిదానం దస్వరూపస్సదాశివః శివశంకరః శివఏవనిత్యంముక్తిప్రదః। సఏవముముక్షుభిః। పూజనీయః సఏకోధ్యేయస్సర్వమన్యత్పరిత్య జేత్యనేన దేవతాం తరపరిత్యాగోవిధీ యతేఅస్మిన్నర్థే। పరాశరపురాణే। సర్వమన్యత్పరిత్యజ్య। శివఏవశివం కరః।ధ్యేయఇత్యాహపరమాశ్రుతిరాథర్వణీఖలు।మానవపురాణే।అథో ముముక్షుభిస్సర్వే । సాంబస్సర్వేశ్వరావ్యయః। పరతత్వంవిశేషేణ । ధ్యేయఏవసదాహృది । తస్యశేషతయాధ్యేయా । బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవ తాః। కదాచిదపిమోహాద్యై । స్వప్రధానతయానహి । సర్వమన్యత్ప రిత్యజ్య । త్యాహచాథర్వణీశ్రుతిః। జ్ఞానయోగఖండే॥ ధ్యేయభేదేన

స్వామ్యేవ । మత్తమాధమభేదతః । ద్వివిధస్త్రిదేవస్య । శివస్యధ్యా
నముత్తమం । విష్ణ్వాదీనాంతుదేవానాం । ధ్యానంచాధమమిష్యతే ।
అధోముముక్షుభిః ప్రాజ్ఞైః । శివఏవశివంకరః । ధ్యేయస్సర్వంపరిత్యజ్య ।
శివాదన్యంతుదైవతం । అస్మిన్నర్థే । శ్రుతిస్సార్థ్వీనమాప్తా । వేదవి
త్తమాః । క్వచిత్కదాచిద్దేవేషు । తదన్యాస్సర్వదేవతాః । జ్ఞేయత్వే
నాపిచోచ్యంతే । ధ్యేయత్వేపితథైవచ । బహునోక్తేనకింవిప్రాః ।
శివోధ్యేయశ్శివంకరః । శివాదన్యత్పరిత్యజ్య । దైవతంభుక్తిముక్తయే ।
స్కాందే । జగామశరణందేవం । సర్వభావేనశంకరం । సంత్యజ్యతృణవత్స
ర్వం । బ్రహ్మవిష్ణ్వాదికాంస్తథా । సౌరసంహితాయాం । సర్వాన్దేవాన్ప
రిత్యజ్య । యజేత్పంచాస్యమీశ్వరం । సర్వాన్మంత్రాన్పరిత్యజ్య । జపే
త్పంచాక్షరంసదా । బ్రహ్మగీతాసు । విష్ణుభక్త్యాచమద్భక్త్యా । నాస్తి
నాస్తిపరాగతిః । శంభోర్భక్త్యైవసర్వేషాం । సత్యమేవమయోదితం ।
కాళికాఖండే । శుకవత్పవిశ్వేశ । క్రీడాయైకేవలంవయం । తమోస్తే
షనిమేషాభ్యాం । అస్మాకంప్రళయోదయౌ । సూతసంహితాయాం ।
అధోమహాదేవశివాదిశబ్దం । పరంముదానిత్యమతంద్రితశ్చ । విహాయ
నారాయణనామపూర్వం । జపేదశేషాశుభనాశనాయ । సాంబపురా
ణే । నారాయణాదినామాని । నసాక్షాత్పరమార్థతః । నామానితిపరి
జ్ఞాన । మల్పస్యతపసఃఫలం । పరాశరపురాణే । నారాయణోహరిర్వి
ష్ణుర్ముకుందఃకేశవోచ్యుతః । ఏవమేవాదినామాని । నైవతత్త్వపరాణి
వై । పరతత్త్వోపదేశస్య । సన్నిధాపకతాఅమీ । శబ్దాకథంచిద్యోగే
న । ప్రవర్తంతేనముఖ్యతః । విష్ణునారాయణాద్యైస్తు । నామభిస్స
కలైరపి । శ్రుతిస్మృతిపురాణోక్తైః । నోచ్యతేపరమంపదం । మానవపు
రాణే । నారాయణాదినామాని । విసృజ్యనవిచారతః । జపేచ్ఛివాదినా
మాని । సద్యోముక్తింయదీచ్ఛసి । నారాయణాదినామ్నాంనిర్వచనం ।

కారణాగమె॥ ఆపోనారారరోరుద్రః పురుషః కృష్ణపింగళః। తత్స్థాన వస్త్రాలయనం । తేననారాయణం స్మృతః । స్కాందె॥ ఆపోనారాఇతి ప్రోక్తా । నారావైనరసూనవః। తాయదస్యాయనం తేన । ప్రోక్తోనారాయణస్వయం । లైంగ్యే॥ ఆపోనరస్యతనవ । ఇత్యపాంనామశుశ్రుమః । ఆపూర్యతాభినయనం । కృతవానాత్మనోయతః। అప్సుతేతేయ తస్మాత్ । దసౌనారాయణా స్మృతః। విపక్షిష్ణుగణాత్ఖైవ । విష్ణునామ ప్రకీర్తితం। వసుదేవాత్మజసాక్షా। ద్వాసుదేవఇతిస్మృతః। శివరహస్యే । విష్ణువాక్యె॥ దివ్యవర్ష సహస్రాంతె। జఠరాత్త్రస్యధీమతః । అధోద్వారాద్వినిష్క్రాంతో । భవామ్యహమధోక్షజః। ఎవమాదీనినామాని । పరతత్వాదివాచకః। వాయువీయ్యసంహితాయాం । అల్పాన్దేవాన్పరిత్యజ్య । కర్మణామనసాగిరా। తదేవసాంబంనగుణం। భజభావపురస్సరం। పరాశరపురాణె॥ విహాయసాంబమీశానం । భజంతే దేవతాంతరం । తెమహాఘోర సంసారె । పతంతిపరిమోహితాః। విహాయసాంబమీశానం । యజంతేయదిముక్తయె । తేమహాతమసాక్రాంతా । నేతే షాంపరమాగతిః। శ్రు॥ దేవనికాయేదేవేష్వైవ్య బ్రాహ్మణ్యం । బ్రహ్మణోపాస్యత్వంచ ప్రవదమంతిసిద్ధమిత్యాహుః । తాత్పర్యసంగ్రహె॥ త్వంబ్రాహ్మణస్త్వముపధావనమేవకార్యం । త్వంబ్రాహ్మణైస్త్వదితరేనభవంత్యుపాస్యాః। అబ్రాహ్మణోసపరవర్ణనిషేవణేన । సంభావ్యఏవయదినః ప్రపదంప్రమాణం । ప్రపదాభ్యోహిమంత్రి స్సామవేదె॥ సయథాత్వం దేవేషు బ్రాహ్మణీ హ్యమనుష్యేషు బ్రాహ్మణోవై బ్రాహ్మణముపధావత్యుపధావామితి । అస్మిన్నర్థే పరాశరపురాణె॥ తతోవిప్రస్యసంబంధః। శివేనైవహియుజ్యతె । శంకరాసర్వదేవాశ్చ । వృషలాస్తుపురందరః। పితామహస్తువైశ్యశ్చ । క్షత్రియఃపరమోహరిః। బ్రాహ్మణోభగవాన్రుద్రః । సర్వేషాముత్తమోత్తమః। బ్రహ్మభా

వోహిరుద్రస్య । బ్రాహ్మణ్యంనైవపాతుజం । బ్రాహ్మణోవై సదాలో
కే । బ్రాహ్మణంచోపధావతి । మహాబ్రాహ్మణమీశానం । ఉపధావే
న్న చేతరం । సదామహాంతమాత్మానం । విరూపాక్షంద్విజోత్తమః॥
అస్మిన్నర్థే॥ రుద్రఏవసదాసాక్షా । ద్బ్రాహ్మణోబ్రహ్మభావతః। బ్రా
హ్మణైఃపతితస్తస్మాద్బ్రాహ్మణోరుద్రఏవహి॥ప్రజానాం పాలకోరాజా । వి
ష్ణుస్సర్వస్యపాలకః। తేనరాజాహరిస్తస్య । బ్రాహ్మణ్యంత్వేవచాధికం।
జగద్విస్తరణైచైవ । కార్యవాన్ భగవానజః। కేవలంవైశ్యఏవస్యా ।
న్నరాజానద్విజోత్తమః। రాజాధిరాజస్సర్వేషాం । స్త్ర్యంబకస్త్రిపు
రాంతకః। తస్యైవానుచరాస్సర్వే । విష్ణుబ్రహ్మపురోగమాః। శ్రు
తస్మాద్బ్రాహ్మణానాం స్వకీయదేవతా మహాబ్రాహ్మణోరుద్రఏవసమా
పాస్యః। యథాయజుర్వేదే॥ యోవైస్వాం దేవతామతియజతేప్ర
స్వాయైదేవతాయైచ్యవతేనా పరాంప్రాప్నోతి పాపీయాన్భవతి । ప్ర
దే శాంతరే॥ యోవాయథాదేవతాంయజ్ఞేషూపచరతి దేవతాభ్యోవృ
శ్చతే। పాపీయాన్భవతి। అస్మిన్నర్థే॥ ఋగ్వేదే। మాత్వారుద్రచుక్రు
దామానమోభిర్మాదుష్టుతి వృషభమాసహూతి॥ తాత్పర్యసంగ్రహే॥
దేవాంతరైస్సహానమస్తుతి హూతియస్త్రే । తోపాయనాలమలమేవవిప
ర్యయాయ॥ కించతుల్యనమస్కారై । స్సరదేవతనామభిః। దృష్టవ్యా
సదృశస్తుత్యా । సమానాహ్వానకర్మణా । సవయచుక్రుధామత్వాం ।
సర్వదేవనమస్కృతం । ఇతిశ్రుతిస్మృతిపురాణేష్వపి పరమేశ్వరనామా
సమంతరేణస్తుతి నమస్కారా సహ్వాశ్చాన్యదేవతాద్విజాతిభిర్నదర్శనీ
యాః॥ ఇతిశ్రీవీరశైవమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారేశ్రీ సోమనాథభా
ష్యేతరదేవత్యాగోనామైకాదశప్రకరణం సంపూర్ణం॥

న మ స్కా రా ధి ప తి త్వం.

నమస్కారాధిపతిత్వంవక్ష్యామః॥ నమస్కారాధిపతిత్వం పరమే

శ్వరస్యైవేతి సోదాహరణమాహ॥ తాత్పర్యసంగ్రహే॥ దేవత్వాదేక విషయాణి నమాంసిపుంసాం ।యస్మైనమశ్శ్రీతి బలాదవధారయామః। దేవాంతరేషువిహితాన్యపితాన్యమూని।స్రోతాంసిసాగర ఇవత్వయిసంపతంతి॥ యస్మైనమశ్శ్రీతిబలాదితి ద్వేశ్శ్రీతిర్భణితః। యస్మైనమస్తస్మైత్వాజుష్టం నియునజ్మీతి । యస్మైనమశ్శ్రీత్యాద్యర్ధమాహ । యస్మైనమశ్శ్రీతనూద్యనమంన్వినం త్వామేకాని యోజకము వాచపశోఃశపర్ది । అన్యాచదివ్య శిశుమారశిరోభవంతం । శక్యంతవిద్ధముభయేననమోవిధాతుం । యచ్ఛబ్దనిర్దేశానుభయమపి నమోలక్ష్యత్వేనప్రసిద్ధం । కించదనువదం త్వేతదుద్దేశేవ పశుని యోజనం తదాత్మ్యాచ శిశుమారశిరోభవంత మితిదివ్యశబ్దేఃశిశు బ్రాహ్మణోత్తమాః। వర్తుశాశ్వద్ధవణార్ధచంద్రదీపాదిలింగినః। భవేయుశ్రీద్ధయాసార్ధం । లలాటేబ్రాహ్మణోత్తమాః। స్వదారాగమనేచైవ । పరదారాపరిగ్రహే । భవేయురున్ముఖాయామం । సర్వదాబ్రాహ్మణోత్తమాః। విష్ణ్వాదిదేవతాస్సర్వా। విశిష్టాశంకరాదితి। భ్రాంతివిజ్ఞానసంపన్నా।భవేయుర్బ్రాహ్మణోత్తమాః।పితృమాతృసుతభ్రాతృ।భార్యావిక్రయిణస్తథాబంధువిక్రయిణస్తద్వద్భవేయుర్బ్రాహ్మణోత్తమాః।దేవవిక్రయిణస్తద్వ । తీర్థవిక్రయిణస్తథా । ధర్మవిక్రయిణస్తద్వ । ద్భవేయుర్బ్రాహ్మణోత్తమాః। బౌద్ధేవార్హమతేచైవ । పాంచరాత్రేత్వవైదికే । శాక్తేచదీక్షితాయామం । భవేయుబ్రాహ్మణోత్తమాః। పాషండిషుప్రధాన్యేషు । మార్గేషుశ్రౌతకేషుచ । శ్రీద్ధయాదీక్షితాయామం । భవేయుర్బ్రాహ్మణోత్తమాః। యుష్మాకంవంశజాతశ్చ । సర్వస్త్రీభిస్సహద్విజః। మదుక్తార్థపరిమాణేన । భవేయుబ్రాహ్మణోత్తమాః। బహునోక్తేనకిం సాక్షా । చ్ఛివేసంసారమోచకే । తత్సంబంధిషుసర్వేషు । శ్రుతిస్మృత్యాదికేషుచ । యుష్మాకంవంశజాతానాం । యుష్మాకంచతథైవచ । శు

ద్ధభావస్తథైవాస్తు । శాపస్త్వమకృతోమయా , శివరహస్యే । పాపా
నామపి బాహుళ్యాదధీచశ్చాపిశాపతః। గౌతమస్యమునే శ్శాపా । ద
ధీచస్యచశాపతః। జన్మాంతరకృతాత్పాపా । దయమర్థోనగోచతి॥ ఇ
త్యాదిగౌతదమధీచాదిశాపహతాఋషయశ్చ తేషాంవంశజాశ్చనదర్శ
నీ యానసంభాష్యాః। వీరభద్రదక్షసంవాదె । ససర్జసహసారుద్రో ।
వీరభద్రంగణేశ్వరం । తక్షణాదేవదక్షస్య । యజ్ఞవాటింహిరణ్మయం ।
తందృష్ట్వాభితక్షీతోపి । దక్షోదృఢఇవస్థితః। క్రుద్ధవద్భవనం ప్రాహ ।
కోభవాన్ కిమిహేచ్ఛసి । తస్యతద్వచనం శ్రుత్వా । దక్షస్యచతురాత్మ
నః। వీరభద్రోమహాతేజః। మేఘగంభీరనిస్వనః। స్వయంచాపినమాలో
క్య । దక్షందేవైశ్చసత్విజం । అర్ధగర్భమసంభ్రాంత । మలోభాద
చితంవచః। వయంహ్యనుచరాస్సర్వే । శర్వస్యామితతేజసః। భాగాభి
లీప్సయాప్రాప్తా । భాగోనస్సంప్రదీయ్యతాం । అథవాతద్వదోస్మాకం।
సభాగఃపరికల్పితః। కథ్యతాకారణంతత్ర , యుధ్యంతాంవామయా
సురాః। ఇత్యుక్తాసైగణేంద్రేణ । దేవాదక్షపురోగమాః। ఊచుర్మం
త్రాః ప్రమాణంనో । నవయంప్రభవస్థితాః। తమధ్వరేషప్రథమం
సందదానాహవీరభద్రం చికెతానాసమోభిర్యేన పూర్ణంజగ్రిహు
ద్విశ్వాహూపాజుష్టం దేవాఅమృతంభజంతి । అస్యార్థః। అధ్వరేయజ్ఞేప్ర
థమతం రుద్రం రుద్రశబ్దస్యార్థః రుక్ దుఃఖం ద్రావయతీతి రుద్రః
రుగ్దుఃఖంహ్యఃఖ హేతుర్వాతందావయతిన ప్రభుః। సరుద్రఇత్యుచ్య
తె । సద్భిఃశివతత్వార్థ వేదిభిః రుద్రశబ్దేన సంసారదుఃఖ నాశనః
పరమేశ్వరోభిధీయ్యతిఇతి। సందధానాః।చేకితానాః దేవాః । ఏనవిశ్వాహా
పాజుష్టంహవినమోభిః జగ్రుహుః।అత్రహవిశబ్దేనరుద్రోదిష్టంద్రవ్యమవ
గమ్యతే । జుష్టంజుషీ ప్రీతిసేవనయోః॥ ఇతిధాతోః। తస్మైపరమేశ్వ
శ్వరాయ సమర్పితం ఏతద్దేవానమోభిస్సహజగృహుః। గ్రిహఉపాదా

నె ఇతిథాతోః స్వీకరోవగమ్యతె । రుద్రేణసేవితం భక్షితం పశ్చా త్ప్రసాద రూపేణ భక్షయామాసురిత్యర్థః। తత్ప్రసాద భోగస్యఫల మేవగమ్యతే । అమృతత్వం భజంతినవిద్యతే మృతిర్యస్యసః। అమృ తః తస్యభావః అమృతత్వంపునర్భవరాహిత్యంభజంతె । అస్మిన్నర్థె ఇమంపశుపతె అద్యబధ్నామి యజ్ఞసుకృతస్య మధ్యె అనుమన్యస్వ సుయజ జామజుష్టం దేవానామిద మస్తుమహ్యం ॥ మంత్రైర్యాచును రాయామం తమోపహతచేతసః। ఏనప్రథమదాగార్హం నయజ ధ్వంమహేశ్వరః। తథోక్తాఅపితె మంత్రైర్దేవాస్సంమూఢచేతసః। భ ద్రాయనదదుర్భాగం।పరిహారమివలిప్సయా।యద్వక్త వ్యంచపథ్యంచ స్వవాక్యంతద్వ్రథాభవేత్ । తథాతతోయయుర్మంతో్ర్‌। బ్రహ్మలోకం సనాతనః। అస్మిన్నర్థేశ్రుతిరప్యస్తి ॥ యజ్ఞేనవిష్టాన్సభికాఃపురస్తామాచు మంత్రాస్సహసాకుప్య మానాదృష్ట్వా వపుషా మధువానదేవాః స ర్వాః । శృణుధ్వం నయధ్వమీశం । తస్మాత్ప్రమాణా దఖిలాధ్వరా దిరాజస్య భాగంసదదుర్యథోక్తం । తస్మాద్భవిష్యంతి మహాతురాస్తైరు ద్రేణ భద్రేణ గణాధిపేన । నేక్షేత్రసూర్యాససురాన్సహత్వే।నేక్షేత సూర్యాన సురాః సహత్వేజానీదితిముక్త్వా యజ్ఞే నవిష్టాన్సభికాః పురస్తామాచు మంత్రాన హసాకుప్య మానా దృష్ట్వా వపుషామధు వానదేవాః సర్వాః శృణుధ్వంన యధ్వమీశం । ఇతిశ్రుతిస్మృతి పురాణాదిషు మంత్రైఃపరమేశ్వర ఏవ ప్రథమ భాగార్హమితివదన్య పిశృత్వా దేవాః ప్రథమభాగార్హస్య రుద్రస్య నద దుర్భాగమితి । తదధ్వరెదక్షాదపిప్రతి కూలస్థితాస్సర్వె దేవాస్సదాన భజనీయ్యానద ర్శనీయ్యాశ్చ॥ ప్రదేశాంతరె॥ అథోవాచగణాధ్యక్షో । దేవాన్విష్ణుపు రోగమా । మంత్రాఃపరిమాణం నకృతా । యుష్మాభిర్బల దర్పితైః యస్మాదస్మిన ఖిదేవా । ఇద్ధంవ సుమ సత్కృతాః। తస్మాద్వోజీవితె సా

ర్ధం । అపనేష్యామి గర్వితం । ప్రదేశాంతరె॥ తథాసవజ్రిణం సూ
ర్యం । రుద్రాగ్రణగణాగ్రణీః॥ భద్రోమూర్ధ్ని జఘానాశు । వామ
పాదేన లీలయా । అసిభిఃపావకం భద్రః॥ పట్టాసైస్తుయమం యమీ॥
రుద్రాని శావకహాలేన । ముద్గరైర్వరు ణాద్య్రైః । పరిఘనైర్బఋ
తింవాయుం । టంకైష్ట కవరస్వయం । వీబిభేద రణోవీరో । లీలయైవ
గణేశ్వరః । తతోదేవ్యా సరస్వత్యా । నాసికాగ్రంసు శోభనం । చ
కర్తకర జాగ్రేణ॥ వేదమాతుస్త థైవచ । విచ్ఛేద చకుతారేణ । బా
హుదండం విభావసోః । అగ్నితో ద్వేం గులాజిహ్వే । మాత్రహవ్యాం
లులావచ । స్వాహాదేవ్యా స్తథా దేవో । దక్షిణం నాసికా పుటం॥
చకర్తకర జాగ్రేణ । గుహతస్తన చూచుకం । భగస్య విపులేనేత్రే॥
శతపత్రమ సమప్రభే॥ ప్రసహ్యోత్పాట యామాసంభద్రకాళ్యాపురస్త
థా॥ పూష్ణోదశన రేఖాంచ దీప్తముక్తా వళీమివ॥ జఘానధనుషఃకోట్యా॥
సతేనాస్రష్టవాగభూత్ । తతశ్చంద్ర మసం దేవం । పాదాంగుష్ఠేనలీల
యా క్షణాత్క్రిమివదాక్రమ్య । ఘర్షయామాస లీలయా । శిర
శ్చచ్ఛేదవక్షస్య॥ భద్రః పరమ శోభనః॥క్రోశత్యామేవ వైరిణ్యాం॥ భ
ద్ర కాళ్యైదదాచతత్ । తత్ప్రహృష్ట్యా సమాదాయ । శిరస్తాళఫలో
పమం । సాదేవీకందుక క్రీడాం । చకార సమరాంగణే । శరేణార్ధేం
దు వక్త్రేణ । సవీరోధ్వర పూరుషం । మృగరూపేణ ధావంతం విశి
రస్కంత ధాకరోత్ ॥ అస్మిన్నర్థే లైంగ్యే । యజ్ఞస్యచ శిరచ్ఛేత్తా
పూష్ణోదంశవినాశకః । వహ్నిహస్తహరసా క్షా॥ ద్భగనేత్రనిపాతనః । పా
దాంగుష్ఠేన సోమాంగ । పేషకః ప్రభుసంజ్ఞకః । సరస్వత్యామ హా
దేవ్యా । నాసికోత్థోర్ధ్వ ష్టకృంతనః॥ ఉపేంద్రేంద్ర యమాదీనాం । దే
వానామంగత క్షకః । సమస్తక్షు ద్భవ ఇతి॥ శ్రుతిః ॥యజుర్వేదె॥ తదేవ
సంయోగైర్య పాస్యుర్యదితత ద్రుద్రస్యధనుః । రుద్రస్యత్వేవ ధనురా

తిః శిరఉత్పిపేవ । ధనురాగ్ని విస్ఫురద్యో విష్ణోః శిరః ప్రతి ఛింద్య
హితతుష్నుమితి పాపత । పపాతచతథా భూమా । వినంజ్ఞః పురుషో
త్తమః । పునరుద్ధాయ తంహంతుం । చక్రిముద్యమసప్రభుః । వ్యష్టం
భయతదీనాత్మా । కరేణైవ స్తనంశిశుః। త్రిభిశ్చ ఘర్జితం శార్ఙ్గం ।
ద్విధా భూతం పరిభోసదా । శార్ఙ్గకోటి ప్రసంగాశ్చ చిచ్ఛేద
శిరసి ప్రభుః । తమష్నుమితి పాపాత । శిరస్తస్య వరానన । వా
యునా పేరితంచైవ । ఘూర్ణజేనపి నాకినః । ప్రదేశాంతరె ।శార్ఙ్గ
కోటి పరిసంగాశ్చ । కేశవస్య మహాత్మనః । సశిరచ్ఛేద యామాస । వీ
రభద్రో మహాబలః । అరుణకేతకీ బాహ్మణం॥ రుద్రస్యతే ధనురార్థి
శిర ఉత్పిపేవ సప్రవగోర్ణ భవత్మస్మాత్ । సప్రవగేణ యజ్ఞేన యజతె
శూలవేగ పరిరుగ్ణాచ్ఛ । చిన్నబాహూరువక్షసః । వినికృత్తోత్తమాం
గాంశ్చ । పేతురుర్వ్యాం సురోత్తమాః । నికృత్త బాహవః కేచిత్। కే
చిల్లూన పరాననాః। భాష్పావ దారితాః కేచిత్ । ని
పేతురమరాభువి । విశిఖోన్మాదగాత్రాశ్చ । బాహువిచ్ఛిన్న నందిభిః।
ప్రవృత్తనయనాః కేచిత్ । నిపేతుర్భూతలేమృతాః। భూమింకేచిత్ప్రవి
వివిశుః । సర్వాశాన్ఫగుహాస్తథా। అపరేజగ్మురాకాశం । పరేచవివిశు
ర్జలం । తథాసంఛిన్నభిన్నాంగై । సవీర శిరసో బభౌపరిగ్రిస్త పరిజా
వర్ణ । భగవానివ భైరవః । ఘుషితాభూతబేతాళై । దారారాన్యు
రపరిగ్రహాః । యథాకలియుగె జారై । బలేనకుల యోషితః । అరి
ష్టనేమినం సోమం । ధర్మంచైవ ప్రజాపతిం। బహుపుత్రం చాంగిరసం ।
భృశాశ్వం కాశ్యపం తథా । గళేప్రగృహ్య బలినో । అణవ స్సింహ
విక్రమాః । భర్చయంతో భృశం వాగ్భి । వి జఘ్నుః మూర్ధ్నిము
ష్టిభిః । అహో విధివిపర్యాసో । హ్యశ్వమేధోమహాధ్వరః । యజమాన
స్స్వయం దక్షో । బ్రహ్మపుత్రః ప్రజాపతిః । ధర్మాదయసదస్యా శ్శరక్షి

తా గరుడ ధ్వజః। భాగాంశ్చ ప్రతిగృహ్ణాంతి ॥ సాక్షాదింద్రాదయస్సు
రాః తథాపి యజమానస్య । దక్షస్యాథ సహద్విజః । సద్యఏవశిరశ్ఛేద
సాధున ంపద్య తేఫలంకస్మాన్నా వేదనిర్దిష్టం । నచేశ్వర బహిష్కృతం।
నాసత్పరిగృహీతంచ । కర్మకుర్యాత్కదాచన । కృత్వాతు సుమహా
త్పుణ్యం । ఇష్ట్వా యజ్ఞ శతైరపి । నతత్ఫలమవాప్నోతి । భక్తిహీనో
మహేశ్వరే । కృత్వాతు సుమహాత్పాపం । భక్త్యాయజతి యశ్శివం
సమహాపాతకై సర్వై । ర్ముచ్యతే నాత్రసంశయః । బహునాత్రకిం ము
క్తేన । వృథాదానం వృథాతపః । వృథాయజ్ఞావృథా హోమకా । శ్శి
వనిందా రతస్యతు। తస్మాచ్యతే వీరసర్వే భద్రేణ నానాంగ హీనాశ్చ
పరాజితాశ్చ దక్షస్యపక్షస్థితవిష్ణుముఖ్యాసురాస్తర్జనీయ్యాబభూవుః
శివవిరోధ్యేయ శ్శివం కరస్సర్వమస్య పరిత్యజ్యేతి శ్రుతివచనాత్ ।శి
వైకభక్తినిష్ఠైశ్శివ భక్తైర్దక్షాధ్వరా త్ప్రాగేవవిష్ణు పురోగమాస
ర్వేదేవాస దానభజని య్యాః । యథావామనపురాణె ॥తతస్సుకేశస్య
యయౌ । తిమిరద్వీప కేసరీ । మహాంస్త్వ నశ్వరస్సూర్య । స్తద్విఘూ
తను చింతయన్ । పరమాక్రంద మాలోక్య పురుషాణాం కటంకటం।
నమో భవాయ శర్వాయ ఇదముచ్చైరు దీరయేత్ । తదాక్రందిత
మాకర్ణ్య । చారణావన గోచరాః । హాహేతిచుక్రుశుస్సర్వే । శివ
భక్తస్య తప్యతః । తచ్చారణవచస్సర్వం శ్రుత్వా సర్వగోప్యయః
కృద్ధస్తుభగవంతంతం । భానుమంతమపశ్యతద్దృష్టమాత్రస్త్రినేత్రిణా।
నిపపాతతతోంబరాత్ । గగనాత్రపరిభ్రష్టః । పదేవాయుని షేవితే। చా
రణైర్వేష్టితోభాను । ప్రవిభాత్య బరాత్పతన్ । అర్ధపక్వంయథా
తాలఫలంకపిభిరావృతం । సర్వాగిమోత్తరే॥ రోగాశ్చవివిధాకారా ।
దేవలోకేవ్యవస్థితాః। పూష్ణోదశనవైకల్యం । భుజస్తంభంశచీపతేః। య

జ్ఞస్యహిశిరోరోగో । వరుణస్యజలోదరం । మార్తాండభానోఃకుష్ఠంచ ఘంటాకర్ణస్యశాపతః॥తస్మిన్ మఖేయజ్ఞభాగాభిప్రయాప్రాప్తైర్విష్ణుపురోగమై । ర్దైవైస్సహాజగచ్చక్షుసిమయ్యవస్థితే ! సతిసరుద్రైఃకింకరి ష్యతీత్యేవ ముక్తస్య సూర్యస్య పరమేశ్వరస్య నిరాకరణ దోషేణతన్నేత్రో త్పాటనం దంతచ్ఛేదనంచాభూత్ । వామనపురాణే॥ సుకేశాభిధానస్య వీరశైవాచారనిరతస్య భక్తస్యాపకరణ దోషేణగగనాత్పరిభ్రష్టోభూత్ । సర్వాగమోత్తరే॥ వీరవ్రతాచారస్య ఘంటాకర్ణనామధేయస్య పరిహసస్యశాపదోషేణ దందాచ్యుతంచ కుష్ఠరోగం చాభిప్రాప్తవాన్ తస్మాత్కారణాచ్ఛివ స్యాపిశివ భక్తానామపి నానావిధాపకారీ సూర్యో విశేషేణ నభజనీయోప్యన దర్శనీయ్యః దక్షాధ్వరె వీరభద్రేణైవ మానితాస్సర్వే దేవాః పరమేశ్వరస్య కృపావలోకనేనపునస్తత్తత్పదప్రాప్తిం నోలబ్ధవంతః॥ కిమితికేచిద్వదంతి । తథానభవతి । పరమేశ్వరోపి తేషాం తత్తత్పద ప్రాప్తిం కృతవానపిదధీచి గౌతమాదిమునీనాంశాపఫలాని వృథానకరోతి । తత్కథం స్కాందే॥ విష్ణుశాపోపశమ నాధ్యాయె॥ పునః పరమేశ్వరేణ లబ్ధప్రసాదస్య విష్ణోర్భృగుశాపనిమిత్తాని దశజన్మాని నివృత్తాని భవంతికిం । తద్దైవపరమేశ్వరశాపోపహతస్య బ్రహ్మణశ్చాపి పునఃపరమేశ్వరస్య ప్రసాదెనైవ పూర్వపదం లబ్ధవతోపి పూజార్హత్వం భవతికిం । తద్దేవదక్షశాపోహతస్య శశాంకస్యాపి పరమేశ్వరస్య ప్రసాదాత్ ప్రతివాసరం కళావృద్ధిం లబ్ధవతోపిక్షయ మోచనంభవతికిం । దైత్యాచార్యేణ శుక్రేణ కచః సప్రాపిణో పూర్వశాపఫల నివృత్తిర్భవతికిం । తద్వత్పరమేశ్వరా ప్రసాధీనాం కృపాసాదోపి తత్తత్పదప్రాప్తిం కరోతి । శాపఫలాని వృథాన కరోతి॥

ఇతిశ్రీపరమాహేశ్వరచారాసారోద్ధారె సోమనాథభాష్యే నమ

స్కారాధిపత్యం దక్షాధ్వర నిరసనం సూర్యావలోకననిషేధశ్చ ద్వాద శ త్రియోదశ చతుర్దశ ప్రకరణంచ సంపూర్ణం॥

నా రా య ణో పా స క త్వం.

నారాయణోపనిషది । అథసర్వోపని షదాముపాసనో పాస్యపు రస్సరం నారాయణోపనిష దుక్తముపాస్యత్వం రూపయతి । సర్వాభిర ప్యు పనిషద్భి రుపాసనోక్తా నారాయణోపనిషదాపరిభావయామః। నా రాయణోపనిషదిమ హేశ్వరోపాసనవిషయాస్త్రి యోనువాకానమా మ్నాయంతే । అణోరణీయానహస్రశీర్షాంబు ం సత్యమితితత్రప్రి థమానువాకోప క్రమేణ వివిధ పరిణామ ప్రపం చాధిష్ఠా త్వా త్వేన తత్పరిణామ 'వత్తయా అణీయస్త్వాది గుణయుక్తం ఆత్మాధిష్ఠాత్వ త్వాత్ । ఋతశబ్దే నాప్యుపచర్యమాణకర్మభిః పరామృష్టం నిరతిశయమభి మతాశాలిన ఇతి మహేశ్వరస్యాభిమత ఫలప్రిదా తుః తస్యైవప్రాసాదాత్మాయదాత్మ జ్ఞాననిరతనిఖిలలోకః పశ్యతీ త్యుక్తం అత్రవుపనిషత్ । శ్వేతాశ్వేతరాణాం । యదేవబింబం హృదయావలిప్తం । తదాత్మతత్వంప్రసమీక్ష్య దేహి । హ్యేకఃకృతా ర్థోభవతీ హ్యశోకః। యదాత్మతత్వేనతు బ్రహ్మతత్వం । దేవో పమోనేహయుతం ప్రిపశ్యే । అజంధ్రువంసర్వతత్త్వైర్విశుద్ధం । జ్ఞాతా సుదేవం ముచ్యతె సర్వపాపైః॥ ఇతి ఆత్మజ్ఞానేన వికృతిసంబంధం విషాదమపహాయమహేశ్వర సాక్షాత్కారాద ఖిలై రపిబంధనైః క్లేశా దిభిర్ముచ్యతి ఇత్యర్థః। మధ్యమానువాకె॥ తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా । అ ణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితా । నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవభా స్వరా । నీవారశూక వత్తన్వీ । పీతాభాస్వత్యణూపమా । తస్యాశ్శి ఖాయామధ్యేచ పరమాత్మావ్యవస్థితః॥ తాత్పర్యసంగ్రిహె॥ మధ్యమా

ను వా కాభి హితస్య పరమపురుషస్య నారాయణస్య ఉపాస్యత్వా సం
భ వాదుపాసనత్వమేవ పరిశిష్యతే । ఇత్యాహ॥ నానాముపానన ము
పాశ్యక దైవదూరే । తస్మాదుపాసకతయాపరి శేషసిద్ధిః । అంతర్వ్యవస్థి
తగిరాపరమాత్మ నస్థే। శబ్దాన్మృతేపి విదితం త్వదు పాసకత్వం। శ్రు॥ వ
న్హిశిఖాయా నారాయణ సంబంధిత్వ మనంతరమేవోపపాదయామ
ఇతిననుపరమాత్మ శబ్దఃపరమపురుషేశివేదృశ్యతే । ఆత్మానారాయణః
పరఇతిసవశిఖావాక్యేకిం నదృశ్యతే । ఇత్యతఆహ । యస్యస్థితోపి
హృదయేపరమస్త్వమాత్మా । యుక్తం నవస్య పరమాత్మ తయోభి
ధానం । స్వేనస్వయం మనసి వన్హిశిఖాంతరాళే ।.తిష్ఠత్యుపాస్య ఇతి
హోసపదంనకస్యా । ఏకస్యైవ యుగపదుపాస్యోపాసకత్వా సంభవస్న
త్వ స్యాత్రి పరమాత్మతయాగ్రిహం । ఆత్మానారాయణః పరఇతితుప
రమాత్మాభిధానం । నారాయణస్య గౌణ ఇతిభావః । పుపాసకపురుష
వర్ణనమపి ఉపాసనాయాం । శ్రద్ధాహేతురిత్యాహ । నారాయణస్య
హృదయంనుషిరంమహాగ్నిరగ్నే । శిఖాచ పరమాత్మపదంయదుక్తం
సర్వేప్యుపాసనవిధేరయ మర్థవాదః । శ్రిద్ధావిశిష్ట పురుషాచరణా
ద్విధేయః॥ ఇత్యాది నారాయణోపనిషద్వాక్య ప్రిమాణాన్నారాయ
ణస్యోపాసకత్వమేవ సిద్ధం భవతి । తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే । పరమా
త్మావ్యవస్థితః॥ ఇతివచనాత్ । పరమాత్మశబ్దః పరమేశ్వర పదంచ
దృశ్యతే॥ తస్యోదాహరణమాహ। ఋతగ్ం సత్యంపరబ్రిహ్మ। పురుషం
కృష్ణ పింగళం । ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం। విశ్వరూపాయ వైనమో
నమః । శివసంకల్పో పనిషది । ఋతగ్ం సత్యం పరబ్రిహ్మ । పురుషం
కృష్ణపింగళం । ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం । తన్మేమనశ్శివ సంకల్పమ
స్తు । బ్రిహ్మబిందూపనిషది । నతత్పరబ్రిహ్మ విభాతినతత్ర దేవానరుష
యోనపితరో ఈశతే ప్రతి బుధ్యస్వసర్వం బుధ్వాసశివ ఏకో దేవస్సర్వ

భూతేషు గూఢస్సర్వవ్యాపీ। సర్వభూతాంత రాత్మా। అథర్వణవే దే॥ తత్పరబ్రహ్మ సవక్షోరుద్రస్సఈ ఈశస్సభగవానమహేశ్వరస్య మహాదేవఇతి॥ యజుర్వేదే॥ నమః పరమాయచ పరతరాయచనమః॥ పరమాత్మనేచఇతి ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మేతి। కూర్మే॥ ఈశ్వరగీతాసు॥ అలింగమేకమవ్యక్తం। లింగం బ్రహ్మేతినిశ్చితం। కైవల్యోపనిషది॥ ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం। త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతం। ఇత్యాదివచన ప్రమాణాత్పర బ్రహ్మపరమాత్మా పరమేశ్వరఇతి శివస్యనామపర్యాయ స్తత్వాంతర వాచకం నభవతి। ఉపాసకద్వేపి పరమపురుషస్య। పరబ్రహ్మాభిధాన ముపపద తే ఇత్యాహ బ్రహ్మోచ్యతే పరమసౌపరమంచతత్వం। జ్యోతిఃపరంచ పరమేశ్వరపద్మనాభః। తద్భావనై కరసికస్య దనన్యభావో। మంత్రీయథా గరుడ భావనయాగరుత్మాన్। మధ్యమానువాకే। పరమ పురుషోపాసనముచ్యతే। తస్య పరబ్రహ్మత్వాదిభిరనేకై రుపాస్యధర్మైరభిధానాత్। అతఆహ। నారాయణస్యయదుపాస్యతయాభిధానం। మత్వాఫలాంతదిహనోపలభేతకశ్చిత్। నను కేవల మస్యద్విశ్వం నారాయణఇతి। విశ్వత్వమాంమాయతే వతేం విశ్వనేతి శివత్వవిశ్వపతిత్వమపిఅతఆహ। విశ్వాత్మనస్తుతిషు విశ్వపతిత్వవాదం। సంగచ్ఛతేస్తుతిరిహైవరథాంగపాణౌ॥ విశ్వస్య పత్యురపి విశ్వతయాభి ధానం। నాలంగుణా గృహ్యాని కర్షహేతుః॥ విశ్వత్వవిశ్వపతిత్వ యోశ్చాభయాతప యోరి వపరస్పరవిరుద్ధయో రేకత్ర పరమసమావేశానంభవః తద్విశ్వపతిత్వ వాదస్తుతిరేవ। ఉత్కర్షహేతుభిస్తవేనమప కర్షహేతుభిర్నిందతి యచ్ఛకించి జ్జగత్సర్వ మితివచనాత్ । విష్ణోర్జగద్వ్యాపకత్వమేవసిద్ధం భవతి। ననుశివాదన్యోయ ముపాస్యః ప్రతీయ్యతే। నశివస్సేం ద్రిఇతిశివాదన్యతేవ నంస వాత్ అతఆహ। త్వామంతరేణ నకథం

చిదుపాసనీయ్యా । మన్యంబ్రిపీతిసశివస్తుతిం రంత కాలే । యద్బ్రిహ్మ శబ్దసమభివ్యవహారయోగా । సంహారకారిణి హాగౌశివశబ్దసాహ్వః॥ స్థానం యథాంతరముపాప్తి రుపాసకోవా యాసాపరాపరతయాద్వివిథావిభూతిః । యుద్వావునర్విష మనేత్రిము పాసితవ్యం । నారాయణోపనిషదాహత దత్రిసర్వం। దహంవిఘాలతుమిత్యాదినాహృదయాకాశాఖ్యం । స్థానముక్తం ఉపాసితవ్యమి త్యుపాసనం । సహస్రిశీర్షకమిత్యుపాసకః। సబ్రిహ్మే॥ త్యాదినావిభూతిసేంద్రి స్సోక్షరః। పరమస్వ ఇందిస్సోపిలోకః। ఇత్యాది నాసులోపః పరమోతుర ఇతినారాయణస్యాభిధానం నారాయణందేవమక్షరం పరమంప్రిభుః।ఇతిప్రిత్యభి జ్ఞేయమానత్వాత్। ఉపాసకస్యసతోవ్యధికా రిత్వపిదర్శనాయస్వరాట్ ।స్వస్మిన్రాజితఇతి । ఈశ్వరాదీశ్వరః । పశుపతిః । పశవో నిహూపా ఇత్యుపక్రిమ్యత్వాం స్వరాడనుమన్యతామితిశ్రుతిత్యం తదర్శనాత్ । సోయమీశ్వరః।తత్రాధికారిభిఃబ్రిహ్మాత్మభిస్సదాత్మభిస్తూయతఇతి।బ్రిహ్మాధిభిస్తద్విభూతయఇత్యాదివచనాదుపాసకోవిష్ణుః।ఉపాస్యశ్శివః।తృతీయ్యానువాకె॥ఋతం సత్యమిత్యాదినా నిరాలంబోపాసనాభావాదాలంబనవిశేషః। కృష్ణపింగళత్వాదిరూపం ప్రిదర్శితమితియుద్దైవమీశ్వరోపాసనేనతత్పరమస్యాఉపనిషదః । కథంతర్హి నారాయణోపనిషమపదేశతః । అతఆహ॥యజ్ఞాత్మనా స్వయమనావృషిణోప వేష్టా। నారాయణోపిభవతాప్రితిపాదయతాం । అత్రిదృష్టాంతమాహ । సూక్తంయథాపురుషదైవతమంతకాలే । నారాయణార్ష మితితద్వ్యపదిష్ట మాహుః । నారాయణార్షమితియదాహశౌనకర్షిః॥ నారాయణః॥ పురుషో దేవతేతి పురుషస్యహారె సూక్తమితిచ పురుషేణ నారాయణే నేత్యాహస్తంబః। ఇద్ధమతి శయితమహిమ్నా పరమపురుషే వ్యుపాసనీయ్యః। పరమేశ్వరః। తస్మాత్ । అణోరణీయాన్ సహస్రి శీర్షకం ఋతం సత్యమిత్య నువా

కృత్రియ వచః ప్రమాణాదుపాసకో విష్ణురుపాస్యశ్శివః। యజుర్వేదే॥ తవశ్రియె మరుతో మర్జయంతరుద్రియత్తే జనిమచారుచిత్రం। పదంయద్విష్ణో పరమం నిధాయె విష్ణుః ప్రముఖదేవాః। పరమేశ్వరస్యసమ్యగర్చనా ఫలాదేవతత్త్వ దైశ్వర్యఫలం ప్రాప్నువంతీత్యర్థః। తస్మాద్విష్ణుః పూజకః పూజ్యశ్శివః। అస్మిన్నర్థే॥ శివధర్మశాస్త్రే॥ ఇంద్రనీలమయంలింగం। విష్ణుఃపూజయతేసదా। విష్ణుత్వం ప్రాప్యతేతేన। సాధ్యభైకం సనాతనం। వాయువ్యసంహితాయాం॥ తతోజనార్దనస్తుష్టో। వరంప్రాప్యమహేశ్వరాత్। జగామభాస్వరంరమ్యం। వైకుంఠం స్థానముత్తమం। సంస్తూయమానోదీప్తాంగై। ర్దేవైర్మునినిగణైస్తథా। ధృతత్రిపుండ్రకో దివ్యైః రుద్రాక్షైశ్చవిభూషితః। శుశుభేసతతం విష్ణుః। భస్మదిగ్ధతనూర్లతాః। త్రిపుండ్రాంకితసర్వాంగో। జటామండలమండితః। ఇతితత్రైవవిష్ణువ్యావర్ణనం। బ్రహ్మాపూజయతేనిత్యం। లింగంశైలమయంశుభం। తస్యసంపూజనాత్తేన। ప్రాప్తంబ్రహ్మత్వముత్తమం। భూతిత్రిపుండ్రరుద్రాక్షః। జటామండలమండితః। అక్షమాలార్పితకరః। చతుర్వక్త్రః పితామహః। అస్మిన్నర్థే॥ లైంగ్యే। పద్మపుష్పైసహస్త్రైశ్చ। పాదావభ్యర్చభక్తితః। పురతఃపరమేశస్య। స్తుతవాన్మధుసూదనః। ఏకం న్యూనం సహస్రాణాంపుష్కరాణాంతు పుష్కరం। నారాయణస్వకంనేత్ర। మేకముద్ధృత్యవైతతః। తథాప్రభృతితంప్రాహుః। పద్మాక్షఇతిసువ్రతాః। కర్షణవేనయనంచక్రే। దత్త్వాన్నీలరోహితః। ఇత్యాదివచనప్రమాణాదపి బ్రహ్మవిష్ణుశ్చపూజకౌపూజ్యశ్శివశ్చేన। ఇత్యభిసదంతి॥ ఇతిశ్రీ వీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే నారాయణోపనిషదర్థనిర్ణయో నామపంచదశప్రకరణం॥

ఊర్ధ్వశంఖపుండ్రనిరసనం పక్షస్యామః

బోధాయనస్మృతిః। నాంకయేన్నదహేద్దేహం। దహేచ్చేత్తామకారతః। నాధికుర్వంతి దగ్ధాంగా। శ్రౌతస్మార్తేషుకర్మసు। గౌతమస్మృతిః। ఉత్తప్తలోహదండేన। నాంగంవిప్రఃక్వచిద్దహేత్। శాతాతపస్మృతిః। అంకేషునాంకయేద్విప్రో। దేవతాయుధలాంఛనైః। అంతయేద్యదివామోహాత్। పతిత్యైవనసంశయః। ఉత్తప్తలోహదండేన। నాగంవిప్రఃక్వచిద్దహేత్। యమస్మృతిః॥ నాంకయేన్నదహేద్గాత్రం। దేవతాయుధలాంఛనైః। దహనాల్లేఖనాద్విప్రః। పాతిత్యంయాతితత్క్షణాత్। అస్మిన్నర్థే సూతసంహితాయాం। స్వదేహేపరదేహేవానకుర్యాదంకనంనరః। యదికుర్యాచ్చచక్రాద్యైః। పతిత్యైవనసంశయః। మానవపురాణే॥ ఆయుధైశ్శంఖచక్రాద్యైర్నదహేచ్చకదాచన। మనుష్యాశ్శాంతినామ్నాతు। నలిఖేచ్చోర్ధ్వసిద్ధిమాన్। దగ్ధాంగశ్చాయుధైర్దివ్యైః। లిఖితోనరవామతః। శ్రౌతస్మార్తసదాచారే। నాధికారీకదాచన। దగ్ధాంగాల్లిఖితాంగాశ్చ। నసంభాష్యా ద్విజాతయః నదర్శనీయ్యస్త్రరాజ్ఞా। దేహేచక్రింపరినాసయేత్। పరాశరపురాణే సదాహయేద్ద్విజశ్రేష్ఠో। సదేహే చక్రపూర్వకైః। అంకితోయ స్వదేశాంతం। రాజాశీఘ్రం ప్రవాసయేత్। యజ్ఞవైభవఖండే॥ కేనచిల్లాంఛితోమర్త్యః। నసాక్షీ సర్వదా భవేత్। శ్రౌతస్మార్త సదాచారే। నాధికారీచ లాంఛితః। లాంఛితాస్య నసంభాష్యాః। నస్పృశ్యాశ్చకథైవచ। నదర్శనీయ్యాస్తాస్సరాజ్ఞా। దేశాద్భహిష్కృతిం ప్రవాసయేత్। స్కాందే। ఊర్ధ్వపుండ్రద్విజః కుర్యాత్। ల్లీలయాచకదాచన। తదాకారేణశస్త్రిణ పీడ్యతేయమకింకరైః। పరాశరపురాణే॥ ఊర్ధ్వపుండ్రంచ శూలంచ। వర్తులంచార్ధచంద్రకం। లలాటేధారయిష్యంతి। మను

ష్యాః పాపకర్మిణః । సాంబ పురాణే॥ అశుద్ధంచ తథాప్రోక్త । వర్తులం తూర్ధ్వపుండ్రకం । అశుద్ధంచార్ధ చంద్రంతు । కీర్తిదంచా కుశాదికం । సూతసంహితాయాం । శ్రీవుత్రంతూర్ధ్వపుండాది । లలాటేశ్రద్ధ యాసహ । ధార ఇష్యంతి మోహేన । పాషండోపహతాత్మానాః । మానవపురాణే॥ ఊర్ధ్వపుండ్రంచ శూలంచ। వర్తులంచార్ధ చందరికం । తత్రినిష్ఠేనధార్యంచ । నధార్యం వైదికైర్జనైః । మనుస్మృతౌ॥ సోర్ధ్వ పుండ్రం ముఖం దృష్ట్వా । వ్రతంచాం ద్రాయణం చరేత్ । ఇత్యాది శృతి స్మృతి పురాణాగమ వచన ప్రమాణాత్ । శంఖం చక్రాది లాంఛనై రంకితాశ్చ ఊర్ధ్వపుండ్రధరాశ్చ ఏకేచ న ద్విజాః సంతి । తేనదర్శనీ య్యానసంభాష్యాః ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే ఊర్ధ్వశంఖచక్ర నిరసనం నామ షోడశప్రకరణం సంపూర్ణం.

సర్వ దేవతాజనకత్వం వక్ష్యామః

బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతానాం పరమేశ్వర జనకత్వం సంపాదయామః॥ అథర్వణవేదే । యోబ్రహ్మాణంవిదధే పుత్రః సుగ్రే జాతం యం బ్రహ్మాపరిహిణోతితస్మై లైంగె బ్రహ్మాణం విదధేదేవా । నగేశ్రీపుత్రే చతుర్ముఖౌ । ప్రహిణోతిస్మత స్మైచ । జ్ఞానమాత్రి ప్రకారకం । పరాత్పరతరంపాహిః । పరాత్పర తరగ ధృవం । బ్రహ్మణోజనకేవిష్ణో వహ్నేర్వాయోస్సదాశివః । మహోపనిషది॥ అపదేవససర్జాదౌ తాసువీర్యమపాసృజత్ । తదండమభవధేమం విశ్వ శ్యాయతనంమహత్ । సౌవర్ణమభవచ్చాండ । మదేష్యాద్యంతవత్సరం । అనేకాబ్దంత దాచాప్సు । దివ్యమంతర్వ్య వస్థితం । శివసంకల్పో పనిషది॥ అండంహిర్ణ్మయంమధ్యే సముద్రం రుద్ర వీర్యాత్ప్రధమంబభూవ । అం

డాద్విష్ణుబ్రహ్మజాత వేదాశ్చ తన్మేమనః శివసంకల్పమస్తు। ఏషామహోపనిషదాహ హిరణ్యగర్భజాతం త్వదేవ భగవన్ ప్రథమం సురాణాం॥ యజుర్వేదే॥ సోమః పవతాజనితామతీనాంజనితాదివోజనితాపృథివ్యా జనితాగ్నిర్జనితా సూర్యస్య జనితేంద్రస్య జనితాథవిష్ణోః అస్మిన్నర్థే॥ ఉమయాసహితో దేవ స్సోమ ఇత్యుచ్యతే బుధైః॥ సఏవకారణం నాన్యః। విష్ణోరపిచ వైరించ్యేః। మతీనాంచ దివఃపృథ్వ్యాః। అగ్నేసూర్యస్య వజ్రిణః సాక్షాదపిచ విష్ణోర్వై। సోమోజనయితేశ్వరః। కాళికాఖండే॥ ద్యావాపృథివ్యోరింద్రాగ్న్యోర్దేశాంతర్యయమయస్యచ। వరుణస్య శశాంకస్య। జనితాపరమేశ్వరః॥ స్కాందే॥ మదంగస్యేదసంభూతా। బ్రహ్మనారాయణా విమా॥ ఆదిత్యపురాణే॥ బ్రహ్మవిష్ణ్వార్క శకాగ్ని జలధర్మపురోగమాః। సురాసురాస్సంప్రసూతాస్తతి సర్వేఏవాశసః। బ్రహ్మవిష్ణుసురేశానాం। స్రష్టాయఃప్రభురవ్యయః। బ్రహ్మాదయః పిశాచాంతా। యస్యకింకర వాదినః। ఇత్యాదివేద పురాణవచన ప్రమాణాత్। బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతానాం పరమేశ్వరేవజనక ఇత్యేతి॥ ఇతిశ్రీ వీరమాహేశ్వరాచారాసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే। సర్వదేవతా జనకత్వంసప్తదశ ప్రకరణం సమాప్తమ్

ఏకాత్మనిరసనం వక్ష్యామః.

కోయమాత్మేతివయము పాస్మహే కతరస్స ఆత్మాయేనవాపశ్యతియేనవాశృణోతియేన వాగంధం జిఘ్రతియేన వాచంవ్యాకరోతి। యేనవాస్వాదుచాస్వాదు జానాం ఇత్యాదివచనప్రమాణాత్ నరవయవ ఆత్మాకేవలం పూజనియోభవతి। తమాత్మాంకేచి చ్ఛూన్యమితివదంతి। శూన్యశబ్దోభవతిచేత్ శూన్యోనభవతి। సఏవాత్మానిరవయవః। అతఏవధ్యానాహోభవతి। సృష్టికర్తాభవతి। అసీశశ్చ।

అస్మిన్నర్థే॥ మహిమ్నస్తోత్రే॥ అనీశో వాకుర్యాద్భువన మితినేః ప
రికరః॥ తత్రైవ। అనీశ్వరమనే కేశ్వరమన్నేశ్వరవానచశివేత్యాహ ।
తాత్పర్యసంగ్రహే॥ నానీశ్వరంభవితు మర్హతి విశ్వమేతద్బహ్వీ
శ్వరంచనితరామయథా ప్రమాణం । తేలోస వేదవిదితేశ్వర వర్జనే
వ । కోయంప్రభుః కతిచిదీశ్వర మన్యమాహుః॥ యథానురార్ప్రతి
ఈశ్వర గీతాభిహితం । అసత్యమప్రతిష్ఠంతే జగదాహురనీశ్వరం । ఇ
తితదయుక్తం స్వాతికానామితిహీవ॥ ఈశ్వరబహుత్వేతు పరస్పరబుద్ధి
వైషమ్యాద్యసంభవ । ఏవభువనసర్గాకమితి । నిరరామిత్యుక్తం । అ
నైశ్వర్యవాదినాంతు నవాదిషుకించిత్ప్రచాభావమాహ । తస్మాత్
శ్రుతిప్రమాణతయా ఈశ్వరపదం విషమలోచన ఏవప్రసిద్ధః। ఈశ్వర
ర్యభూతానా । ఇతిఈశ్వరరశ్శర్వఈశానశ్శంకరశ్చంద్రశేఖరః। ఇతి
అమరసింహః॥ యదినిరతిశయైశ్వర్య వచనోయమీశ్వరశబ్దః ఈశ్వ
రస్యైవప్రసిద్ధ ఇతిబ్రహ్మాపసురేశాద దేవతాదినా మీశ్వరత్వం
వాగీశ్వరశ్రీ శ్వరశచీస్వరా ఇతిసోమపద మేవభవతి । తస్మాదాత్మనో నిర
వయత్వాది నీశ్వరత్వం అకర్తృత్వంచనభవతి । తాత్పర్యసంగ్రహే॥
ఇహాఖిలుబహువిధానేక జన్మసంచితసుకృత పరిణామ మాసాదితసం
సారదోషదర్శనాదపగతవిషయాభిలాషిణాం సమాత్మనామధ్యాత్మజ్ఞా
నమీశ్వరత్వ దర్శనం వాదతుపఘాతహేతుః కతేషుకశ్చిదస్తిత్య
పనిషదావిదాంచక్రే తత్రకేచిత్తర । తిశోకమాత్మవిత్ ఏకమేవాద్వి
తీయం బ్రహ్మేత్యాదిభిః శ్రుతిభిరాత్మేశ్వరాభేద ఏవసమ్యంవ్యజ్యేతే
ముహ్యమానఆత్మాప్యనిశంసుఖదుఃఖహేతుర్జత్యాదిభిః। ఆత్మనః అనీ
శ్వరత్వ ప్రతిపాదనాదీశ్వర జ్ఞానంచపృథగాత్మాను ప్రేరితారరచ మ
త్వాబుతస్తే నామృతత్వమతి । ఈశతంజ్ఞాత్వా అమృతో భవతి ।

జ్ఞాత్వా శివం శాంతమేతిత్యాదిభిరాత్యంతిక । సంసారోపరమహేతుత్వాదాత్మేశ్వరజ్ఞానమోహాపవర్గహేతురిత్యర్థః॥ ఇత్యనేకోపనిషత్ప్రసిద్ధః । తస్మాదనీశ్వరాః పశురాత్మానః తత్పశోరధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ। తదుపనిషదర్థమనభిజ్ఞాః కేచన పశుపతివచన నిర్వచనే రుద్రః పశూనామధిపతిరితిషష్ఠీతత్పురుషసమాసార్థం విహాయ బ్రహ్మాదయస్సర్వే దేవాః పశవ ఇతిశ్రుత్యర్థం పరిహాసీకృత్య బహువ్రీహిసమాసామవలంబ్య పశురేవ పశుర్యస్యేతివదంతి । అపిచ । జీవశ్శివశ్శివో జీవస్సజీవః కేవలశ్శివ ఇతివదంతి । పాశబద్ధోభవేజ్జీవః । పాశముక్తః పరశ్శివ ఇతివదంతి । అపిచ॥ తత్పశుపతిత్వం పరమేశ్వరస్త్రిపురదహనసమయే దేవాన్ వృణీతవానితి కేచనవదంతి । తథాభవతి । ఈశ్వరస్యానీశ్వరాన్ ప్రతిపాశుపత్యవరణమయుక్తమిత్యాహ । ఆత్మాంతరాణి పశవః పరతంత్రభావాత్స్వతంత్ర్యతః పశుపతేః పశుమీశ్వరస్త్వం । ఆత్మానమౌపనిషదః ప్రవదంత్యనీశమీశంభవంతముభయంచశివస్వభావః । సంప్రాప్తమీశ సనుసిద్ధిశయాపసత్వే । తస్మైవరేణ్య వరణం కృపణోభిధత్తే । ఇత్యర్థయాధ్యయనచోదనయాగృహీత్వా జల్పంతి యత్కిమపి భక్తిపదార్థవాదాః॥ నానావిధాః వచనాదపి వారణీయ్యాస్తత్పాశుపత్యవరణంప్రతిబింబవాదః॥ లబ్ధం ప్రధీతుమథవాకథమేకమేవ। వారాన్ బహూనపి మహేశ్వరశక్యమర్థః।ఆత్మానాం పారతంత్ర్య మీశ్వరస్యాపారతంత్ర్యమంతోపనిషదిశ్రూయతే।జ్ఞాత్వావనీశావాత్మన్యనీశః సుఖదుఃఖహేతుర్యకారణాని నిఖిలాని తానికాలాయుక్తాన్యధీశస్తిష్ఠత్యేవ ఇతితదాత్మానాం పారతంత్ర్యమపారతంత్ర్యంచ పరమేశ్వరస్య స్వాభావిక మిత్యర్థః । సంప్రాప్తమేవ అప్రాప్తప్రాప్తిసంహావరణాంత త్ప్రాప్తపతిత్వవిషయం నసంభవతి । తశ్చనో బ్రవీత్ । పరంవృణీమహే అహమేవ పశూనామధిపతిరసానీతితస్మాదుపి

ద్రః॥ పశూనామధిపతిరిత్యస్యపతిత్వ వచనత్వాచ్ఛ్రవణంగుణవాదఏవేతివి ధ్యర్థమితిఅయమర్థవాదః।ఇద్ధమర్థవాదాత్ విధయశ్చయాచ్యయా చక న్యాయేన పరస్పరే సంబధ్యమానాః ప్రవర్త్తయంతి। నానావదే షు పాశుపత్యా వరణా ఉభాత దేకనిబంధనతయా నిరపేక్షయామ్నా యతే। త్రిపురదహనాపదానోహారణముక్త్తంప్రజాపతిశాసన పదానేవ ఏవమధవరమవృణీత పశూనామధిపత్యంత దస్యై తత్పశుపతిర్నామ పశుమాంభవతి । యోస్యైతన్నామవేదేతి మృగయువేషపరిగ్రహ ణార్ధే పాదానేచ దేవం వాహితం మృగయురితి వదంతి। ఏతేనవైస ఉభయోషాంపశూనామధి పత్యమశ్నుతఇతి । తస్మాత్ప్రథమసమయె ప్రజాపతి శాసనావదానె పరమేశ్వరస్య పశుపతిత్వం నవిద్యతేకిం। ప శ్చాత్పశుసర్గసమయె త్రిపురశాసనాపదానె దేవేభ్యః పశుపతిత్వం వరం లబ్ధవా నితికస్సంబంధః॥ ఇత్యాదివచన ప్రమాణాత్ । త్రిపుర దహన పదానేపరమేశ్వరః పశూనామాధిపత్యం వృణీతవానితి వచనం గుణ వాదఏవనానార్థవాదః। తదాత్మాపశుః పరతంత్రః అనీశ్వరశ్చ శివః పశుపతిః స్వతంత్రి ఈశ్వరశ్చఅతఏవపతిః పశూనామప్యైక త్వం కథం భవతి॥ ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారె సోమనాథభా ష్యేఏకాత్మవాదనిరసనంనామాష్టాదశ ప్రకరణం సంపూర్ణం.

ద్విమూర్త్తివాదనిరసనం వక్ష్యామః.

శివాయ విష్ణురూపాయ। శివరూపాయ విష్ణవె। ఇతి ప్రక్షిప్త సామాన్యావలంబ్య శివస్య విష్ణోరభేదం కేచన వదంతి ॥ తథానభవతి శ్రుతిస్మృతిపురాణాగమోదిత్రై విశేషవచనై రభేదవాక్య నిరసనం వ్యాఖ్యాస్యామః । తత్రైవ త్రిమూర్త్తివాదనిరసన మపివ్యాఖ్యాస్యా మః॥ యజుర్వేదె॥ విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః విశ్వం నారాయణం దే వం ఇతివిశ్వాధికోరుద్రః॥ విశ్వంవిష్ణురితివదంతి। ఆపోరాజానమధ్వరస్య

రుద్రేతిగాథపతిం రుద్రమితియజ్ఞేశ్వరోపిరుద్రః । యజ్ఞోవైవిష్ణుః విష్ణు
ర్యజ్ఞః। యజ్ఞోవిష్ణుర్నవదంతి । యఃకారణానినిఖిలానితాని కాలా
త్మయుక్తాన్యధితిష్ఠత్యేకః। వాసుదేవః పరాప్రకృతిః విష్ణుర్యోనింకల్ప
యత్ । ఇతిప్రకృతిర్విష్ణుః పురుషోరుద్రఇతివదంతి । తాత్పర్యసం
గ్రహే॥ విశ్వాధికస్త్వమసి విశ్వమయోమురారిః। యజ్ఞేరస్త్వమసి
యజ్ఞమముంగృణంతి । ఆద్యాజగత్ప్రకృతిరేమభవన్నిమిత్తం । నా
నంకథంన్నుయువయోర్భగవన్నభేదః। యజుర్వేదే॥ వేదాహమే
తంపురుషంమహాంతమ్ । ఆదిత్యవర్ణంతమసఃపరస్తాత్ । వాజసని
య్యే॥ అథర్వణవేదే॥ ప్రథమారక్తపీతాబ్రహ్మదేవత్యా । ద్వితీ
య్యావిద్యుమతీ కృష్ణావిష్ణుదైవత్యా। తృతీయ్యాశుభాశుక్లారుద్రదై
వత్యా ఆదిత్యవర్ణోబుధః॥ కైవల్యోపనిషది॥ ధ్యాత్వామానుగచ్ఛ
తి । భూతయోనింసమస్తసాక్షింతమసఃపరస్తాత్ । సూతసంహితా
యాం । రజస్తమశ్చసత్వంచ । గుణముక్తాముధాక్రిమం । సృష్టిస్థితి
శ్చసంహారః। క్రియాఃప్రోక్తాముధాక్రితం । సూతగీతాసు॥ అస్థిరుద్ర
స్యవిప్రేంద్రా । అంతస్సత్వంబహిస్తమః। విష్ణోరంతస్తమస్సత్వం। బహి
రస్తిరజోగుణం । అస్తిబర్హిశ్చవిప్రేంద్రా । అస్తితస్యప్రజాపతేః। ర
జసాతమసాక్రాంతా। బ్రహ్మానారాయణౌఖలు॥ ఇత్యాదివచనప్రమా
ణాత్ । తామసోవిష్ణుః। పరోరుద్రోవదంతి । యజుర్వేదే॥ తద్విష్ణోఃపర
మంపదగ్ం । సదాపశ్యంతిసూరయః। అస్మిన్నర్థేస్కాందే॥ సూర
యోయత్ప్రపశ్యంతి । తద్విష్ణోఃపరమంపదం॥ వాయువీయ్యసంహితా
యాం । బ్రహ్మోవాచ॥ తదీయ్యంత్రివిధంరూపం । స్థూలంసూక్ష్మంత
తఃపరం । అస్మదాద్యమరైర్దృశ్యం । స్థూలంసూక్ష్మంతుయోగిభిః। త
తఃపరంతుయన్నిత్యం । జ్ఞానమానందమవ్యయం । తంనిష్ఠైస్తత్పరైర్భ

క్తైః। దృశ్యంతే పరమాస్తికైః। యజుర్వేదే॥ యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో। వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః। తస్య ప్రకృతిలీనస్య। యః పరస్స మహేశ్వరః॥ శివసంకల్పోపనిషది॥ పరాత్పరతరో బ్రహ్మా। పరాత్పరతరో హరిః। యత్పరాత్పరతో రీశః। తన్మే మనశ్శివసంకల్పమస్తు॥ ఇత్యాది వచనప్రమాణాత్। బాష్కళసంహితాయాం। యుద్ధే సంయుక్తౌ। ఉభౌ చ స్పృష్ట్వా। బ్రహ్మావిష్ణూ రజసా బద్ధవైరౌ। మధ్యే తయోర్దృశ్యతో జాతవేదాః స్థాణూ రుద్రతిష్ఠద్భువనస్య గోప్తా దృష్ట్వా స్థాణుముపరమ్యాయుద్ధం। ప్రతిష్ఠతు దూరమనాదిదృత్తువరాహరో విష్ణుర్నిర్మమజ్జభూమౌ। బ్రహ్మోత్పపాత దినమాశు గృధ్రః। అస్మిన్నర్థే॥ శివధర్మే॥ అహంకర్తా హ్యహంకర్తా। నమస్తేన్యో జగత్ప్రభుః। ఏవముహావహం బ్రహ్మా। బ్రహ్మాణం చ హరిస్తథా। తయోర్దర్పాపహారాయ। ప్రబోధార్థం చ దేవయోః। మధ్యే సమభవల్లింగ। మైశ్వర్యం తేజసా పరం। అస్మిన్నర్థే మహిమ్నస్తోత్రే॥ అనలమనలస్తంభవపుషః లైంగ్యే॥ జ్వాలామాలావృతాంగాయ। జ్వలనస్తంభరూపిణే॥ నమశ్శివాయ శాంతాయ బ్రహ్మణే లింగమూర్తయే। బృహదారణ్యశాఖాయాం, జ్వాలాయనమః। జ్వాలలింగాయ నమః। శ్రీరుద్రభాష్యే॥ ఉత్తమవేదభాషితం దేవోత్తమం ప్రజననమలంకృతం జగత్కారణత్వేన జనయామాస। ఋగ్వేదే॥ తత్ర తావత్॥ అగ్నిమీళే పురోహితం। అస్మిన్నర్థే సర్వాగమోత్తరే॥ అగ్నిస్స భస్మనః పురో హ్యగ్నిమీళే పురోహితం బుగాహే। ఆకాశగతశ్శంభురోగ్రిజ్యోగ్నిరితి। జ్యోతిర్లింగం స్వకీయ్యకర్తారమవిదిత్వా। అహంకర్తా అహంకర్తేతి వదతో బ్రహ్మవిష్ణ్వోస్తదీయ్యవాచకదోషేణ పక్షిమృగత్వం గతావితి కర్మవిపాకవచనాదత్యుత్కృష్టైః పుణ్యపాపైరిహైవ ఫలమశ్నుత ఇత్యేవ వేపదోషవశా దేవతా ఉభౌ తదానీమేవ ప్రో

మహాశ్రయా [illegible] పరమేశ్వరోపి [illegible] మహా

రాయ ప్రబోధార్థంచ జ్వాలామాలావృతమపరిమేయమనుపమమా
ద్యంతరహితోరులింగాకారం తేజోరూపమాస్థాయస్థితఇతివదంతి । అథ
ర్వణవేదే॥ త్ర్యంబకోనామ రుద్రోరినారాయణశ్శాంభునాచకర్త॥ శాళి
కాఖండే॥ అస్థిభూషణోధ్యాయే॥ తతఃప్రాణ్యుపకారాయ । కూర్మసం
హృత్యగర్వితమ్ । తదంగభూషణత్వేన । ధారయామాసశంకరః॥ అ
ధ్యాపితమపశ్య త్వం॥ కపాలంకూర్మరూపిణః॥ హరహారలతామధ్యే ।
ముగ్ధకస్మాన్నబుధ్యసి । ఉత్పాట్యదంష్ట్రాంశస్యైకాం॥ హరస్యోరసిభూ
షణం । ఏకశృంగోవరాహోభూ । త్తదాప్రభృతిమాధవః॥ దృ
ష్ట్వాజగాద్రిహాదంష్ట్రాంతాం । విష్ణోశ్చైవమహాత్మనః॥ బభారచమహాదే
వః॥ కూర్మపాదింతేపిచోరసి । పుత్రపౌత్రావృతస్సర్వో । వరాహస్త్వేవ
తేద్భువి । అధ్యాపిసూకరాగోహం । తీర్థంగంగాతటస్థితం । స్కాంద
ధశక్త్యాహతోయత్ర । వరాహఖ్యోమ్మృతోహరిః॥ విస్మృతంతత్తదంశే
న । దంష్ట్రోత్పాటనపీడితాః॥ వరాహావిగ్రహాస్తేస్యా । సాకోశాస్తే
నహేతునా॥ యజుర్వేదే॥ హరింహరంతమనుయంతిదేవాః॥ విశ్వస్యే
శానంవృషభంమతీనాం । అస్మిన్నర్థేస్కాందే॥ హరిహరంతంవృష
భం । విశ్వస్యేశానమీశ్వరం । అనుయాంతిసురాస్సర్వే । నమోవా
క్యైసహాద్భుతం । అస్మిన్నర్థే । ఋగ్వేదే॥ అపావృణోశరభాయఋ
షిబంధవే॥ అస్మిన్నర్థేశాళికాఖండే॥ పురాహిరణ్యకశిపుం । దై
త్యరాజంమహాబలం । హత్వాతదుధిరాపానపరిమత్తమభితస్సురైః॥
రుద్రశ్శరభరూపేణ । నరసింహమపీడయత్ । తతసంత్యక్తవాన్విష్ణు ।
ర్జీవః తంస్వాపరాధతః॥ తద్వక్త్రశేషంసిద్ధాస్త్రం । కృత్వాశరభవిగ్ర
హః॥ నృసింహాకృత్తివసన । స్తదాప్రభృతిశంకరః॥ వక్త్రంతన్ముండ
మాలాయాం । నాయకత్వేనకల్పితం । మహానాటకే॥ కల్పాంతేశసు
గాత్రవిక్రమమహాకంకాళబద్ధస్ఫు । చ్ఛేతిస్మృత్యాతనృసింహపాణివఖరప్రో

తాదికోలాహలాత్ । విశ్వైకార్తవతా విహారముదితా మోహాత్స్వకూర్మాదిభా । కర్షంధీవరతాంగితో౽స్వతు సతాం మోహం మహాభైరవః॥ బ్రహ్మాండపురాణే॥ అవిజ్ఞాయపరంభావం । దివ్యంతత్పారమేశ్వరం । నివారయతిశూలాంకం । ద్వారపాలో మహాబలః॥ నిర్భిద్యహాతయామాస । శూలేనోరసితంభువి । తత్యాజజీవితంస్పృష్ట్వా । మృత్యుంస్యోద్దేహతా ఇవ । నివార్యవిష్ణుః పురుషం । సార్థంప్రథమపుంగవైః॥ ఋగ్వేదే॥ హరిఃపవిత్రేవ్యథ । అస్మిన్నర్థే॥ శార్ఙ్గకోటిప్రసంగాచ్చ । చిచ్ఛేదచశిరఃప్రభో । వాయునాప్రేషితంచైవ । ఘ్రాణజేన పినాకినః॥ ప్రవివేశతృణాదేవ । తదాహ్యహవనీయ్యకే । ఋగ్వేదే॥ ప్రజాపతిర్విద్వాన్ దుహితరమభ్యధ్యాయేత్ । అస్మిన్నర్థే మహిమ్నస్తోత్రే॥ ప్రజానాథంనాథం ప్రసభమభికస్వాందుహితరంగతం రోహిద్భూతాంరిరమయిషుమృత్యవపుషా । ధనుఃపాణిర్యాతందివమపిసపత్రాకృతమముంత్రసంతం తేద్యాపిత్యజతినమృగవ్యాధరభసః॥ అస్మిన్నర్థే స్కాందే॥ అఘ్రాయఘ్రాయహిందంతి । వేదశ్వానశ్శనైశ్శనైః॥ యత్పదానిమహారణ్యే । తంవందేశరభేశ్వరం॥ శతరుద్రీయే । నమశ్వ్యారాయచాభిఘ్నతేచ । లైంగే॥ చకర్తకరజాగ్రేణ । బ్రహ్మణఃపంచమంశిరః॥ కూర్మపురాణే॥ సకృత్వాసుమహాయుద్ధం । బ్రహ్మణాకాలభైరవః ॥ చకర్తతస్య వదనం । విరించిస్యాథపంచమం । స్కాందే॥ హస్త్రాంగుష్ఠ నఖేనాశు । వామనా యజ్ఞమైవహి । చకర్తతం మహాఘోరం । బ్రహ్మణః పంచమం శిరః । ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమవచన ప్రమాణాత్ । బ్రహ్మ విష్ణుపరమేశ్వరా దేవసంభూతా ఇతిపరమేశ్వరేణైవలయంయాతావితి । వదంతి । గౌతమదధీచిపురస్సరాణాం మునీనాంశాపాత్ । బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం । సామ్యం కేచన వదంతి । రుద్రస్యబ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం సామ్యం వాంఛంతి మోహజనాః తేషాంవంశస్యసాంకర్యమ

స్తీతిమమనిశ్చయః। రుద్రస్యబ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం । నాధిక్యంప్రవదంతియె। హంన్యాత్తానవిచారేణ । హంతుదోషోనకశ్చన । రుద్రస్యబ్రహ్మవిష భ్యా। మాధిక్యంపరివదంతియె । తేషాంవంశస్యవై శిష్ట్య మస్తీతిమమ నిశ్చయః। శివంబ్రహ్మాదిభిస్తుల్యం। శివాంపద్మాదిశక్తిభిః। స్వగురుంప్రా కృతైస్సార్ధం। ఏవదంతిస్మరంతివా । తత్పాపానినసశ్యంతి । శ్రీవ త్సంచనదాశ్రయేత్ । శివంబ్రహ్మాదిభిస్తుల్యం । స్వగురుంప్రాకృతైస్స మం । శివవిద్యామవేదార్థం। మనుతే యస్తుమానవః । పాపిదుర్జ దదః క్రూరః। శ్వపచశ్వపచాధమః। యోమహాదేవమన్యేన । హీనదేవే నదుర్మతిః। సకృత్వాదారుణబూరియాత్ । సోంత్యజోనాంత్యజోత్య జః। విష్ణ్వాదిదేవతానాంవా । విశ్వాధిక్యంవదంతియె । అధోముఖో ర్ధ్వపాదాస్తే యాస్యంతినరకార్ణవం । యథాస్యాపానయోస్సా మ్యం । భిదరితేపిసవిద్యతే । తథైకత్వేపిసర్వేషాం । రుద్రసామ్యం నవిద్యతె। మహాపాపవతాపూర్వ । జన్మకోటిషుసంచితాః। విష్ణువి శ్వాధికోభాతి । నాఽకాస్తేనసంశయః। తస్మాత్కారణాత్పరమేశ్వర స్య బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాంసహసామ్యంవకేచిద్వదంతి । తేనదర్శనీయ్యానసం భాష్యాః॥ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే ఏ కోనవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

అష్టమూర్తివాదనిరసనం వక్ష్యామః.

పృథివ్యాద్యష్టతనవః। పరమేశ్వరస్యాష్టమూర్తయః ఇతికే చనవదంతి । ఘటోత్పత్తి హేతుభూతాశ్చ మృద్దండచక్రసలిలచక్రాద యః। కులాలస్యయమేవభవతికిం । తద్వైజగదుత్పత్తి హేత్వర్థంనిర్మి తా । పృథివ్యాద్యష్టతనవః। పరమేశ్వరస్యాయమేవంభవతి । తథైవభవ తిచేత్ । యజుర్వేదః॥ ఆత్మానం ఆకాశసంభూతః। ఆకాశాద్వాయుః। వాయోరగ్నిఃఅగ్నేరాపః ఆద్భ్యఃపృథివీ । భూతపరంపరసంభవోపి

పరమేశ్వరసాక్షాన్మూర్తిత్వంపృథివ్యాద్యష్టతనూనాంకథంసంభవతి। అస్మి
న్నర్థే॥ ఆదిత్యపురాణే॥ ఉమయాసహితో దేవ । సోమఇత్యుచ్యతే
బుధైః॥ సఏవకారణంనాన్యో । దృష్టోఽపిచవైశ్రుతిః। మతీనాంచదివః
పృథ్వ్యా । అగ్నిసూర్యస్యవజ్రిణః। సాక్షాదపిచవిష్ణోర్వై । సోమోజన
యితీశ్వరః॥ అస్మిన్నర్థే కాళికాఖండే। ద్యావాపృథివ్యోరింద్రాగ్న్యో ।
ర్వాయుకస్త్ర్యయమస్యచ । వరుణస్యశశాంకస్య జనితాపరమేశ్వరః॥
లైంగ్యే ॥ తదాపివహ్నిర్యజ్ఞశ్చ వజ్రపాణిశ్శచీపతిః । విష్ణుర్నారాయణ
శ్శ్రీమాన్ । సర్వంసోమమయంజగత్ । శ్రుతిరపితథైవ॥ ఈశ్వరస్సర్వ
భూతానామితి । శతరుద్రీయే॥ పృథివ్యాభవఃఅపాంశర్వః। అగ్నేరు
ద్రః। వాయోర్భీమః। ఆకాశస్యమహాదేవః। సూర్యస్యోగ్రః! చంద్ర
స్యసోమః। ఆత్మనఃపశుపతిరితిప్రత్యేకాధిష్ఠాతాచజనయితాచభవతి॥ కిం
తు॥ మహిమ్నస్తోత్రే॥ త్వమర్కస్త్వంసోమస్త్వమసిపవనస్త్వంహుతవ
హస్త్వ మాపస్త్వంవ్యోమత్వం ధరణిరాత్మాత్వమితిచ । పరిచ్ఛిన్నా
మేవత్వయిపరిణతాబిభ్రతిగిరంనవిద్మస్తత్త్వం త్వంవయమిహతుయత్త్వం
నభవసి । అనేనవచనప్రమాణేనాపి । అష్టమూర్తయశ్చైవపరమేశ్వ
రస్యసాక్షాత్తనవఇతికేచనవదంతి । తేతదర్థంనజానంతి । పృథివ్యాద్య
ష్టతనవః। పరమేశ్వరస్యసాక్షాన్మూర్తయోభవతిచేత్ । దక్షాధ్వరేపి
రభద్రేణసూర్యాగ్నిచంద్రానిలాదయః। కథంభగ్నాంగాజాతాః।
అపిచలారుణిషుచోపనిషత్సుభీషాస్మాద్వాతఃపవతే । భీషోదేతిసూర్యః।
భీషాస్మాదగ్నిశ్చేంద్రశ్చ। మృత్యుర్ధావతిపంచమ ఇతి । శివాజ్ఞాబలవ
శాత్సూర్యోదయోపికాలమతిక్రమ్యోదయితుంభీతోభవతి । అస్మిన్న
ర్థేవాయువిద్యే। అవకాశమశేషాణాం । భూతానాంసంప్రయచ్ఛ
తి । ఆకాశఃపరమేశస్య । శాసనాదేవసర్వగః। ప్రాణాద్యైరాహవాద్యై
శ్చ । దేహాదెరంతర్బహిర్జగత్ । బిభర్తి సర్వంశర్వస్య । శాసనేనప్రే

భంజనః। హవ్యంవహతి దేవానాం । కవ్యంకవ్యాశినామపి । పాకాద్యం చకరోత్యగ్నిః। పరమేశ్వరశాసనాత్ । సంజీవనాద్యంసర్వస్య । కుర్వంత్యాపస్తదాజ్ఞయా । విశ్వంవిశ్వంభరానిత్యం । ధత్తేవిశ్వేశ్వరాజ్ఞయా । త్రిభిరంశైజగద్బిభర్తి । స్తేజోభిఃవృష్టిమాలినః । దిశఃసవృత్యసౌభానుః। దేవదేవస్యశాసనాత్ ॥ పుష్ణాత్యోషధిజాతాని । భూతానిహ్లాదయత్యసి । దేవశ్చాపిఖ్యాతేచంద్ర । శ్చంద్రభూషణశాసనాత్ । ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతిహాసవచనాత్ । పరమేశ్వరః పృథివ్యాద్యష్టతనూనాంకర్తేతిప్రసిద్ధః॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే అష్టమూర్తివాదనిరసనంనామవింశతిప్రకరణం సంపూర్ణం॥

కర్మవాదనిరసనం.

కర్మవాదనిరసనం వక్ష్యామః॥ జ్యోతిష్టోమేనస్వర్గకామోయజేతేతిచతుర్థ్యర్థంతైనైరమితస్వాయంసుకృతంకర్మఫలస్వాయమేవఅనుభావ్యమితికర్మణఏవకర్తృత్వం । కేచనవదంతి । తత్తథానభవతినోచేత్స్వయమేవకర్మానుగతోవర్తతేకిం । అథవాకాయస్యకర్మఅనాదేస్యాత్ । అస్యవాక్యాయఅనాదిస్యాత్ । తాడుభాకర్మకాయాజీవాత్మానంయుగపదేవప్రాప్తాకిం । ఇతికేచిదాకాశంతయతితతిస్త్రాంతిత్కర్మాపేక్షణికా చేతననిర్గుణోపలక్షణత్వాత్ తత్కర్తారంకథమితయాతితత్కర్తాపిజడాత్మాకర్మాధీనశ్చ అతఏవతత్కర్మఫలం స్వాయమేవకథంప్రాప్నోతి । యఃకశ్చిదపరాధపురుషఃతదపరాధార్హభూతాం శిక్షాం స్వస్యస్వాయమేవకృతవానస్తికిం । అథవాతదపరాధఏవశృంఖలాభూత్వాతస్యపాదబంధసంకరోతికిం । అథవాతస్యాపరాధానుగుణదండకర్తృమస్యకర్త్రాభవతికిం । తథైవకర్మణస్తత్కర్మసంఘట్టయితుఃకర్మాధీనఃస్వ

తంత్రిస్సర్వేశ్వరస్సర్వగతః పరమేశ్వరోఽస్తీతికర్మకర్తృత్వంనభవతిఏవం నభవతిచేత్ । పూర్వమీమాంసోక్తభూతికర్మాణిపృథక్ప్రిథగేవషడ్విధా నంభవంతి । తద్దర్శనాపూర్వమాస్ఫాయజ్ఞాదికర్మకాయత్వాత్ । కిం చిత్సంసారంఘట్టయతి । తత్సంసారరూపభూతాని షడపూర్వాణిభ వంతి తాన్యపిమానాంతరాపూర్వభూతపరపూర్వముపజనయంతి । త త్పరమపూర్వవిహితఫలశిరస్తదేవదైవమితికర్మేతి నామత్రియత్వాత్ దేహాంతరలోకాంతరదేశాంతరకాలాంతరేషుతత్తస్యోప భో గ్యఫలానిదదాతీతివచనానిత్యర్థః। తత్కింజడస్వరూపంకర్మ దేహాంత తరాదిషుతత్ఫలం దాతుమసమర్థంచేతికర్తారం వినాకర్మైవ ఫలదం చేత్ । జైనబౌద్ధభట్టాదికర్మవాదినాం జపతపోదానధర్మఫలానివ్య ర్థానిభవంతి పుష్టివర్ధన భూతాభిభోజన క్రియాభిశ్చయథామర ణం సమజనితదైవ కేవలం కర్మఫలందాతుమసమర్థం తథానభవతి చేత్ । క్రియామాత్రిపుష్టిర్భవతి । దుష్కర్మప్రాప్తం శిష్టాన్నంవిష మపిపుష్టిం వినామరణం దదాతీతిఅతఏవసర్వగతః పరమేశ్వరస్తత్కర్మా నురూపఫలప్రదః। ఏవంస్థితేసతికర్మణః స్వయంకర్తృత్వంకథంనభవతి। అపిచ। బాణోపిధనుర్ధరం వినాస్వయమేవలక్ష్యంతిభినత్తి కిం । తద్వై వకర్మాపిపరమేశ్వరప్రేరణం వినాతత్కర్మిణ్యశ్శుభాశుభకర్మఫలంస్వయమే వదాతుంనసమర్థంభవతి । వాయువిద్యో। అజ్ఞోపిజంతురనీశో । య మాత్మసుఖదుఃఖయోః। ఈశ్వరప్రేరితోగచ్ఛే । త్స్వర్గంవాశ్వభ్రమే వవా। ఇత్యాదివచనప్రమాణాత్ । నాభుక్తంక్షీయ్యతేకర్మ । కల్ప కోటిశతైరపి । అవశ్యమనుభోక్తవ్యం । కృతంకర్మశుభాశుభం ఇతివచ నంవ్యర్థంభవతి । కింతు। వాయువిద్యో। అథోవిధివిపర్యాసో । హ్యా శ్వమేధమధ్వరః। యజమానస్స్వయందక్షో । బ్రహ్మపుత్రఃప్రజాపతిః। ధర్మాదయస్సదస్యాశ్చ । రక్షితాగరుడధ్వజః । భాగాంశ్చప్రతిగృహ్ణంతి ।

సాక్షాదింద్రాదయస్సురాః। తథాపియజమానస్య । దక్షస్యాపిసహర్త్విజః। నద్యేవశిరచ్ఛేద । సాధుసంపద్యతేఫలం । కృత్వాతుసుమహాత్పుణ్యం । మిష్ట్వాయజ్ఞశతైరపి । నతత్ఫలమవాప్నోతి । భక్తిహీనోయదీశ్వరే । అస్మిన్నర్థే మహిమ్నస్తోత్రే॥ క్రియాదక్షోదక్షః క్రతుపతిరధీశస్తనుభృతామృషీణామార్త్విజ్యం శరణదసదస్యాస్సురగణాః। క్రతుభ్రేషస్త్వత్తః క్రతుఫలవిధానవ్యసనినోధ్రువంకర్తుః శ్రద్ధావిధురమభిచారాయహిమఖాః అతఏవ కేవల కర్మణఏవ కర్తృత్వం భవతిచేత్ । దక్షం తదశ్వమేధాధ్వరఫలం కథం నప్రాప్తం॥ కింతు॥ సతాంవృత్తంత్యక్త్వా శ్రుతిపమధిగమ్యాం సహభువం। ఘృణామప్యన్మాల్యస్వజనవిషయస్నేహగుణితాం। ద్విజఃకర్తాపాదాపితరమపరాధంత్వయివిభో మమవ్యత్వాంత్యక్త్వా ప్రమదపదవీంప్రాపదచలాం॥ అతఏవ కేవల కర్మణఏవ కర్తృనభవతిచేత్ । చండీశ్వరేణ స్వకీయజనకశ్యతాడనేకృతనఫలం కథంనప్రాప్తం । మామనాదృత్యపుణ్యంవా । పాపంస్యాత్ప్రతిపాదతః॥ మన్నిమిత్తం కృతంపాపం । పుణ్యంతదపిజాయతే । అపిచ॥ ఉపక్రమ్యకర్మాధిపతిర్విరూపపాక్షోస్తితిశ్రుత్యాదివాక్యప్రమాణాత్ । నానాపురాణవచన ప్రమాణాదపిసర్వకర్మాధిపతిః పరమేశ్వరఏవ తంపరమేశ్వరంవినా కేవలకర్మణ ఏవకర్తృత్వంనభవతి । ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే కర్మవాదనిరసనం నామఏకవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం.

భ గ వ చ్ఛ బ్ద ని ర్వ చ న ం.

భగవచ్ఛబ్దనిర్వచనం వక్ష్యామః॥ నమోరుద్రాయభగతే। ఓన్నమస్తే పరతరాయ । భగవతఇతినమస్తే అస్తుభగవన్విశ్వేశ్వరాయ మహాదేవాయేతి । నీలలోహితనమస్తేఅస్తుభగవతఇతితానువీర్యమిాశా

నో భగవానితి । ఇత్యాదినానాశ్రుతిప్రమాణాత్ । భగవచ్ఛబ్దవాచ్యః పరమేశ్వరఏవ । భగవచ్ఛబ్దః షడ్గుణైశ్వర్యాదీనాం గుణానామభిధానం యథోక్తం । ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య । వీర్యస్య యశసశ్శ్రియః । జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ । షణ్ణాం భగ ఇతీరితః ॥ తేనభగవచ్ఛబ్దః పరమేశ్వరఏవ వర్తతే । అతఆహ । షాడ్గుణ్యహేతుకత్వముపైతినాన్యం షడ్గుణాఏవ షాడ్గుణ్యం । యథా చత్వారోవర్ణాశ్చాతుర్వర్ణ్యం । కారణమాహ । ఐశ్వర్యమీశ్వరమీశ్వరపదశ్రుతి । రుద్రశబ్దోపి వీర్యం యశశ్శివపదం ప్రతిపాదయంతి । సర్వజ్ఞకామరిపుశబ్దసమర్థితౌ చ సార్వజ్ఞ్యరాగవిరహౌ భగవానతస్త్వం । అథ శ్రియా శివకరోసి విరజ్యతస్తే శ్రీశో యయా త్వమపి దాసతయాభియుక్తం । ఆంస్యాకృతే జనిమచారుపవిత్రరూపం । అభ్యర్చితం తవ మహద్భిరుదాహరంతి ॥ అనయోరభిప్రాయః ॥ ఈశ్వరపదశ్రుతిగ్రహణేనవిద్యతిరిక్తం । అఖిలేత్యత్వాగ్గృష్ణాతీతి ఉగ్రశబ్దః క్రూరవచన వీర్యవచనత్వాత్ నాయికవాచి । తదిహప్రార్థనీయం యదిదం అధీమహే ఉగ్రస్యో గోప్రిహంసజాతేషు భూయాసమితి । యఉగ్రేభ్యశ్ఛందోభ్యో జిమ్యాసితి । యశశ్శివపదమితి । శివత్వం నిశ్శేషనిరతిశయగుణాధారత్వం యథాహుః పౌరాణికాః అథవాశేషః కల్యాణగుణైకఘన ఈశ్వరః । శివఇత్యుచ్యతే । సద్భిశ్శివతత్త్వార్థవేదిభిః యశోపిగుణతయా శ్రదంతర్భూతమేవ । అర్థశ్రియేత్యాదిపూర్వప్రకరణేషు ప్రసిద్ధం । నకేవలం షాడ్గుణ్యమేవేశ్వరస్య అవ్యయాదీనిబహూనిగుణేంతరాణిసంతీత్యాహ । సత్యంతు మాధృతిరధిష్ఠితిరాత్మబోధో ధాష్ట్యం విరాగతపసీ మతిరీశ్వరత్వం । నద్వితీయంతిపక దాచిద వైతిధర్మః కింతన్న యద్భవతి తే గుణసమ్మతేషు । వియంతివిగచ్ఛంతి అపక్రామతీతి యావత్ । నాస్తియద్యత్తుకల్యాణంతత్తదన్యకదాచన । కల్యాణం సకలం చాస్తిపరమాత్మాశివోయతః । ఇతిజ్ఞానవైరాగ్యఏవభగవచ్ఛబ్దః పరివృత్తో నివృత్తానగుణాంతర

సంబంధఇత్యాహ। నైవేశ్వరాయన్న యతసామహాశోపీనరావ శ్రీమ
తంక్షితిపతినవసార్వభౌమార్। అన్యాదృశానపిదృశానవినీతరాగార్।
పశ్లావతోభగనతః పరినదంతినృద్ధాః। ఉక్తగుణవిరహిణోపిజ్ఞానవైరా
గ్య ంబంధమాత్రేభిక్షుకార్। భగవచ్ఛబ్దేనాచక్షతఇత్యర్థః।అపిచ॥
మహేశ్వరేణమనిర్వచనానుక్రమేణ భగవచ్ఛబ్దం నిరాహురిత్యాహ॥
అథర్వణామనశానననిబృహాణా । నామానినాసుభగవానితి తేని
రాహుః। అథర్వశిరసి॥ బూరితేఅథకస్మాదుచ్యతేభగవాన్ యస్సర్వాన్
భావాన్ యీాతేతే । ఆత్మజ్ఞానాన్నిరీక్షయతి । యోగంగమయ
తి। తస్మాదుచ్యతేభగవానితి। యస్యాభగవచ్ఛబ్దాభిథే సుంగుజాతంత
త్సర్వమిాశ్వరబుధ్యధీనమితిమంతోపనిషదాఇత్యాహ ॥ అత్యాశ్రి
మోపనిషదాహభగేశ్వరంత్వాం। అథర్వాపనుదంభగేశమిత్యర్థః। అ
త్యాశ్రిమాధికారేణ । పరిపదనాదత్యాశ్రిమోపనిషదితిమంత్రోపని
షదప్వసంజ్ఞాతరమం తిరిత్వేభగవతి అత్యాశ్రమిభ్యః పరమంపవిత్రం
ప్రోవాచ। సమ్యగృషి సంఘ జుష్టమితిపూజ్య మేవనైఘంటికై రభిహి
తమిత్యాది నైఘంటికాశ్చ భగవంతము శంతిహాజ్యం। శతిభగవా
నితి శంభోవృద్ధిః। పరిముజ్యతే। పూజ్యత్వ శేనిఘంటుభర్గవచ్ఛ
బ్దస్య పూజ్య వచనత్వ పరిసంగేనపూజాని భాసమపిమహేశ్వరస్యైవే
తి సోదాహరణమాహ। పూజాముష్టిహిము తా విహితా మహేశ ముం
తేరిణ వాఙ్మనసకాయనిబంధనాతె। తమష్టిహిసదా తముషుహిశబ్దు
వతామంత్రేణ నయస్యేచతి। అనంతరం తమష్టిహమస్వేషుస్సు ధ
న్వేతి మంత్రంవాఙ్మనసకాయనిబంధనేతి కాయనిబంధనా పూజానుమః
మనోనిబంధనో యోగః। యోగేపి దరియ్యత్యాగః శతిలినాఎనకాన
ణం కాయనిబంధనాప్రమాధిరితీ అన్యయాది గుణాభిహితు త్వాద్భగ
వచ్ఛబ్దవాచ్యశ్శ్వం. పరమేశ్వరంసైన బ్రిహ్మావిష్ణ్వాది దేవతానామ్మీ

ణాం భగవచ్ఛబ్దః పూజ్యత్వవచనమాత్రమే ముఖ్యోఽసభవతి ॥ ఇతిశ్రీవీర మహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే భగవచ్ఛబ్దనిర్వచనం నామద్వావింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

భర్గశబ్దనిర్వచనం.

గాయత్రీహృదయమకరోత్ తత్పదంచింతయామః। సర్వేష్వారబ్ధకర్మను పరమేశ్వర ఏవనసంకల్పఫలప్రద ఇతివక్ష్యామః। సర్వకర్మాణాం భజప్యః ప్రవనాఖ్యమంత్రిస్సాచ గానై రామ్నాయతె । సామవేదె । తపశ్చ తేజప శ్చేత్యుపక్రమ్యకర్మాధిపతయేనమః। తత్రివిహూపాత్ష్మోస్త్రి । ప్రదేశాంతరె॥ యదిదంకర్మ కరిష్యామితన్మే సమృధ్యతాం । తన్మే ఉపపద్యతాం । తత్రికర్మారంభేషు దేవాభ్యనుజ్ఞానంప్రార్థ్యతే । అస్యార్థః। తతఃకర్మోపక్రమ్య అధిపతిః పరమేశ్వర ఏవజపక్రర్మోపక్రస్య అధిపతిస్సఏవ । జపశ్చేతిమంత్రాజపానుష్ఠానార్హః । మంత్రాః తాన్వక్ష్యామః। నారాయణోపనిషత్సు । ఓన్నమశ్శివాయేతి । శతరుద్రీయమధ్యగానమశ్శివాయేతి గాయత్రీమంత్రః ప్రతిపాదయతి । ఓపాయికానాదిత్యోవావిమ ఇత్యాదికానను వాకానను సంవదంతె । తదోంకారస్వరూపశ్శివఏవ । ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మా । ఓమితిబ్రహ్మాఓమితి । ఇదంబ్రహ్మసర్వంబ్రహ్మా । శివోమేఅస్తుసదాశివోం॥ యజుర్వేదె॥ యోవేదాదౌస్వరఃప్రోక్తో । వేదాంతేచప్రతిష్ఠితః తస్యప్రకృతిలీనస్య । యఃపరస్సమహేశ్వరః। అస్యార్థః। యోవేదాదౌ ఇత్యాదినాప్రవణవవాచ్యోమహేశ్వరః। ఉపాస్యోపదిష్టః యద్వేదేత్యత్రియదితిలింగవ్యత్యయః। వేదాదౌవేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః । ప్రోక్తాః అధ్యయనోపక్రమ్యావసానయోః ప్రయోక్తృవ్యతయాభిహితః బ్రహ్మణః ప్రణవంకుర్యా । దాదావంతేచసర్వదేతి । ప్రకృతిజంప్రకృతాజాయతఇతిప్రకృ

తి । అవస్థితంఉపసంహృతసకలగవికారంచప్రపంచస్యస్వరూపేణనాదా
త్మనాతిష్ఠతీత్యర్థః। అస్మిన్నర్థే స్కాందే। సర్వవ్యాపకమోంకా
ర । మంత్రమన్యన్నశోభతే । ప్రణవోపిపరబ్రహ్మ । ప్రణవః పరమం
పదం । తస్యప్రకృతిబీజంవిశ్వం । యఃపరస్సమహేశ్వరః। యోయంమ
హేశ్వరస్సాక్షాత్ । ప్రణవస్యాస్యగోచరః। బ్రహ్మైకమేవజజ్ఞాన్యం । న
తతోన్యత్తుకించన ॥ స్కాందే॥ ఓంకారప్రణవోదేవ । సంసారాబ్ధింతరి
ష్యతి । ఉమార్ధవిగ్రహోదేవో । రుద్రస్సత్యాదిలక్షణః। సంసార
తారకస్యాస్య । ప్రణవస్యాస్యముచ్యతే । విష్ణ్వాదయోపిదేవాశ్చ ।
రుద్రస్యాస్యాన్యయేనతు । కథంచిత్ప్రణవస్యార్థే । భవిష్యంతినము
ఖ్యతః। లైంగ్యే॥ ఓమీశాననమస్తేస్తు । మహాదేవోమహేశ్వరః। స
మోస్తుసర్వవిద్యానా । మీశానఃపరమేశ్వరః। ఈశానసర్వవిద్యానా
మితియజుర్వేదే॥ శతరుద్రీయేపి । నర్వవిద్యానామీశానఇతి । యజు
ర్వేదే । శతరుద్రీయే । నమశ్శివాయచ శివతరాయచ। నమశ్శివా
యచహరికేశాయచ।పంచబ్రహ్మోపనిషద్। శివాయనమః। శివలింగాయన
మః అస్మిన్నర్థే తాత్పర్యసంగ్రహే । బ్రహ్మణిపంచకేనవస్రవసుంతే। రూ
పాశివాతపవ్యంబుకమక్షరాణామస్యామహోపనిషది । మహత్వనాదః,
దార్వనువాకేషుపంచాక్షరప్రవేశాదివ హృదేకానశానాంపావనత్వం పౌ
రాణికాపఠంతి । యస్మాత్పంచాక్షరీవిద్యా । శతరుద్రియమధ్యగా । పా
వనీసర్వభూతానాం । రుద్రైకాదశినీతతః। లైంగ్యే॥ ఏకోహంసంస్థితోదే
వీః ద్వితీయోస్తికుత్రచిత్ । అస్మిన్వేదాశ్చశాస్త్రాణి । మంత్రేపంచాక్షరేస్థి
తా । తేనాశంసైవసంప్రాప్తా । మచ్ఛక్త్యావ్యాసపాలితాః। స్కాందే
అనేనసదృశంజప్యంనాస్తినాస్తిశ్రుతౌస్మృతౌ ఏషాపంచాక్షరీవిద్యా ।
సర్వశ్రుతిశిరోగతా । కారణాగమే । సప్తకోటిమహామంత్రా । ఉప
మంత్రాఅనేకశః। పంచాక్షరేప్రలీయంతే । పునస్తత్రవినిర్గతాః॥ వా

వాయుసీయసంహితాయాం॥ దేవ్యోవాచ। కలౌకలుషితేకాలే। దుర్జయోదురితక్రమే। హీనేవర్ణాశ్రమాచారే। సంకరేసముపాగతే॥ కేనోపాయేనముచ్యంతే, భక్తాస్త్వమహేశ్వర। ఈశ్వరోవాచ॥ ఆశ్రిత్యపరమాం విద్యాం। హృద్యాంపంచాక్షరీమమ। భక్త్యాశ్చపరమాత్మానో। ముచ్యంతేకలిజానరాః। అంత్యజాదధమోవాపి। మూర్ఖోవా పండితోపివా। జపేత్పంచాక్షరీంవిద్యాం। జపేన్నైవాప్నుయాచ్ఛివం। స్కాందే॥ వేదశాస్త్రపురాణాద్యా। స్పష్టా వేశ్యాంగనాఇవ। యాత్వశాంకరీవిద్యా। గుప్తాకులవధూరివ। అగస్త్యరామాదిభిరాధృతత్వాద। ముఖ్యమంత్రస్యచవైదికత్వాత్। పరస్యతత్వస్యచవాచకత్వాన్నమశ్శివాయేతిసదాజపధ్వం॥

అథగాయత్రిప్రకరణంకథయామః.

తత్సవితుర్వరేణ్యం। భర్గో దేవస్యధీమహీ। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్। అత్రితావత్తాత్పర్యసంగ్రహే॥ వాచకః కిమస్యసవితా నవితుర్వరేణ్యంకింవాభవానితి వితర్కపదంన శేషం। భాస్వంతపవమయాకురుతేసమంతే। శక్నోపివక్తు మథదైవతమీశ్వరత్వాం। దేవస్య పవిత్రువాచ్యత్వం తచ్ఛబ్దవాచ్యత్వముపపాదయేతి। తత్రఉపపత్తిరాహ। యస్మాదయత్వోయివర్గశబ్దోనిరోహతి। నాన్యత్రప్రయుజ్యతఇత్యర్థః। కేచదిమం మంత్రమన్యథా వ్యాచక్షతే। యోదేవస్యవితాస్మాకం ధియోధర్మాది కోచరాః। ప్రేరయత్తస్య యద్భర్గ। స్తద్వరేణ్య ముపాస్మహే। ఇతివాక్యస్థితత్వాత్। తదయుక్తమిత్యాహ॥ వైయాకరణై॥ భర్గశబ్దోయం పరమేశ్వరస్యైవేతి నిర్వచనముక్తం అస్మిన్నర్థే మైత్రాయణశాఖాయాం। మైత్రాయణి శ్రుతిరసౌ। తిది

తిపత్రికృత్వా భర్గం భగవంతమభిధాయ చింతనీయం । రుద్రస్యభ ర్గపదగోచరత్వం బ్రువాణో । సాంతంపరిత్యక్ష్య తిపతిభర్గపదంపురా ణే॥ భర్గంభవంతమితి భర్గో దేవస్యధీమహి । నహి.తావేదైర్మర్గ యోస్యభర్గాఖ్యస్త్వం చింతయామితిహేశ్రుతిః॥ రుద్రస్యభర్గపదగోచ రతామితివిషగర్భ ఇతి । రుద్రఏవాయంభర్గ ఇత్యుచ్యత ఇతి । అస్మి న్నర్థే । అహుశ్చ నైఘంటికాః॥ శ్రీమోభర్గః కృత్తివాసేతి । హరస్స్మ రహరో భర్గ ఇతి । తాత్పర్యసంగ్రహే॥ సాంతంపదంతమపినైవపదత్వాతి వక్తుం । పదదాతీతిసకారాంతత్వేనవక్తుం న సహతేత్యర్థః॥ అకారాంత త్వేసిద్ధిః॥ మంత్రిస్యపదానామవయవందర్శ ఇతి । భర్గంప్రచోదయా దితి । స్కాందే॥ యోనోస్మాకంకంధిమశ్చిత్యంతర్యామి స్వరూపతః॥ ప్రచోదయాత్ప్రేరయేచ్చ । తస్యదేవస్యసవితా॥ ఉత్పన్నస్యసర్వజంతూ నాం । పరిత్యక్షుస్వభావతః॥ సవితుస్స్వాత్మభూతంతు । వరేణ్యంసర్వజం తుభిః॥ భజనీయ్యంద్విజోభర్గః । స్తేజశ్చైతన్యలక్షణం । తచ్ఛబ్దవా చ్యంసర్వజ్ఞం । జగత్సర్గాదికారణం । స్వమాయాశక్తిసంపన్నం । శివంరుద్రాదిసంజ్ఞికం । నీలగ్రీవంవిరూపాక్షం । సాంబమూర్త్యుపలక్షి తం । ఆదిత్యదేవతాయాస్తు । ప్రేరకంపరమేశ్వరం । అదిత్యైవసపరిజ్ఞా తం । వయంధీమహ్యుపాస్మహే॥ ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమేతిహా సవచనప్రమాణాత్ సవితుర్వరేణ్యత్వాద్ధియః॥ ప్రేరకత్వాత్ శివవా చకత్వాద్భర్గశబ్దవాచ్యః పరమేశ్వరఏవతథాదిత్యాదిదేవతాంతరం న భవతి । అతఏతద్గాయత్రీమంత్రాధిపతిః పరమేశ్వరఏవ॥

ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే సోమనాథభాష్యే భర్గశబ్దనిర్వచనం నామత్రయోవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

శ్రీ రు ద్రి శ బ్ద ని ర్వ చ న ం.

కేచనరుద్రోగ్నివా ఏవయదగ్ని రితివచనస్య తాత్పర్యమజానంతః అగ్నేశ్చరుద్రత్వమాపాదయంతి తత్తథానభవతి । ఓన్న మోభగవతే రుద్రాయనమస్తేస్తు రుద్రాయనమోస్తురుద్రాయత ద్రుద్రాయనమస్తే. రుద్రమన్యవె నమోరుద్రాయమన్యవే విశ్వాధికోరుద్రః మాతారుద్రః తన్నోరుద్రః పశూనామధిపతి పూర్వ శ్చాహవోరుద్రస్తువంతి రుద్రాయ తేరస తేనమః। నమోరుద్రాయమీఢుషే । ఇత్యాదిశ్రుతిప,సిద్ధస్య పరమకారణస్య రుద్రిశబ్దనిర్వచనం కథయామః॥

శ్రీరుద్రభాష్యే । ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మాభావం రాతీపదాతివారుద్రః। ఋతంసత్యమితిశ్రిథారాతీతరుద్రో ప్రణవః। తన్నాదాంతెద్రివతి ద్రావయతీతిరుద్రః। తరుఅశుభానిద్రావకో రుద్రః। అస్మిన్నర్థే । రుదుఃదుఖ్ఖందుఖ్ఖహేతుర్వాతంద్రావయతీతిసప్రభుః। రుద్రఇత్యుచ్యతెసద్భి। శ్శివతత్వార్థ వేదిభిః। అంత్యకాలేసర్వం రోదయతీతిరుద్రః। రోదేవిల్లుకిణిచ్ప్రత్యయః। అతఏవపరమకారణస్య శివస్యైవరుద్రత్వముక్తం । కథమగ్నిఃరుద్రః। తాత్పర్యసంగ్రహే॥ అగ్నిం ప్రకృత్యఖలురుద్రపదం ప్రయుక్తెతద్బ్రాహ్మణంభవతి। యత్రితమోనమూర్తింతత్రిసోమ సహచర్యాగ్ని రివరుద్రోభ వతుమర్హతిబ్రాహ్మణంభవతిసోమోరుద్రత్వంచనిర్విశేషయుత్। ప్రజాకామోద్రై రేతోధాతోగ్ని ప్రిజానాంప్రిజనయి తాసోమఏవాస్మై రేతో దదాత్యగ్నిః। ప్రిజానాంప్రజనఇతేతి। యత్రమాహేశ్వరస్యాహ్వానంతత్రిపృథగతి । సోదాహరణమాహాఆహ్వానమత్రిభవతః। పృథగేవదృష్టమితి । యజుర్వేదె॥ ప్రాతరగ్నింప్రాతరింద్రిం హవామహేప్రాతర్మిత్రావరుణా ప్రాతరశ్వినా । ప్రా

తర్భగంపూషణం బృహస్పతిం ప్రాతస్సోమముతరుద్రంహువేమ । అ
గ్న్యాదిభిస్సహ మహేశ్వరహూతిశంకాయా భాదితిశ్రుతిముపర్వాపు
షంగెయోగ్యం । మంత్రక్రియాప్యనిశమేవ పదాంతరేణత్వాహూ
హ్వాతున్నతపదేవభినత్యనిశం। నహిమహాదేవంతాదేంతరపదాహ్వా
తుమర్హతి । తదుక్తంహువేమఇతి అధిమహేశ్వర్థః । అపిచ। అగ్నిం
ప్రకాశయతిశంకరమద్రివంతంమంత్రశ్చ యగ్నఇతివాతదనంతరోవా । అ
న్యోన్యమిశ్రిముభయుంశివదేవతాకం । యస్మాదుభాపి చహవిఃప్రతిసంపద్రి
దానం । యజుర్వేదే। అభిచరంతిమధికృత్యాఅగ్నయే రుద్రేచతేపురో
డాశమష్టాకపాలంనిర్వపేదితి । శ్రూయతే అభిచరంతం । అత్రిచయ
జ్ఞానువాకె। భవతస్త్వమగ్నేరుద్రః ఆహోరాజానమితిచ । తేశ్రుతికేవ
మగ్నింస ప్రకాశయతోహి । అపిరుద్రవంతంఅగ్నిమవేతి । మరుత్వత
యెమరుద్భిర్విర్నామయత్వానింద్రః దేవతాభవితుమర్హతికిం।ఉభయే
పియద్వదో దేవతాభవితుమర్హతికిం । యద్వదే దేవమరుతశ్చంద్రశ్చ
తద్రుద్రత్రాపిశ్యేభిచరంతమేవాధికృత్యపశుశ్రూయతే । గ్వాదీఃరోహి
ణీంఆలభేత । ఇతిఅనయోరేవమంత్రయోః ఈశ్వరైకప్రకాశత్వద
ర్శనాత్ (తదసాధారణాదేవ । అత్రాగ్నాని యమూనావపితద్విశేషే
ణభూతిః రుద్రఏవప్రధానం । తస్మాన్నకేవలమగ్నింప్రకాశయతి
అభిచరోగ్నిః। అధపతిశ్చరుద్రః గృహ్ణాతుకామమలం సకలం హవి
స్త్రాజ్ఞాబలింహరతుభాగమఘుః ప్రజాభ్యః। గృహ్ణాతాపిస్వామినేవవస్తు
సమర్పణీయ్యం । అత్రేతిహాసప్రసిద్ధయర్థః నిదర్శనత్వేనాహ ।
నర్తే వేదిశంకరనిదర్శవేదితిమంబుజాక్షైనై శంహవిష్ఫుటిమద్రుశ్యతపాద
యోస్తి । మహాభారతెద్రోణపర్వణి । యచ్చోపహారసకలం । నైశం
నైత్యకమాత్మనా । తదర్శయ్యంబకపదే । వాసుదేవనిషదితిమితి। అ
త్రిపవప్రవృత్తిసహాగాదిశబ్దవాచ్యాశ్రిసంగాదాహ । ప్రకారాంతరే।

నమోఽగ్నయే మఘుఘ్నే వనచాయేంద్రాయ మఘుఘ్నేతిలక్షణాత్ । అ
గ్నయే శివాయ ఇంద్రాయ హరాయ ఇత్యర్థః। ఇతిలక్షణాత్ నమో
గ్నయే మఘుఘ్న ఇతివచనాత్ । ఆగ్నేశ్చ ముఖ్యార్థం నభవతి । దక్షాధ్వ
రే వీరభద్రేణ జిహ్వాహీనః కరహీనశ్చాగ్ని స్స్వయమేవ మఘుఘ్నో భవతి
కిం । నమ ఇంద్రాయ మనుతి వచనాత్ । మఘుఘ్నత్వమింద్రస్య ముఖ్యా
ర్థం నభవతి । తథైవ వీరభద్రేణ కరహీన ఇంద్రస్స్వయమేవ మఘుఘ్నో నభ
వతికిం । అత ఏవ ధాతుయౌగిక ప్రయోగసంబంధాదిత పరస్పరమానాం
తరాణి భవతి చేత్ ముఖ్యవాచకాని నభవంతి । భో దేవగుణాధిక అగ్నిం
త్వత్కృయాకృపి శేషేణ సూచితాం సా మంత్రవిభాగమయతః పరమం
ప్రకర్షం । సర్వేశగతప్రాధాన్యం నోపరుద్ధ్యాదితి భావః। మంత్రాం
తరసంవాదావపి మంత్రాయపరమేశ్వరగోచర ఏవేత్యాహ । ఋక్సంహి
తావదతి । మేధపతిం భవంతం రాజానమధ్వరవిథేర యొమాహామంత్రః।
రౌద్రసూక్త పాఠాదపి తత్ప్రపాదక ఏవ । అయం మంత్రమిత్యాహ । తం
సూక్తమంత్రగణమండనమాడిరత్నం । నమో రుద్రాయేత్యాది రౌద్ర
సూక్తమథ్యర్థ్యరస్సమావసంతి॥ ఆహో రాజానమధ్వరస్యమంత్రి ఇతిస్వ
రూపపర్యాలోచనాత్ దేవదేవాభిధాతుమయం మంత్రశ్శక్నోతీత్యా
హ । అయమేవ పశూనామధిపతి రస్తాదితి తస్మాద్రుద్రః। పశూనామధి
పతిః ఉమాపతయే పశుపతయే నమోనమః। ఇమం పశుం పశుపతే తే
అద్యబధ్నామితి । అథర్వణవేదే పశూనాధిపతే పశుపతేత్యాది । యజు
ర్వేదే బ్రహ్మాదయః పశవః సర్వేదేవాశ్చ పశవ । బ్రహ్మావిష్ణుసరుద్రా
ద్యాః। పశవః పరికీర్తితాః। తేషాంపతిస్తు భూతేశః। శివః పశుపతిస్స్మృతః।
సూతసంహితాయాం । శివస్యాజ్ఞాబలాద్విష్ణు । జాయతే మ్రియ్యతేపి
చ । బ్రహ్మా సర్వజగత్కర్తా । విరాట్సంప్రాట్స్వరాడపి । ఖరోష్ణతిరవ
త్రుద్రా । బ్రహ్మవిష్ణ్వాదయో భవర్గ । బ్రహ్మణశ్చతిధావిష్ణో । దర్శో

స్యమశికస్యచ। ప్రవృత్తిశ్చనివృత్తిశ్చ హేతురిచ్ఛాపినాకినః। బ్రహ్మణస్తం భభావంవా। స్తంభన్యబ్రహ్మభావనా । స్వేచ్ఛయావిదధానస్య । నాతి భావఃపినాకినః। స్కాందే॥ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదయోదేవా । ఏకంచిత్స్థాణు జంగమాః। ఉమాధవస్య తేసర్వే । బాలక్రీడేనధీఇవ । బ్రహ్మవిష్ణేంద్ర చంద్రాద్యా । మునయోమానవ స్తథా । సర్వేక్రీడానకాస్తస్య। దేవదే వస్యశూలినః। శుకవత్తవిశ్వేశ । క్రీడార్థైకేవలంవయం। తత్తో న్మేమని మేషాభ్యాం । అస్మాకంప్రీశయోదయె । ఇత్యాదిప్రమాణాత్ బ్రహ్మ విష్ణ్వాది దేవతాః। పశవః రుద్రః పశుపతిః॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారె శ్రీసోమనాథభాష్యే రుద్రశబ్దనిర్వచనం నామచతుర్వింశతిప్రకరణం సంపూర్ణం॥

మ హా దే వ శ బ్ద ని ర్వ చ నం వ క్ష్యా మః.

యజుర్వేదే॥ మహాదేవాయత్ర్యంబకాయత్రి పురాంతకాయే తి॥ అథర్వణవేదే॥ సమహేశ్వరస్సమహాదేవఇతి । ప్రదేశాంతరె । అథకస్మాదుచ్యతెమహాదేవంసర్వాన్ సర్వాన్పరిత్యజ్యఆత్మజ్ఞానయో గైశ్వర్యైమహితిమహీయ్యతె తస్మాదుచ్యతె మహాదేవాయఇతి । స్కాందే॥ ఉత్కృష్టైతుల్యజాతీనాం । మహచ్ఛబ్దఃప్రయుజ్యతె । తస్మా త్సమస్తదేవానాం । మహాదేవాయముత్తమం । లైంగ్యే॥ విష్ణుః॥ మ హాదేవాయదేవానా । మీశ్వరాయనమోనమ । ఇతి । మకుటాగ మే॥ ఉగ్రాంసిత్వంమహాదేవ । భీమేశానస్త్వముచ్యతె । విశ్వతశ్చక్షు రిత్యాది । వేదైస్త్వంపర్యసేవిభో । యజ్ఞవైభవఖండె॥ హరిసత్యసంధ సంవాదె॥ విష్ణుఉవాచ । మహాదేవంమహాత్మానం । భజకారుణికోత్త మం । నామతశ్చార్థతశ్చాపి । మహాదేవోమహేశ్వరః॥ మహాదేవో మహాభీమో । మహాభైరవవిక్రమః। మహాశక్తిర్మహాదీప్తి । ర్మహాకీ

ర్త్రిర్మహామతిః। మహాగ్రాసో మహాభాసో మహోల్లాసో మహారసః। అ
స్మిన్నర్థే॥ స్కాందే కాళికాఖండే। వ్యాసవిష్ణుసంవాదే । విష్ణురు
వాచ॥ అవతేవేన దుర్బుద్ధే। త్వయా దుర్భాషితం మహత్। మయాపి గురు
మాక్షిప్య । ఏవం మాం యత్ప్రశంససి । అత్రైవ మే వచనం వ్యాస । మ
యావక్తుం యథార్థవత్ । యచ్ఛ్రుత్వా సర్వభూతానాం । శివ ఏవ భవే
న్మతిః। కర్తాహం సర్వజగతాం । మమ కర్తా మహేశ్వరః తస్య దేవాదిదే
వస్య । కర్తా కోఽపి న విద్యతే । యజ్ఞకర్తా చ దేవేంద్రో వేదకర్తా చ వాక్పతిః
అహమేవ జగత్కర్తా । మమ కర్తా మహేశ్వరః। వర్ణానాం బ్రాహ్మణో
దేవో । బ్రాహ్మణానాం చ దేవతాః। దేవతానాం మహాదేవో । దేవో
స్మాకం మహేశ్వరః । శివస్య పూజితం లింగం । సర్వదేవ సురైర్నరైః॥
శివేన పూజితః కో వా । వదంతు ప్రతివాదినః । సత్యం వచ్మి హితం వచ్మి ।
సారం వచ్మి పునః పునః। సర్వస్మాదధికం రుద్రం । భక్త్యార్చయ మునే ప్ర
భుం । వ్యాస ఉవాచ॥ ఏకేన దగ్ధం త్రిపురం శరణ్యం । కామోలలాటేక్ష
హుతాశనేన । భిన్నోంద్రకం శూరవరేణ ఏవ । కస్తేన సార్ధం కురుతే విరో
ధం । జలౌఘకల్లోలతరంగభంగం । గంగాధృతా ఏన జటాగ్రభాగే ।
పాదాంబుజాంగుష్ఠనిపేదనేన । పపాత లంకాధిపతిర్వ్యసంజ్ఞాం సురాసురా
ణామిహ మత్సమక్షం । విధ్వంశితో దక్షమఖః క్షణేన । ప్రీణమ్య దక్షః క్ష
యతాం మఖస్య । లేఖైర్వృతం శంకరతో పిచాగ్ర్యం । సర్వస్య పూజా
ర్హమడుత్తమాంగం । సంపూజ్యతే లింగపరం హరస్య । అనేన పరవా
స్తవత్ సమూహా। ప్రభుశ్చ దేవేచ్ఛతి తత్వరోది। బ్రహ్మణ్య లింగమహరింద్ర
సిద్ధైః। సురాసురాశ్చైవమిహార్చయంతి। తథాపి మూఢా న విచారయంతి।
కోవాదిగోప్యాస్తి న మోహరస్య । స్వాకీన బ్రహ్మాణం లింగం । మయాత్మ
హైశ్వరం మునె । సర్వాపేక్షితసిధ్యర్థం । వారణాస్యాం ప్రతిష్ఠితం ।
యథార్థవచసానేన । మోహమాం సౌతి ప్రహర్షితః! తస్యాహం సుల్భ

ష్యేస । నాన్యశ్శబ్దశతైరపి । తిన్యత్త్వం శరణం యాహి । జీవితంమేప్ర
యచ్ఛతి । ఇత్యుక్త్వాంతర్ధ దేవిష్ణు । ర్వ్యాసోపిభయవిహ్వలః। జ
గామశరణం దేవ సర్వభావేనశంకరం । సంత్యజ్యతృణవత్సర్వం । బ్ర
హ్మాదిష్ణ్వాదికంతథా । సర్వపాపవిముక్త్యర్థం । మహాదేవేతికీర్తనమ్॥

ఇతిశ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే
మహాదేవశబ్దనిర్వచనం నామపంచవింశతి ప్రకరణం సంపూర్ణం॥

శ్రీః.

అముద్రితగ్రంథప్రకటన.

వైదికోత్తములారా!

శైవశ్రౌతకళానిధి.

వినుండు. శ్రీమదుత్తరవాతూలాంతర్గతంబగు శైవశ్రౌతకళానిధి యనుమహా గ్రంథంబొక్కటి బహుప్రయత్నములచే సంపాదించినాడ. యచ్చొత్తించుటకు రు 1000 గావలసినట్లున్నది. గాన సద్గుణాకరులు వారివారికిదోచినంత ద్రవ్యసహాయంబుగావించి నాపూన్కి నెరవేర్ప ప్రార్థించెద. నిందమూడుఖండములుకలవు.

అందుగలవి విషయంబు లేమనగా గౌరీదేవి యధ్వరంబులు సల్పువారికి ఫలంబేమని శంకరునిగూర్చి ప్రశ్నజేయుటయు పశుబంధంబొనర్చినవసంబుసల్పువారికి స్వర్గభోగమేగాని సాలోక్యాది పదవులులేవని శంభుండు వచించుటయు దత్కారణంబేమని ఉమాదేవిమనవిజేయుటయు పిష్టపశువుచే రుద్రయాగంబు సల్పువారికి చతుర్విధ పదవులుగలవని పశుపతి వక్కాణించుటయు తత్క్రమంబుదెల్పుమని దేవి ప్రార్థించుటయు నంతట పిష్టపశుక్రియంబును యాగమంటపాదుల లక్షణంబును శతక్రతువుల వివరంబును మహేశ్వరుండు మాదేవికి విశదపరచుటయు నిన్నివిషయంబులచే ముప్పదియారుపటలంబులై ప్రథమ ఖండంబు వెలయు.

యజమాన-దీక్షిత - శ్రోత్రియ - ఉద్గాత-హోత - అధ్వర్య - ప్రస్తోతమైత్రావరుణ- ప్రతిహర్త-అగ్నీధ్ర-సుబ్రహ్మణ్యాది- క్రతుసాధకుల- లక్షణంబు-లును యనేకానువాకంబులు గలసిద్వితీయ ఖండంబు విస్తరిల్లు

శతక్రతుఫలితాను క్రియణికయు రుద్రయాగఫలలక్షణము శైవదీక్షబొందక యజ్ఞము జేయువారికిగలుగు దోషవివరము సప్తవిధశైవదీక్షాలక్షణంబును మొద

లగు ధర్మంబులచే నిరువదియైదుకటలంబులుగల తృతీయఖండంబువిలసిల్లు.

వీరశైవసారసంగ్రహము.

శ్రీమన్నిగమాగమపురాణేతిహాసాంతర్గత ధర్మంబులుగూర్చి మొనర్పంబడిన వీరశైవసారసంగ్రహంబను గ్రంథంబుముద్రింపించ ప్రయత్నించుచున్నవాడ. తద్గ్రంథంబునగలవివరంబు.

యెవ్వారు జననకాలమాదిగా లింగాంగులో యెవ్వారికులమంతయుభిన్నభావము లేకయుండునో యెవ్వారి సంతతికెల్లను లింగధారణలేకున్ననిందగలుగునో యెవ్వారుగోత్రప్రవరాదులెరిగి షోడశకర్మలు గావించుకుందురో యెవ్వారువేధామంత్ర క్రియాసహితమైన యేకవింశతి దీక్షాక్రమంబులుదెలియుదురో యెవ్వారేకోత్తర శతస్థలవిచారపరులై చతుష్షష్టిశీలంబులెరింగియష్టావరణసిద్ధిగలిగి పంచాచార పరులగుదురో వారేవీరశైవులని దెల్పగలయనేక ప్రమాణంబులుగలిగి పంచవింశతి ప్రకరణంబులంబరగు.

దేవబ్రాహ్మణవిమర్శనము.

దేవబ్రాహ్మణవిమర్శనమనుగ్రంథంబనేకగ్రంథప్రమాణంబులుసంగ్రహించివ్రాసినాడ. దేవునను బ్రాహ్మణునను గలయభేదవ్యాపత్తియు దేవశబ్దము భగవంతునను బ్రాహ్మణశబ్దము విప్రునకీరెండుశబ్దములువీరిరువురికేదప్ప తక్కినవారలకు తచ్ఛబ్దంబులు ఘంటాపథంబుగా జెల్లవనియు వీరిరువుల ధర్మంబులపరిమితముగా దెలుపగలిగి పదునైదు ప్రకరణంబులైదనరు.

ఇట్లువిన్నవించు,

గంగపట్టణపు సుబ్రహ్మణ్యదేవర

ప్రకటన

శ్రీః

మ సూ రీ స్ఫో ట క మ హా మా రీ ని వా రి ణి.

సజ్జనులారా!

యీగ్రంథంబు మాలినీశాస్త్రాంతర్గతంబగు కొన్ని మంత్రంబుల సంగ్రహించి ప్రకటించుటకు ప్రయత్నించినాడ - కలరాయనునామాంతరముగలమారికిని - మసూచియును - స్ఫోటకమునకును - ప్లేగనునామాంతరంబుచే జెలంగుమహామారికినుపసంహారరూపమైన మంత్రములు - తదుపాసనలక్షణంబులు - తదంతర్భూతతంత్రవివరంబులు - తద్విషయదృష్టాంతంబులగు పురాణోదాహరణంబు గలిగి - తదుపద్రవంబులు నివారించుమార్గంబులు జక్కగా దెలుపగల యీగ్రంథంబు శీఘ్రకాలంబున సచ్ఛాత్రించుటకు ద్రవ్యసహాయ్యంబుగావించుదురనియు - చదువరులీగ్రంథంబు బరిశీలించి తద్విషయంబులును మిత్రబృందంబునకానందంబు గలుగునటుల బోధించి లోకోపకారంబునకు నావలెనే శ్రద్ధాభక్తులచే పాటుపడుదురనియు మీయశములను గూర్చి మిక్కిలి ప్రార్థింపుచున్నవాడ.

ఇట్లువిన్నవించు,

గంగపట్టణపు సుబ్రహ్మణ్యదేవర

